

SULTANDAĞI AĞZI

YAVUZ ŞENYİĞİT

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Erdoğan BOZ

Afyonkarahisar

2006

SULTANDAĞI AĞZI

YAVUZ ŞENYİĞİT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Erdoğan BOZ

Afyonkarahisar

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Eylül-2006

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

SULTANDAĞI AĞZI

Yavuz ŞENYİĞİT

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Eylül 2006

Danışman: Doç. Dr. Erdoğan BOZ

Bu çalışmada Afyonkarahisar ilinin Sultandağı ilçesinin kasaba ve köyleriyle birlikte ağız özellikleri tespit edilmeye çalışılmıştır. İlçenin ağız özelliklerinin tespiti için ilçe merkezi, kasaba ve köylerden derlemeler yaptık. Derlediğimiz malzemeleri Türk Dil Kurumu tarafından tavsiye edilen “Ağız Araştırmalarında Kullanılacak Fonetik Transkripsiyon Alfabeti”ndeki sisteme göre yazıya geçirdik. Metinlerimize dayalı olarak yaptığımız ses bilgisi, şekil bilgisi ve sözlük çalışmalarının sonucunda Sultandağı ağzının özelliklerini ortaya koymaya çalıştık. Ayrıca Kütahya ve Yöresi Ağızları, Uşak İli Ağızları, Afyon Merkez Ağızı, Isparta Merkez Ağızı, Bolvadin’deki Türkmen-Karabağ Köylerinin Ağızı, Sandıklı Yöresi Ağız Özellikleri ve Başmakçı ve Dazkırı Ağızı adlı çalışmalar ile karşılaştırmalara giderek Sultandağı ağzının bölgeye göre farklılaşan veya benzerlik gösteren yönlerini ortaya koyduk.

ABSTRACT

MASTER THESIS SUMMARY THE DIALECT OF SULTANDAĞI

Yavuz ŞENYİĞİT

The Department of The Turkish Language and Literature

Afyon Kocatepe University The Institute of Social Sciences

September 2006

Adviser: Doç.Dr. Erdoğan BOZ

In this study, the dialect characteristics of Afyonkarahisar with the villages of Sultandağı town were tried to determine. Collections from town center and villages were arranged to determine the dialect characteristics of the town. We dictated the compiled materials according to the system in "The Phonetic Transcription Alphabet That Will Be Used In Dialect Searches", advised by The Turkish Linguistic Society. We tried to explain the dialect characteristics of Sultandağı Region in the search of phonetics, morphology and dictionary studies that we arranged in our texts. Additionally, we explained the differentiating or showing similarity sides of Sultandağı region dialect according to region by comparing with Kütahya and Its Region Dialects, Uşak Dialects, Afyon Centre Dialect, Isparta Centre Dialect, The Dialect of Türkmen-Karabağ villages in Bolvadin, Dialect of Başmakçı and Dazkırı, Sandıklı Region Dialect Characteristics.

TEZ JÜRİSİ VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI

İmza

Tez Danışmanı :

.....

Jüri Üyeleri :

.....

.....

.....

.....

.....'ın.....
..... başlıklı tezi/....../..... tarihinde, yukarıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim
Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca,
.....anabilim dalında, yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek
kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Bilimin emrine sunulan imkânlar sürekli artmaktadır. Nitelikleri gelişen kayıt cihazları ve bilgisayarlar, ağız araştırmalarının daha sağlıklı ve kolay yapılmasına destek olmuştur. Araştırmacılarının artması ve teknolojinin sunduğu imkânlar, ağız araştırmalarına ivme kazandırmış; akademik düzeyde yapılan çalışmalar çoğalmıştır.

Farklılaşarak gelişen, dilimizi zenginleştiren ağızlar korudukları birçok değerle, Türk dili tarihi açısından da büyük önem arz eder. Yapılacak çalışmalarla bunların bir an önce kayıt altına alınması gerekir. Çünkü her geçen gün gelişen kitle iletişim araçları, insanları ortak bir dil kullanmaya yönlendirmekte; yerel dil özelliklerini ağır ağır silmektedir.

Altı yıl boyunca çeşitli yerlerinde öğretmenlik yaptığım Sultandağı'nda halkın ve öğrencilerimin konuşma özellikleri dikkatimi çekmiştir. Hocam Doç. Dr. Erdoğan BOZ'un önerileriyle yıllardır bu bölgede yaşıyor olmamdan cesaret alarak Sultandağı ağızı üzerinde çalışmaya karar verdim.

Çalışmamın halk bilimi araştırmacılarına da kaynak teşkil etmesi amacıyla derlemelerimde halk bilimi konularına ağırlık verdim.

Haftalar süren derlemeler sırasında gittiğim tüm kasaba ve köylerde bana eşlik ederek her konuda yardımcı olan arkadaşım Halil AKBIYIK'a, araştırmam sırasında bilgilerine başvurduğum Sultandağlı meslektaşlarım Mehmet AYNA ve Metin YILMAZ'a, çalışmamı zamanında bitirebilmem için fedakarlık gösteren eşim Hacer ŞENYİĞİT'e, ses kayıtlarının alınmasına mücadele ederek bu çalışmanın ortaya çıkmasında büyük pay sahibi olan Sultandağlılara, yardımlarını ve bilgisini esirgemeyen ve bana sabırla yol gösteren hocam Doç. Dr. Erdoğan BOZ'a teşekkürü bir borç bilirim.

Afyonkarahisar

Yavuz ŞENYİĞİT

Eylül-2006

ÖZ GEÇMİŞ

Yavuz ŞENYİĞİT

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Yüksek Lisans

Eğitim

Lisans: Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, 1997 mezunu

Lise: Akşehir Selçuklu Lisesi, Sosyal Bilimler ve Edebiyat Bölümü, 1992 mezunu

İş / İstihdam (Görevi / Görev Yeri / Tarih)

Türkçe öğretmeni, Afyonkarahisar ili, Sultandağı ilçesi, Karapınar Kasabası, Karapınar İlköğretim Okulu, 1997-2002

Türkçe öğretmeni, Afyonkarahisar ili, Sultandağı ilçesi, Yeşilçiftlik kasabası, Yeşilçiftlik İlköğretim Okulu, 2002-2004

Türk dili ve edebiyatı öğretmeni, Konya ili, Emirgazi ilçesi, Emirgazi Lisesi, 2004-2005

Müdür yardımcısı, Konya ili, Akşehir ilçesi, Reis kasabası, Reis İlköğretim Okulu, 2005-

Kişisel Bilgiler

Doğum Yeri ve Yılı : Akşehir, 01 Haziran 1975

Cinsiyeti : Erkek

Yabancı Dil : İngilizce

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
TEZ JÜRİSİ VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI	iv
ÖNSÖZ	v
ÖZGEÇMİŞ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR VE İŞARETLER	xxi
METİNLERDE KULLANILAN ÇEVİRİ YAZI (TRANSKRİPSİYON) İŞARETLERİ	xxii
GİRİŞ	1
I. PROBLEM	1
II. AMAÇ	1
III. ÖNEM	1
IV. SINIRLILIKLAR	1
V. YÖNTEM	2

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SULTANDAĞI'NIN COĞRAFÎ VE TARİHÎ DURUMU	5
1.1. GENEL COĞRAFYA	5
1.2. TARİH	5

DİL İNCELEMESİ	6
-----------------------	---

I. SES BİLGİSİ	7
1. SESLER	7
1.1. ÜNLÜLER	7
1.1.1. ÜNLÜ ÇEŞİTLERİ	7
1.1.1.1. á ünlüsü	7
1.1.1.2. à ünlüsü	8
1.1.1.3. û ünlüsü	9
1.1.1.4. è ünlüsü	10
1.1.1.5. ě ünlüsü	11
1.1.1.6. í ünlüsü	11
1.1.1.7. ě ünlüsü	11
1.1.1.8. ı ünlüsü	11
1.1.1.9. ù ünlüsü	12
1.1.1.10. ĩ ünlüsü	12
1.1.1.11. Ĩ ünlüsü	12
1.1.1.12. â ünlüsü	12

1.1.1.13. ò ünlüsü	13
1.1.1.14. ó ünlüsü	13
1.1.1.15. ú ünlüsü	14
1.1.1.16. ù ünlüsü	14
1. TABLO: ÜNLÜLER	15
1.1.2. UZUN ÜNLÜLER	15
1.1.2.1. Birincil (Aslî) Ünlü Uzunlukları	15
2. TABLO UZUN ÜNLÜLER	16
1.1.2.2. İkiz Ünlüler	17
1.1.2.2.1. Eşit İkiz Ünlüler	17
1.1.2.2.2. Yükselen İkiz Ünlüler	17
1.1.2.2.3. Alçalan İkiz Ünlüler	17
1.1.2.3. İkincil Ünlü Uzunlukları	17
1.1.2.3.1. Ses Olaylarına Bağlı Ünlü Uzunlukları	17
1.1.2.3.1.1. Ünsüz Erimesine Bağlı Uzun Ünlüler	18
1.1.2.3.1.2. Büzülmeye Bağlı Uzun Ünlüler	19
1.1.2.3.1.3. Ünlü Kaynaşmasına Bağlı Uzun Ünlüler	20
1.1.2.3.2. Vurgu ve Tonlamaya Bağlı Ünlü Uzunlukları	20
1.1.3. Kısa Ünlüler	21
1.2. ÜNSÜZLER	21
1.2.1. ÜNSÜZ ÇEŞİTLERİ	21
1.2.1.1. Ç ünsüzü	21
1.2.1.2. F ünsüzü	22
1.2.1.3. f ünsüzü	22
1.2.1.4. ğ ünsüzü	23
1.2.1.5. ģ ünsüzü	23
1.2.1.6. ħ ünsüzü	23
1.2.1.7. x ünsüzü	24
1.2.1.8. ’ ünsüzü	25
1.2.1.9. k ünsüzü	25
1.2.1.10. K ünsüzü	25
1.2.1.11. k ünsüzü	26
1.2.1.12. Í ünsüzü	26
1.2.1.13. İ ünsüzü	27
1.2.1.14. ñ ünsüzü	27
1.2.1.15. ŋ ünsüzü	28
1.2.1.16. P ünsüzü	29
1.2.1.17. r ünsüzü	29
1.2.1.18. S ünsüzü	30
1.2.1.19. T ünsüzü	30
1.2.1.20. š ünsüzü	31
1.2.1.21. t ünsüzü	32

1.2.1.22. w ünsüzü	32
1.2.1.23. v ünsüzü	33
1.2.1.24. y ünsüzü	33
3. TABLO: ÜNSÜZLER	34
2. Ses Değişmeleri	34
2.1. Ünlü Değişmeleri	34
2.1.1. Ünlü Uyumları	34
2.1.1.1. Damak Uyumu	34
2.1.1.1.1. Ölçünlü Türkiye Türkçesine Göre Damak Uyumunun İleri Olduğu Durumlar	35
2.1.1.1.1.1. Kök ve Tabanlarda	35
2.1.1.1.1.1.1. İlerleyici Benzeşme İle	35
2.1.1.1.1.1.2. Gerileyici Benzeşme İle	36
2.1.1.1.1.1.3. İki Yönlü Benzeşme İle	36
2.1.1.1.1.2. Ek, Bağlaç ve Edatlarda	36
2.1.1.1.2. Ölçünlü Türkiye Türkçesine Göre Damak Uyumunun Geri Olduğu Durumlar	38
2.1.1.1.2.1. Kök ve Tabanlarda	39
2.1.1.1.2.2. Eklerde	40
2.1.1.2. Dudak Uyumu	40
2.1.2 Ünlü Türemeleri	42
2.1.2.1. Ön Seste Ünlü Türemesi	42
2.1.2.2. İç Seste Ünlü Türemesi	42
2.1.3. Ünlü Düşmesi	43
2.1.3.1. İç Seste Ünlü Düşmesi	43
2.1.3.2. Son Seste Ünlü Düşmesi	44
2.1.4. Yuvarlaklaşma	45
2.1.5. Geçişme	45
2.1.6. İncelme	46
2.1.7. Kalınlaşma	46
2.1.8. Daralma	47
2.1.8.1. İlk Hecede Daralma	47
2.1.8.2. İç Seste Daralma	47
2.1.8.3. Son Seste Daralma	49
2.1.9. Genişleme	50
2.1.10. Düzleşme	51
2.1.11. Alıntı Kelimelerdeki Uzun Ünlülerin Kısılması	52
2.2. ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ	53
2.2.1. Ötümlüleşme	53
2.2.1.1. Ön seste Ötümlüleşme	53
2.2.1.2. İç Seste Ötümlüleşme	55
2.2.1.2.1. Tabanlarda	55
2.2.1.2.2. Ekleşme Sırasında Ötümlüleşme	57
2.2.1.2.2.2. Bazı Ek Başındaki Ünsüzlerin Sürekli Ötümlü Bulunması	59

2.2.1.3. Son Seste ÖtümlüleŖme	59
2.2.1.3.1. Son Seste Yarı ÖtümlüleŖme	60
2.2.1.4. Kelime Sonunda Ulanmaya Baēlı ÖtümlüleŖmeler	61
2.2.2. ÖtümsüzleŖme	63
2.2.2.1. Ön Seste ÖtümsüzleŖme	63
2.2.2.2. İç Seste ÖtümsüzleŖme	63
2.2.2.3. Son Seste ÖtümsüzleŖme	64
2.2.3. Ünsüz Kaybolmaları	64
2.2.3.1. Erime	64
2.2.3.1.1 Kelime İçinde	64
2.2.3.1.2. Kelime Sonunda	67
2.2.3.2. Büzülme	68
2.2.3.3. Derilme	69
2.2.3.4. Yutulma	71
2.2.3.5. Ünsüz Yitimi	72
2.2.3.6. Ünsüz Düşmesi	72
2.2.3.6.1. Kelime Başında	72
2.2.3.6.2. Kelime İçinde	72
2.2.3.6.3. Kelime Sonunda	73
2.2.3.6.4. Grup Düşmesi	73
2.2.3.7. Hece TekleŖmesi	73
2.2.3.8. Ünsüz TekleŖmesi	74
2.2.4. Ünsüz BenzeŖmeleri	74
2.2.4.1. Eklenmeye Baēlı BenzeŖmeler	74
2.2.4.1.1. İlerleyici BenzeŖme	75
2.2.4.1.2. Gerileyici BenzeŖme	75
2.2.4.2. Ulanmaya Baēlı BenzeŖmeler	75
2.2.4.2.1. Gerileyici BenzeŖme	76
2.2.4.3. Kök ve Tabanlardaki BenzeŖmeler	76
2.2.4.3.1. Ünsüz-ünsüz BenzeŖmesi	76
2.2.4.3.1.1. İlerleyici BenzeŖme	76
2.2.4.3.1.2. Gerileyici BenzeŖme	77
2.2.4.3.2. Ünlü-ünsüz BenzeŖmesi	77
2.2.4.3.2.1. Dudaklılaşma	78
2.2.4.3.2.3. Baēıntılı DeēiŖme	78
2.2.5. AykırılıŖma	79
2.2.6. SüreklileŖme	79
2.2.6.2. İç Seste SüreklileŖme	79
2.2.6.2.1. Kök Ünlüsünden Sonra	79
2.2.6.2.2. Tabanlarda	81
2.2.6.3. Son Seste SüreklileŖme	81
2.2.7. SüreksizleŖme	82

2.2.8. Ünsüz Türemesi	83
2.2.8.1. Ön Seste Ünsüz Türemesi	83
2.2.8.2. İç Seste Ünsüz Türemesi	83
2.2.9. k, l, n, r Ünsüzleri Arasında Değişmeler	83
2.2.10. İkizleşme	84
2.2.11. Göçüşme	85
2.2.12. Sesleri Bozularak Telaffuz Edilen Kelimeler	86
2.2.13. Yarı Ünlüleşme	86
2.2.14. Uzunluk Kayması	87
2.2.15. Ünsüz Uyumu	88

II. ŞEKİL BİLGİSİ

91

1. EKLER	91
1.1. ÇEKİM EKLERİ	91
1.1.1. İSİM ÇEKİMİ	91
1.1.1.1. ÇOKLUK EKİ	91
1.1.1.1.1. İşlevleri	91
1.1.1.1.1.1. Çokluk anlamı verir:	91
1.1.1.1.1.2. Sınıf, kategori anlamı verir:	92
1.1.1.1.1.3. Aile, sülale adı belirtilirken kullanılır:	93
1.1.1.1.1.4. Mübalağa amacıyla kullanılır:	93
1.1.1.2. İyelik Ekleri	93
1.1.1.2.1. İyelik Eki Yığılması	97
1.1.1.3. Hâl Ekleri	97
1.1.1.3.1. Yalın Hâl	97
1.1.1.3.2. Belirtme Hâli	98
1.1.1.3.2.1. İşlevleri	99
1.1.1.3.2.2. Diğer Hâl Ekleri Görevinde Kullanılışı	99
1.1.1.3.2.2.1. Yönelme Hâli Yerine Kullanılışı	99
1.1.1.3.3. Yönelme Hâli	99
1.1.1.3.3.1. İşlevleri	99
1.1.1.3.3.1.1. Fiilin İstikametini Gösterir	99
1.1.1.3.3.1.2. Sebep, Maksat Bildirir	100
1.1.1.3.3.1.3. “...(y)A karşı” anlamında kullanılır	100
1.1.1.3.3.2. Diğer Hâl Ekleri Görevinde Kullanılışı	100
1.1.1.3.3.2.1. Vasıta Hâli Yerine Kullanılışı	100
1.1.1.3.4. Bulunma Hâli	100
1.1.1.3.4.1. İşlevleri	100
1.1.1.3.4.1.1. Fiillerin, Fiilimsilerin, Ek-Fiil İle Çekimlenmiş İsimlerin Bildirdiği Yargının Gerçekleştiği, Geçerli Olduğu Yeri Belirtir	100
1.1.1.3.4.1.2. Zaman Bildirir	101
1.1.1.3.4.1.3. Bulunma Grubu İçersinde Cümlede Sıfat Görevinde	101

1.1.1.3.4.2. Diğer Hâl Ekleri Yerine Kullanılışı	101
1.1.1.3.4.2.1. Ayrılma Hâli Yerine Kullanılışı	101
1.1.1.3.5. Ayrılma Hâli	102
1.1.1.3.5.1. İşlevleri	102
1.1.1.3.5.1.1. Fiillerin ve Fiilimsilerin Yapılmaya / Gerçekleşmeye Başladığı Yeri Bildirir	102
1.1.1.3.5.1.3. Zaman Bildirir	102
1.1.1.3.5.1.4. Eşyanın Neden Meydana Geldiğini Bildirir	103
1.1.1.3.5.1.5. Eksiltili Sıfat-Fiil Grubu İçersinde Cümlede Sıfat Görevinde	103
1.1.1.3.5.1.6. Uzaklaşma Grubu Kurar	103
1.1.1.3.5.1.7. Fiilin Sebebini Bildirir	103
1.1.1.3.5.1.8. Fiilin Yapılış / Oluş Tarzını Bildirir	103
1.1.1.3.6. Vasıta Hâli	103
1.1.1.3.6.1. İşlevleri	104
1.1.1.3.6.1.1. Vasıta Bildirir	104
1.1.1.3.6.1.2. Zaman Bildirir	104
1.1.1.3.6.1.3. Hâl-Durum Zarfı Yapar	105
1.1.1.3.6.1.4. “Ve” Bağlacının Yerine Kullanılır, Bağlama Grubu Kurar	105
1.1.1.3.7. Eşitlik Hâli	105
1.1.1.3.7.1. İşlevleri	105
1.1.1.3.7.1.1. Gibi anlamı verir	105
1.1.1.3.7.1.2. Olarak anlamı verir	106
1.1.1.3.8. Aitlik Eki	106
1.1.1.3.9. Soru Eki	106
1.1.1.4. İSİM TAMLAMASI	107
1.1.1.4.1. Birinci Şekil (Belirtili İsim Tamlaması)	108
1.1.1.4.2. İkinci Şekil (Belirtisiz İsim Tamlaması)	108
1.1.1.4.3. Genetif Grubu	109
1.1.2. FİİL ÇEKİMİ	110
1.1.2.1. BASİT ÇEKİMLER	110
1.1.2.1.1. ZAMANLAR	110
1.1.2.1.1.1. Görülen Geçmiş Zaman	110
1.1.2.1.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman	112
1.1.2.1.1.3. Şimdiki Zaman	116
1.1.2.1.1.4. Gelecek Zaman	118
1.1.2.1.1.5. Geniş Zaman	121
1.1.2.1.2. KİPLER	124
1.1.2.1.2.1. Emir-İstek	124
1.1.2.1.2.2. Dilek	128
1.1.2.2. BİRLEŞİK ÇEKİMLER	129
1.1.2.2.1. HİKAYE	129
1.1.2.2.1.1. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi	129
1.1.2.2.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi	130

1.1.2.2.1.3. Şimdiki Zamanın Hikâyesi	131
1.1.2.2.1.4. Gelecek Zamanın Hikâyesi	133
1.1.2.2.1.5. Geniş Zamanın Hikâyesi	133
1.1.2.2.1.6. İsteğin Hikâyesi	135
1.1.2.2.1.7. Dileğin Hikâyesi	135
1.1.2.2.2. RİVAYET	136
1.1.2.2.2.1. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Rivayeti	136
1.1.2.2.2.2. Şimdiki Zamanın Rivayeti	137
1.1.2.2.2.3. Geniş Zamanın Rivayeti	138
1.1.2.2.2.4. Gelecek Zamanın Rivayeti	139
1.1.2.2.3. ŞART	139
1.1.2.2.3.1. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı	140
1.1.2.2.3.2. Şimdiki Zamanın Şartı	141
1.1.2.2.3.3. Geniş Zamanın Şartı	142
1.1.2.2.3.4. Gelecek Zamanın Şartı	143
1.1.2.3. KATMERLİ ÇEKİM	144
1.1.2.3.1. Geniş Zamanın Rivayetinin Rivayeti	144
1.1.2.3.2. Şimdiki Zamanın Rivayetinin Rivayeti	144
1.1.2.3.3. Gelecek Zamanın Rivayetinin Rivayeti	144
1.1.2.4. EK FİİLİN ÇEKİMİ	144
1.1.2.4.1. Görülen Geçmiş Zaman	144
1.1.2.4.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman	145
1.1.2.4.3. Şart	146
1.1.2.4.4. Geniş Zaman (Bildirme Ekleri)	147
1.1.2.4.5. Ek Fiilin Öğrenilen Geçmiş Zamanının Rivayeti	149
1.1.2.4.6. Ek Fiilin Olumsuz Çekimi	149
1.1.2.4.7. ki < erki Pekiştirme Edatı	149
1.1.2.4.8. $y(I^4)KAn(A) < i$ -ken Ek-fiilin Zarf-fiil Eki	150
1.2. YAPIM EKLERİ	151
1.2.1. GÖREV DEĞİŞTİRİCİ EKLER	151
1.2.1.1. ASIL GÖREV DEĞİŞTİRİCİ EKLER	151
1.2.1.1.1. Fiilimsiler	151
1.2.1.1.1.1. Mastar	151
1.2.1.1.1.1.1. -mA	151
1.2.1.1.1.1.2. -mAK, -max	152
1.2.1.1.1.1.3. $-(y)I^4ş$	152
1.2.1.1.1.2. SIFAT-FİİLLER	153
1.2.1.1.1.2.1. $-(y)An$	153
1.2.1.1.1.2.3. -cAK, -cax	154
1.2.1.1.1.2.4. $-dI^4K$	154
1.2.1.1.1.2.5. $-mI^4ş$	155
1.2.1.1.1.2.6. -AsI	155

1.2.1.1.1.3. ZARF-FİİLLER	155
1.2.1.1.1.3.1. Asıl Zarf-fiiller	155
1.2.1.1.1.3.1.1. $-(y)A/I^4$	155
1.2.1.1.1.3.1.2. $(y)ArAK, (y)ArAx, (y)AlAK$	155
1.2.1.1.1.3.1.3. $-(y)I^4p$	156
1.2.1.1.1.3.1.4. $-I^4k$	157
1.2.1.1.1.3.1.5. $-(y)I^4ncA, -I^4ncI^4, -I^4ncI^4k$	157
1.2.1.1.1.3.1.6. $-mAdAn$	158
1.2.1.1.1.3.1.7. $-AlI$	158
1.2.1.1.1.3.1.8. $-sA+$ kişi eki	158
1.2.1.1.1.3.1.9. $-(I)KAn(+A)$	158
1.2.1.1.1.3.2. Birleşik Zarf-fiiller	159
1.2.1.1.1.3.2.1. $AsI+(y)e$	159
1.2.1.1.1.3.2.2. $AsI+(y)e$ gadar/gadak	159
1.2.1.1.1.3.2.3. $dIKÇA$	160
1.2.1.1.1.3.2.4. $dIK+iyelik+dA$	160
1.2.1.1.1.3.2.5. $dIK+iyelik+dAn$	160
1.2.1.1.1.3.2.6. $dIK+iyelik için$	160
1.2.1.1.1.3.2.7. $dIK+iyelik gibi$	160
1.2.1.1.1.3.2.8. $dIK+DAn sonra$	161
1.2.1.1.1.3.2.9. $dIK+DAn keri$	161
1.2.1.1.1.3.2.10. $dIK+iyelik zaman$	161
1.2.1.1.1.3.2.11. $dI+kişi mI$	162
1.2.1.1.1.3.2.12. $mAz+dAn evel$	162
1.2.1.1.1.3.2.13. $-mIş gibi$	162
1.2.1.1.1.3.2.14. $-cAK +iyelik eki zaman$	162
1.2.1.1.1.3.2.15. $-cAK +iyelik eki vakit$	162
1.2.1.1.1.3.2.16. $-(y)IncA(+y)A$ gadar	162
1.2.1.1.1.3.2.17. $-(V)r...-mAz / -I ...-mAz$	163
1.2.1.1.2. ÇATILAR	163
1.2.1.1.2.1. Oldurgan-Ettirgen	163
1.2.1.1.2.1.1. Oldurgan	163
1.2.1.1.2.1.1.1. $-DAr-$	163
1.2.1.1.2.1.1.2. $-DI^4r-$	163
1.2.1.1.2.1.1.3. $-Ar-$	164
1.2.1.1.2.1.1.4. $-I^4r-$	164
1.2.1.1.2.1.1.5. $-(I)T-$	164
1.2.1.1.2.1.1. Ettirgen:	165
1.2.1.1.2.1.2.1. $-DI^4r-$	165
1.2.1.1.2.1.2.2. $-(I^4)T -$	165
1.2.1.1.2.2. İşteş	165
1.2.1.1.2.2.1. Birliktelik	166

1.2.1.1.2.2.2. Karşılıklılık	166
1.2.1.1.2.3. Meçhul-Edilgen	166
1.2.1.1.2.3.1. Meçhul:	166
1.2.1.1.2.3.2. Edilgen	166
1.2.1.1.2.3.2.1. $-(I^4)l-$	166
1.2.1.1.2.3.2.2. $-(I^4)n-$	167
1.2.1.1.2.4. Dönüşlü	167
1.2.1.1.2.4.1. $-(I^4)n-$	167
1.2.1.1.2.4.2. $-(I^4)l-$	167
1.2.1.1.2.4.3. $-(I^4)ş-$	168
1.2.1.1.2.4.4. $-(I^4)k-$	168
1.2.1.1.2.5. Çatı Eklerinin Üst Üste Kullanılması	168
1.2.1.1.2.5.1. $-(I^4)n-dI^4r-$	168
1.2.1.1.2.5.2. $-(I^4)n-I^4l-$	168
1.2.1.1.2.5.3. $-(A)r-T-DIr-$	168
1.2.1.1.2.5.4. $-(I^4)t-DI^4r-$	168
1.2.1.1.2.5.6. $-(A)r-II-$	169
1.2.1.1.2.5.7. $-DI^4(r)-t- DI^4r -$	169
1.2.1.1.2.5.8. $-(I^4)ş-DI^4r-$	169
1.2.1.1.2.5.9. $-DI^4r-I^4l-$	169
1.2.1.1.2.5.10. $-(I^4)r-t-$	169
1.2.1.1.3. Aitlik Eki $+kI(n)+$	169
1.2.1.2. ÇEKİM EKLERİNİN GÖREV DEĞİŞTİRİCİ EK İŞLEVİNDE KULLANILMASI	170
1.2.1.2.1. Hâl Eklerinin Görev Değiştirici Ek Olarak Kullanılması	170
1.2.1.2.1.1. Yönelme Hâli	170
1.2.1.2.1.2. Bulunma Hâli	171
1.2.1.2.1.3. Ayrılma Hâli	171
1.2.1.2.1.4. Vasıta Hâli	171
1.2.1.2.1.5. Eşitlik Hâli	171
1.2.1.2.2. İyelik Ekinin Görev Değiştirici Ek Olarak Kullanılması	172
1.2.1.2.3. Bildirme Ekinin Görev Değiştirici Ek Olarak Kullanılması	172
1.2.2. KELİME YAPICI EKLER	173
1.2.2.1 ASIL KELİME YAPICI EKLER	173
1.2.2.1.1. İsimden İsim Yapan Ekler	173
1.2.2.1.1.1. $+āne+$	173
1.2.2.1.1.2. $+Ar+, +şAr+$	173
1.2.2.1.1.3. $+cAz+ < +cağız+$	173
1.2.2.1.1.4. $+cIK+$	173
1.2.2.1.1.5. $+CI^4+$	174
1.2.2.1.1.6. $+CI^4II^4k+$	174
1.2.2.1.1.7. $+dAş+$	174
1.2.2.1.1.8. $+dım+$	174

1.2.2.1.1.9. +dI ⁴ z+	174
1.2.2.1.1.10. +ey+	175
1.2.2.1.1.11. +ga+	175
1.2.2.1.1.12. +gil+	175
1.2.2.1.1.13. +kek+	175
1.2.2.1.1.14. +la+	175
1.2.2.1.1.15. +lak+ <+la-k+	175
1.2.2.1.1.16. +lI ⁴ +	175
1.2.2.1.1.17. +lI ⁴ K+, lıx	176
1.2.2.1.1.18. +man+	176
1.2.2.1.1.19. +(I)ncI+	176
1.2.2.1.1.20. +ndi+n+	177
1.2.2.1.1.21. +rAK+	177
1.2.2.1.1.22. +sAl+	177
1.2.2.1.1.23. +sI+	177
1.2.2.1.1.24. +sIz+	177
1.2.2.1.1.25 +sIzlıK+ <+sız+lıK+	178
1.2.2.1.2. İsimden Fiil Yapan Ekler	178
1.2.2.1.2.1. +A-	178
1.2.2.1.2.2. +IK-	178
1.2.2.1.2.3. +Al-	178
1.2.2.1.2.4. +lA-	178
1.2.2.1.2.5. +lAt-	179
1.2.2.1.2.6. +lAş-	179
1.2.2.1.2.7. +lAn-	179
1.2.2.1.2.8. +(A)r-	179
1.2.2.1.3. Fiilden İsim Yapan Ekler:	180
1.2.2.1.3.1. -AK+	180
1.2.2.1.3.2. -az+	180
1.2.2.1.3.3. -ce+	180
1.2.2.1.3.4. -ç+	180
1.2.2.1.3.5. -enek+	180
1.2.2.1.3.6. -gAn+	180
1.2.2.1.3.7. -gA+	180
1.2.2.1.3.8. -gI+	180
1.2.2.1.3.9. -Gın+	181
1.2.2.1.3.10. -(y)I ⁴	181
1.2.2.1.3.11. -(y)I ⁴ cI ⁴ +	181
1.2.2.1.3.12. -(I ⁴)K+	182
1.2.2.1.3.13. -(I ⁴)m+	182
1.2.2.1.3.14. -mAn+	182
1.2.2.1.3.15. -mur+	182

1.2.2.1.3.16. -I ⁴ n+	182
1.2.2.1.3.17. -(I ⁴)ntI ⁴ +	183
1.2.2.1.3.18. -(I)t+	183
1.2.2.1.4. Fiilden Fiil Yapan Ekler	183
1.2.2.1.4.1. -AlA-	183
1.2.2.2. GÖREV DEĞİŞTİRİCİ EKLERİN YAPIM EKİ OLARAK KULLANILIŞI	183
1.2.2.2.1. Fiilimsilerin Yapım Eki Olarak Yeni Kelime Türetmesi	183
1.2.2.2.1.1. Masterlar	183
1.2.2.2.1.1.1 -mA+	183
1.2.2.2.1.1.2. -mAk+	184
1.2.2.2.1.1.3. -(y)Iş+	184
1.2.2.2.1.2. Sıfat-fiiller	184
1.2.2.2.1.2.1. -(y)An+	184
1.2.2.2.1.2.2. -er+	185
1.2.2.2.1.2.3. -(I)r+	185
1.2.2.2.1.2.4. -dIK+	185
1.2.2.2.1.2.5. -mIş+	185
1.2.2.2.1.2.6. -(A)cAK+	185
1.2.2.2.1.3. Zarf-fiiller	185
1.2.2.2.1.3.1. -ken+	185
1.2.2.3. ÇEKİM EKLERİNİN YAPIM EKİ OLARAK KULLANILIŞI	185
1.2.2.3.1. Hâl Eklerinin Yapım Eki Olarak Yeni Kelime Türetmesi	185
1.2.2.3.1.1. +ÇA+	185
1.2.2.3.1.2. +rA+	186
1.2.2.3.1.3. +ArI+	186
1.2.2.3.1.4. +dAn+	186
2. GÖREV ve ANLAM BAKIMINDAN KELİME ÇEŞİTLERİ	186
2.1. İSİMLER	186
2.1.1. İsim Çekimi	186
2.1.1.1. Çokluk Eki	186
2.1.1.2. İyelik Ekleri	186
2.1.1.3. Hâl Ekleri	186
2.1.1.4. Tamlama	186
2.1.2. İsim Yapımı	186
2.1.2.1. İsimden İsim Yapan Ekler	186
2.1.2.2. Fiilden İsim Yapan Ekler	187
2.1.2.3. Görev Değiştirici Ekler İle İsim Yapımı	187
2.1.2.4. Hâl Ekleri İle İsim Yapımı	187
2.2. SIFATLAR	187
2.2.1. Niteleme Sıfatları	187
2.2.2. Belirtme Sıfatları	187
2.2.2.1. İşaret Sıfatları:	187

2.2.2.2. Sayı Sıfatları	188
2.2.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları	188
2.2.2.2.2. Sıralama Sayı sıfatları	188
2.2.2.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatları	188
2.2.2.2.4. Kesir Sayı Sıfatları	188
2.2.3. Belirsizlik Sıfatları	188
2.2.4. Soru Sıfatları	189
2.3. ZAMİRLER	189
2.3.1. Kişi Zamirleri	189
2.3.2. Soru Zamirleri	190
2.3.3. Belirsizlik Zamirleri	191
2.3.4. Dönüşlülük Zamiri	191
2.3.5. İşaret Zamirleri	192
2.4. ZARFLAR	193
2.4.1. Yer ve Yön Zarfları	193
2.4.2. Zaman Zarfları	193
2.4.3. Hâl Zarfları	193
2.4.4. Azlık-Çokluk Zarfları	194
2.4.5. Soru Zarfları	195
2.4.6. Görev Değiştirici Eklerle Zarf Yapımı	195
2.4.6.1. Zarf-fiil Ekleriyle Zarf Yapımı	195
2.4.6.1.1. Asıl Zarf-fiiller	195
2.4.6.1.2. Birleşik Zarf-fiiller	195
2.4.6.2. Çekim Ekleriyle Zarf Yapımı	195
2.4.6.2.1. Hâl Eklerinin Zarf Yapması	195
2.4.6.2.2. Bildirme Ekinin Zarf Yapması	195
2.5. EDATLAR	195
2.6. BAĞLAÇLAR	196
2.6.1. Sıralama Bağlaçları	196
2.6.2. Karşılaştırma-Denkleştirme Bağlaçları	196
2.6.3. Cümle Başı Bağlaçları	197
2.6.4. Sona Gelen Bağlaçlar	197
2.7. ÜNLEMLER	198
2.7.1. Çağırma Ünlemleri	198
2.7.2. Gösterme Ünlemleri	198
2.7.3. Sorma Ünlemleri	198
2.7.4. Cevap Ünlemleri	198
2.7.5. Seslenme Ünlemleri	198
2.8. FİİLLER	199
2.8.1. Fiillerde Zaman	199
2.8.2. Fiillerde Kip	199
2.8.3. Fiillerde Çatı	199

2.8.4. Fiillerde Olumsuzluk	199
2.8.5. Birleşik Fiiller	199
2.8.5.1. İSİM + FİİL	199
2.8.5.1.1. İSİM + eT-	199
2.8.5.1.2. İSİM + eyle-	200
2.8.5.1.4. İSİM + ol-	200
2.8.5.2. FİİL + FİİL	200
2.8.5.2.1. FİİL + (y)A bil- (Yeterlik Fiili)	200
2.8.5.2.2. FİİL + (I) ver-/ vır- / vĕ- (Tezlik Fiili)	201
2.8.6. Fiil Yapımı	201
2.8.6.1. İsimden Fiil Yapımı	201
2.8.6.2. Fiilden Fiil Yapımı	201
III. METİNLER	202
IV. SÖZLÜK	307
SONUÇ	323
KAYNAKÇA	326
HARİTA	330

KISALTMALAR ve İŞARETLER

a. Kısaltmalar

A	: a, e
Ā	: ā, ē
AABŞ	: Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni
AAİÇE	: Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hâl)Ekleri
AAS	: Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması
ABAÜG	: Ağız Bilimi Araştırmaları Üzerine Genellemeler
AİİOA	: Afyonkarahisar İline İskan Olmuş Aşiretler ve Karabağlı Türkmen Aşiretinin İskanı, Sosyal Kültürel Yaşantıları
AKÜ	: Afyon Kocatepe Üniversitesi
AMA	: Afyon Merkez Ağzı
Ar.	: Arapça
ATAUÜ	: Ana Türkçede Aslî Uzun Ünlüler
BAAÜU	: Batı Anadolu Ağızlarında Asli Ünlü Uzunlukları
BDA	: Başmakçı ve Dazkırı Ağzı
BMA	: Bayat Merkez Ağzı
BTKKA	: Bolvadin'deki Türkmen-Karabağ Köylerinin Ağzı
bkz.	: bakınız
c.	: cilt
Ç	: c, ç
DB	: Dil bilgisi
DTCF	: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
EAT	: Eski Anadolu Türkçesi
EATAÜU	: Eski Anadolu Türkçesinde Aslî Ünlü (vocal) Uzunlukları
EATE	: Eski Anadolu Türkçesinde Ekler
ET	: Eski Türkçe
Far.	: Farsça
Fr.	: Fransızca
G	: g, g(a)
GTS	: Gramer Terimleri Sözlüğü
I	: ı, i
I ⁴	: ı, i, u, ü
İng.	: İngilizce
IMA	: Isparta Merkez Ağzı
İ.Ü.	: İstanbul Üniversitesi
K	: k, k(a)
krş.	: karşılaştırınız
KYA	: Kütahya ve Yöresi Ağızları
s.	: sayfa
S.	: Sayı
ST	: Sözcük Türleri
sor.	: soruşturma
ÖTT	: Ölçünlü Türkiye Türkçesi
SYAÖ	: Sandıklı ve Yöresi Ağız Özellikleri
T	: t, d
TD	: Türk Dili

TDAY	: Türk Dili Araştırmaları Yıllığı (Belleten)
TDB	: Türk Dil Bilgisi
TDDN	: Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü (basılmamış ders notları)
TDE	: Türk Dilinde Edatlar
TDES	: Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü
TDÜA	: Türk Dili Üzerine Araştırmalar
TDK	: Türk Dil Kurumu
TE	: Türkçenin Ekleri
TEKKO	: Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması
Olayları	
TF	: Türkçede Fiilimsiler
TFKGSO	: Türkçedeki Farsça Kelimelerde Görülen Ses Olayları
TG	: Türkçenin Grameri
TGS II	: Türk Gramerinin Sorunları II
TKAE	: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü
TSD	: Türkçede Söz Dizimi
TP	: Türkçede Pekiştirme
TSTYY	: Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları
TTG	: Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)
U	: u, ü
UİA	: Uşak İli Ağızları
V	: vokal (ünlü)
Yay.	: yayınları
YTS	: Yeni Tarama Sözlüğü

b. İşaretler:

-	: fiile bağlanmayı gösterir
+	: isme bağlanmayı gösterir
# ...	: kelime başı olduğunu gösterir
... #	: kelime sonu olduğunu gösterir
≠...	: ek başı olduğunu gösterir
... ≠	: ek sonu olduğunu gösterir
< ...	: önceki şekil
.../	: kök ünlüsünden sonra gelen ünsüz
φ	: şekil olarak kaybolmuş
~	: nöbetleşe kullanma
U	: ulama işareti
(...)	: metinde anlaşılmayan yerler

ÇEVİRİYAZI İŞARETLERİ

a. Ünlüler

ā	: uzun a
ē	: uzun e
ī	: uzun ı
ĭ	: uzun i
ō	: uzun o
ô	: uzun ö
ū	: uzun u
û	: uzun ü
ě	: kısa e
ĭ	: kısa ı
ĭ	: kısa i
ō	: kısa o
á	: a-e arası ünlü
à	: a-ı arası ünlü
è	: e-i arası ünlü
í	: ı-i arası ünlü
ù	: ü-i arası ünlü
â	: a-o arası ünlü
ë	: e-ö arası ünlü
ó	: o-ö arası ünlü
ù	: ü-ö arası ünlü
û	: a-u arası ünlü
ų	: ı-u arası ünlü
ò	: o-u arası ünlü
ú	: u-ü arası ünlü

b. Ünsüzler

Ç	: c-ç arası ünsüz
F	: f-v arası ünsüz
ġ	: ön damak g'si (kalın ünlülerle hece kurduğunda)
ġ	: yarı belirsiz ġ
ħ	: yarı belirsiz h
x	: hırıltılı h(a)
'	: hemze veya kesme
ć	: ön damak k'si (kalın ünlülerle hece kurduğunda)
K	: k-g veya k(a)-g(a) arası ünsüz
ķ	: yarı belirsiz k, düşmek üzere oluş
ĺ	: ön damak l'si (kalın ünlülerle hece kurduğunda)
ļ	: yarı belirsiz l
ñ	: nazal g
ņ	: yarı belirsiz n

P	: p-b arası ünsüz
ɾ	: yarı belirsiz r
S	: s-z arası ünsüz
T	: t-d arası ünsüz
ʈ	: yarı belirsiz t
w	: çift dudak v'si
ʋ	: yarı belirsiz v
ỳ	: yarı belirsiz y

GİRİŞ

I. PROBLEM

Afyonkarahisar'ın bir ilçesi olan Sultandağı, Türklerin Anadolu'ya ayak bastıkları ilk yıllarda yurt edindiği en eski şehirlerden biridir. Ancak ilçenin, Akşehir'e yakın ve Afyonkarahisar'a uzak olması, il merkezi ile bağlantılarını zayıflatmıştır. Sultandağı - Bolvadin arasında meskun Karabağ Türkmenleri ile Sultandağı'nın çeşitli bölgelerine dağılmış olarak yaşayan Antalya'dan gelmiş yörükler, ilçede değişik ağız gruplarının oluşmasını sağlamışlardır. Bu nedenlerle bölge, Afyonkarahisar'dan birçok farklılık göstermektedir. Bölgenin bu özellikleri göz önüne alındığında yörenin ağız özellikleri üzerinde bir çalışma yapılmadığı görülmektedir.

II. AMAÇ

Yapılan bu çalışma Sultandağı merkezi, kasaba ve köylerinin ağız özelliklerinin belirlenmesini, ağız özellikleri açısından bölgenin Afyonkarahisar içersindeki yerinin tespitini ve Türkiye ağız haritasının ortaya çıkarılmasına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

III. ÖNEM

Teknolojik gelişmeler ve iletişim araçlarının yaygınlaşması ile kaybolmaya başlayan ağız özelliklerinin ve mahallî söz varlıklarının bir an önce yerinde tespiti önem arz etmektedir.

IV. SINIRLILIKLAR

Yapılan bu çalışma Afyonkarahisar iline bağlı Sultandağı ilçesinin merkez, kasaba ve köylerini kapsamaktadır.

Derleme yapılacak yerlerin tespitinde etnik yapıyı belirleyici unsur olarak kabul ettik. Ayrıca derleme yapılacak yerlerin ilçe merkezlerine yakınlık ve uzaklıkları da derleme yapılacak yerlerin seçiminde etkili oldu. Bu doğrultuda Sultandağı sınırları içerisindeki on bir yerleşim biriminde derlemeler yaptık.

Derlemelerimize nüfusları çok az olan Bulgaristan göçmenleriyle Çerkezleri dahil etmedik.

V. YÖNTEM

Araştırmaya Kaynak Oluşturan Kayıtların Elde Edilmesinde Kullanılan Araç ve Yöntemler

Derlemelerimizi sözlü derleme metodu ile elde ettik. Kayıtların ses kalitesi bakımından yüksek olması amacıyla dijital kayıt cihazları yerine kasetli, eski tip bir kayıt cihazını tercih ettik. Cihazın çalışması esnasında çıkardığı hışırtılı sesin kayıtlara geçmesini önlemek amacıyla haricî mikrofon kullandık.

Derleme yapılacak yerleşim birimine gittiğimizde görüşmelerimizde konu olarak kullanmak üzere o bölgede yaşanmış veya yaşanmakta olan önemli olayları tespit ettik. Kaynak kişinin tanıdığı bir kimseyi de yanımıza alarak görüşmelerimizi yaptık.

Derleme çalışmalarımızda yirmi bir tane altmışlık kaset doldurduk ancak kaynak kişilerin anlaşılır ve doğal bir dille konuştuğunu düşünmediğimiz kayıtların metnini çıkarmadık. Bu kayıtları sadece dinleyip bölgenin ağız yapısı hakkında daha geniş bir fikir sahibi olmaya çalıştık ve mevcut metinlerde bulunmayan dil özelliklerini yakalamaya çalıştık. Dinleyerek değerlendirdiğimiz bu kayıtlar, çalışmanın tamamlanmasında büyük önem arz eden soruşturma tekniğini daha etkin kullanmamızı sağlamıştır.

Araştırmamıza kullandığımız metinler 27 kişiye aittir. Yaptığımız görüşmeleri Türk Dil Kurumu tarafından tavsiye edilen “Ağız Araştırmalarında Kullanılacak Fonetik Transkripsiyon Alfabesi”ndeki sisteme göre metne aktardık. Bu metinlerden ses bilgisi, şekil bilgisi ve sözlük bölümleri için fişlemeler yaptık.

Metinlerden Elde Edilen Bilgilerin Düzenlenmesi

Doç. Dr. Erdoğan Boz’un Afyon Merkez Ağız adlı araştırmasında kullandığı tasnif ve tertibi esas alarak elde ettiğimiz verileri düzenledik.

Çalışmamız,

1. Giriş
2. Dil İncelemesi
- 2.1. Ses Bilgisi

- 2.2. Şekil Bilgisi (Görev değıştirici ekler, kelime yapıcı ekler)
- 2.3. Kelime Bilgisi
3. Çeviriyazılı Metin
4. Sözlük
5. Sonuç
6. Kaynakça
7. Harita

bölümlerinden oluşmaktadır.

Soruşturma Tekniğı:

Yöresel kelimelerin anlamlarının belirlenmesi ve şekil bilgisinin tüm yönleriyle ortaya koyulması amacıyla soruşturma tekniğinden yararlanılmıştır. Soruşturma tekniğinde bilgisine başvuruılan kişiler Sultandağı doğumlu olup hâlen Sultandağı’nda ikamet etmektedirler:

1. Mehmet AYNA

Sultandağı Lisesi’nde Türk dili ve edebiyatı öğretmeni olarak çalışmaktadır. Sultandağı’nın dili ve tarihi hakkında çalışmaları bulunmaktadır.

2. Halil AKBIYIK

İshaklı İlköğretim Okulu’nda sınıf öğretmeni olarak çalışmaktadır.

3. Metin YILMAZ

Yeşilçiftlik İlköğretim Okulu’nda sınıf öğretmeni olarak çalışmaktadır.

Soruşturma tekniğı uygulanırken yöre halkından birçok kişinin bilgisine ayrıca başvurulmuştur.

1. SULTANDAĞI'NIN COĞRAFÎ VE TARİHÎ DURUMU¹

1.1. GENEL COĞRAFYA

Sultandağı Afyonkarahisar - Konya karayolunun üzerinde 68. kilometrede bulunmaktadır. Ormanlarla kaplı olan Sultandağları'nın eteklerinde yer alan ilçe son dönemlerde gelişen meyveciliğin de etkisiyle Afyonkarahisar'ın en yeşil ilçelerinden biri hâline gelmiştir.

Afyonkarahisar'ın güneydoğu ucunda bulunan ilçenin batısında Çay, güneybatısında Isparta, güneydoğu ve doğusunda Konya, kuzeyinde Emirdağ ve Bolvadin yer almaktadır. Kuzeybatı - güneydoğu doğrultusunda uzanan, Torosların bir uzantısı olan Sultandağları, Isparta'nın Yalvaç ilçesi ile Sultandağı'nı birbirinden ayırır. İlçe merkezinden Yalvaç'a gidilebilecek en kısa yol Akşehir üzerinden geçmektedir. Afyonkarahisar il merkezinin uzak olması nedeniyle ilçe halkının, yörenin ticaret merkezi olan Akşehir'le olan bağları daha kuvvetlidir.

22 Ekim 2000'de yapılan nüfus sayımının sonuçlarına göre ilçe merkezinin nüfusu 6893, kasaba ve köyleriyle birlikte 22184 kişidir.

Sultandağı'nın en önemli gelir kaynağı meyvecilik ve bilhassa kirazcılıktır. Elde edilen kirazın büyük bir bölümü ihraç edilmektedir. İhraç kalemleri arasında Afyonkarahisar'ın mermerden sonraki en büyük gelirini kiraz teşkil eder.

Meyveciliğin ilerlemesi ile birlikte ilçeye yerli yabancı birçok şirket yatırım yapmıştır. İki adet meyve işleme fabrikası ve birçok soğuk hava deposu hizmet vermektedir.

1.2.TARİH

Sultandağı bölgesi bir yerleşim birimi olarak karşımıza ilk olarak Bakırçağ devrinde çıkar. Bizans ve Selçuklular zamanına kadar batı ve doğunun yol uğrağıdır. Bağdat yolunun geçmesi ile ticarî önem kazanmıştır.

İshaklı, Bolvadin ilçesine bağlı bir kasaba konumunda iken 1958 yılında Çiftlik kasabası ile birleşerek Sultandağı adıyla ilçe olmuştur. 1972 yılında Çiftlik, halk oylamasıyla Sultandağı'ndan ayrılarak Yeşilçiftlik adıyla yeniden kasaba olmuştur.

¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.sultandagi.gov.tr/brifing.doc>

Araştırmanızda birinci bölge olarak belirttiğimiz Karabağ kasaba ve köylerinin tarihi hakkında elde edilen en eski kayıtlar “Başbakanlık Osmanlı Arşivi Muhasebe Kalemi”nin 1162-11-72 numaralı belgelerin 97 ve 548. sayfalarında yer almaktadır. 1750 tarihli bu belgelere göre Karabağ cemaatinin yerleşim yeri Bolvadin ve Emirdağ’dır.

DİL İNCELEMESİ

I. SES BİLGİSİ

1. SESLER

1.1. ÜNLÜLER²

1.1.1. ÜNLÜ ÇEŞİTLERİ

*Sultandağı ağız*nda (bundan sonra **SA**) sekiz ana ünlü (a, e, ı, i, o, ö, u, ü)'den başka şu ünlüler bulunmaktadır: à, á, è, ë, é, í, u, û, ù, ĩ, Ĭ, õ, â, ò, ó, ú, ù.

1.1.1.1. á ünlüsü: a-e arası bir ünlüdür. ³

biráz gutuları olur, gutu gótürürler. (I-1.19)

cebinde ne gadar fişek varısa báña teslim etTi mi? (I-1.200)

eyip, süleymán ā, arif bē, çörçiliñ öñüne geçTiler, jandarma çavuşunuñ. (I-1.202)

vallā işTe ēdet şey olur gótürüler, ásbap mesbap. (I-2.1)

meselē yèl yèle çarparsa altı sā_át sōna yāmır yağar derlerdi. (I-5.35)

onlar dē bi kác gún sōna geldiler, nası bildiñ filen. (I-5.46)

o aradā táK gırma varıdı, şeyde háni hēybede tág gırmı siydim. (I-5.124)

goláy gelsin. (I-5.183)

ben galbimdē olanı sōliyem, záten para geziyem. (I-5.184)

o vermiyelim felán dēdi, şöFer dēdi. (II-8.7)

üçguyunuñ adamı biraz şeydir, şindi öldü ya hálimeniñ musa varıdı orda. (II-8.81)

gazyā da yakdılar, haşgáš yā da yakTılar. (II-8.151)

² Geniş bilgi için bkz. Erdoğan BOZ, “Afyon ve Yöresi Ağızlarında Ünlüler”, AKÜ, Sosyal Bilimler Dergisi, C. II, S. I, Afyon, Nisan 2000, s.50-57; Mukim SAĞIR; “Anadolu Ağızlarında Ünlüler”, TDAY (Belleten) 1995, TDK Yay., Ankara, 1997, s.377-392.

³ krş. Tuncer GÜLENSOY, *Kütahya ve Yöresi Ağızları KYA*, TDK Yay., Ankara, 1988, s.19; Erdoğan BOZ, *Afyon Merkez Ağız AMA*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yay., Afyon 2002, s.25.; Osman YILDIZ, *Isparta Merkez Ağız IMA*, Fakülte Kitabevi Yay., Isparta, 2002, s.11.; Eda ŞAHİN, *Bayat Merkez Ağız BMA*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyon, 1999, s.7.; Talat DİNAR, *Başmakçı ve Dazkırı Ağız BDA*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyon, 2006, s.2.; Osman GÖKER, *Bolvadin'deki Türkmen-Karabağ Köylerinin Ağız BTKKA*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyon, 1996, s. 9.

gāri bir hawta filān sōna bölük geri geldi gāri. (II-9.34)
dediler ki arkādeş biliyoz. (II-12.19)
dügünü yaparken ya ata vāya taksiye bindiriler. (II-13.6)
ordan ārKadaş biraz zopa yèdi gāri. (III-14.1)
soruyom bunlara nerelisiñ, afyonluýun afyon bolvādin. (III-14.17)
guru üzüm fālan. (III-15.10)
gucâğında çocūnan atlamış camdan. (III-16.11)
dā ilkokuldan çıkdım, òn bir yaşındayın yā. (III-16.63)
işi boşlaycek ya. (III-16.122)
ārkadeş dēdi baña, çocukları dövdürüdü baña. (III-16.137)
ondan sōna çocuğunu sālavatlālā, asgere gidē. (III-17.152)
sana ne lān dedim şey parası. (III-18.62)
üç beş gün su akıyo ya pis su çıkmaýo geri. (III-19.33)
ben ankara mamakTāydim ben. (III-20.90)
koruyā de vermediler. (III-20.92)
yetmiş_üş yō elli iki elli dört arasındaydı. (III-20.96)
şey dedi ki subāy bağırıyo durdu tabī. (III-22.75)
gelmesi sāña ā_ıt, götürmesi ba_ıa ā_ıt dedi. (III-22.94)
āndan ērtesi gün gına gonur, millet toplāşır. (III-23.2)
āsgere giderler. (III-23.22)
salladım torbāyi o da āsıldı torbāyi. (III-24.66)

1.1.1.2. à ünlüsü: a-ı arası bir ünlüdür.⁴

dilerse gocāya varır, dilemesse yanıñda bulunur. (I-1.38)
iki jandırmıyna iki el de onlara sıxmış mustafa ırāmatlıx, jandārmalara. (I-1.198)
bizi demiryolundan aşşā savıştırdı, arkāya dakdı moturu, vērdi elime. (II-8.161)
ekseri akşehire pazarlamāya gideriz, sultandağına gideriz. (II-13.16)
yedi hāne gurulmuş şu rampāya, yedi hāne gurulmuş. (II-13.30)
atlāyınca bu bağ_ıevlerinde galıyolar. (III-15.17)

⁴ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s.19; Güner GÜLSEVİN; *Uşak İli Ağızları UIA*, TDK Yay., Ankara, 2002, s.13; BOZ, *AMA*, s.26; YILDIZ, *IMA*, s.11.; İbrahim ÖZKAN, Sandıklı ve Yöresi Ağız Özellikleri *SYAÖ*, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (basılmamış yüksek lisans tezi), Afyon, 2001, s. 22.; ŞAHİN, *BMA*, s.7.; GÖKER, *BTKEA*, s.1.; DİNAR, *BDA*, s.9.

àşşagı gitdi işTe. (III-16.52)
hemen geniş boru şey gılavuz dakÇàklarımış işdē. (III-16.129)
aşamıla geliledi, o gayâyı açālarımışımış. (III-17.12)
dāvet edēlē gonunu goñşunu, hısıımı ākrahâyı. (III-17.111)
mideñdēki yaraları, bağırısıkdağı yaraları èyi edē kekik. (III-17.119)
hiş satın biz çocuğa geycek filan almâyız, getirilē. (III-17.139)
ātları götürdük oraýa, gece vārdık manisàya. (III-18.35)
manisàya tek remoK sarmàya gitTik. (III-18.56)
bū yòkarı yemek hazırlatmàya çıkTı. (III-19.3)
hanımı çapalamàya gēldi. (III-19.8)
ondan sonrā millet kiraz yapmàya başladı. (III-19.72)
güvē geydirmeniñ ertesi günü de gelin almàya giderlerdi. (III-21.10)
filipis yāni halkı oylamàya götürdüler. (III-21.21)
vallā gāve dökmez bōle hēc tıkırdāmıyo. (III-22.25)
dedim ābiy geş galmàycan ben, gitcen. (III-22.94)
angaràya habar vermişler. (III-24.6)
dartıyolā, beş kiloluK gasàya goyuyolā, āvrupàya yolluyolā. (III-24.29)
şu tarlâyı üleşirlerdi. (III-24.60)

1.1.1.3. û ünlüsü: a-u arası bir ünlü, u'ya kayarak yuvarlaklaşmış a ünlüsüdür.⁵

ā èyi, bi de geldiler burûya, bizi götürdüler orûya. (I-1.5)
tam deñiz ovaniñ orûya varınca eşşeK tökezlemiş. (I-1.101)
orûya da vardıñ mıydı şeyimiz varıdı. (I-5.21)
ben daş toplûyam öte berī. (I-5.181)
bacım oraya torbûyı dakdı öküzlere. (II-8.110)
ondûn sonra sülāle sülāle bōle böyümüş. (II-11.13)
mahsulūlerimiz bol olûcaktır, allahıñ izniyle ve de herkece cenābı allahdan faydalı olmasını dilerim. (II-13.28)
buñû her gün pürümüz dutmuş açamamış. (III-19.2)
orûya hücum ettik. (III-20.31)

⁵ krş. GÜLENSOY, *KYA*, s.20.; GÜLSEVİN, *UİA*, s.13.; BOZ, *AMA*, s.26. ; GÖKER, *BTKKA*, s.3.; DİNAR, *BDA*, s.10.

1.1.1.4. è ünlüsü: e-i arası bir ünlü; daralmış e, yaygın söyleyişle kapalı e olarak bilinen bir ünlüdür.⁶

Eskiden beri devam edegelen ve ilk hecede görülen è

ā èyî, bi de geldiler burûya, bizi götürdüler orûya. (I-1.5)
èrtesî gûn çalgıcımızı dutdux. (I-1.11)
püskût, şu bu górmiye gèderiz. (I-1.19)
èl dövdü sövdü, ey ölüm. (I-1.36)
meselê yèl yèle çarparsa altı sâˆât sōna yāmır yağar derlerdi. (I-5.35)
yāmaz o hortum dêrler dèdim. (I-5.42)
şimdi elettirî gôtürmüyem èrkenden gece gelip gece gedyem. (I-5.146)
aît Yannını goyvèrmedim goyunuñ. (I-5.149)
ordan árKadaş biraz zopa yèdi gāri. (III-14.1)
ālmanyaya belediyeden gètTim. (III-18.76)
yèdi gün guran okuruz, hatim indiriz. (III-17.109)
gazālî bize vèrdiler. (III-18.3)
güze dōru sarā, o zaman da èndiriyon sāten. (III-15.32)

Ses olaylarına bağılı olarak görülen è

o mumları erimiş erimiş, birazımızıñ üstüne bèyaz bèyaz geşmiş. (II-8.27)
èvèli gördüm sultandağında, belcikada duruyodu, izinli mi gelik,
orduymuşumuş. (II-8.130)
o göyunuñ şèyine suyu oldü için buruya yerleşmişler. (II-10.33)
biz minārèyi gaybetmeyiz, allah izin verişse. (III-15.23)
èkin bu sene ölmadı meselā. (III-16.76)
hèr otuñ āslında faydası var. (III-17.132)
hèç evinde āsker ekmek yimez. (III-17.146)
yā õnuñ sözü mü olur fèlan dedim. (III-18.55)

⁶ krş. Muharrem ERGİN; *Türk Dilbilgisi*, **TDB**, İstanbul, 1972, s.62.; GÜLENSOY, **KYA**, s.21.; GÜLSEVİN, **UIA**, s.13.; BOZ, **AMA**, s.27; YILDIZ, **IMA**, s.12.; ÖZKAN, **SYAÖ**, s.22. ; GÖKER, **BTkKA**, s.2.; DİNAR, **BDA**, s.10.

şimdi ot biçmèye gitTi. (III-18.11)

èmin ā benin len benin len diyo. (III-19.25)

bi bakTı, millet gidincè biz de goşTuk dışarı. (III-22.7)

son sefer bi dā salladı abèy. (III-22.14)

1.1.1.5. ě ünlüsü: Kısalmış e ünlüsüdür.⁷

meselā derēçine veyāt da başga köylerde (II-13.72)

1.1.1.6. í ünlüsü: ı-i arası bir ünlüdür.⁸

onlar dedi biz nışanı dediler, düğün oluyakan dakarıx dediler. (I-1.10)

hadı bolavadına toplandıx ihsara. (I-1.230)

Fılan derkene baxdım, kimyon yolmacılar vardı. (I-5.39)

yog o ùç kısımdáydı. (I-5.211)

çatır çatır sa_a sola atılmış, oralar daş gaya çıxmış. (I-5.216)

biri gırnata çalıyodu, gırnata çalanıñ adı mısdawıydı. (II-8.189)

bi sígara işmeyen gāvesi olsa dā daha iyi olcak yāni. (III-16.101)

bizim burdā arāzı filan çokTū, onlar satmāya galktı. (III-18.21)

ôndēn bi nışan yaparlar. (III-21.5)

dedim kī seni çok asabı anlattılar. (III-22.55)

o vakıt halk partisi vārdı. (III-24.70)

1.1.1.7. ě ünlüsü: e-ö arası bir ünlüdür.

evet bēle. (I-1.22)

insan şaşırdıya ölüm, ēle şey górdü mü. petliōlu vardı, petliōlu musa. (I-5.141)

mezer daşı gibi şēle uzun uzun çekişden çıxmış daşlar. (I-5.188)

1.1.1.8. u ünlüsü: u-ı arası bir ünlüdür.⁹

dul garıda namuş olmaz, ar olmaz. (I-1.39)

⁷ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s.28; BOZ, *AMA*, s.28; YILDIZ, *IMA*, s.17 ; GÖKER, *BTKKA*, s.6.; DİNAR, *BDA*, s.11.

⁸ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s.21; BOZ, *AMA*, s.28; YILDIZ, *IMA*, s.12.; ÖZKAN, *SYAÖ*, s.23.; DİNAR, *BDA*, s.11.

⁹ krş. BOZ, *AMA*, s.28. ; DİNAR, *BDA*, s.12.

memet çavuş ōrda emirsiz ateş etmiş. (I-1.96)

āskerliġi dokuz yüz altı uçaksavar taburı üçüncü bataryada görevimizi yaptık,
istanbul gebzede. (I-4.6)

kış, mevsimlere gelince eñ çok yāmr veyāhūt da kar daha çok
yaġıyor. (II-13.22)

davul filan getirtmedik biz düġünde. (II-13.38)

şe takım assubayı da dēdi ki kēsin yāni benden şüpelendi bu da nöbetçi çawuşıdi
arkadaş. (III-14.3)

bi çuvlık geldi, ben televizyona bakıyodum o zaman. (III-16.8)

emin dayım şunu şwacādı ya altını. (III-20.45)

1.1.1.9. ü ünlüsü: ü-i arası bir ünlü, ü'ye kayarak yuvarlaklaşmış i ünlüsüdür.

yarım dünyüyü batırmış. (I-1.97)

gelmişler gezielere bü gün. (I-5.164)

gelen mūsāfir üş gün, beş gün, meselā bu seyyar satıcılar geliridi. (I-7.49)

bundan ōsmanlı imparatorluġu zamānında sādece dīnī nikah mühümdir
aslında. (II-13.83)

hanımımın halasını, hüsūyin şeker vārdı. (III-21.49)

yāni toplanılar. bü yüzük dakılır, söz alınır. (III-22.101)

1.1.1.10. ĩ ünlüsü: Kısalmış i ünlüsüdür.¹⁰

gız alırısañ bi söz gatmaz sözüne. (I-1.43)

1.1.1.11. İ ünlüsü: Kısalmış i ünlüsüdür.¹¹

buña dēdi birİni dā çıkar, yāni hemşericilik mi oynuyosunuz dēdi toprakcılık mı
oynuyosunuz ôle bi şēler dēdi. (III-14.4)

1.1.1.12. â ünlüsü: a-o arası bir ünlüdür.

bâbam baġırdı. (I-1.146)

musdâwa onuñ da bacana ya. (I-1.205)

¹⁰ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s.28; GÜLSEVİN; *UİA*, s. 14; BOZ, *AMA*, s.28; YILDIZ, *IMA*, s.17.

¹¹ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s.28; GÜLSEVİN; *UİA*, s. 14; BOZ, *AMA*, s.28; YILDIZ, *IMA*, s.17.

başKa dā ne anlatım sene ben bāba yā? (I-6.8)
çay isdāsyonuna indik. (II-8.9)
ya senden alır veyāt başga yerden alırdı. (II-8.184)
baña sen yat burāya hemşerim dedi. (II-10.99)
bi de yanında yarbay var, bi de şofārları var. (II-12.15)
benim sakladım pantālonu bulmuşlar. (III-14.9)
ondān sōna gına gomaya gidēlē bizim burda. (III-14.70)
bakādı, gurbana yakın, vagona yüklēlēdi, isTanbāla satālādı. (III-17.20)
çimāntoyu sulamamışlar, keserinen ben vallā yoñttum şōle,
keserinen. (III-22.23)
çarşı satılıyā ya göce deriz biz buydey, buydey. (III-23.9)

1.1.1.13. ò ünlüsü: o-u arası bir ünlüdür.¹²

bi herden guyu, bi acı gòyu, bi nine gòyu üş tāne gòyu bulmuşlar. (II-10.33)
beşinci zırlı ordu òlaşdırma bölüğüdü. (II-10.37)
yòkarda garşılaşdık. (II-12.17)
ama selçuklulādan mı önceden bizim burda òğuz türkleri varımışmış ta
gölün dibinde şey yaşayan. (III-14.80)
aşşā yòkarı bikaş da aşşā çitlikden çıkan arkadaşlarda olurdu. (III-15.11)
yoğusa bunu gòy, sayādık gāri. (III-16.86)
bū yòkarı yemek hazırlatmāya çıkTı. (III-19.3)

1.1.1.14. ó ünlüsü: o-ö arası bir ünlüdür.

kātip veli geldi, musa çocuk geldi cenāzi gótürdük, goduk geldik. (I-1.17)
püskūt, şu bu górmiye gèderiz. (I-1.19)
biráz gutuları olur, gutu gótürürler. (I-1.19)
ōrdan bi gezmiye giderler, górerler gelirler. (I-1.20)
meraxlı da dertli gónlüm meraxlı. (I-1.48)
çapa da gótürdü hösneniñ gızı, dedim analīma. (I-1.49)
çiçeK yāna da góbek atarsıñız, dedim. (I-1.54)
biz kólgelere gaçıyax. (I-1.196)

¹² krş. BOZ, *AMA*, s.29.; ÖZKAN, *SYAÖ*, s.23.; ŞAHİN, *BMA*, s.8. ; DİNAR, *BDA*, s.13.

sen gótürüp goyan. (I-1.211)
ben bi şey górmedim. (I-1.232)
gètTik kór hâkim diyeler, bi zalım hâkim var. (I-1.231)
ondan sōna, bi de sèl dindikTen sōna kóy altüst olmuş öbür mehelle. (I-3.20)
góz yaşı gibi pat çat diyekene o arada aniden indirdi. (I-5.89)
gece dān başına varsıñ górsünler. (I-5.201)
góşdü gitTi adam. (I-6.14)

1.1.1.15. ú ünlüsü: u-ü arası bir ünlüdür.¹³

nışanımızı daxdix bi gún evel. (I-1.11)
eñ gúcÇük öldü, doğdaş. (I-1.15)
çolag,omariñ goyununu mu gútmedim orda? (I-1.35)
gırda ciyarası túkensin ava gèderdi, döner gelirdi. (I-1.213)
hâkimine savcı gúlmiye durdu. (I-1.236)
şimdi o yarılıya kirmenliyî, içinden şe le gabarıp çıxıyā, o kúlün altından
çıxardıyalar. (I-2.28)
onlar dē bi kaç gún sōna geldiler, nası bildiñ filen. (I-5.46)
o külüçüýü gömmüş. (I-5.167)
bi kúpün içinde on kilo gadar var mıymış onuñ şeyi diyeler. (I-5.168)
ora giderler, gız evinde o gún orda yatarlar, comāt. (II-8.179)

1.1.1.16. ù ünlüsü: ö-ü arası bir ünlüdür.¹⁴

şimdî bizim buranıñ düğünleri esgiden bizim günümüzde gürücü
usûlüyle.(III-21.3)

¹³ krş. GÜLENSOY, *KYA*, s.22; BOZ, *AMA*, s.29; YILDIZ, *IMA*, s.12.; ÖZKAN, *SYAÖ*, s.23.; ŞAHİN, *BMA*, s.8.; DİNAR, *BDA*, s.13.

¹⁴ krş. BOZ, *AMA*, s.29.

1. TABLO: ÜNLÜLER

	DÜZ						YUVARLAK			
	GENİŞ	YARI GENİŞ		YARI YUV.		D A R	N A Z A L	GENİŞ	YARI GENİŞ	DAR
		D Ü Z	Y U V.	G E N.	D A R					
KALIN	a	à	û		ı			o	ò	u
YARIN KALIN	á				í			ó		ú
İNCE	e	è		ë	ü	i		ö	ù	ü
YARI AÇIK	ä									

* Kısa ve uzun ünlüler tabloya dahil edilmemiştir.

1.1.2. UZUN ÜNLÜLER

SA'da uzun ünlüler, birincil ve ikincil uzun ünlüler olmak üzere iki ayrı başlık altında işlenecektir.

1.1.2.1. Birincil (Aslî) Ünlü Uzunlukları¹⁵

Eski Türkçeden beri varlığını sürdüren birincil uzun ünlüler, tarihî ve çağdaş şivelerimizin bir kısmında da mevcut olmakla birlikte *Ölçünlü Türkiye Türkçesinde* (bundan sonra *ÖTT*) yoktur. Anadolu ağızları ise, söz konusu uzun ünlüleri sayılı örneklerde koruyor görünümündedir. SA birincil uzun ünlülerin görüldüğü bir ağızdır.

¹⁵ Zeynep KORKMAZ; "Eski Anadolu Türkçesinde Aslî Ünlü (vocal) Uzunlukları" *EATAÜU*, Türk Dili Üzerine Araştırmalar *TDÜA*, Ankara, 1995, TDK Yay., C.1, s.443-458.; KORKMAZ; "Batı Anadolu Ağızlarında Aslî Ünlü Uzunlukları" *BAAÜU*, *TDÜA* TDK Yay., C.2, s.197-203; Talat TEKİN; *Ana Türkçede Aslî Uzun Ünlüler ATAÜÜ*, Hacettepe Üniversitesi Yay., Ankara, 1975,

SA’da birincil uzun ünlü olarak tespit ettiğimiz örnekler aşağıdaki tabloda karşılaştırmalı olarak verilmiştir.

2.TABLO UZUN ÜNLÜLER

SA	ATAUÜ ¹⁶	BAAÜU ¹⁷	EATAÜU ¹⁸	KYA ¹⁹	UIA ²⁰	AMA ²¹	BDA ²²
āğlıyolař (III-22.18)			āgla-				
āldı (III-20.44)				āl-	āl-	āldım	āldı
āltın (I-5.250)	āltun	āltın				āltın	āltın
āradan (III-21.7)			āra				
ārdı (III-16.19)	ārt					ārd	ārdında
āsıldı (III-24.66)			ās-				
āyrılmadı (III-17.71)				āyırđ		āyrı	āyrı
āvcı (I-1.212)			āv				
dērdi (III-24.57)	tē-		dī-	dē-			dēyon
gāldı (III-15.44)	gāl-		kāl-		gāl-		gāldı
gēldi (III-15.43)					gēl-		gēldi
ōldu (I-5.82)		ōl-	ōl-				
ōrda (III-16.3)				ūrda	ōrdan	ōrda	ōrda
ōn (III-16.63)		ōn gün	ōn				
sōrdu (III-18.93)		sōr-	sōr-				
vārdır (II-13.100)	bār	vār	vār		vār	vār	vārdı
vārdıx (I-1.1)		vār-					

Metinlerimizde rastladığımız “başdâkinleriñ (II-11.2)”, “arkamızdâkı (II-11.49)”, “burdâkı (II-11.60)”, “mîdeñdêki (III-17.119)” kelimelerindeki uzunluk, Türkmen Türkçesi özelliğidir. “Bulunma hâli ekinden sonra +kı/+ki eki gelirse bulunma hâli ekinin ünlüsü uzar.”²³

1.1.2.2. İkiz Ünlüler:

SA’da ikiz ünlüler yoğun şekilde bulunmaktadır. Komşu ağızlardan *KYA*’da²⁴, *UIA*’da²⁵, *AMA*²⁶ ve *IMA*²⁷ da sık görülen ikiz ünlülerin *SA*’da en çok rastlanan şekilleri şunlardır:

1.1.2.2.1. Eşit İkiz Ünlüler²⁸

a_ıa : ba_ıa (I-1.29), sa_ıar (I-1.42), ça_ıarıxlar (I-1.47), sa_ıa (I-1.82), sa_ıat (III-19.26)

a_ıı : da_ııtTı (I-1.86)

e_ıe : de_ıel (I-1.6), ne_ıe (I-1.61), me_ıersem (I-1.136), şe_ıer (II-8.6)

e_ıi : de_ıil (III-20.12), âkşe_ıir (III-21.60), re_ıisi (III-24.19)

o_ıu : do_ıum (III-18.29)

u_ıa : mu_ıammer (I-1.222), vuku_ıat (I-7.42), mu_ıapPet (III-24.57)

1.1.2.2.2. Yükselen İkiz Ünlüler²⁹

de_ıï (I-1.32), du_ıāyı (I-1.76), do_ıā (II-13.11)

1.1.2.2.3. Alçalan İkiz Ünlüler³⁰

bā_ıa (I-1.29), sā_ıāt (I-5.35), ā_ıile (I-7.74), mütā_ıit (III-22.11), ā_ıit (III-23.94)

1.1.2.3. İkincil Ünlü Uzunlukları³¹

1.1.2.3.1. Ses Olaylarına Bağlı Ünlü Uzunlukları

Ses olaylarına bağlı ünlü uzunlukları, yalnızca Türkçe asıllı kelimelerde değil, alıntı kelimelerde de görülebilmektedir. Bu tür ünlü uzunluklarını üç başlık altında işleyeceğiz:

1.1.2.3.1.1. Ünsüz Erimesine Bağlı Uzun Ünlüler

benim olan varıdı (I-1.2)

şeyiñ var yā, ibişiñ gara amet öldüydü ya. (I-1.16)

bi terk hēbesi var. (I-1.121)

baña iki üş dene atTı ama tokadı, sālam atTı. (I-1.142)

beygir çıxdı garşıma, dōruldu. (I-1.149)

el almış oymā şimdi silānan. (I-1.195)

hocam seldē, gāvedeydik ilk selde. (I-3.13)

meselē yēl yēle çarparsa altı sāāt sōna yāmır yağar derlerdi. (I-5.35)

yāmaz o hortum dērler dēdim. (I-5.42)

fakat şeile olursa azıcık şeile eri olursa hafta hafta bulanabilir yāni. (I-5.55)

o bulutlarına ūraşTı, gētTi bādemliye dōru emirdān aşşā. (I-5.97)

bizim daha evel geşmişimiz büyükkarabālı. (I-7.7)

şey vagına vapıra binecēz gāri. (II-8.29)

elinde şōle bi şu kesimde bi tāta, düzülmüş, nakışlı gibi, onu vurudu çeziñ üstüne, markalardı. (II-8.58)

ēsik geleceg olursā geri üsdünü takviye etdiriyo. (II-8.76)

ondan sonra sāt on biri çērek geçıyo. (II-10.63)

çığardım mektup, şu, bu, fotōraf aradı aradı yaramaz bi şey bulamadı. (II-10.85)

garın ārısına filan çok faydası var yāni. (II-13.89)

yālı, şū bū, datlı cinsinden. (II-13.95)

yāni bōle hādiseleř falan oldu canım. (III-14.13)

ben dedim, bi hatām yok, buña sōledim arKadaşa dedim ben. (III-14.55)

suyu sēmez yāni onu. (III-16.47)

köwlü vēdiydi parıyı. (III-16.109)

ōrda siñlenmişlē gayalarıñ aralarında. (III-17.1)

deyo yā burda şey şēlig oluyō sandıkTa dē. (III-18.18)

bu gēldi bi baksā tūlaları, niye èndīdi bunu dedi. (III-19.13)

hattā bi ara biz bi haksızlığa ūradık. (III-20.29)

düğün hazırlıkları kōlü düğünü yapardık. (III-21.8)

buraya ilk yerleşenlerden bi tānesi lokmanlā. (III-15.20)

odalara toplanırlarmış goca heriflê. (III-24.46)

1.1.2.3.1.2. Büzülmeye Bağlı Uzun Ünlüler

allah anañı alacāna babanı alsıñ. (I-1.37)

èlli sekizde, böbreg hastalīna yaxalandım. (I-1.46)

çiçeK yāna da góbek atarsıñız, dedim. (I-1.54)

birini de seniñ gapına bağlayacām, dedi. (I-1.70)

decēm, şimdi bizim çuxurcān sarp. (I-1.94)

kópēñ birini da atdılar. (I-1.113)

bizim kópēn de arxa bacānı somurmuşlar. (I-1.115)

ayāma geydim, gètdim. (I-1.127)

bi gún ėmetli goca varmış tāhir_āya, şikātçı. (I-1.181)

hani o sidik delīni ašdım, su boşaldı ōrdan. (I-3.19)

iş bulursam çalıſacām. (I-4.4)

gırtlāndan öte geçTiğİ yox. (I-5.114)

kútüglūn bi yanı doñuz gurşunu, bi yanı saçmaydı. (I-5.125)

gece dān başına varsıñ górsūñler. (I-5.201)

yalıñız sen yerini sōle, o toprān altında durudur, dediler. (I-5.213)

adam gamıſ kesiyo diyelim ki örnēn bi gamyon gamıſ satsa biçse de kesse dört beş yüz millon para dutuyo. (I-6.26)

şey vagına vapıra binecēz gāri. (II-8.29)

amcamın bi çit öküzü var, bizim de bi çit kısrāmız var, beygir. (II-8.67)

kadro çoklūndan dağıtım etTiler. (II-9.5)

yıkanmadīm belli. (II-10.88)

rātımız iyiydi, yāni ben asgerliğİ sevdim. (III-16.5)

sen de çocūnu bile dövemēyon, sıkıſTıramāyon ki. (III-16.140)

zēngin oldūmuzı zati biliyo, bubamı āvleyō. (III-17.22)

bakTım, gapānı galdırdım, balıK. (III-19.38)

yabancı gözüyle bakmīS. (III-21.26)

sen yurdūnu gırarımıſın falan filan. (III-22.55)

avukat selēttin. (III-22.90)

rey attık Ta rey sandīnı çalmaya geldi onlā, elimizden almaya geldi. (III-24.17)

örden kāt kürek alcan da ôle etcen gāni. (III-24.77)

1.1.2.3.1.3. Ünlü Kaynaşmasına Bağlı Uzun Ünlüler

getirdik kel âmetlerine fışkıya gómerek, bilmem nēdereK dikreni ayıkırdıx. (I-1.149)

nēdiyin yāw demiş. (I-1.184)

nēdīm ben? (I-1.237)

kōperatif kuruldu. (III-20.69)

1.1.2.3.2. Vurgu ve Tonlamaya Bağlı Ünlü Uzunlukları ³²

Bu tür uzunluklar da hem Türkçe asıllı kelimelerde hem de alıntı kelimelerde görülebilmektedir. Bu uzunlukların süresi daha çok, konuşan kişinin ruh hâline bağlıdır. ³³

ō bi ev dutmuş. (I-1.3)

bu gız bunuñ yanındā o coçuğa baxmış beş sene. (I-1.4)

onlar dedi kī bizim de_ el gız dediler, hüseyiniñ dediler. (I-1.6)

biri de öldū, sekiz. (I-1.15)

ben mī? (I-1.27)

bacımı dutTular, vērdiler. (I-1.45)

āylığım sekiz gaymeye hizmetkarıdım. (I-1.75)

sārma, et, çorba_ aş, hoşoF onları edirik. (I-2.14)

sāminiñ ölu var ya böyük sāminiñ o gūçÇük olan, ver allām vēr, ver allām vēr deyin bağırya. (I-3.14)

yüksekTe oldun muydū, çarptı mıydī altı sa_ at sōna yağar. (I-5.43)

daşdan ileridē ē şey var, daş var. (I-5.228)

ārtı o kavala bi gapanıyor ōndan sōna ārtıx o gōçük giden insanlarımız püşmān oluyo ama burıy da yıxdı. (I-6.15)

o anda yūzde sekseni sultandağında ikāmet etmekTedir. (I-7.13)

ēsik geleceg olursā geri üsdünü takviye etdiriyo. (II-8.76)

ārpa, buğdey köyümüzde çiçek her mahsül yetişebilir. (II-13.15)

şey mege üç için, şey merdivenleriñ altına dayadık, çay içmeye gidiyoduk gazinōya. (III-14.2)

zāten altından iki dikmeyi aldī, balkon göşdü ā. (III-14.53)
burda erte vār, siziñ karapınarda falan yok erte. (III-16.27)
esgiden ē ēvlere gezmiye giderdi bizim böyüklerimiz. (III-21.36)

1.1.3. Kısa Ünlüler

Telaffuz süreleri normalden daha kısa olan ünlülerdir. Türkçede diğer ünlülere göre biraz daha kısa olan “ı” ünlüsünün yanında, ağızlarda sayıları az olmakla birlikte diğer ünlülerin de kısa örnekleri vardır. **SA**’daki örnekler :

meselā derēçine veyāt da başga köylerde (II-13.72)
gızalırīsañ bi söz gatmaz sözüne. (I-1.43)
buña dēdi birīñi dā çıkar, yāni hemşericilik mi oynuyosuñuz dēdi toprakcılık mı oynuyosuñuz ôle bi şēler dēdi. (III-14.4)

1.2. ÜNSÜZLER

1.2.1. ÜNSÜZ ÇEŞİTLERİ

SA’da yazı dilimizdeki kullanılan 21 ünsüz (b, c, ç, d, f, g, ğ, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z)den başka, şu ünsüzler bulunmaktadır: Ç, F, ğ, ğ, ħ, x, ‘, k, K, k, l, l, ñ, n, P, r, S, T, t, w, ú, ý. Bu ünsüzler, çoğunlukla ortak dildeki temel ünsüzlerin kısmen değişmiş şekilleridir.

x ünsüzü sadece Karabağ - Türkmen bölgesinde kullanılmaktadır.

1.2.1.1. Ç ünsüzü : c-ç arası, yarı ötümlü bir ünsüzdür.³⁴

eñ gúçÇük öldü, doğdaş. (I-1.15)
bitli gorucuyna bekÇi gapıdan getmez. (I-1.57)
sādece nöbetÇiler var. (II-9.34)
kimisi bahÇecilikle uğraşıyorlar. (II-13.46)
tüweğın dipÇini şôle wallā vurdum çeneñi dağıtıyon dēdim, şôle etTim. (III-14.21)
her baçÇede vārdır da satmaya o gadār fazla değıl. (III-16.50)
ôle ôle çiftÇi etti rahmetli. (III-16.66)

bi teK bekÇileri galdı. (III-16.113)
hemen geniş boru şey gılavuz dakÇàklarımıŝ iŝdē. (III-16.129)
herkeÇ oynā gülē, yerini bulū, guzum. (III-17.86)
Çok yā bizimki. (III-18.56)
gērsin geri münübüsÇüyü köwe gittik. (III-18.91)
tabi ŝapÇı şeye gittik, ōrda satar matar diye. (III-18.92)
ben sultandaĝınıñ aşÇısıydım eveli. (III-23.8)
parÇa, büyük büyük yāni. (III-24.11)

1.2.1.2. F ünsüzü: f-v arası, yarı ötümlü bir ünsüzdür. ³⁵

bir haFta dedemiñ yanında durmuş. (I-1.160)
Fakat adanada galsak diyarbakıra binmesem. (I-5.7)
garısı Fatmanıñ gōnü olmadı. (I-5.103)
o vermiyelim felān dēdi, şöFer dēdi. (II-8.7)
orda galıncık bu seFer o çocū almaya gelmiŝler. (II-8.122)
öşür Fılan deĝil ekini tarladā ekinleri yazdılar. (II-8.139)
sonra nüFuzdan tabi ölen kiŝiniñ sayısı düşöluyo. (II-13.64)
mustaFa hoca iyiydi. (III-16.154)
siz de bilirsiniñz yā siziñ o turaFlarda, sığırı sürēlēdi. (III-17.11)
ērtesi gün, zabāna gızıevı beŝıaltı suFrā gadın gelı. (III-17.83)
halbuki suçumuz yogıamma ŝöFörün suçunu bilen yok. (III-18.26)
bi seFer şey. (III-22.28)
çorbasıdır, etidir, hoşaFıdır, pilavıdır. (III-23.3)

1.2.1.3. f ünsüzü: Yarı belirsiz f ünsüzüdür.

çiftçilikle, tarımla geçinmekTedir. (II-13.2)
heyvah dedim, bizim gopretiŝteki evi göşdü. (III-22.10)
yāni çiftçiyim ben başka bi şey diıl. (III-22.61)

1.2.1.4. ĝ ünsüzü: Ön damak g'si; kalın ünlüler komŝuluĝunda ince telaffuz edilen g ünsüzüdür, alıntı kelimelerde kullanılır. ³⁶

şimdi dezĝah vardı. (I-2.18)

y ml k, çıtlıx, g lin alı, ebem k mec ,  avır pancarı t be y rabbi. (I-2.26)
sınıf topcuydu, topcuydu gararğah bölünde galıyodum. (II-9.18)
Şimdi  awur denen kim? (III-15.33)
yığardık, onu savırıydık r z arda. (III-24.71)

1.2.1.5.   ünsüzü: Yarı belirsiz   ünsüzüdür.³⁷

bu g z bunu  yanınd  o coçuğa baxmış beş sene. (I-1.4)
atları  bo azi zilli, cırra  cırra  cırra . (II-8.180)
ond n s na bizi geri  a ırdılar. (II-9.34)
beşinci zırlı ordu  la dırma b l   yd . (II-10.37)
turna balığı, sazan balığı, istavrit bunları dutuyolardı. (II-11.41)
ama l  ben ararsan paşa derler, bu memleketde. (II-12.2)
y ni  a ıt kürek, gumar oynanmaz, tertemiz. (II-13.111)
d   n ekm ne manca dürlü bizim burda. (III-14.73)
 ndan s na no ud lug l. (III-15.21)
da a çıkalım dessin , çıkarın y ni. (III-16.94)
bizler t be y  rab beğenip de bişiriz mi? (III-17.135)
  şimdi atalım r mo a gidin dedi. (III-18.69)
gırık takoz tuğlaları ikindine gadar çıkardılar. (III-19.10)
bu sene   e  ndi, iki buçuğa  ndi. (III-20.77)
sonra baktık, ba da amadık. (III-21.18)
 rzurum uğurlu geldi. (III-22.95)
doğancıkTan evlenmişmiş, patırları  musa. (III-24.65)

1.2.1.6. h ünsüzü: Yarı belirsiz h ünsüzüdür.³⁸

onlar dedi k  bizim de el g z dediler, h seyini  dediler. (I-1.6)
matırları  ldım, yaz günü, başar günü suya gediyem. (I-1.83)
böle gidiyoz, o zaman bizim ma alle böle yokardıydı. (II-8.166)
bi de mühümmat, yakında bi mühümmat deposu vardı. (II-10.79)
a anız işde bu gırsal kesimde yetişen ot çaylar vardır. (II-11.20)
benim doğum tarihi  bin dokuz yüz yirmi sekiz doğumlu. (II-12.1)
ismim yusuf ba  eli. (II-13.1)

şey oluyor o, zemheride oluyo. (III-14.100)
bunu rahmetlik dedem dedi. (III-17.36)
döktor varıdı o zaman şeyde āfyonda bi meşhur. (III-18.5)
daħa sonrā biS kinleştik. (III-20.26)
kütaħyada yapTım bin dokuz yüz atmış ikide. (III-21.31)
akşehir kirazı dèýē kendine bendetmek istiyor. (III-21.61)
cayır cayır ötüyo vallaħi. (III-22.15)
möhür vardı, tātadan yapmışlā. (III-24.72)

1.2.1.7. x ünsüzü: Hırıltılı h(a); sızıcı, ötümsüz bir arka damak ünsüzüdür.³⁹ **SA**'da sadece kalın ünlülü kelimelerde bulunur. Karabağ - Türkmen bölgesinde yaygındır.

tā bazarağacına tālib oldux. (I-1.1)
bu gız bunuñ yanındā o coçuğa baxmış beş sene. (I-1.4)
biz burda gız arıyax olana, soñ olana. (I-1.4) vārdıx orūya. (I-1.6)
o ne derse örda olacax dedi, gızıñ anasıyna babası. (I-1.8)
onlar dedi biz nışanı dediler, düğün oluyakan dakarıx dediler. (I-1.10)
nışanımızı daxdıx bi gún evel. (I-1.11)
burdan belediyeniñ arabı dutdux. (I-1.12)
gonum gonşu toplandıx. (I-1.12)
o öldü, ramazanlıx. (I-1.16)
bit şuralarımdan axıyadi. (I-1.33)
meraxlı da dertli gónlüm meraxlı. (I-1.48)
zineye vereniñ olur mun axlı? (I-1.49)
hindi gocagarı da bunları çox döver deyi bunları saxlamış yúküñ altına. (I-1.164)
iki jandırmıyna iki el de onlara sıxmış mustafa ırāmatlıx, jandārmalara. (I-1.198)
gızlar da toxurdu halıyı. (I-2.19)
sıhiye olarax hastāniye verdiler şoför olarax. (I-3.3)
yā dayax sıra dayā yerdik ele şey dayā yemezdım ben. (I-5.15)
ondan beri de yarıx düzeldiydi. (I-5.83)
örtalıx çamır, sel kesTi böle. (I-5.99)
çebiş, şeñle yatıx buynuzlu bi şey. (I-5.104)
şimdi ayaxda baxıyam bi şey anlıyamıyam. (I-5.226)

isterseñiz baxalım, tārīhi var ōrda önünde. (I-6.5)

1.2.1.8. ’ ünsüzü: Hemze ya da kesme.⁴⁰ *SA*’da bu ünsüz ya belirginliğini yitirmiş ya da ikiz ünlülü hâle gelmiş durumdadır.

dokdor ôle bi şey görürse başKa türlü bi şey annaşılmamazlık filan olursa bôle bi dāvacı olursan dokdor da gelip mu’ayene ediyor. (II-13.61)

esas kirazıñ menba’ı sultandağıdır. (III-21.62)

1.2.1.9. k ünsüzü: Ön damak k’si, kalın ünlüler komşuluğunda ince telaffuz edilen k ünsüzüdür; alıntı kelimelerde kullanılır.⁴¹

burdan gırx_ıaltıda asgere gedecēm, hizmeķarım. (I-1.145)

mum aldılar, yakdılar gara vagının bôle kāhlarında bütün, belki girdiñiz girmediñiz ben de o zamana gadak girmedim. (II-8.24)

fakat her iki niķah da lâzımdır aslında. (II-13.82)

yāni ķağıt kürek, gumar oynanmaz, tertemiz. (II-13.111)

1.2.1.10. K ünsüzü: k-g ve k(a)-g(a) arası ünsüz; yarı ötümlü, patlamasını kaybetmiş bir ünsüzdür.⁴²

Kamber ôleydi. (I-1.103)

verdiK ifādemizi. (I-1.229)

şey bôle bu zührebi hastalıK. (I-5.29)

sōna tabī bu ādet Kaxdı bizim. (I-7.49)

babamıla çifte giderdiKesgiden. (II-10.1)

su kōperatifimiz sultandağı belediye başKanlığına onuñ elinde. (II-11.58)

av da yasaKamma. (II-12.15)

ordan ārKadaş biraz zopa yēdi gāri. (III-14.1)

bi teK bekÇileri galdı. (III-16.113)

ōrdan bidā gelmedidi, kazālıK. (III-18.9)

açıg_ıaraba yāni Kamyonet. (III-18.97)

bakTım, gapānı galdırdım, balıK. (III-19.38)

bu gaşī çalıyo, şey çıkıyo, gılçıK. (III-19.40)

benim ayakKabî alên diyerekTen geri dönmüş. (III-20.81)

baKsalar ki köw. (III-21.15)

biri dedi ki arKedeş iğeri bite bite yinmeycēsen cırıçıplak yatcan (III-22.80)

yāw unum yoK evde, un öğütcen derdiñ. (III-24.76)

1.2.1.11. k ünsüzü: Yarı belirsiz k ünsüzüdür.⁴³

kendilerinde hasTalığ_ı olmadıkları halde hasdalık taşıyan kişilere pörtör derler.(I-5.25)

saat birde yāmr yağacak heralda. (I-5.40)

bak, bin dokuz yüz kırk sekizde asKere gitdim. (II-12.4)

o gün ağşam tamamdır. (II-13.13)

yāni bōle olcağsıñız dedim yā. (III-14.24)

1.2.1.12. í ünsüzü: Ön damak l'si, kalın ünlüler komşuluğunda ince telaffuz edilen l ünsüzüdür; alıntı kelimelerde kullanılır.⁴⁴

kendilerinde hasTalığ_ı olmadıkları halde hasdalık taşıyan kişilere pörtör derler.(I-5.25)

o gún de bazarıydı boÍvadiniñ. (I-5.64)

esgiden bizim kazāmız boÍvadindi. (I-7.75)

vardım orūya, selāmun aleykūm, aleykūm selām. (II-10.55)

zādeñ devletile bizim hiçbi alākamız yok. (II-11.67)

mahsullerimiz bol olúcağdır, allahıñ izniyle ve de herkece cenābı allahdan faydalı olmasını dilerim. (II-13.28)

fakat her iki nikah da lāzımdır aslında. (II-13.82)

yā biraz sōna celal dēyi bi ōlan çıkTı biliyoñ mu celaÍ cesur. (III-14.5)

elma da nādir a yāni, olanlardan bi tānesi biziz meselā. (III-15.11)

günde bi paket sigara iğeriñ normalde sāten ben yā. (III-16.93)

biz dedik kabul etmiyoruz diye o şekilde ayrıldık yāni. (III-20.49)

o alo deyişi var ya. (III-22.60)

1.2.1.13. l ünsüzü: Yarı belirsiz l, ünsüzüdür.⁴⁵

alt yannını goyvèrmedim goyunuñ. (I-5.149)

öle işde üst yannımız dağ, alt yannımız göl. (III-14.85)
ek oldū halde ōrda gāldı. (III-18.10)
bu yönden ėlmacılık hemenemen sultandağında galmadı ama kirazcılıK
başlar.(III-21.59)

1.2.1.14. ñ ünsüzü: Nazal g ünsüzü, genzel art damak g'sidir; birçok Anadolu ağzında rastlanan bir ünsüzdür.⁴⁶

biz burda gız arıyax ōlana, soñ ōlana. (I-1.4)
benim dervişiñ adı hüseyindir. (I-1.7)
deñizlide çalışıya. (I-1.14)
eñ güçÇük öldü, doğdaş. (I-1.15)
garabıñardan goyun sula, çuxurcaxdan goyun sula. (I-1.34)
allah anañı alacāna babanı alsıñ. (I-1.37)
dört kişisiñiz. (I-1.211)
ben yatıyadım, topal omarıñ çaleñgine yıldırım düşük filan dediler. (I-5.44)
bi de iki biñ yılındā şeyde rasladım, çobancılığa getTimde. (I-5.122)
şimdi arifölu filoñ filoñ gaval vurarak geldı, öte beri. (I-5.267)
isterseñiz baxalım, tārihi var ōrda önünde. (I-6.5)
ben yalıñız olarak bi teg,olarak gittim asgere burdan. (II-8.1)
savırıp da çıkandan sōna çez çıkdı mıydı elerdiñ. (II-8.57)
neriye şavk ediyosa ona göre oturusuñ. (II-8.154)
hemen öñümüñde bi ásvet geçiyo. (II-10.49)
beñzinlikden atladım, nizāmiyeden de gitmedim. (II-10.54)
baña dēdi ki ābey dēdi, hadi gidelim dēdi. (III-14.29)
kawañızı yarsañız yok, patlatsañız yok, ölüvēseñiz yok. (III-14.62)
yeñilik yoğudu. (III-14.103)
güze dōru sarā, o zaman da ēndiriyoñ sāten. (III-16.32)
tabi canım takib,etceñ onu. (III-16.33)
idiriz deriz biz oña. (III-16.47)
suya dayanıklı olsuñ diye. (III-16.48)
dūr deñ, duru mu? (III-16.65)
üsdüne vādıñ mı da çocuk tabi ālēyo. (III-16.146)

guzum gonum goñşu yèmek getiri, bişmiş yemek. (III-17.108)

böyüklerimiz gider, düñürcü olur. (III-21.3)

işTe bereñarī bi şey yapTılar. (III-22.21)

buraları añız eden yok. (III-24.35)

bôle davşan avına giderdik, doñuz avına giderdik bôle gışta. (III-24.51)

añ daşı edēlēdi, añ daşı. (III-24.62)

1.2.1.15. ɳ ünsüzü: Yarı belirsiz n, ünsüzüdür. ⁴⁷

çuxurcān düğünü işte bizim öteden beri ewelden bi söz alırlar, gederler işTe gına yanar fēlan. (I-4.10)

o şeyden dā ayñ tēcrübesin, rüzgarñ esmesinden meselá onu çobancılıxTan. (I-5.34)

baña sen yat burâya hemşerim dedi. (II-10.99)

ondūn sonra sülâle sülâle bôle böyümüş. (II-11.13)

zāden devletile bizim hiçbi alākamız yok. (II-11.67)

berāber bi hādise geşdi biliyon mu? (III-14.1)

o yāmırdan gaydırdı, yāmırdan gaydı adam, gaydırdı baña vurdu. (III-18.80)

yāni onlar bizden memñun biz onlardan memñunuz. (III-21.28)

çimāntoyu sulamamışlar, keserinen ben vallā yonttum şôle, keserinen. (III-22.23)

1.2.1.16. P ünsüzü: p-b arası ünsüz; yarı ötümlü, patlamasını kaybetmiş bir ünsüzdür. ⁴⁸

peten gızı cıPlax binmiş eşeğe. (I-5.63)

yanığın tedāvisi, tıPbıñ olmadığı yerde bu. (III-15.28)

oraya essah varıP bakıyolā, ōrdan bubamñ ölüsü çıkıyo. (III-17.43)

heralde yapıP bir kapalı çarşı hāline, bir şehir merkezine döndereceklermiş. (III-21.54)

cırıcıPlak ôle bi bit yiyo ki tertemiz. (III-22.81)

araPaşı deyiverilē onu yaparlādı. (III-24.53)

maPPet yapaşlardı yā. (III-24.53)

1.2.1.17. ʀ ünsüzü: Yarı belirsiz ʀ, ünsüzüdür. ⁴⁹ Sultandağı ilçe merkezinde sıklıkla rastlanan bu ünsüzün, ilçe merkezinden kuzeydoğu istikametine gidildikçe daha az kullanıldığı görülür.

miTyata būrdan ben diyarbakıra vārdım. (I-5.2)

dediğim gibi bin dokuz yüz otuz dörtde göl tertemiz bitmiş akşehir gölü. (II-11.24)

biliyoz amma bura gadar geldik dediler. (II-12.19)

işTe kantar mahali deyōruz ōrda dartılıp èdiliyoʀ kiraS fişne. (II-13.46)

benim sakladīm pantālonu bulmuşlar. (III-14.9)

yāni bōle hādiseleʀ falan oldu canım. (III-14.13)

biz minārèyi gaybetmeyiz, allah izin verirse. (III-15.23)

gölle de metānet vermezler sāten. (III-16.75)

nere vārsa sigara içiliyo. (III-16.102)

anamı dōvdülē çocuklar, itātsiz çıkıldılar. (III-17.51)

bizim burası burda toplanır. (III-17.61)

ben ötēnneʀ isdanbola yolladım, ramazan gelmeden. (III-17.97)

yiriz, gırkar gırkar gelī, yirim. (III-17.128)

ōnlar ek yazılmışlar. (III-18.6)

ammā parıy da aldım hā ödettirdim, suçluydu. (III-18.80)

ben èndirme derke èndirdi dedim. (III-19.15)

nasībise veriler. (III-21.4)

ēsKiler işte ilā çekerlēdi geline gına yakaʀkan. (III-23.28)

onlar para ederdi bakır gaplā. (III-24.97)

1.2.1.18. S ünsüzü: s-z arası yarı ötümlü, bir ünsüzdür. ⁵⁰

bunlar naSıl geçer? (I-5.27)

tam bōle olursa hiç yāmaS. (I-5.54)

daş gaya sökiyem gibi olsa gündüzünne deşecēn onu, gece ilen de olmaS. (I-5.234)

herekeS çekerdi, çekerdi gurayı. (II-10.16)

ondan sonra, neyise akşam yemē geldi, yemek yiyoS herkez yemekhānede. (II-10.47)

işTe kantar mahali deyōruz ōrda dartılıp ēdiliyoř kiraS fişne. (II-13.46)
çıkamaSSa yarısı parasını vercen, çıkarırsam tam parasını alcam. (III-15.42)
toplu ōldu mu saramaS sāten kurtlar. (III-16.35)
o idiriS suya dayanıklı olū. (III-16.48)
baya on senedir Filan işmeS. (III-17.96)
sen veterineri getirebilin mi, biS sōleyelim mi dedi. (III-18.44)
emin incelenen ikimiS inşa_at yaparıS bunnan da. (III-19.6)
hepsini yumduk tertemiS. (III-19.19)
ekseri, efendime sōlim, ōküS at Koşardık. (III-20.106)
kıS tarafı gelinini görmeye gelirdi. (III-21.12)
dışardan gelen insanlara sıcak bakan insanlarıS. (III-21.25)
biñ sekiz yüS seksen_altıda olmuş. (III-22.31)

1.2.1.19. T ünsüzü: t-d arası ünsüz; yarı ötümlü, patlamasını kaybetmiş bir ünsüzdür.⁵¹

baña iki üş dene atTı ama tokadı, sālām atTı. (I-1.142)
aldı gètTı bi binanıñ birisine gatTı. (II-8.89)
aldık, geldik üsTü sürgülü. (II-8.157)
işTe ne gösTeriyosa yanıyo. (II-8.158)
sabañ, ērtesi gún, şindi günü deñişTi. (II-8.181)
kadro çoklūndan dağıtım etTiler. (II-9.5)
çifT sürmesi de bilmiyom. (II-10.7)
bizim belediye başganımız tarafTar olmamış. (II-11.47)
o günüñ bērinde altı Tene davşan vurduk. (II-12.25)
āntalya garamēmeToğullarından gelme. (II-13.30)
geri gēldik işTe. (III-16.4)
kendine āit gölden başKa yokTur. (III-16.75)
guzum hasTa olū, yatī neyise dokdura götürülē. (III-17.101)
eşimiz dosTumuz geycek getirī. (III-17.140)
çukurcaKlı şükri vardı usTa. (III-18.17)
gadını arabada do_um yapTırmışız. (III-18.29)
herkes Te tanıyor amma para veren yok. (III-18.39)
ben gasTı yakTım, vanī de açıvēdim. (III-19.3)

şeyaptī ne der o on sekizinci maTTe uygulandı. (III-20.61)
ben ankara mamakTáydım ben. (III-20.90)
ama tabi saw_o olsun devlet de el_oatTı. (III-21.41)
biz giderdik Tē o ufaklār teneke çalādı. (III-24.52)

1.2.1.20. š ünsüzü: ç - ş arası, yarı sürekli bir ünsüzdür. Hece sonlarında görülür.

benim başımdan bu gadar geşdi. (I-1.25)
daşına sap oldular gaşdım. (I-1.63)
āşdım, örene gapatTım yiğenim, yatdım. (I-1.135)
hiş bi olay olmamışTır şu gúne gadar. (I-3.9)
mezer daşı gibi şe le uzun uzun çekişden çıxmış daşlar. (I-5.188)
góşdü gitTi adam. (I-6.14)
genşler gètmezdi. (I-7.47)
o mumları erimiş erimiş, birazımızıñ üstüne bèyaz bèyaz geşmiş. (II-8.27)
esentepe mi derlerdi, beri uşda diyarbakırın girişinde. (II-10.38)
berāber bi hādise geşdi biliyoñ mu? (III-14.1)
işdimā eýitim alanında bizi çıkardılar. (III-14.10)
bi mēgē üşcü gelmiş. (III-14.29)
kirazlā yeni tek tük bitdi. kiraz geş bitē. (III-16.42)
hani o zaman yeni yeni oluyodu ağış. (III-16.68)
āsker guzum şimci duyarız, kaş günü gālmış? (III-17.144)
sādış şeye sāhib_o olur yāni dāmāda. (III-22.108)

1.2.1.21. t ünsüzü: Yarı belirsiz t ünsüzüdür.⁵²

ama suigast filan varısa haber veriliyodu tabi. (II-13.58)

1.2.1.22. w ünsüzü: Çift dudak v'si; ötümlü, sızıcı ve çift dudakta boğumlanan bir ünsüzdür.⁵³

geder mecilise esgi gocasını öwer, diye. (I-1.42)
fakat şe le şey olursa hawtada bi sewer ilk başlangıcında ya_oar. (I-5.53)
bolawadına vārdık. (II-8.2)
al sana bi gawga galabalık çıkmadan gitTik hasılısı. (II-8.17)

evelde iki sewer de öşürü gördüm ben. (II-8.53)
yaw nē dövdüñüz? (II-8.133)
bā bi tüwek verdiler, gē biridi. (II-9.20)
neyise ben orda hasan sawuşdu, öteki tugaya gitdi gāli. (II-10.64)
fakat her iki tarawa da gidiliyor. (II-13.18)
sonrā nüwuza bildiriceksin. (II-13.61)
acemilere hawa mı atıyosuñuz dēdi. (III-14.32)
yüzbaşı yüz tāne yaprak düşürcen dēdi kawasını vura vura. (III-14.39)
ne ararsañ mewcud. (III-14.86)
şimdi ğawur denen kim? (III-15.33)
gerçi suwya güvenerek ôle dikiyoz yā. (III-16.46)
āşam oldu mu da dört beş suwralık erkek çığırır. (III-17.85)
buwan öwkeli gitti, gelise döver dedim. (III-19.13)
insan mısınız dedi, bir iki söwdü sildi. (III-19.29)
emin dayım şunu şuwatcādı ya altını. (III-19.45)
saw olsunlar halk bizi sever. (III-21.32)
galabalık gidēlēse dowayınan bindirilē hocı şeyi esgeri. (III-23.22)

1.2.1.23. v ünsüzü: Yarı belirsiz v ünsüzüdür. ⁵⁴

len bu dedim yāu burda bi şey yoğudu. (I-5.94)
neyise bir hawta dolup o gün üçün benim on bir bir nöbetim çıkmış, benim haberim yok. (II-10.45)
dīnī hocalar tabī duvāsını yapar. (II-13.4)
biribirini sēudikden sōna zāten bu annaşmalı bi şey olur gāri. (III-14.66)
ārkādeş dēdi baña, çocukları dövdürūdū baña. (III-16.137)
nasī, benim bu göudem gibi su akaıdı, sel gider başıboş. (III-17.62)

1.2.1.24. y ünsüzü: Yarı belirsiz y ünsüzüdür. ⁵⁵

neyise ça_ıarıyım emmi demiş, bi şoruým. (I-1.182)
ben dedim ki gelmez bunlar dedim, parpıyı yēdi, bele gurduna. (I-5.144)
o külüçüýü gömmüş. (I-5.167)
şey sivilde dedim gēyem burda iş yerinde. (III-14.7)

iřdimā eýitim alanında bizi çıkardılar. (III-14.10)

nerelisiñ adanaliýin geç, nerelisiñ niğdeliýin geç, nerelisiñ gonyaliýin geç,
nerelisiñ afyoliýin şöle geç. (III-14.15)

3. TABLO: ÜNSÜZLER

	SÜREKSİZ			SÜREKLİ						
	Ötümlü	ötümsüz	yarı ötümlü	ötümlü	ötümsüz	yarı ötümlü	nazal	yanaklı	titrek	yarı ünlü
Dudak	b	p	P	w			m			
Diş- Dudak				v	f	F				
Diş	d	t	T	z	s	S	n			
Diş- Damak	c	ç	Ç	j	ş					
Ön Damak	g, ğ	k, k	K	ğ	h			ı	r	y
Art Damak	g	k	K		x		ñ	l		
Gırtlak	‘									

- Yarı belirsiz ve yarı sürekli ünsüzler tabloya alınmamıştır.

2. SES DEĞİŞMELERİ

2.1. ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ

2.1.1. Ünlü Uyumları

2.1.1.1. Damak Uyumu: *ÖTT’de* çok ileri durumda olan kalınlık-incelik uyumu; Anadolu ağızlarında yörelere göre farklılık gösterebilmektedir. Hem *SA* hem de komşu

ağızlarda (*KYA, UIA, AMA, IMA*) söz konusu uyum ileri safhadadır. Ancak bu uyumun iki farklı yönünü belirtmekte fayda var:

2.1.1.1.1. Ölçünlü Türkiye Türkçesine Göre Damak Uyumunun İleri Olduğu Durumlar

2.1.1.1.1.1. Kök ve Tabanlarda

2.1.1.1.1.1.1. İlerleyici Benzeşme İle:

Kahnlık:

ben sôlecēm vaxıt onlar arxamda otururumuş. (I-1.235)

neyise döktükten sōna haramıya dōru ilerledi. (haramı<haremî) (I-5.93)

hakkatan Ta birez sürüdü gibiydi. (I-5.117)

bi hasTalık varıdı, bolawadında da bi toktur varıdı. (II-8.114)

içinde iki candırma, iki gadın, bi silindir şapkalı bi başkâtıp mıymış neyimiş indi. (II-8.119)

len arkadaş dedim, ben biz de bi tırafıkdan korkuyoz o zaman tırafık çok sıkışgın. (II-8.160)

şu an üçün eber akşehir projesi kanallar tamamıyla fālhyatda. (II-11.56)

şimdi millet her tarawa dağıldıġı için mēmur āmır her tarawa da gidip gelip görebiliyolar. (II-13.18)

sofor adayıydım ben. (III-16.3)

burdan hocıya habar verilē, selāsı verilī. (III-17.102)

pılanımız, pırojamız şu vaziyet sağ olsun bizim bi belediye reyisimiz var. (III-20.60)

orda beni koruya dā göndermediler. (III-20.92) “kore”

İncelik:

zineye vereniñ olur mun axlı? (I-1.49)

filen yere filen yere daıtTı bizi. (I-1.86)

üleş etirefim. (I-1.138)

o arada birezi boġarsıġa habarcı getTi şimdi. (I-1.221)

meselē yēl yēle çarparsa altı sâāt sōna yāmır yaġar derlerdi. (I-5.35)

bigeç kişi dā geldiler filen. (I-5.185)

mezer daşı gibi şe le uzun uzun çekişden çıxmış daşlar. (I-5.188)

süleymen amcam, mēmed amcam, şey, etli öse ondan sōna hacı kāmiliñ uşaxları. (I-5.236)

esez öz ve öz türkük yānı türkün hemi gerçekden özüyük yāni, ānadiñ mı? (I-6.45)

belki birini amānet bulduk, o zaman fıçı vilen çok şey. (II-8.101)

kirezliğidi guzum buralar. (III-17.55)

birinci debremde tarāviniñ birinci reketini gılarkan, yassīnan işte tarāvi namazınıñ birinci reKetini gılarkan salladı. (III-22.5)

o yanda bizim bizim bu yandakı mezerlikler vārdı. (III-24.8)

2.1.1.1.1.2. Gerileyici Benzeşme İle:

Kalınlık:

onlar dedi biz nışanı dediler, düğün oluyakan dakarıx dediler. (I-1.10)

elli ikide gomüsyon evli olan a'ilelere doksan sekiz dagar yèr vermiş. (I-7.10)

gettik gettik, istanbul yakın yer değıl ki dē uzak. (II-8.26)

İncelik:

allah nāsib etdi, iki dene de çocū oldu ölümün şimdi bi gız bi olan. (I-1.13)

benim çōx merifetlerim vārdır. (I-1.52)

kel emēdiñ yoxarı çardaxdayıx. (I-1.130)

vallā işTe ēdet şey olur, götürüler ásbap mesbap. (I-2.1)

ondan sōna, bi de sèl dindikTen sōna kóy altüst olmuş öbür meħelle. (I-3.20)

mesela hasdalıx daşıyan kişiler pörtördür. “portör” (I-5.24)

neyise ben bügün burdan ekin gezmiye deyin vārdım, baxım deyin. (I-5.214)

üçguyudan bi esger arkadaşım varıdı. (II-8.159)

2.1.1.1.1.3. İki Yönlü Benzeşme İle:

şordā şeyiñ ismeyil hocanıñ varıdı. (I-1.188)

asgerden barabar geldik ya. (I-1.192)

2.1.1.1.2. Ek, Bağlaç ve Edatlarda:

Şimdiki zaman eki

geliye gara kópek içinden çıxmıya. (I-1.115)

ayakgabım da şindi garılar patik geyiye ya onuñ gibi. (I-1.120)

benim òlaklar ürkiye ağıl da ya òğlak ürkidiye sanıyam. (I-1.135)

neysē geziye bunlar. (I-5.169)

nışanlı gediye wallā. (I-5.228)

i- fiili çekimleri

hā o da bi deyusumuş. (I-1.28)

arif baᵛa datgınımuş, getmiş, òmirlerinñ samanlığa girmiş. (I-1.29)

yırtıgınımuş külefiniñ depesi. (I-1.51)

yā beyaz altın da oluya dedim yā, hadi altınısa. (I-5.249)

bizim arāzī boşumuş yāni. (I-7.9)

ē diyelim ki biz o zaman ya çocūmuşux ya da dünyāda yoğumuşdurum. (I-7.38)

o zaman bōle ortalık daha araba gıtdı. (II-8.2)

yalıñız yüzbaşımız çok kötü bi adamıdı osman zeytinci diye. (II-10.106)

o gün de oyumuş nöbetci āmiri. (II-10.107)

zopa da varıdı zāten. (III-14.6)

lojmanlarınñ balkonuydu bē şeyde. (III-14.39)

bi de şōle, eğer biraz benim dosdumusa, ēyi samimi isek veyā her işiñi baña yapdırıyosa, biraz bunuñku indirimli oluyo. (III-14.92)

yeñilik yoğudu. (III-14.103)

+i-ken+ (zarf-fiil)

onlar dedi biz nışanı dediler, düğün oluyakan dakarıx dediler. (I-1.10)

altTan yoxarı varıyakana iki el dabanca atıldı ya kim atTını bilmiyem. (I-1.220)

gurduna bi çocūkanaydım. (I-5.103)

ben de goyunla varıyakana len bi de baxdım, geçi bā dedi. (I-5.109)

yemende asgerlik yaparkana. (I-7.62)

onu da böyüklē oturuka oturuka şaka òlsun dēye filanıñ evine yapın dēdi. (III-16.90)

çalışırka da çok canım ister sigarî. (III-16.96)

dâ o zaman o tıraktörler yoğuka öşür vardı. (III-20.108)

+ki+ (Aitlik Eki)

başındaki beyleri. (I-7.67)

benim mangadaki mēgē üşcüye bakalım bi dēdi. (III-14.29)

mīdeñdēki yaraları, bağırsıkdaki yaraları èyi edē kekik. (III-17.119)

o ötekî bāçalardaki olan ıssırgan āyrî, bu yinen ıssırgan āyrî. (III-17.121)

burdaki pılan burdaki puroje sultandağında, kazā, yok. (III-20.63)

o yanda bizim bizim bu yandaki mezerlikler vārdı. (III-24.8)

ki (bağlaç)

bakdım kı çorba, çorba, datlı efendim bôle garişıklı yinip içiliyordu.(II-13.66)

o adam bilmiyo ku bizim burdaki buğdeyiñ, arpanıñ gurudūnu, su
isTedīni.(II-11.60)

+ile(n)

bizim köyüñ horazları zabahınan öter. (I-1.50)

dingecin harman yerinden getiriyek sırtımızına goyunu gırdıx. (I-1.107)

derviş dayımına hacı aliyi üçguyulular vurdu, dedim. (I-1.223)

o boşumuş demek ki o bulutlarına çarpışmıya başladı. (I-5.96)

yalıñız beni èyi sâğnak yağışınan şeyetTi. bānyo etdirdi. (I-5.98)

o zaman bizi savkiyatıla başımızda onbaşıyla çavışıla. (II-8.14)

babamıla çifte giderdiḲesgiden. (II-10.1)

guşula, gazıla hiç alākası yok. (II-11.76)

āşamıla geliledi, o gayâyı açālarımışımış. (III-17.12)

anam da bu dayımınan gavgalıydı mal gavgası varıdı. (III-17.31)

o iki çocuklarınan gāldı. (III-17.51)

şimci cayır cayır cayır arabalarınan gidiyolā, gömüp geliyolā. (III-17.106)

tırınan birisi bana çarptı toroslarda. (III-18.78)

imamınan ben galdım. (III-22.6)

sen neden bakırınan getirin? (III-22.69)

gazanlarınan yemek bişer. (III-23.2)

2.1.1.1.2. Ölçünlü Türkiye Türkçesine Göre Damak Uyumunun Geri Olduğu Durumlar

ÖTT'de kalınlık-incelik uyumunun var olduğu bazı kök ve tabanlarda, **SA'**da uyumsuzluk görülebilir. Bunlar sınırlı sayıda kelimelerdir. Ancak ekleşme sırasında özellikle inceltici ünsüzler (c, ç, n, s, ş, y) komşuluğunda kalın sıradan kelimelerde ve Karabağ - Türkmen bölgesinde g ve k ünsüzlerinin komşuluğundaki ö ve ü ünlülerinin kalınlaşmasıyla ince sıradan kelimelerde uyum bozulabilmektedir. Bunun yanında birkaç ekin de çoğu kere ince ünlülü şeklinin kullanılması yine uyumu bozmaktadır.⁵⁶

2.1.1.1.2.1. Kök ve Tabanlarda:

g ve k ünsüzlerinin kalınlaştırıcı etkisiyle:

meraxlı da dertli gönlüm meraxlı. (I-1.48)

çapa da götürdü hösneniñ gızı, dedim analıma. (I-1.49)

çiçeK yāna da góbek atarsıñız, dedim. (I-1.54)

górmedim, dedi. (I-1.125)

biz kólgelere gaçıyax. (I-1.196)

gırda ciyarası túkensin ava gèderdi, döner gelirdi. (I-1.213)

osman dedi ki ben temelli gúdecām dedi. (I-1.133)

kúlefe çiti dikerlerdi, şeale altından. (I-2.5)

kütüglüg varıdı. (I-5.125)

o külüçüýü gömmüş. (I-5.167)

órdán gúneyde bi daş var. (I-5.227)

şimdi bunlar dutuya sa_ıa sola dīzt şurda gümüş var. (I-5.242)

bizim düğünler esgiden çox gúzel olurdu. (I-7.236)

gurduñ biri önümde arkamdan kopek gibi saldırdı. (I-5.108)

Diğer inceltici ünsüzlerin etkisiyle:

haşgeş yānı gatiyolar içini, bôle şey_ıediyolar, burdan fitil çıkariyoñ, bôle goyuyoñ. (II-8.157)

hemen önümüzde bi ásvet geçiyo. (II-10.49)

ārkādeş dēdi baña, çocukları dövdürüdü baña. (III-16.137)

çarşı satılıyâ ya göce deriz biz buydey, buydey. (III-23.9)

2.1.1.1.2.2. Eklerde: SA'da inceltici tesiri olan ünsüzlerin bulunduğu ekler, kalın sıradan kelimelere, ince ünlülü olarak ya da kendinden sonraki ekin ünlüsünü incelterek getirilebilmektedir.

Şimdiki Zaman Çekiminde -yo(r)

sōna çam gozalağı o da yareyyor işe yareyyor. (II-13.92)

üsdüne vādīñ mı da çocuk tabi ālēyo. (III-16.146)

sabah onnu geri sallēyōlā gidebildiği gadā akşama gadā gidiyo. (III-16.123)

āğleyo, acēyo, üzülyo. (III-17.108)

Gelecek Zaman Çekiminde -(A)cAk

biz bulaciğik gāri içinden hangısındaysa. (I-1.211)

burası èyi iş yapaciğik deyi geldik. (I-4.4)

işi boşláycek ya. (III-16.122)

belediyelik şeyinden, sizi muhtarlığa ayırcez. (III-17.65)

gabiriñizi de ayırcez, ölünüzü de çıkarcetz dedilē. (III-17.66)

İstek Kipi Çekiminde -ēn

bıraken dedim oruçla dedik onu da bırakamıyoz. (III-16.97)

benim ayakKabī alēn diyerekTen geri dönmüş. (III-20.81)

isdambòla yaklaşırken bi bağdan üzüm çalēn deye atlamış tirenden, bayırdan.(III-22.74)

2.1.1.2. Dudak Uyumı: Düzlük-yuvarlaklık uyumu *ÖTT*'ye göre ileri durumdadır. *ÖTT*'de dudak ünsüzleri, yuvarlaklaştırıcı etkileriyle çoğu zaman uyumun bozulmasına neden olmakta, bazı alıntı kelimelerin orjinal hâllerine bağlı kalınması uyumun dışındaki kelime sayısını arttırmaktadır. *ÖTT*'de uyuma aykırı durumdaki bu kelimelerin çoğu özellikle Karabağ - Türkmen bölgesinde uyuma girmiştir. Yine aynı bölgede şimdiki zaman eki **-yA** hâline gelerek dudak uyumuna bağlanmıştır.

civicili tavix gibi hec olmassa anañ garnınıñ altına çeker. (I-1.37)
bizim köyüñ horazları zabahınan öter. (I-1.50)
aha bunlar beni sawıştırdılar, duñayı yapTılar. (I-1.77)
biriniñ içine namlınıñ içine mermi girmiş, dañatmış. (I-1.96)
eyip, süleymán ā, arif bē, çörçiliñ öñüne geçTiler, jandarma
çavuşunuñ. (I-1.202)
davıl dutuyax, goyun kesiyek, düğün ediyek. (I-2.13)
meselē yēl yēle çarparsa altı sāt sōna yāmır yağar derlerdi. (I-5.35)
örtalix çamır, sel kesTi böle. (I-5.99)
bi hāvlı, bi gómlek, bi şey verilirdi. (I-7.30)
şey vagına vapıra binecēz gāri. (II-8.29)
üç ay durdum sōna altı ay da tabır kakdı geldi ôle bi durdum. (II-8.36)
savırıp da çıkandan sōna çez çıkdı mıydı elerdiñ. (II-8.57)
tekkeniñ oldū yere, tekke derler o yeniköyüñ şeyiñ gavişTıdığı yer
biliyoşuñ. (II-8.74)
bi hasTalık varıdı, bolawadında da bi toktur varıdı. (II-8.114)
aptılla diyolar oña da. (II-8.132)
neçē mazlım hayvan vā yāni. (III-16.36)
şimci turgut özal var ya amarikan fasillesi getitTiydi şōne şōne,
bidi bidi. (III-17.90)
şimdi gidiyoz sarmıye gitcez ana catTeden önümüzden münübüs
geşdi. (III-18.24)
tırabzona ūradık, beş günde gittik tırabzona vapırına, beş günde. (III-22.82)
örda bizim dokdur māmıt varımış. (III-22.83)

Karabağ - Türkmen bölgesinde y ünsüzünün daraltıcı etkisi bazen uyumun bozulmasına neden olur.

püskūt, şu bu górmiye gèderiz. (I-1.19)
gamber sormuş, ne götürıyeñ ebe, demiş. (I-1.99)
vırıya, bi birine bi birine vırıya. (I-1.116)
bi de guzu güdiyem bax, iki ayına. (I-1.129)

bunlar aşix gumarı oynıyalar. (I-1.163)
şimdi birimiz ókü goşıyadi ya birimiz diye tohum atıya, birimiz aplā tekmile
gediyek. (I-1.168)
ayñ aydını takır takır ötiye. (I-1.195)
götüriyeler musTavî. (I-1.201)
bunu nere götüriyeniz? (I-1.203)
doxuz filcan içine goyıyalar, alıp gediyele şoriya. (I-1.210)
çiftini süriyek. (I-1.216)
baḷa şoriya ne górdüñ, nası etTiñ? (I-1.231)
hākimine savcı gúlmiye durdu. (I-1.236)
biz saña sormıyax ölüm dediler. (I-1.236)
ōrda gelin gız elimizi öpiye. (I-2.11)
sen daş sökiyen, bizimine dalga mı geçiyen, diye. (I-5.184)
ben galbimdē olanı sōliyem, zāten para geziyem. (I-5.184)
kimisiniñ goyunu ölmüş, kimisiniñ guzusu, kimisiniñ samanını götüriye,
kimisiniñ arpasını buğdasını götüriye yarıp yarıp. (I-3.21)

2.1.2 Ünlü Türemeleri:⁵⁷

2.1.2.1. Ön Seste Ünlü Türemesi: “l” ve “r” ünsüzleriyle başlayan alıntı kelimelerde tespit edilmiş az sayıda örneği vardır:

bi de geldi şimdi, ā dört ırahmatlıx var. (I-1.66)
üleş etirefim. (I-1.138)
ōrda arkadaşī urum varımış, isTanbulda ōrda haramıda Gómezen parī
itallardaymıış. (I-5.162)

2.1.2.2. İç Seste Ünlü Türemesi: İç seste, kelimeyle hiçbir organik bağı olmayan düzdar ünlülerin türemesi olayıdır.⁵⁸

geder mecilise esgi gocasını öwer, diye. (I-1.42)
üleş etirefim. (I-1.138)
gabiri nur olsun, diye. (I-1.169)

ellerinde birer goca teyüp ba₀ardarak, türkü söylüyerek, oyun oynayarak işTē yine aynı dāvet₀edilir. (I-3.11)

burdan gēdincī italya romadaymış, onuñ adiresi. (I-5.163)

onlar da anlatıya da mücāver siyah külüçe deyin anı da anlatmış onā. (I-5.167)

kominizimi benimsemeyen türkmen aşiretleri üş boy olarak afyon iline ikāmetgah etmişler. (I-7.71)

kadasduro çalışmalarımız başladı. (II-11.70)

çok yāni masurufu, çocuk doğduğu filan çok masuruf oluyo. (III-17.141)

bizim köw kompile istemiyoz diyerekten filipse gidildi. (III-20.43)

beni bī santırala goydular, santırala usTa çavuşlar. (III-22.49)

bi yorgan veri sırtıña, alın yorganıñı bi yorgan, hapıza. (III-24.93)

2.1.3. Ünlü Düşmesi: SA’da daha çok, iç seste düz-geniş ve dar ünlülerin düşmesine rastlanmaktadır.

2.1.3.1. İç Seste Ünlü Düşmesi: Genellikle, tabanlara gelen ekler nedeniyle vurgusuz olan orta heceye kayan düz-geniş ve dar ünlülerin düşmesi şekliyle görülmektedir.⁵⁹

-ø- < -e- / -a-

orda oxutmuş çocū. (I-1.3)

o ne derse ōrda olacax dedi, gızıñ anasıyna babası. (I-1.8)

ē nerde olacax külüçe? (I-5.170)

hiç düşmeyceği zaman, hiç düşmeyceği zaman. (III-14.61)

gayınna, gayınta neyise gidē yanında. (III-17.137)

ben gasTī yakTım, vanī de açıvēdim. (III-19.3) “gazete”

-ø- < -i- / -i-

içerde hişbi gamış olayı yox artıx. (I-7.66)

iki yıl ôle durū, üçüncü yıl aşlarız. (III-16.43)

ilerde, ilerde imamatip var, okulu. (III-20.52)

-Ø- <-u-

o dedi ki gız benim gōynumda dedi, baba gezinmeñ dedi. (I-1.5) “koyun”
gorgan yapTıx, bütün o dağlara gorgan. (I-1.78) “korugan”
mesela bursella, nezle, grip, tivo,tivüs, dizanteri, kolera, verem böle sayardık
asgerde. (I-5.26) “brusella”

Ek-fiilin çekimlerinde

SA’da çoğunlukla i- fiilinin korunduğu görülmekle birlikte düştüğü örnekler de mevcuttur:

külefe çiti dikerlerdi, şeale altından. (I-2.5)
vārdım bunlar kimmiş deyin, bi baxdım, vārdım. (I-5.236)
ēsik geleceğ olursā geri üsdünü takviye etdiriyo. (II-8.76)
ocā şimdi bu zoba değıl de ocaklar vardı şöle. (II-8.146)
herkez bi gamış biçerdi. (II-11.39)
eğer bizim aslımızı sorarsañız sarıgeçiyiz. (II-12.6)
öldükden sōna cenāzeyi ōnden muhtarlığıken heş bi yere haber
verilmezdi.(II-13.57)
ēsgiden bakır ārdı derlerdi, nişan derlerdi, yüzük dakma derlerdi. (III-16.19)
bizim bu köwlē demiş kine sēydiniñ suyu bizimmiş. (III-17.62)
artvinliymiş de esaz, istanbulda duruyomuş. (III-18.33)
dügün hazırlıkları kōlü düğünü yapardık. (III-21.8)

2.1.3.2. Son Seste Ünlü Düşmesi: Birkaç örneği vardır.

gazā da sallandī zaman burda yimbeş otuS kēşi galmış. (III-22.31)
parīy nası bulduñ, parıy? (I-5.157)
ārtı o kavala bi gapanıyor ōndan sōna ārtıx o gōçük giden insanlarımız püşmān
oluyo ama burıy da yıxdı. (I-6.15)

Belirtisiz isim tamlamalarında iyelik ekinin düşmesi

cumērtesi gún arefe etdik şey gına yaxdıx, cumērtesi gún. (I-1.21)
pazar gún de gelini āldıx geldik. (I-1.21)

cumē gún dikerik, saxlı bazarı gına yaxarix. (I-2.15)

o zaman ya bazar olurdu ya perşembe gún olurdu şindi hangı gúne dek geldi, oluyo. (II-8.182)

2.1.4. Yuvarlaklaşma: Bazı dudak ünsüzleri komşuluğundaki düz ünlüler, söz konusu ünsüzler etkisiyle yuvarlaklaşır.⁶⁰

Yuvarlaklaşma örnekleri:⁶¹

ānadiñ mı boba? (I-1.13)

memet çavuş ōrdan ateş etmiş, yarım dünyüyi batırmış. (I-1.90)

neyise çarıyım emmi demiş, bi soruým. (I-1.182)

almış gelmiş buruya, yāh. (I-1.208)

yēmlik, çıtlıx, gelin alı, ebem kómeçî, ğavır pancarı töbe yārabbi. (I-2.26)

hani oynuyarak, gülerek gençlerimizi āsgere uğurlarız. (I-3.12)

şey diyedi nūrū şey palalı goyax diyedi diye. (I-5.262) “nuri”

len osmān gel bi hele dedim yā, buruya ne deşmişler dedim yāw. (I-5.268)

ārtı o kavala bi gapanıyor ōndan sōna ārtıx o góçük giden insanlarımız püşmān oluyo ama burıy da yıxdı. (I-6.15)

elli ikide komüşyon gelmiş. (I-7.9)

çay çay isdosyonuna bizi götürüyodu. (II-8.3)

sādece gurānı kerīm ve elli ikinci gece duvası mevlüt okuduyolar üş gün.(II-13.67)

alışverişe, satmıya, ötüye betiye burıya gelile. (III-17.69)

2.1.5. Geçişme: Çoğu kere bir arada kullanılan, biri son seste diğeri de ön seste ünlü barındıran iki kelimenin ünlülerinin kaynaşarak tek kelime hâline gelmesidir.⁶²

cumērtesi gún arefe etdik şey gına yaxdıx, cumērtesi gún. (I-1.21)

getirdik kel āmetlerine fışkıya gómerek, bilmem nēdereK dikreni ayıkdırdıx.(I-1.150)

nēdiyin yāw demiş. (I-1.185)

bilsem nēdecēm hiç, vallā bilmiyem ben aga. (I-2.9)

çoban geldi len kóseniñ ölu nēdiyon? (I-5.182)
nētdiñ dedi? (I-5.222)
derkene atlōnuñ ordan şey_UetTı garalaşTı filan. (I-5.268) “athloğlu”
bin dokuz yüz yetmiş üçlerde, bizim şeyde mandıra vardı, işde kayaltı deriz,
topraşTa. (II-11.32) “kayaaltı”
kimisi de nēdēdi, torbaya daş doldurudu. (III-14.108)
arazı çoğudu bizde amma nēynēn? (III-16.67)
netcek şimdi, gış günü. (III-16.104)
ondân sōna onlar da saña baklav_Uedēle tabāna gorlā. (III-17.75)
nēdecēn ben, nasısa eve gelı yiycēdim demiş. (III-19.41)
sen büyüñ git dēyor, ben bunun nöldünü biliyom diyo. (III-19.48)

2.1.6. İncelme: Çeşitli sebeplerle bir kelimedeki kalın sıradan ünlülerin ince sıraya geçmesi olayıdır.⁶³ SA’daki ünlü incelmelerini **Ölçünlü Türkiye Türkçesine Göre Damak Uyumunun Geri Olduğu Durumlar** bahsinde genişçe işlemiştik (bkz. 2.1.1.1.2.) Burada ise; kalın ünlülü iken bir nevi sıra değiştirerek ince ünlülü hâle gelen ancak damak uyumunu bozmayan örnekler verilmiştir.

ben üyümüş galmışın orda. (II-9.22) “uyu-“
hastāne masrafı ecik almasınlar canīm. (III-18.30) “azıcık”

2.1.7. Kalınlaşma: Çeşitli sebeplerle bir kelimedeki ince sıradan ünlülerin kalın sıraya geçmesi olayıdır.⁶⁴ Yukarıda işlediğimiz incelme olayında olduğu gibi, burada ince ünlülü iken bir nevi sıra değiştirerek kalın ünlülü hâle gelen ancak damak uyumunu bozmayan örnekler verilmiştir:

çolag_Uomariñ goyununu mu gútmedim orda? (I-1.35) “ömer”
bi de şeyi vardı onuñ, subayın emireri dēyın, hani hızmatcısı gidivi,
gelivi. (II-10.89) “hizmetçi”

2.1.8. Daralma: Çoğu kere daraltıcı etkisi olan “c, ç, n, s, ş, y” ünsüzleri komşuluğundaki geniş ünlülerin yerlerini dar ünlülere bırakmasıdır.⁶⁵

2.1.8.1. İlk Hecede Daralma: Eski Türkçede (bundan sonra *ET*), kapalı e olarak kabul edilen, Eski Anadolu Türkçesi (bundan sonra *EAT*) metinlerinde varlığını bilmemize rağmen imlâ olarak tespit edemediğimiz söz konusu ünlü *SA*'da yerini i'ye bırakmıştır.⁶⁶ Bu olay diğer Anadolu ağızlarında da sıkça görülür.⁶⁷

devret diyeler de ovaniñ düzü. (I-1.49)

şu devirde rüşvet yimedik adam mı vār? (I-1.177)

bi denesini yiyeler, öldüriyeler. (I-5.151)

bilmiyoz nöbet ni dutmadık. (II-10.49)

u < o

cebiş, şe'le yatıx buynuzlu bi şey. (I-5.104)

bādemi de herkes guymazdı zāten. (III-14.106)

yāni köwe guymadılar. (III-17.66)

āndan sōna nişanlāla, gidēle, burdan iki sufra gadınlā gidē. (III-17.73)

ı < a

āşam oldu mu da dört beş suwralık erkek çığırır. (III-17.85)

2.1.8.2. İç Seste Daralma:

Bu ilk hecede kapalı e'ye mahsus ünlü daralması dışında, kelime içinde çoğu kere daraltıcı etkisi olan “c,ç,n,s,ş,y” ünsüzleri komşuluğunda daralmalar da vardır. Bu daralmalar hem *ÖTT*'de hem de diğer Anadolu ağızlarında oldukça sık görülmektedir.

ı < a

burnum ganiyadi. (I-1.33)

parıyı görüncü südü satarsıñız. (I-1.53)

iki jandırmıyna iki el de onlara sıxmış mustafa ırāmatlıx, jandārmalara. (I-1.198)

arabıya bindirim de seni de götürim demiş, rāmatlıx. (I-1.206)

ērtesi gün de gelin almıya aynı gene gederler. (I-2.17)

gurardıx şırıya şe'le. (I-2.18)

ben üzerimde ne varısa siğaramı, tesbiğimi, paramı, yanımda telefon vardı, telefonu çolān mustafıya hep verdim. (I-3.16)

dutmuşlar bikaç gişi aramıya, len bu neriye gayboldu deyin. (I-5.62)

o bulutlara varıncı başladı çatlamıya patlamıya. (I-5.93)

şimdi ayaxda baxıyam bi şey anlıyamıyam. (I-5.226)

sabah oldu şöle guşluk haydarpaşıya vardık. (II-8.27)

markalıyandan sōna gelip de kendi üleşmiyenden sōna içinden hissese neyse öşürü almıyandan sōna gatiyen mal sâbı götürmezdi. (II-8.59)

amma gılmıyanlar gilmēyo. (II-13.23)

çantıyı alırsıñ, çanta. (III-15.12)

bōne okuyyōlā meselā hısıımı akrabıyı. (III-16.22)

köwlü vēdiydi parıyı. (III-16.109)

hadi goyun almıya gidelim dēyo bubama, evine götürüyo. (III-17.22)

burdan hocıya habar verilē, selāsı verilī. (III-17.102)

arkıya saklamış münübüsü. (III-18.97)

biz ayrılmıya garar verdik. (III-20.42)

arāziniñ akşehir gölünü sürmüşler de onu kütünü çıkarmıya gitmiş. (III-22.34)

sultandağının merkezinde barınamıyan hişbi yerde barınamaz. (III-21.24)

u < a

neyise ça_uarıyım emmi demiş, bi soruým. (I-1.182)

almış gelmiş buruya, yāh. (I-1.208)

hani oynuyarak, gülererek gençlerimizi āsgere uğurlarız. (I-3.12)

ü < a

memet çavuş ōrdan ateş etmiş, yarım dünyüyi batırmış. (I-1.90)

i < e

şindi burdan bismillāhirrahmānirrahim dersin, gēdersin gız_uistemiye. (I-1.1)

püskūt, şu bu górmiye gēderiz. (I-1.19)

āşama gadar makine dehliyedim. (I-1.33)

geri dedemiñ evine gezmiye gelmiş. (I-1.159)

mākemiye getTiler. (I-1.204)

sıhiye olarax hastāniye verdiler şoför olarax. (I-3.3)

miTyata geldim de soyun dediler, al boz elbisiyi geyin dediler filen. (I-5.12)

ordan getirmiş, oraya tepiye, gómmüşler. (I-5.193)

o vermiyelim felán dèdi, şöFer dèdi. (II-8.7)

neriye şavk ediyosa ona göre oturusuñ. (II-8.154)

sonrā nüwuza bildiriceksin. (II-13.61)

şimdi bunuñ hanım balık pişirmiş, tencireye gomuş. (III-19.36)

esgiden ē ēvlere gezmiye giderdi bizim büyüklerimiz. (III-21.36)

ü < e

alışverişe, satmıya, ötüye betiye burûya gelile. (III-17.69)

ellerinde birer goca teyüp ba,ardarak, türkü söylüyerek, oyun oynayarax işTē yine aynı dāvet,edilir. (I-3.11)

u < o

topladım daşlarī, babama daş sökecēm deyin moturu da çıkardıK, moturuna.(I-5.180)

şindi motura filan binen kim? (II-8.11)

ü < ö

ganser, sarılıx, kist, ovarkist, ur, tümür, firenK, firengi. (I-5.30)

2.1.8.3. Son Seste Daralma: ç ünsüzünün etkisiyle meydana gelmiş daralma örneği tespit edilmiştir.

hayvancılıktan filan da iyi baña göre ağıc.(III-16.70)

Karabağ - Türkmen bölgesinde **-IncA** zarf-fiil ekinin **-Incl** şeklinde kullanıldığı görülmüştür.

parıyı görüncü südü satarsınız. (I-1.53)
o burdan çıgırncı musa çavuşuñ kópekler ortadan üç kópeK üsdüne
bindi mi?(I-1.112)
bi de yük titiriyinci diye bizi çekTi çekTi indirdi diye. (I-1.166)
demek ki dedim bulut tek başına şey oluncu, bulut olmuyuncu şeye öteye
bulutlara garişTı. (I-5.94)
elettiri basıncı sıçraşıyalar. (I-5.119)
baxdım, bu dedim şō tam son daşıñ nışanına, ora varıncı bellim dedim. (I-5.228)
beyleri ölüncü kadınlar kara bağlamış. (I-7.67)

2.1.9. Genişleme: İç veya son sesteki dar ünlülerin çeşitli sebeplerle genişlemesidir.⁶⁸

a<ı

benim geline ne deyî türkü ça_ardıñ, dedi. (I-1.69) “çağır-”
biriniñ içine namlınıñ içine mermi girmiş, da_atmış. (I-1.96) “dağıt-”
o duvara vururumuş, onlar ba_arırmış. (I-1.184) “bağır-”
gumar oynanmasa da ka_at oynuyor çayına, o da gumardır tabi.
(II-13.112) “kâğıt”
üç Tene gaya var, sa_anı solunu geziyek, bi şey yok. (I-1.172) “sağını”
kendileri a_azlarıyna sôlediler ölüm. (I-1.237) “ağız”
bôle ay şey zamanları ilk görüküş yâni hilal altdan alırsâ o ay yağaşlı
geçiye.(I-5.53) “yağışlı”
ē daha önceden elma a_arlıklıydıK. (III-21.56) “ağırlıklı”

â<ı

sōna kel_ölaniñ garısını doğum yapmış gocağâz. (I-1.159) “kocaağız”

e<i

vârdıx orûya, onlar dedi kî bizim de_el gız dediler, hüseyiniñ dediler.
(I-1.6) “değil”
civicili tavıx gibi hec_olmassa anañ garnınıñ altına çeker. (I-1.37) “hiç”

bir hafta on gún galırdı bizim kóyde, getirdi eşyāyı satasıya gadar, heşbi ücret talebetmeden. (I-7.51) “hiç”

o tabı şeer yerinde oldūna onnar gözü açıldı. (II-8.6) “şehir”

hekmete süt satmıya gediye. (I-1.53) “hikmet”

o < u

öcünüñ ali oldu, berdoş oldu. (I-1.30) “berduş”

douā ederler. (III-23.22) “du’a”

vurunca gadın douormuş arabada yāni. (III-18.31) “doğur-”

ille dēyo yonuzuma bağışla beni dēyo. (III-17.26) “yunus”

ö < ü

hökümed bu evleri ödemeyelim deyē kendi başına āltı şey verdiler.
(III-22.19) “hükümet”

möhür vardı, tātadan yapmışlā. (III-24.72) “mühür”

2.1.10. Düzleşme: Çeşitli fonetik sebeplere bağlı olarak yuvarlak ünlülerin, yerlerini düz ünlülere bırakmasıdır.⁶⁹ *SA*’da birkaç örneği tespit edilmiştir:

a < o

bizim köyüñ horazları zabahınan öter. (I-1.50)

ā < o

benim sakladīm pantālonu bulmuşlar. (III-14.9)

e < o

guraklık, gum yığınları, erezyon da. (II-11.44)

e < ö

o vermiyelim felān dēdi, şöFer dēdi. (II-8.7)

ı < u

aha bunlar beni sawıştırdılar, duġāyı yapTılar. (I-1.76)
gelirlerdi, harmanı sawırdıñ mı damga vururlardı. (I-1.174)
biri gırnata çalıyodu, gırnata çalanıñ adı mısdawıydi. (II-8.189)

i<u

ē buġdey demiş bitli demiş şey ārpa amān fasille. (III-17.88)

i<ü

kominizimi benimsemeyen türkmen aşiretleri üş boy olarax afyon iline
ikāmetgah etmişler.(I-7.71)

2.1.11. Alıntı Kelimelerdeki Uzun Ünlülerin Kısılması

SA’da alıntı kelimelerdeki uzun ünlülerin kısalmasına *ÖTT*’deki belirgin
kısalmalar dışında, sıklıkla, Karabaġ - Türkmen bölgesinde rastlanmaktadır.

kātip veli geldi, musa çocuk geldi, cenāzī gótürdük, goduk geldik. (I-1.17)

arif baġa datgınımış, getmiş, ėmirleriñ samalıġa girmiş. (I-1.29)

dul garıda namuş olmaz, ar olmaz. (I-1.39)

şimdi birimiz óküz goşıyadı ya birimiz diye tohum atıya, birimiz aplā tekmile
gediyek.(I-1.168)

bi de çörçil jandarma çavışı hücum etmiş, güçÇük çeşmeniñ yanına,
öñüne.(I-1.198)

gel godumun deyusu demiş. (I-1.206)

muġammer dabancı dolduruş yapTı, ali rızanıñ eline verdi. (I-1.222)

ġetTik kór hākim diyeler, bi zalım hākim var. (I-1.231)

hasılısı sirkecede orda bi gün mü iki gün mü galdık, ondan sōna
seçdiler. (II-8.31)

2.2. ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ

2.2.1. Ötümlüleşme: Ötümsüz ünsüzlerin yerlerini ötümlü karşılıklarına bırakmasıdır.⁷⁰

Ötümlüleşme, hem *ÖTT’de* hem de bütün Anadolu ağızlarında çok yaygın olarak
görülen bir değişmedir. Bu değişmelerin bir kısmı yarı ötümlüleşmelerdir.

Ötümlüleşmeyi üç başlık altında işleyeceğiz:

2.2.1.1. Ön seste Ötümlüleşme:

Ön seste ötümlüleşme birçok Anadolu ağzında olduğu gibi **SA**’da da sık görülen bir olaydır. **ÖTT**’de de görülen ötümlüleşme örnekleri burada belirtilmemiştir.

#d < #t **ET**’deki #t’lerin Oğuz lehçelerinde #d’ye değişmesi yaygın bir fonetik eğilimdir.

ō bi ev dutmuş. (I-1.3)

yırtıġımıř külefiniñ depesi. (I-1.51)

dabanca dolduran adamlar sōledī. (I-1.236)

çıxdım depeniñ başınā, bi bölük yörük. (I-1.221)

bi de daşlı gayalı yer de_el yāni. (I-5.233)

dedem rahmetlik varımışmış da goyunlara duz o zaman da duz yoġumuřumuř.(II-11.23)

necāti de o merdivenleriñ āltında, dabanında biz üstüneyiz. (III-14.32)

#v/w < #f

belki birini amānet bulduk, o zaman fıçı vilen çok şey. (II-8.101)

kimisiniñ ōlu, subaydır, polisdir efendim waprikalarda çalışıyor filan. (II-13.19)

#g(a) < #k(a)

o dedi ki gız benim gōynumda dedi, baba gezinmeñ dedi. (I-1.5)

şeyiñ var yā, ibiřiñ gara āmet öldüydü ya. (I-1.16)

birāz gutuları olur, gotu gótürürler. (I-1.19)

cumērtesi gún arefe etdik şey gına yaxdıx, cumērtesi gún. (I-1.21)

el gapısında böyüdüm ōlum. (I-1.27)

garabiñardan goyun sula, çuxurcaxdan goyun sula. (I-1.34)

dilerse gocāya varır, dilemesse yanıñda bulunur. (I-1.38)

alçaxlarda duman olmaz, gar olmaz. (I-1.39)

gız alırısañ bi söz gatmaz sözüne. (I-1.43)

senede gazancım belediyye yetmez. (I-1.56)
bitli gorucuyna bekçi gapıdan getmez. (I-1.56)
garagolu basmax iyi olmaz dediler. (I-1.203)
ellerinde birer goca teyüp baıarak, türkü söylüyerek, oyun oynayarak işTē yine aynı dāvet edilir. (I-3.11)
gıyına da bi gamış gorlardı āşamdan. (II-8.147)
garabağ üstünden dolandılar gitdiler. (II-12.26)
vādık, balkon galıplarını çakdık, şeyetcez balkon dökcez. (III-14.42)
ondān sōna gına gomaya gidēlē bizim burda. (III-14.70)
gidene gadar gomşular da dāvet edē. (III-16.1)
dā gāveler Falan gapanmadı. (III-16.12)
anam da bu dayımınan gavgalıydı mal gavgası varıdı. (III-17.31)
temele godular daşları. (III-17.58)
ōndan sōna gettik şeye, bu emin āyı gorkutmāya gece. (III-19.22)
biz ayrılımya garar verdik. (III-20.42)

#g < #k *ÖTT*'de de rastlanan örnekler dışında ön damak k'sinin ötümlüleşmesine dair sadece bir kelime tespit edilmiştir:

babam rahmatlıx, şeyden hasandan geçi alıya. (I-5.103)

#z < #s

bizim köyün horazları zabahınan öter. (I-1.50)
ocā şimdi bu zoba değil de ocaklar vardı şôle. (II-8.146)
zopa da varıdı zāten. (III-14.6)

Ön Seste Yarı Ötümlülük

#K < #k

Kamber öleydi. (I-1.103)
hindi hepisi Kaxdı. (I-2.6)
açıgaraba yāni Kamyonet. (III-18.97)
ekseri, efendime sōlim, öküS at Koşardık. (III-20.106)

#F < #f

Fakat adanada galsak diyarbakıra binmesem. (I-5.7)

garısı Fatmanın gônü olmadı. (I-5.103)

öşür Fılan değil ekini tarladā ekinleri yazdılar. (II-8.139)

2.2.1.2. İç Seste Ötümlüleşme

2.2.1.2.1. **Tabanlarda:** *ET*’de ötümsüz olan bazı örnekler *ÖTT*’de ötümlüleştirmiştir. *SA*’da bunların yanında, aşağıdaki kelimelerde de ötümlüleşme tespit edilmiştir:

-g- < -k-

şôle büyüK, angara dövmesi beşli gibi. (I-5.258)

ôle bi esgi kóy değil yāni. (I-7.5)

vallā asgerlik èiyidi. (III-14.6)

angaràya habar vermişler. (III-24.6)

matgap aşşāda olunca matgap geri çıkmāyo öndan sōna. (III-16.127)

-K- < -k- (Yarı ötümlüleşme)

onlar kırx beş ay asKerlikler yapTılar baba. (I-1.80)

gelir sarpa girermiş düşmanın asgeri bizikini depe dalKat gibi
gırarlarımış. (I-1.95)

onlar dedi, oraya dedi cihaz şey dutuklar bōle adaptör dutuKlar,
cızırdıya. (I-5.218)

birbirlerine basKın vermişler. (I-7.40)

su kōperatifimiz sultandağı belediye başKanlığına onuñ elinde. (II-11.58)

ben dedim, bi hatām yok, buña sōledim arKadaşa dedim ben. (III-14.55)

-d- < -t-

zādin bizim üçguyu genelde gara iklimi iç anadolu bölgesinin olduğundan
dolayı. (II-11.4)

bi tādil güne dek getirilē. (III-22.104)

bilir misiñiz siz memiciniñ musdavıyı? (I-1.191)

-T- < -t- (Yarı ötümlüleşme)

ālar oturumuşum daşñ üsTünde gāri. (I-1.140)
götüriyeler musTavī. (I-1.201)
o aralar bizim garabñardan yirmi deneyik vallā apTullām. (I-1.218)
soxTurdum belinē, dönderdim. (I-1.228)
ilk_∅ önce asKere ben ulaşTırma olarak izmir gāziemire gitdim. (I-3.1)
isTanbul selimiye gışlasında acemiliği gōrdük. (I-4.7)
hasTalıx daşıyan kişilere ne derler deyin. (I-5.24)
āniden sele dönüşTü müydü axıntı yapTı mıydı sel basTırtır. (I-5.101)
ana eletTirig_∅ alalım dedim, el feneri. (I-5.199)
bizim belediye başgımız tarafTar olmamış. (II-11.47)
diğer gāfelerde isTemiyorum, ka_∅at oynanıyor. (II-13.112)

-v- / -w- < -f-

beñe öwkesinden çocū döver. (I-1.42)
şimdī benim enişTem vardı, bodurlarñ musdāwa. (I-1.74)
mesela bursella, nezle, gırip, tivo, tivüs, dizanteri, kolera, verem böle sayardık
asgerde. (I-5.26)
evelde iki sewer de öşürü gördüm ben. (II-8.52)
eğirtmende üş sene okudum, benim bize gelen müvettiş buranñ öşürcüsü
oldu. (II-8.53)
e geldimiz yeri düşün, asvat. (II-8.163)
fakat her iki tarawa da gidiliyor. (II-13.18)
sonrā nüwuza bildiriceksin. (II-13.61)
fakat şe le şey olursa hawtada bi sewer ilk başlangıcında ya_∅ar. (I-5.53)
tüweğin dipÇini şöle wallā vurdum çeneñi dağıtıyon dēdim, şöle
etTim. (III-14.21)
buwan öwkeli gitti, gelise döver dedim. (III-19.13)
āşam oldu mu da dört beş suwralık erkek çığırır. (III-17.85)
hanımı çivlikli. (III-16.53)

-F- < -f- (Yarı ötümlüleşme)

küFlü çivi batmasıyna tetanoz olur. (I-5.29)

şindi o arada biz babamgil bôle buydey dökerkene yâsiyan tarafından bi tiren geldi. (II-8.84)

yüz metre mesFesinde. (I-5.161)

düğüne gelen misâFirler esgiden yatıya galırdı kóyde. (I-7.23)

-b- < -p-

birinci debremde tarāviniñ birinci reketinî gılarkan, yassīnan işte tarāvi namazınıñ birinci reKetini gılarkan salladı. (III-22.5)

-P- < -p- (Yarı ötümlüleşme)

peten gızı cıPlax binmiş eşeğe. (I-1.63)

2.2.1.2.2. Ekleşme Sırasında Ötümlüleşme: İki şekilde olmaktadır. Birinci şekil, sonu ötümsüz bir ünsüz ile biten bir kelimeye ünlü ile başlayan bir ek getirilmesi (**VK#+V≠**); İkinci şekil ise, sonu ötümsüz bir ünsüzle biten bir kelimeye ünsüz ile başlayan bir ek getirilmesi (**VK#+K≠**)’dir.

2.2.1.2.2.1. VK#+V≠ : ÖTT’de olduğu gibi hemen bütün Anadolu ağızlarında görülen bir değişmedir. Bu değişme SA’da oldukça ileri ve yaygın durumdadır.⁷¹

Vğ#+V≠ << Vk#+V≠

len bu dedim yāu burda bi şey yoğudu. (I-5.94)

bôle yāmırın etdiği gibi şimdi bizim köy yañardı. (I-5.100)

bir ay da ora muhafızlığa geldim. (II-8.37)

hiç düşmeyeceği zaman, hiç düşmeyeceği zaman. (III-14.61)

dutturabildiğin fiyāta göre inşātı yapıyoz. (III-14.92)

Vd#+V≠ < Vt#+V≠

parıyı görüncü südü satarsınız. (I-1.53)

o ay devamlı ya_ıaşsız geçer gider. (I-5.54)

sādece gurānı kerīm ve elli ikinci gece duvası mevlüt okuduyolar üş
gün.(II-13.67)

veyat da öte beri dağıdırlar yāni ruhuna fātihā olsun diye. (II-13.71)

VKd#+V≠ < VKt#+V≠

çocukların üsdüne vāmayıñ. (III-16.145)

onu gāri yoğurdunan bularız, et suyunan taslara guyar guyar ayşama gadar
yemek yinir. (III-23.10)

KT#+V≠ < Kt#+V≠ (Yarı Ötümlüleşme)

neyise sen hindi türkü çağırıyan yā, iki üç gün sōna tokaTıla girişirler
dediler.(I-5.12)

K#+cV≠ < K#+çV≠

türkiyeniñ, işde başdākinleriñ yannış politikalarının sonucu baya
köylümüz bu durumda yāni bu sene üçguyuda gerçekten bi gıriz yaşıyoy
yāni.(II-11.2)

geri galan kısmı da o tesisatı alma gücü olmadığı için köyümüzde sayılı
beş on kişi suladı, ekdi. (II-11.64)

şimdi dedi, ağaca çıkcāsınız, dedi baña, bize, ikimize de. (III-14.59)

Vb#+V≠ < Vp#+V≠

cāminiñ dibinde hoca duwāsını yapar. (I-1.24)

ayakgabını da atdım, kepenē de atdım. (I-1.123)

ama selçuklulādan mı önceden bizim burda òğuz türkleri varımışmış ta
gölün dibinde şey yaşayan. (III-14.80)

2.2.1.2.2.2. Bazı Ek Başındaki Ünsüzlerin Sürekli Ötümlü Bulunması:

ÖTT'de ünsüz uyumu sebebiyle ötümsüz-ötümlü ünsüz çifti yan yana bulunamaz.
Ancak hem **SA**'da hem de Anadolu ağızlarının bir çoğunda böyle bir uyum
yaygın bir şekilde söz konusu değildir. Ek başındaki sürekli ötümlü ünsüzler

dolayısıyla, ötümsüz-ötümlü ünsüz çiftlerini görmek mümkündür. Bununla ilgili örnekler ünsüz uyumu bahsinde belirtilecektir.

2.2.1.3. Son Seste Ötümlüleşme:

g# < k#

gızı aldıg geldik buruya. (I-1.13)

elli sekizde, böbreg hastalına yaxalandım. (I-1.46)

gocaman beşlig gibi bakır para yā. (I-5.259)

ama yeşillig, yeşilligdir. (II-11.49)

o zaman ufag ufag çocūduk. (III-16.88)

içereg de çıkarın. (III-16.94)

z# < s#

onuñ cihazı var külüñ içinden aynı mıknatız gibi çekTiririk biz ona, elettiri
çekerik, dediler. (I-5.212)

yemē yedik, herkez tabak gaşık topluyo çatır çutur. (II-10.48)

mühendizler zāti diyo kine burda değil de beş yüz metre aşşā tarafında suyu
arayıñ deyolaş. (III-15.49)

ille dēyo yonuzuma bağışla beni dēyo. (III-17.26)

esaz sultandā olmazdı, çiftlik isaklı yazar ilk yapılış. (III-18.7)

bi yorgan veri sırtıña, alın yorganıñı bi yorgan, hapıza. (III-24.93)

bir ay hapızlık, halk partisiniñ gününde. (III-24.94)

2.2.1.3.1. Son Seste Yarı Ötümlüleşme:

K# < k#

çiçeK yāna da góbek atarsıñız, dedim. (I-1.54)

tam deñiz, ovanıñ orūya varınca eşşeK tökezlemiş. (I-1.101)

habarım yox, kópeK yox. (I-1.137)

getirdik kel âmetlerine fişkîya gómerek, bilmem nēdereK dikreni
ayıkdırdıx.(I-1.149)

balıK sırtı daşlar var. (I-5.178)

manisàya tek remoK sarmàya gitTik. (III-18.56)

elinde küreK varıdı. (III-19.17)

hani reyis bizden olcaK sizden olcaK. (III-20.27)

aramızda ikiliK girdi. (III-20.28)

dartıyolā, beş kiloluK gasàya goyuyolā, āvrupàya yolluyolā. (III-24.29)

T# < t#

çiftT sürmesi de bilmiyom. (II-10.7)

geçen gün dörT nokda beş debrem_ oldu. (III-22.24)

P# < p#

oraya essah varıP bakıyolā, ōrdan bubamıñ ölüsü çıkıyo. (III-17.43)

heralde yapıP bir kapalı çarşı hāline, bir şehir merkezine
döndereceklermiş.(III-21.54)

2.2.1.4. Kelime Sonunda Ulanmaya Bağlı Ötümlüleşmeler:

Sonu ötümsüz bir ünsüz ile biten bir kelimeyi, ünlü ile başlayan bir kelime takip ettiğinde (**K#+#V**), ilk kelimenin sonundaki ötümsüz ünsüz ötümlüleşir. Anadolu ağızlarının bir çoğunda olan bu değişme, **ÖTT’de** de olmakla beraber imlâda gösterilmez.⁷²

c#_#V < ç#_#V

civicili tavıx gibi hec_olmassa anañ garnınıñ altına çeker. (I-1.37)

dövdülē, anam felc_öldü. (III-17.52)

d#_#V < t#_#V

hösiyetim olsun, dul_avrad_ almañ. (I-1.41)

biz burdan beş on kişi gitdik, mürâcadetdik. (II-11.60)

fakat şimdiki genç nesiller bôle şeye itikad etmiyolar. (II-13.41)

vârdır, her çeşidotlar var yâni. (II-13.100)

ârmudazdır yâni. (III-16.50)

T#.#V < t#.#V

âşam oldu kemal ombaşıya bizi şikâT etmişler. (I-1.229)

ve de onları gayıT etmişler eşgiden otuz sekiz gayıtında gayıt etmişler. (III-20.15)

diyecem kimisi şikâT etcen diyo, eken bâzı kişiler var göl kenârını. (II-11.83)

debrem mî yıkıldı, harekeT oldu her yerden yıkıldı. (III-24.1)

g#.#V < k#.#V

çolagomarîñ goyununu mu gútmedim orda? (I-1.35)

çogeyi çocüdu, gabadayıydı. (I-1.207)

kendilerinde hasTalığ olmadıkları halde hasdalık daşıyan kişilere pörtör derler. (I-5.25)

ben yalnız olarak bi tegolarak gittim asgere burdan. (II-8.1)

tabî yasag olunca adam kânunu bilen bi kimse. (II-12.16)

arkadaş şimdi buraya su çıkarmaya geldilê. pazarlıgettilê. (III-15.40)

aşşâda bi tane işmeg için su çıkarıverdiler. (III-15.51)

yok, burulâda hırsızlıg olayı olmaz. (III-16.36)

biz de yaptıg onu yâ çocuklümüzda yaptıK. (III-16.84)

belediyelik şeyinden, sizi muhtarlıg ayırcez. (III-17.65)

çogafedesiñ sôlemesi ayıp pırostata dahâ bu faydalı, bu bitgi. (III-17.120)

nası oldüsa gazalıg istemişler. (III-18.2)

deyo yâ burda şey şelig oluyô sandıkTa dē. (III-18.18)

yâw seniñ işin savcılıg işi ya dedi adam, neyse gidin dedi. (III-18.67)

yapmacıg insanlardı. (III-21.19)

bi aralıg orda galdı, tekrar biz aldık. (III-22.2)

K#_#V < k#_#V

beygir ölmüyük, eşeK_ölük. (I-1.147)

oynarlardı, yüzüK_oynarlardı fincan yüzü filan şu bu oynarlardı. (I-1.190)

verdiK_ifādemizi. (I-1.229)

yāni ēksiK_olmıyadı. (I-7.42)

babamla çifte giderdiK_esgiden. (II-10.1)

av da yasaK_amma. (II-12.15)

e tabi şimdi şônē, çocuK_iken bônē dolaşırdık yāni evleri beş_altı arkadaş olurduk. (III-15.8)

goca okul yāni böyüK_okul. (III-24.3)

z#_#V < s#_#V

herkeş kızlar da hindi artiz_oldu. (I-2.20)

esez_öz ve öz türkük yāni türkün hemi gerçekten özüyük yāni, ānadıñ mı?(I-6.45)

2.2.2. Ötümsüzleşme: Ötümlü ünsüzlerin yerlerini ötümsüz karşılıklarına bırakmasıdır. Anadolu ağızlarında çok yaygın görülen bir değişmedir. Bu değişmelerin bir kısmı yarı ötümsüzleşmedir:⁷³

2.2.2.1. Ön Seste Ötümsüzleşme

#p < #b

püskūt, şu bu görmiye gèderiz. “biscuits”(İng.) (I-1.18)

#s < #z

neyise ben seroşun sāten yā, işdim. (II-10.78)

#f < #v

sōna meyvelerden kiraz, fışne, elma, armut her çeşit meyve bulunur. (II-13.15)

2.2.2.2. İç Seste Ötümsüzleşme

-p- < -b-

aptılla da şeyden atarlarımıŝ, ŝākiriñ gapıdan. (I-1.196)

kiprit gutusu gibi bôle parsellemişlê. (III-24.36)

seksen dokuz da mı yapıldı acaba şey faprika oraya sultandağına? (I-6.10)

gara vagınıñ bôrüne tepeşirile yazdılar, bize emirdâ uŝâ kimse

gatlaşamaz. (II-8.15)

aptılla diyolar oña da. (II-8.132)

-t- < -d-

miTyata vârdık. (I-5.2)

şimdi gidiyoz sarmiyе gitcez ana catTeden önümüzden münübüs geşdi.

2.2.2.3. Son Seste Ötümsüzleşme

ç# << j#

garaç çavuş vazifesi garaç çavuşuydu. (II-8.41)

s, S # < z#

tam bôle olursa hiç yāmaS. (I-5.54)

daş gaya sökiyem gibi olsa gündüzünne deŝecēn onu, gece ilen de

olmaS. (I-5.234)

işTe kantar mahali deyōruz ōrda dartılıp èdiliyor kiraS fişne. (II-13.46)

zurcağımız ay da hazīran veyā temmus ayı lēn. (III-14.60)

toplu ōldu mu saramaS sāten kurtlar. (III-16.35)

2.2.3. Ünsüz Kaybolmaları: SA'da çoğunlukla “ğ,h,l,r,v,y” ünsüzlerinin komşu ünlülerdeki açıklık⁷⁴ sebebiyle kaybolmaları çok yaygın ve ileri durumdadır. Bu kaybolma SA'da olduğı kadar komşu ağızlar AMA ve UIA'da da çok yaygındır.⁷⁵ Bunların dışında çeşitli sebeplerle ünsüz kaybolmaları olabilmektedir.⁷⁶

Ünlülerin açıklığı sebebiyle dört şekilde oluşmaktadır:⁷⁷

2.2.3.1. Erime: Kelime içinde veya sonunda “ğ, h, l, r, v, y” ünsüzlerin, komşu ünlülerdeki açıklık sebebiyle kaybolmasıdır. Bu esnada komşu ünlü çoğu kere uzar. Ancak yer yer ünlünün uzamadığı da tespit edilmiştir.

2.2.3.1.1 Kelime İçinde

-VK- < -VğK-

benim olan varıdı (I-1.2)

enişteñe sôle de bālasıñ dedim. (I-1.65)

āzında diş çürümemiş hendekleriñ içinde. (I-1.91)

zabā gadar bi de üsdüne gar yāmasıñ mı? (I-1.126)

baña iki üş dene atTı ama tokadı, sālam atTı. (I-1.142)

beygir çıxdı garşıma, dōruldu. (I-1.149)

bārı açıdı. (I-1.162)

yāmaz o hortum dērler dēdim. (I-5.42)

fakat şeñe olursa azıcık şeñe ēri olursa hafta hafta bulanabilir yāni. (I-5.55)

o bulutlarına ūraşTı, gètTı bādemliye dōru emirdān aşşā. (I-5.97)

bizim daha evel geşmişimiz büyükkarabālı. (I-7.7)

çifcilinen ūraşanlara yüz kırx dagar yer vermiş. (I-7.11)

hasılısı āladı, sızladı da burda da sonra yazdılar. (II-8.142)

çığardım mektup, şu, bu, fotōraf aradı aradı yaramaz bi şey bulamadı. (II-10.85)

garın ārısına filan çok faydası var yāni. (II-13.89)

yālı, şū bū, datlı cinsinden. (II-13.95)

balkon dökmeye gitdi de balkonu bālantisız yaptı. (III-14.38)

bu gēldi bi baksā tūlaları, niye èndidi bunu dedi. (III-19.13)

-VK- < -VhK-

şeyiñ var yā, ibişiñ gara āmet öldüdü ya. (I-1.16)

māmut hoca geldi, burda yıxadı. (I-1.17)

gāveye oturu bol bol atarsıñız. (I-1.54)

memet çavuş ördan ateş etmiş, yarım dünyüyi batırmış. (I-1.90)

el almış oymā şimdi silānan. (I-1.195)

elinde şöle bi şu kesimde bi tāta, düzülmüş, nakışlı gibi, onu vurudu çeziñ üstüne, markalardı. (II-8.58)

dā gāveler Falan gapanmadı. (III-16.12)

örda bizim dokdur māmıt varımış. (III-22.83)

tāsildar vardı afyonlu. (III-24.85)

-VK- < VġK- < -VkK-

āşama gadar makine dehliyedim. (I-1.33)

ēsik geleceg olursā geri üsdünü takviye etdiriyo. (II-8.76)

ordan mege üç sayısı ēsik çıkdı. (III-14.3)

-VK- < -VrK-

damlādan biribirine geçēlēdi. (III-14.104)

yandıġı zaman hemen bi yoġurt çalāla. (III-15.28)

yok, burulāda hırsızlıġı olay olmaz. (III-16.36)

başa vācak da dūr dediñ mi durcak. (III-16.65)

tabi gāve yerinē o odalāda olūmuş. (III-16.79)

işTe onlādan gördük. (III-24.27)

-VK- < -VvK-

civicili tavıx gibi hec olmassa anañ garınıñ altına çeker. (I-1.37)

suyu sēmez yāni onu. (III-16.47)

-VK- < -VyK-

ele şuydu buydu yox. (I-1.25)

söz sōlerseñ döner geder izine. (I-1.43)

Kamber ōleydi. (I-1.103)

bi terk hēbesi var. (I-1.121)

dabanca dolduran adamlar sōledī. (I-1.236)

şey vagına vapıra binecēz gāri. (II-8.29)

ondan sonra sāt on biri çērek geçiyo. (II-10.63)

buña dèdi birİni dā çıkar, yāni hemşericilik mi oynuyosuñuz dèdi toprakcılık mı oynuyosuñuz ôle bi şêler dèdi. (III-14.4)

nerelisiñ adanaliýin geç, nerelisiñ niğdeliýin geç, nerelisiñ gonyaliýin geç, nerelisiñ afyonliýin şôle geç. (III-14.15)

deyo yā burda şey şelig oluyō sandıkTa dē. (III-18.18)

düğün hazırlıkları kôlü düğünü yapardık. (III-21.8)

-VK- < -V’K-

fakat şimdiki genç nesiller bôle şeye itikad etmiyolar. (II-13.41)

2.2.3.1.2. Kelime Sonunda

KV# < -KVh#

üçüncü garı babamıñ, alla allah. beni satTılar satTılar yediler. (I-1.31)

kāyaōlunuñ aptulla var, şimdi antalyada ya. (I-1.82)

aptulla diyolar oña da. (II-8.132)

KV# < -KVI#

onlar dē bi kâç gún sōna geldiler, nası bildiñ filen. (I-5.46)

KV# < -KVr#

gāveye oturu bol bol atarsıñız. (I-1.54)

beñe dediler ki su geti dediler. (I-1.82)

onu garışdırı, içinden çekerik dediler. (I-5.214)

altın olsa işāreti veri dedi, bu gümüş dedi. (I-5.249)

gara vagını bizi doldurdular, mal dolduru gibi. (II-8.17)

berāber bi hādise geşdi biliyoñ mu? (III-14.1)

bu da aramışlā şêleri. (III-14.8)

gazinoya gadā indirdi. (III-14.37)

buraya ilk yerleşenlerden bi tānesi lokmanlā. (III-15.20)

sādık vā meselā. (III-15.25)

arkadaş şimdi buraya su çıkarmaya geldilē. pazarlıgettile. (III-15.40)

gidene gadaş gomşular da dāvet edē. (III-16.1)

ōne toplanī gidēlē. (III-16.22)

ōrda sinlenmişlē gayaların aralarında. (III-17.1)

odalara toplanırlarmış goca heriflē. (III-24.46)

KV# < -KV_y#

bu sene epī şe_Uyaptık. (III-16.30)

bē, sādışdan ayrı olıyadı. (I-7.22)

gótürdümüz buğda şu gadar, şunu şôle etTik deyi. (I-1.170)

KV# < -KV_n#

baya adam para gazanmak ıçı geldiyydi. (III-16.116)

2.2.3.2. Büzülme: Kelime içinde iki ünlü arasındaki bir ünsüzün, ünlülerin açıklığı sebebiyle kaybolup, komşu ünlülerle birlikte çoğu kere tek bir uzun ünlü hâline gelmesidir. Bazen uzun ünlü yerine ikiz ünlü de görülebilir.⁷⁸

-V / V_UV- < -VğV-

allah anañı alacāna babanı alsıñ. (I-1.37)

analīma verme dedim. (I-1.45)

elli sekizde, böbreg hastalīna yaxalandım. (I-1.46)

çiçeK yāna da góbek atarsıñız, dedim. (I-1.54)

birini de seniñ gapına bağlayacām, dedi. (I-1.70)

kópēñ birini da_Uatdılar. (I-1.113)

bizim kópēn de arxa bacānı somurmuşlar. (I-1.115)

ayāma geydim, gètdim. (I-1.127)

ben türkū filan ça_Uarmam da kóçeg_Uoynamam, bilmem heç. (I-2.8)

ellerinde birer goca teyüp ba_Uardarak, türkū söylüyerek, oyun oynayarax işTē yine aynı dāvet_Uedilir. (I-3.11)

hani o sidik delīni aşdım, su boşaldı ōrdan. (I-3.19)

şu anda hēç bi iş_Uile meşgul de_Ueliz. (I-4.3)

iş bulursam çalışacām. (I-4.4)

o ay devamlı yaṯṯız geçer gider. (I-5.54)
ğırtlāndan öte geçTiği yox. (I-5.114)
kütüglün bi yanı doñuz gurşunu, bi yanı saçmaydı. (I-5.125)
gece dān başına varsın górsünler. (I-5.201)
gızıl beton var, yirmi santim toprān altından çıxdı. (I-5.231)
adam gamış kesiyo diyelim ki örnēn bi gamyon gamış satsa biçse de kesse dört
beş yüz millon para dutuyo. (I-6.26)
şey vagına vapıra binecēz gāri. (II-8.29)
amcamın bi çit öküzü var, bizim de bi çit kısrāmız var, beygir. (II-8.67)
kadro çoklūndan dağıtım etTiler. (II-9.5)
yıkanmadīm belli. (II-10.88)
benim sakladīm pantālonu bulmuşlar. (III-14.9)
tüweğin dipÇini şôle wallā vurdum çeneñi dağıtıyon dēdim, şôle
etTim. (III-14.21)
dügün ekmēne manca dērlē bizim burda. (III-14.73)
anama bārdı. (III-16.62)
sen de çocūnu bile dövemēyon, sıkışTıramāyon ki. (III-16.140)
vurunca gadın doṯormuş arabada yāni. (III-18.31)
çaṯardılā bizi baskın ediyo, āleme rezil ettiniz diye bārışıyolar. (III-18.98)
bakTım, gapānı galdırdım, balıK. (III-19.38)
sen yurdūnu gırarımışın falan filan. (III-22.55)
rey attık Ta rey sandīnı çalmaya geldi onlā, elimizden almaya geldi. (III-24.17)

-V / VṬV- < -VhV-

en niṯayetinde de başlardı gāri işiñ, hikāyeniñ sonunda, körölu oturmuş anam
daşın üsTüne. (III-15.61)

rātımız iyiydi, yāni ben asgerliği sevdim. (III-16.5)

maPPet yapırlardı yā. (III-24.53) “muhabbet”

āslındā akşeṯirde kiraz yok. (III-21.62)

avukat selēttin. (III-22.90)

-V / VṬV- < -VyV-

bi gún ėmetli goca varmış tāhir āya, řikātçı. (I-1.181)
arabıya bindirım de seni de götürım demiş, rāmatlıx. (I-1.206)
başKa dā ne anlatım sene ben bāba yā? (I-6.8)
yabancı gözüyle bakmıS. (III-21.26)

2.2.3.3. Derilme: Kelime sonunda iki ünlü arasındaki bir ünsüzün, ünlülerin açıklığı sebebiyle kaybolup, komşu ünlülerle birlikte çoğu kere tek bir uzun ünlü hāline gelmesidir. Bazen uzun ünlü yerine ikiz ünlü de görülebilir:

V# / V_UV < VġV#

orda oxutmuř çocū. (I-1.3)
sabāna gaxar, inē sa_Uar. (I-1.42)
ayakgabını da atdım, kepenē de atdım. (I-1.123)
me_Uersem osman ařřā yanıma yatmış, uyumuş. (I-1.136)
dedem eřřē binmiş, bacānı sallıyı sallıyı sultandağından bi top alaz
almış.(I-1.157)
tufē aldıx o gıyuya atTıx. (I-1.200)
yā dayax sıra dayā yerdik ele şey dayā yemezdım ben. (I-5.15)
gāřıgırıx bi tosbā atmış bi āmıcamı gandırmax uçun. (I-5.65)
ocā şindi bu zoba değil de ocaklar vardı řōle. (II-8.146)
yemē yedik, herkez tabak gaşık topluyo çatır çutur. (II-10.48)
bu aradā ılçelı verdiler bize. (III-18.4)
bu gaşı çalıyo, şey çıkıyo, gılçıK. (III-19.40)
bu adamın bi de çifli varmış. (III-20.9)
geçim kaynā mēyvecilik. (III-21.56)
elmalı satTım, kiraz_Ualdım. (III-22.62)
ayā gırılmış. (III-22.74)
o yüzū bulcan gāri. (III-24.55)

V# / V_UV < VhV#

anam öldü, babam bi dā evlendi. (I-1.28)
vallā dedim,dayı dedim bu baña çatacax şindi. (I-1.67)

zabā gadar bi de üsdüne gar yāmasıñ mı? (I-1.126)

V# / V_UV < VrV#

kôylü bi anda toplandı gā anos yapıdırılca. (III-16.13) “gayrı”

V# / V_UV < VyV#

burdan belediyeniñ arabī dutdux. (I-1.12)

Ķātip veli geldi, musa çocuk geldi cenāzī gótürdük, goduk geldik. (I-1.17)

bi de masarıñ odī yapıyam ōrda. (I-1.65)

mu_Uammer dabancī dolduruş yapTı, ali rızanıñ eline verdi. (I-1.222)

benim ifādī oxuyuncu muhammer ismi daşıyan çocux dedi, ali rızanıñ eline dabancī doldurup vermesi dōru mu, dedi. (I-1.233)

len burī kim deşdi? (I-5.217)

dedim ha şurī alalım. (III-16.39)

çalışırka da çok canım ister şigarī. (III-16.96)

ben gasTī yakTım, vanī de açıvēdim. (III-19.3)

benim ayakKabī alēn diyerekTen geri dönmiş. (III-20.81)

mahkemē verilēdi. (III-24.87)

2.2.3.4. Yutulma: İç seste kapalı hece komşuluğundaki bir ünsüzün, komşu bir ünlünün açıklığında kaybolmasıdır. Bilindiği gibi *ET*’de aynı durumdaki g’lerin yutulması Oğuz lehçelerinde yaygın bir değişmedir. *SA*’da “h” yutulmaları tespit edilmiştir:⁷⁹

-KV- < -KhV-

bi de masarıñ odī yapıyam ōrda. (I-1.65)

at_Uarabası meşurudu o zaman. (II-10.2)

neyise ben seroşun sāten yā, işdim. (II-10.78)

velāsıl tapı gadasduro da ekmen dedi, sınır da belirlemedi. (II-11.84)

şe takım assubayı da dēdi ki kēsin yāni benden şüpelendi bu da nöbetçi çawuşıdi arkadaş. (III-14.3)

bōle otlar var heralda da isimlerini bilmiyom. (III-14.89)

kendi parasıynan, kendi parasıynan kürtlere silah aldırcak, cepāne aldırcak, kendi asgeriñi vurdurcak bu kürtlere. (III-14.97)

ilerde, ilerde imamatip var, okulu. (III-20.52)

bu yönden ėlmacılık hemenemen sultandağında gaļmadı ama kirazcılıK başlar.(III-21.59)

okula giderken ben isaklıdı. (III-22.38) “ishaklı”

2.2.3.5. Ünsüz Yitimi⁸⁰: Kapalı hece komşuluğundaki bir ünsüzün, kendisinden sonraki ünlünün açıklığında kaybolup kapalı hecedeki ünlüyü uzatmasıdır.

-ϕ- < -h-

ben meselā ada çayı gibidir, kekikdir, papatyadır hem dokdōra gidiyorum hem haplarımı atıyorum hem de pēriz yapıyorum. (II-13.94)

-ϕ- < -l-

ānadıñ mı boba? (I-1.13)

ānatTım bu sen vā mıydın o zaman? (III-18.34)

onlar dinemedi. (III-20.55)

işte gōnünden ne goparsa onu götürüyolar guzum. (III-23.14)

-ϕ- < -r-

ōndan bir hafta sōna da benim çocux öldü. (I-1.16)

2.2.3.6. Ünsüz Düşmesi

2.2.3.6.1. Kelime Başında

#ϕ- < #h

üsiýin de cipile geldi şeyden. (II-10.57)

2.2.3.6.2. Kelime İçinde

-ϕ- < -t-

bi de iki biñ yılindā şeyde rasladım, çobancılığa getTimde. (I-5.122)

çifcilinen ūraşanlara yüz kırx dagar yer vermiş. (I-7.11)

şe takım assubayı da dèdi ki kèsin yāni benden şüpelendi bu da nöbetçi çawuşıdi arkadaş. (III-14.3)

2.2.3.6.3. Kelime Sonunda

ø # < t #

matamatik ne dā dōru dürüs bilmez.(III-16.144)

2.2.3.6.4. Grup Düşmesi: Bir ünlü ve bir ünsüzden oluşan birden fazla sesin düşmesidir. Çok az görülür:

hakaten de baxdırdı, saçma var. (I-5.244) “hakikaten”

gıyına da bi gamış gorlardı āşamdan. (II-8.147) “kıyısına”

kitliydi adamıñ gapısı. (III-16.15) “kilit”

bi de pate getitTiydi, gırmızı patē öndan da böcek geldi. (III-17.91) “patetes”

2.2.3.7. Hece Tekleşmesi: Bir kelimedede benzer sesleri taşıyan iki hecenin kaynaşması ve dolayısıyla hece sayısının azalmasıdır.⁸¹

-ø- < -(I⁴)r-⁸²

bizim bölük ulaştırma bölüğü olduğu için guş yetişdiriz biliyon mu? (II-10.66)
“yetiştiririz”

çocuk gitdi, komutanım bulamadım, vallā ben bulur gelirse evelce seni falakaya yatırın, dedi. (II-10.91) “yatırırın”

gine guran mēvliat hatim ēnditTiriz her sene. (III-17.115) “indittiririz”

-ø- < -(I⁴)n-⁸³

dehē eliñ boşu lāzım şey için. (I-5.233) “elinin”

-ø- < -(I⁴)ye-

senede gazancım belediyye yetmez. (I-1.56) “belediyyeye” (Ar.)

ôlen soñu vardıx askeriyye. (I-5.10) “askeriyyeye” (Ar.)

2.2.3.8. Ünsüz Tekleşmesi: İç seste, çoğu kere alıntı kelimelerde aslî ikiz ünsüzden birinin kaybolmasıdır.⁸⁴

-h- < -hh-

sıhiye olarak hastāniye verdiler şoför olarak. (I-3.3)

fakaT tabi varanların bakmıya varanlar allah iman guran nasib etsin daha
yaşıyacāsan sıhaT āfiyet vēsin diye oradan yarım sa at içinde ayrılyolar tabi. (II-13.55)

-k- < -kk-

ali rıza goyunuñ içine girdi, birimizi vuracax, muxakak vuracax. (I-1.222)

pullūn hakından gelemen yā, bi o yanna gidiyo bi. (III-16.64)

-v- / -w- < -vv-

nışanımızı daxdıx bi gūn evel. (I-1.11)

de bizim hüwüyet cüzdanları bilmem eskiden tapular filan ördeymiş. (III-22.32)

-y- < -yy-

hā o da bi deyusumuş. (I-1.28)

ora vardık, gatiyen gidecēmiz yokarı mahallenin şeyi daşlı. (II-8.166)

2.2.4. Ünsüz Benzeşmeleri: Bir ünsüzün yakın veya uzaktaki bir başka ünsüze etki ederek onu kendine benzeştirmesi olayıdır.⁸⁵ Hem SA’da hem de diğer Anadolu ağızlarında çok yaygın ve ileri durumda görülen bir değişmedir.⁸⁶ Ünsüz benzeşmelerini, eklenme ve ulanmaya bağlı benzeşmeler ile tabanlardaki benzeşmeler olarak üç ana başlık altında işleyeceğiz.

2.2.4.1. Eklenmeye Bağlı Benzeşmeler: Bu benzeşme şekli, benzeşmenin yönüne göre ilerleyici ve gerileyici olmak üzere iki şekilde oluşmaktadır.

2.2.4.1.1. İlerleyici Benzeşme:

-n + ≠n < -n + ≠l

o tabı şe_{er} yerinde oldūna onnar gözü açīdı. (II-8.6)

deligannı amca dēdi sen beygir sürmesini bilmiyoñ dēdi babama. (II-8.83)

onna biz biraz bi hasanı dövduk dediler. (II-8.132)

bizim tabı bunnarı gonuşcaz dē mi? (II-10.2)

türkiyenīñ, işde başdākinleriñ yannış politikalarının sonucu baya köylümüz bu durumda yāni bu sene üçguyuda gerçekden bi gıriz yaşanıyo yāni. (II-11.2)

bizimkinnē de varşa baksā, depoya gomuşlā. (III-17.64)

ben ötēnner isdanbola yolladım, ramazan gelmeden. (III-17.97)

dā o zamannar onların deyişine göre beş_{altı} yüz nüfuSlu bi şeymiş yāni. (III-20.4)

2.2.4.1.2. Gerileyici Benzeşme:

-s + ≠s < -z + ≠s

civicili tavıx gibi hec_{ol}massa anañ garnınıñ altına çeker. (I-1.37)

dilerse gocāya varır, dilemesse yanıñda bulunur. (I-1.38)

üş sene dussuz ekmek yedim ben. (I-1.46)

verisiñ, vermessiñ. (I-5.104)

cenābı allah yoxardan verise olacax, vermesse yox. (I-6.36)

bunu bilemessin yāni ānadıñ mı? (I-6.6)

çıkamaSSa yarısı parasını vercen, çıkarırsam tam parasını alcam. (III-15.42)

eriniseñ çēyne, erinmessen git gaynat iç. (III-17.118)

para veremessen olmaz bu iş dedi. (III-18.66)

2.2.4.2. Ulanmaya Bağlı Benzeşmeler: Bu benzeşme şekli de, benzeşmenin yönüne göre ilerleyici ve gerileyici olmak üzere iki şekilde oluşmaktadır.

2.2.4.2.1. Gerileyici Benzeşme:

g#_#g < k#_#g

gızı aldıg_geldik buruya. (I-1.13)

gocaman beşlig_gibi bakır para yâ. (I-5.259)

K#_#g < k#_#g

o aradâ tâK_gırma varıdı, şeyde hâni hēybede teg gırmî siydim. (I-5.124)

goca goyax deyin cacıK_goyâ varıyalar bunlar. (I-5.260)

aramızda ikiliK_girdi. (III-20.28)

dartıyolâ, beş kiloluK_gasàya goyuyolâ, âvrupàya yolluyolâ. (III-24.29)

m#_#b < n#_#b

âşam_ oldu kemal ombaşıya bizi şikâT etmişler. (I-1.229)

P#_#b < p#_#b

oraya essah varıP_bakıyolâ, ördan bubamıñ ölüsü çıkıyo. (III-17.43)

heralde yapıP_bir kapalı çarşı hâline, bir şehir merkezine
döndereceklermiş. (III-21.54)

2.2.4.3. Kök ve Tabanlardaki Benzeşmeler

2.2.4.3.1. Ünsüz-ünsüz Benzeşmesi

2.2.4.3.1.1. İlerleyici Benzeşme

l-l < l-y

kirazı olan üş millondu kiras soñ zaman. (III-16.71)

ē buğdey demiş bitli demiş şey ārpa amān fasille. (III-17.88)

s-s < s-t

bi de ıssırgan var. (III-17.121) “ıssırgan<ıstırgan”

ş-ş < ş-s

serinletse, şemşiye gursa üstüme. (I-5.88)

2.2.4.3.1.2. Gerileyici Benzeşme

Ç-ç < h-ç

her baçÇede vârdır da satmaya o gadâr fazla değil. (III-16.50)

#l-l < #n-l

şôle ufak veyâ lâylon poşet de gâ. (III-16.85)

m-b < n-b

isdambola gadar göttük. (III-22.78)

n-n < ğ-n

bôle dersinde gördük mesele inne şeylerinde filân. (I-5.32)

t-t < k-t

bi de baxdîdim elettirîne sıçraşıyalar. (I-5.118)

y-y < ğ-y

biz aşşîya göllēden buyday falan getirmedi köye. (III-16.77)

z-z < s-z

dedi ki beni bi telzize ayırdılar. (III-22.57)

2.2.4.3.2. Ünlü-ünsüz Benzeşmesi

Ünsüz değişmelerinin bir kısmında, komşu ünlülerin etkisi olmaktadır.

2.2.4.3.2.1. Dudaklılaşma: Yuvarlak ünlüler komşuluğundaki ünsüzlerin dudak ünsüzlerine değişmesidir.⁸⁷

-f- < -h-

yırtığımış külefiniñ depesi. (I-1.51) “külah”

-w- < -ğ-

saw_olsunlar halk bizi sever. (III-21.33)

-v- < -h-

gelin alması, gelin alması pazar gün veyavut perşembe gün. (III-22.104)

-v- < -w-

geder meclise esgi gocasını öwer, diye. (I-1.42)

-w- < -y-

mesela köwlü de gitmezdi yāni. (III-16.23)

-v- < -k-

hayır demiş, siz benim demiş külümü göve savırısıñız. (III-17.28)

-w- < -’-

cāminiñ dibinde hoca duwāsını yapar. (I-1.24)

2.2.4.3.2.3. Bağntılı Değişme: İç sesteki sesleri, benzer sesli bir başka kelimedeki seslere dayanarak değişik telaffuz etmektir.⁸⁸

bi de eğrelti böyüttüm, dokuz. (I-1.15) “eğreti”

onlar da anlatıya da mücāver siyah külüçe deyin anı da anlatmış onā. (I-5.167)

“mücevher”

o alkolo_{it}Ten gelen pislik su eber gölünü tahrik etTi. (I-7.66) “tahrip etti”
eğirtmende üş sene okudum, benim bize gelen müvettiş buranıñ öşürcüsü
oldu.(II-8.53) “eğitmen”

mağaza tepesi deriz, mağza var. (II-10.24) “mağara”

hakkı zātında örtaya yapcaktı. (III-20.36) “hattızatında”

2.2.5. Aykırılma: Çıkış noktaları birbirinin aynı veya yakın olan ünsüzlerden birinin, benzeşmenin aksine çıkış noktasının farklılaşmasıdır. ⁸⁹ Diğer Anadolu ağızlarında olduğu gibi, SA’da da benzeşmeye göre örnekleri oldukça azdır.

-kg- < -kk-

burdan amarikaya veyat da japonyaya āniden, bi dakga içinde
görüşüyon. (II-13.77)

-s-z- < -s-s-

esaz sultandā olmazdı, çiftlik isaklı yazar ilk yapıış. (III-18.7)

2.2.6. Süreklileşme: Patlayıcı ünsüzlerin çeşitli sebeplerle sızıcı ünsüzlere değişmesidir. ⁹⁰

2.2.6.2. İç Seste Süreklileşme

2.2.6.2.1. Kök Ünlüsünden Sonra

ş/ < ç/ (Yarı Süreklileşme)

hani o sidik delīni aşdım, su boşaldı örden. (I-3.19)

benim başımdan bu gadar geşdi. (I-1.25)

ğ/ < k/

evelde yoğudu. (III-24.26)

çoğu ormana gaştı. (III-24.92)

ama lâğben ararsan paşa derler, bu memleketde. (II-12.2)

h/ < k/

bir ay bir ay sōna gısıma sohTular, o zaman yıxamıya başladıx. (I-5.23)

x/ < k/

SA'da yaygın olarak görülen bir değişmedir. Söz konusu değişme Bolvadin'in Sultandağı sınırındaki köylerinde de görülmektedir.⁹¹

gız beş sene onuñ yanında gardeşini oxutmuş, pambıkkalede, akkóyde. (I-1.3)

bu gız bunuñ yanındā o coçuğa baxmış beş sene. (I-1.4)

māmut hoca geldi burda yıxadı. (I-1.17)

bit şuralarımdan axıyadı. (I-1.33)

zineye vereniñ olur mun axlı? (I-1.49)

hindi gocagarı da bunları çox döver deyí bunları saxlamış yúküñ altına. (I-1.164)

iki jandırmıyna iki el de onlara sıxmış mustafa ırāmatlıx, jandārmalara. (I-1.198)

ben sōlecēm vaxıt onlar arxamda otururumuş. (I-1.235)

gızlar da toxurdu halıyı. (I-2.19)

isterseñiz baxalım, tārihi var ōrda önünde. (I-6.5)

j/ < c/

mējbüren ōrda oturuyor işTe. (I-6.17)

ş/ < ç/

ōrdan esir gampından gaşdıxlarını anlatırlarídı. (I-7.62)

çalışırka işmen dē oturu içerin gā. (III-16.96)

benim beyimiñ mesleği reşberlik, reşberlik. (III-23.24)

millet dışa çıktı, gaştı. (III-23.31)

w/ < b/

buwan öwkeli gitti, gelise döver dedim. (III-18.13)

bawam da bek ôle az buçuk şeyi yok bilmemdirin dēdi. (II-8.84)

y/ < g/

gırda ciyarası tükensin ava gèderdi, döner gelirdi. (ciyara<sigara) (I-1.213)

2.2.6.2.2. Tabanlarda

-x- < -k-

şimdî şeye geşdi, keçe çarığın uşaxlarına geşdi ora, yıxdılar. (I-1.189)

şinciki evlenenlerden gorxıyam. (I-1.38)

alçaxlarda duman olmaz, gar olmaz. (I-1.39)

meraxlı da dertli gónlüm meraxlı. (I-1.48)

şimdi ayaxda baxıyam bi şey anlıyamıyam. (I-5.226)

2.2.6.3. Son Seste Süreklileşme

x# < k#

o ne derse ördä olacax dedi, gızın anasıyna babası. (I-1.8)

nışanımızı daxdix bi gún evel. (I-1.11)

o öldü, ramazanlıx. (I-1.16)

işTe bi altın yüzük neyise bi hediye götürürük, daxarix ördä. (I-1.19)

beşon guruş harşlıx goyan gor. (I-1.23)

sıhiye olarax hastāniye verdiler şoför olarax. (I-3.3)

āskerliği dokuz yüz altı uçaksavar taburı üçüncü bataryada görevimizi yaptıx,
istanbul gebzede. (I-4.6)

yā dayax sıra dayā yerdik ele şey dayā yemezdım ben. (I-5.15)

ondan beri de yarix düzeldiydi. (I-5.83)

örtalix çamır, sel kesTi böle. (I-5.99)

çebiş, şeile yatıx buynuzlu bi şey. (I-5.104)

ārtı o kavala bi gapanıyor öndan sōna ārtıx o gōçük giden insanlarımız püşmān
oluyo ama burıy da yıxdı. (I-6.15)

ş# < ç#

bir hafta on gún galırdı bizim kóyde, getirdi eşyāyı satasıya gadar, heş bi ücret taleb_etmeden. (I-7.51)

eğirtmende üş sene okudum, benim bize gelen müvettiş buranıñ öşürcüsü oldu.(II-8.53)

ve zabahları ertesi gún gine sādışla birlikTe gezerler, dolaşırlar. (II-13.12)
geş galdık yāni. (III-16.33)

2.2.7. Süreksizleşme: Sızıcı ünsüzlerin çeşitli sebeplerle patlayıcı ünsüzlere değişmesidir.

#c- <#j-

bizim cantına berāber arabanıñ lastini atmış gitmiş. (III-18.89) “jant”
içinde iki candırma, iki kadın, bi silindir şapkalı bi başkātıp mıymış neymiş indi.(II-8.119)

üsiýin de cipile geldi şeyden. (II-10.57)

-t- <-h-

yüksek yerlerde çarpıştı mı essetTen altı saat yağıya. (I-5.36) “essah”

-c- <-s-

mahsuúlerimiz bol olúacaktır, allahıñ izniyle ve de herkece cenābı allahdan faydalı olmasını dilerim. (II-13.28)

torba dolu gelecek ya herkec iyi niyetli değil. (III-14.110)

-b- <-v-

zührebi hasTalıxlar nelerdir? (I-5.27)

allahıñ emriylen peygamberiñ gabliynen tamam işi halledēlē. (III-14.68) “kavl”

2.2.8. Ünsüz Türemesi

2.2.8.1. Ön Seste Ünsüz Türemesi

#h < #φ⁹²

dul alırsañ at gibi kişner yüzüne ölüm, hallallā. (I-1.43)

heyvah dedim, bizim gopretiftteki evi göşdü. (III-22.10)

o gopretiF evlerinde bi ırlandī zaman cayır cayır hötüyo. (III-22.26)

2.2.8.2. İç Seste Ünsüz Türemesi

-n- < -φ-

yāni başdākinler her şeyi bitirmiş. (II-11.86)

-y- < -φ-

maydem sen kaset dolduracan, gevrek ekmek bôle. (II-8.177)

2.2.9. k, l, n, r Ünsüzleri Arasında Değişmeler: SA'da bu ünsüzlerin birbirinin yerine kullanıldığını görmekteyiz.

r ~ l

hindi yox gayli, çiti gaxdı. (I-2.5)

benim dā aramızda bôle bi büyük bilāder dā var. (II-8.104)

hani burlarda leşber filan derlerdi ya şimdi çifcilig demek daha iyi yakışıyor. (II-13.45)

çok aşırī şeyleri varıdı, malları, melāları dedemiziñ yāni. (III-17.14)

o bura geliveliken çarşafā büründük. (III-19.23)

r ~ k

mum aldılar, yakdılar gara vagının bôle kâhlarında bütün, belki girdiñiz girmediñiz ben de o zamana gadak girmedim. (II-8.24)

r ~ n

örden kât kürek alcan da ôle etcen gāni. (III-24.77)

n ~ l

ekmiyincik de muhakkak herif yüz dölüm ekiyosa on dölüm, on dagara düşdü. (II-11.80)

e tabi şimdi şônē, çocuK_ıken bônē dolaşırdık yāni evleri beş_ıaltı arkadaş olurduk. (III-15.8)

mesā midede ārı, ünser gibi mesela bi şey var mesa. (III-15.32)

ône ône ône içimize girdi bu gatil, sözüm oña. (III-17.21)

2.2.10. İkizleşme: İç seste, iki ünlü arasında ve vurguyu üzerinde bulunduran ikinci hece başındaki ünsüzün tekrarlanmasıdır.⁹³ Anadolu ağızlarının bir çoğunda görülen bir olaydır, daha çok Doğu grubu ağızlarında görülür.

-çç- < -ç-

ben aşşağı yokarı güççükden merām vardı çobancılā. (II-10.1)

öndan ēççik gālī kendileriniñ üreyincē aşşağıya ènmişlē. (III-17.3)

“ēççik<ecik<<azıcık”

-kk- < -k-

örda yakkın gırcalılarıñ tarlaya gömüp geliyo bubamı. (III-17.33)

-nn- < -n-

gözün görebildiği öte yannı deñiz. (I-1.94)

motur bi o yanna bi bu yanna. (II-8.165)

öle işde üst yannımız dağ, alt yannımız göl. (III-14.85)

-şş- < -ş-

miTyata aşşādan da gèderlermiş de burdan ādana diyarbakıra vārdıx. (I-5.2)

pazar gün ölenden bi dösşegörtü derlē bizim burda. (III-14.77)

-tt- < -t-

dēler ki bu su yararlı deyolar fakat büttün suyuñ yararlı olcānı sanmıyorum.(III-15.52)

2.2.11. Göçüşme: İç seste komşu veya uzak ünsüz ve ünlülerin yer değiştirmesidir.⁹⁴ SA’da sadece ünsüz göçüşmesi örnekleri tespit edilebilmiştir.⁹⁵

-k-r- < -r-g-

dikren vardı, dikren. (I-1.146) “dirgen”

-r-m- < -m-r-

pantolonu çermedim, çeşmiye varmadan **bi indi**, duvarlara yaslanaraxdan geldim hani o şeye. (I-3.17) “çemre-”

-l-m- < -m-l-

hani başka oldümüz melmeket gurak bi memleketTir, başka bi geliri gèderimiz yoxTur. (I-4.2) “memleket”

-m-z- < -z-m-

o şekilde hakkımızı yidikleri için bizim köw yidiremedi şe hamzedemedi. (III-20.40) “hazmet-“

-y-r- < -r-y-

aradı, ceyrana vèdiler ölunu. (III-17.40) “cereyan”

-r-g- < -ğ-r-

alık örgedemiyik. (I-1.215) “öğret-”

-r-p- < -p-r-

yaw oranın torpāna baxıyam, daşlı gumlu. (I-5.191) “toprak”

2.2.12. Sesleri Bozularak Telaffuz Edilen Kelimeler:

Kelimelerin telaffuzu sırasında görülen değişiklikler, genelde o yörenin bir fonetik eğilimini belirler. Ancak kimi zaman kaynak kişilerde görülen bazı

telaffuz değişikliklerini, o yörenin bir fonetik eğilimi olmaktan çok, kişiye bağlı özellik olarak değerlendirmek gerekir.⁹⁶

hösiyetim olsun dul avrad almañ. (I-1.41) “vasiyet”

heyvah dedim, bizim gopreti fteki evi göşdü. (III-22.10) “kooperatif”

2.2.13. Yarı Ünlüleşme:⁹⁷ Kimi sürekli ünsüzlerin yerlerini, yarı ünlü olan y ünsüzüne bırakmasıdır. Bütün örnekleri iç seste görölmüşür:

y < ğ

dā gün ôle eyildi. (II-8.116)

devamlı eyitim. (III-14.6)

sa_a ne deyēn, mīdeñ ārı āzıña al çeyne. (III-17.118)

cizmeynen çiynedik, goyduK ôle. (III-19.47)

ben seni beyendim vallā, bi de yalnız neden gaşdın dedi ya. (III-22.56)

çarşı satılıyā ya göce deriz biz buydey, buydey. (III-23.9)

y < g

sen büyün git dēyor, ben bunun nöldünü biliyom diyo. (III-19.48)

y << k

ondan yilē, içēlē gine áyşema gadak oynālā, gülēlē, goş gidēlē. (III-17.84)

y < ’

benim altı ayım altı gaymeyē. (I-1.27) “ka’ime”

yāni şôle oldu, işTē reýis dāvāsı. (III-20.26) “re’is”

mayışını veremedi bi vakıt bubası ameleniñ. (III-24.40) “ma’aş”

y < h

wallāyi bôle hiç unutmadım. (III-16.61)

vallāyi billāyi bi bit vardı aklın duru yāw. (III-22.81)

āh o sultandağı deperemī nası olcak işte guzum, zabānan bōle yemē yidik,
gayfaltıyı ettik. (III-23.30)

2.2.14. Uzunluk Kayması: Bir ünlüyü takip eden ünsüzün çeşitli ses olayları sonucunda kaybolması ünlünün uzamasına neden olur. Uzunluğun komşu ünlü yerine kaybolan ünsüzden önceki hecede bulunan ünlüye geçmesi şeklinde görülür.

SA’da “-yor” ekinin sonundaki “r” sesinin düşmesiyle ortaya çıkan örneklerle rastlanmıştır.

amma gılmıyanlar gılmēyo. (II-13.23)

nerelisiñ dēyom. (III-14.18)

necāti kime dēyon lan, dèdi. (III-14.33)

bi tek düşmēyo. (III-14.62)

bek de bilmēyom da ben beni bileli bürda. (III-16.55)

mēndilinen, ārkasına saklāyo ōndan sonra buluyolar, govalēyolar birbirini falan.(III-16.80)

bırakīn dēyom bırakamāyon sigarī yā. (III-16.92)

matgap aşşāda olunca matgap geri çıkāmāyo ōndan sōna. (III-16.127)

ondān sōna, orda arıyolar arıyolar, tabi düz bulunmāyo. (III-17.41)

ertesı gün yeniden bi dā elēyo, gatiyo. (III-19.49)

fabrika alma çıkarmēyo, turşu murşu yapıyo. (III-24.31)

çocuğun, aklım ermēyo yāni. (III-24.67)

2.2.15. Ünsüz Uyumu: Komşu ünsüzler arasındaki bu uyum, **ÖTT**’de geçerli bir kural iken birçok Anadolu ağzında kural olmaktan çıkmıştır. SA’da ünsüz uyumsuzluğu yönü ile dikkat çeker:

-kd-

eşşekden ne_e inmediñiz, filan işTe. (I-1.61)

bū dā sıcakdan oluya āniden basıç. (I-5.84)

memet koçyiğit çık dedilē çıkıdım. (III-14.11)

orda bi gorkdu bunlar. (III-14.24)

vādık, balkon galıplarını çakdık, şey_etcez balkon dökcez. (III-14.42)

bakdım, o da gelinimiş. (III-16.11)

bizim burdan gitme dokdur var, galp dokduru. (III-17.98)

ondan sığır çıkcağıynan bağırydı hō ho, sığır cıkdı sığır cıkdı. (III-17.11)

-pc-

sınıf topcuydu, topcuydu gararğah bölünde galıyodum. (II-9.18)

-sd-

üsdüne üsdüne salladım dedim. (I-5.133)

çay isdâsyonuna indik. (II-8.9)

ēsik geleceg olursā geri üsdünü takviye etdiriyo. (II-8.76)

sivasda acemi birliğini bitirdikden sonra diyarbakıra terhis olduk usda birliğine.(II-10.36)

selam alır, selam verir dosduna, diye. (III-15.62)

kimi eletdirikleri kesdi. (III-16.13)

-sg-

geder mecilise esgi gocasını öwer, diye. (I-1.42)

hani oynuyarak, gülerek gençlerimizi āsgere uğurlarız. (I-3.12)

evde meselā esgi kazanlā olurdu. ēsgı gaplā varıdı, bakır gaplā, para etcek.(III-24.96)

-sT-

usTa dedim ben, bu bināları kendiñ mi yapTıñ? (I-1.66)

kendilerinde hasTalıg olmadıkları halde hasdalık daşıyan kişilere pörtör derler.(I-5.25)

bi hasTalık varıdı, bolawadında da bi toktur varıdı. (II-8.114)

-şd-

len burı kim deşdi? (I-5.217)

daşdan ileridē ē şey var, daş var. (I-5.228)

on beşde demir. (I-5.251)

neyisē yetişdik. (II-10.8)

ôle işde üst yannımız dağ, alt yannımız göl. (III-14.85)

baya dört yıldır ikiye düşdü. (III-16.133)

-şg-

kóyümüzde başga anca hayvancılık, koyunculuk, çitcilik, işde besicilik bu işlerle meşgûluz. (I-4.1)

ya senden alır veyât başga yerden alırdı. (II-8.184)

dā başga nası oldu dèyelim. (III-14.14)

geceleri işde işgidir, oyundur bôle günümüz geldi gitTik. (III-16.2)

-şT-

enişTe bôle oldu bôle oldu, dedim. (I-1.69)

ilk önce asKere ben ulaşTırma olarak izmir gâziemire gitdim.

ellerinde birer goca teyüp baardarak, türkü söylüyerek, oyun oynayarak işTē yine aynı dāvet edilir. (I-3.11)

vallā hikāye olarak, ihtiyarların anlatTı işTe yemende esir düşTüklerini anlatırlardı. (I-7.57)

-tT-

ben perişanlīna asgere getTim. (I-1.26)

beni satTılar satTılar yediler. (I-1.31)

asgerliği mārđin midyatTa yapTım. (I-5.1)

ana eletTirig alalım dedim, el feneri. (I-5.199)

beline bi deynek, geçiyi önüme atTı, godu gaçTı. (I-5.111)

II. ŞEKİL BİLGİSİ

1. EKLER

1.1. ÇEKİM EKLERİ

1.1.1. İSİM ÇEKİMİ

1.1.1.1. ÇOKLUK EKİ

+lAr

Aynı türden birçok varlığı anlatmak için kullanılır.⁹⁸ İşlev olarak *ÖTT* ve diğer Anadolu ağızlarındaki kullanımlarından bir farkı yoktur ancak hem *SA*'da hem de diğer Anadolu ağızlarında değişken şekilleri (allamorf)⁹⁹ de mevcuttur.

Bazen ek sonundaki “r” ünsüzü kaybolur ve komşu ünlüyü uzatır:¹⁰⁰

+lAr, -lĀ

1.1.1.1.1. İşlevleri

1.1.1.1.1.1. Çokluk anlamı verir:

emişimciler çanaxları sarmışlar, geliyeler. (I-1.53)

usTa dedim ben, bu bināları kendiñ mi yapTıñ? (I-1.66)

matıraları āldım, yaz gūnū, baħar gūnū suya gedyem.

toplar durıya, havan topları. (I-1.96)

bi de garşımızdan canavarlar gelmiş, habarım yox, guşlūnan. (I-1.107)

benim ōlaklar ūrkiye ağılda ya ōğlak ūrkidiye sanıyam. (I-1.135)

yāv emmi demiş, öldürüñ mü eliñ çocuxlarını demiş. (I-1.185)

dabanca dolduran adamlar sōledī. (I-1.236)

esgiden ben guzu güdiyedim, eyicene sıcak var, guzular toplandı yāw. (I-5.84)

varan goyunlar dōru ağıla dolmuş. (I-5.11)

bacım oraya torbūyı dakdı ōkūzlere. (II-8.110)

adamlar sap götürüyo, mercimek getiriyolar. (II-9.29)

sādece nöbetÇiler var. (II-9.34)

ne biliýin, yokarda māğralar vardır, ilerde. (II-12.10)
öküzlēr güçlū. (III-16.62)
hākimler yaz günü oturmuş. (III-18.43)
heyvah göşdü deyē şôle bacaklarımı ayırdım, şôle iki bacáği èyicene
ayırdım.(III-22.12)
āskerler dedi ne_o ābey burda dedi. (III-22.94)
ben çocuklarıma hep bôle dowā ederim. (III-23.41)

1.1.1.1.2. Sınıf, kategori anlamı verir:

ayakgabım da şindi garılar patik geyiye ya onuñ gibi. (I-1.120)
kóy odaları vardı yā. (I-1.187)
derviş dayımına hacı aliyi uçguyulular vurdu, dedim. (I-1.223)
vallā orda gızlar türkü çağırī işde. (I-2.7)
gızlar da toxurdu halıyı. (I-2.19)
bunu yèl yèle mesela ovalarda çarpar. (I-5.35)
yaşlılar gèder toplanır otururdū. (I-7.47)
siz onları bilmezsiñiz, gıygıllı guruşlar varıdı. (II-8.87)
ocā şindi bu zoba değil de ocaklar vardı şôle. (II-8.147)
atlar meşurudu, motur yoğudu. (II-10.2)
dini hocalar tabi duvāsını yapar. (II-13.4)
amma gılmıyanlar gilmēyo. (II-13.23)
iyilere, iyi partileri purotesto ediyolar. (II-13.79)
acemilere hawa mı atıyosuñuz dèdi. (III-14.32)
yāni kadınlar gidē. (III-14.70)
ārkadaşlā sāten birbirini dāvet edē. (III-16.1)
dā gāveler Falan gapanmadı. (III-16.12)
onu da böyüklē oturuka oturuka şaka òlsun dēye filanıñ evine yapın
dèdi.(III-16.90)
şimdi işmeyenleriñ gāvesi şey, oruç dutmayanlarıñ gāvesi var yāni. (III-16.102)
birleri ikileri okuduyo. (III-16.152)
esgi daha esgileri bilemēyon. (III-17.13)
erkeklere yidirir içirir, bi guran okuduruz, bi mēlid_okuduruz. (III-17.85)

cingenleri sağ soldan getirdiler. (III-18.13)
dā o zaman o tıraktörler yoğuka öşür vardı. (III-20.108)
balī daşköprüden yirdik, kirezi de bu köwlülerden yirdik. (III-22.64)
ēsKiler işte ilā çekerlēdi geline gına yakaşkan. (III-23.28)
çocuklar tef çalādı. (III-24.24)
goyunlarıñ sayımı alınırdı. (III-24.82)

1.1.1.1.3. Aile, sülale adı belirtilirken kullanılır:

ben asgere mi şimdī benim enişTem vardı, bodurlarıñ musdāwa. (I-1.74)
ōrdan potuklarıñ kópekler hāvız hasanıñ gışladan dolandı. (I-1.111)
araplarıñ eviniñ oldū yerde dedemiñ evi. (I-1.155)
ondan sōna getirmiş, el etmiş apıklara, gomuş gelmiş. (I-1.158)
garsawıranlarıñ oda varıdı ōrdaydıx. (I-1.187)
cevizālarıñ oda varıdı, epey oda varıdı. (I-1.188)
mavzeri almış, gocabıyıxlarıñ evin üst yanına çıxmış. (I-1.194)
akgaşlarıñ gapıya vardıx. (I-1.201)
paşalarıñ osman, osman vardı, onlar öldü. (II-8.137)
doğancıkTan evlenmişmiş, patırlarıñ musa. (III-24.65)

1.1.1.1.4. Mübalağa amacıyla kullanılır:

alçaxlarda duman olmaz, gar olmaz. (I-1.39)
yollarda Filan yatıyolarımış, ēsgi bu. (III-17.9)

1.1.1.2. İYELİK EKLERİ

İsmin karşıladığı nesnenin bir kişiye veya nesneye ait olduğunu belirten eklerdir.¹⁰¹ İşlev olarak **ÖTT** ile aynıdır, ekin değişken şekillerinin de **ÖTT**’den bir farkı yoktur, yalnızca **ET**, **EAT** ve diğer Anadolu ağızlarında da gördüğümüz, II. teklik ve çokluk kişilerdeki asli nazal g “ñ” ünsüzü korunmuştur.

1. tk. : +(I⁴)m

benim başımdan bu gadar geşdi. (I-1.25)
bacımı dutTular, vērdiler. (I-1.45)

senede gazancım belediyye yetmez. (I-1.56)
 me_erseme osman aşşā yanıma yatmış, uyumuş. (I-1.136)
 beygir çıxdı garşıma, dōruldu. (I-1.149)
 āsKerlik anılarım var. (I-3.1)
 hanı aklımda galan var şey. (I-5.32)
 on ay da ıstanbulda galışım var. (II-8.37)
bacım oraya torbūyı dakdı öküzlere. (II-8.110)
çawışım kim, onbaşım kim, bölük subayım kim, bölük āmiri kim ben
 bilmiyon.(II-10.46)
 demek ki kokuluyomuş ağzımı hani ne var diye. (II-10.78)
 ilerisi ne olur, nası olur vallā hiçbi bilgim de yok. (II-11.85)
 şindi esaŞ ismim esaS ismim musa kılınçtır veli oğlu. (II-12.1)
 afyon bolvādın emredersinüz komutanım dēdi. (III-14.19)
 ben evlendiğimde falan goyunum vardı yāni. (III-16.29)
 ône ône ône içimize girdi bu gatil, sözüm oña. (III-17.21)
 anam da bu dayımınan gavgalıydı mal gavgası varıdı. (III-17.31)
 aman ciğerim, guzum dedim, èyice dedim şişir bunu dedim. (III-17.94)
 tārihin de hatırımda galmadī. (III-20.59)
 iki dene ölum, iki dene gızım var. (III-24.33)

2. tk.: +(I⁴)ñ, +(I⁴)n

birini de seniñ gapına bağlayacām, dedi. (I-1.70)
 gevitliye kaçmış, dedeñe. (I-1.153)
 bu seniñ külüçeñ dedi. (I-5.205)
 len gadir ā, seniñ şôle namıñ var, bôle namıñ var. (II-8.124)
 ôlen sonu ben dedim ābey seniñ soyadıñ nē? (III-18.40)
 yāw seniñ ışın savcılığ_ışı ya dedi adam, neyse gidin dedi. (III-18.67)
 ne bilem ben seniñ örda oldūnu, dedim. (III-22.88)

3. tk. : +(s)I⁴(n) ¹⁰²

cāminiñ dibinde hoca duwāsını yapar. (I-1.24)
anasını babam_aldı dedim derdi. (I-1.45)

savkiyat başına gelmiş. (I-1.85)
öñünde ekmek dolu, arxasında top dolu. (I-1.121)
dedim bulut tek başına şey oluncu, bulut olmuyuncu şeye öteye bulutlara
garişTı. (I-5.95)

örden boğazından axıya. (I-5.115)
onuñ da bi birez ekini vardı. (II-8.141)
zāten altından iki dikmeyi aldī, balkon göşdü ā. (III-14.52)
siziñ ördä suw olmayınca āltı idiriz oluyo sāten.(III-16.46)
o da benim arkadaş olur, sāhibi. (III-18.93)

1. çk. : +(I⁴)m I⁴z

ërtesi gün çalgıcımızı dutdux. (I-1.11)
şereved, ırāmatlıx aydıncınıñ hacı bizim ziyāretimize geldi. (I-1.81)
hani oynıyarak, gülerek gençlerimizi āsgere uğurlarız. (I-3.12)
o gibi dedim gaybolur gèder, elimizden. (I-5.241)
o zaman bizi savkiyatla başımızda onbaşıyla çavışıla. (II-8.14)
benim dā aramızda bôle bi büyük bilāder dā var. (II-8.104)
eğer bizim aslımızı sorarsañız sarıgeçiyiz. (II-12.6)
bizim bölgemizde yasak. (II-12.15)
burda bi guyumuz var, normal suyu. (III-15.50)
rātımız iyiydi, yāni ben asgerliği sevdim. (III-16.5)
gāysi var, her çeşit meyvemiz vā yāni. (III-16.51)
gelin edivēdi bizi de anamız da. (III-17.50)
ocamız söndü. (III-17.53)
o da doğum yapınca millet başımıza çörekleşTı. (III-18.26)
nètekim bizim hakkımızı o yidi. (III-20.58)
dā önce suyumuz yoktu. (III-20.71)
ikisi bizim yakınımızdı tabī. (III-21.51)
kirāz ve elma bahçelerimiz var bizim. (III-21.56)
eşimiz dosTumuz dāvet edēdi gızları. (III-23.5)
allaha bôle dowā ederiz işte sevdiklerimize. (III-23.41)

2. k. : +(I⁴)n̄ I⁴z, +(I⁴)n̄ I⁴z,

hadi bu ananızın̄ hatāsı dövmiyecēm yiyenim dedi, diye. (I-1.167)
şimdi gelini sen bindiriyekene ikiniz barabar binecēniz, dedi. (I-5.58)
ekdiġin̄iz zaman ceza alırsıñız. (II-11.74)
yüzer dene yaprak düşürcēsıñiz kafanızı vura vura, dedi. (III-14.59)
ama bunuñ bi de siziñ tālil ettirmeniz diye dedik. (III-15.55)
e çocukların̄ızı sıkıyosuñuz gafā gidiyo çocuklarıñ. (III-16.141)
gabirin̄izi de ayırcez, ölün̄üzü de çıkarcez dedilē. (III-17.66)
demiş buraya toplanıñ siz, hepin̄iz. (III-20.10)

3. k. : +lArI, +(s)I⁴

haleplilerin̄ gelinleri. (I-1.59)
mustafı ellerinden aldılar. (I-1.204)
kendileri geri, dabanca dolduran adamlar sōledī. (I-1.235)
gonuşmaları da farklı geliyin gidiyin filen. (I-6.46)
bizim o bir haFta önceki çaġırdıkları şeyiñ günüñ parasını geri bize para
ödediler geri.(II-9.36)
bi de yanında yarbay var, bi de şofarları var. (II-12.15)
bunda da acık başarıya ulaşcaklarını sanmıyom yāni şimdi. (III-15.45)
elmas nakliyat tanıyolar yā burdā ulupınarıñ yanında arabaları
gālmiş. (III-18.82)
o şekilde hakkımızı yidikleri içün bizim köw yidiremedi şē
hamzedemedi.(III-20.40)
o kirazı gāri nērden ādet edildiklerini bilemeycem. (III-23.26)
onların̄ akrabasıymış da burda ēkseriyeti burda yaşıyanlar meselā onların̄ anası
babası şeydē, anası babası diyem işde sülālesi burdan geçmiş. (I-5.165)
onların̄ bacısı da ondan bizim benim bölem vardı, öpöz babamın
bölesi o. (II-8.137)
dā o zamannar onların̄ deyişine göre beş,altı yüz nüfuSlu bi şeymiş
yāni. (III-20.4)
atların̄ boġazı zilli, cırrañ cırrañ cırrañ. (II-8.180)

1.1.1.2.1. İyelik Eki Yığılması: SA'da tespit edilen iyelik eki yığılmaları *ÖTT*'de de aynı şekilde meydana gelmektedir.

Kalıplaşmış birkaç kelimedede, 3. teklik kişi iyelik ekinin aynı kelime üzerinde iki defa kullanılması şeklinde görülür:

hindi hepisi Kaxdı. (I-2.6)

kimisiniñ goyunu ölmüş, kimisiniñ guzusu, kimisiniñ samanını götürüye, kimisiniñ arpasını buğdasını götürüye yarıp yarıp. (I-3.21)

aldı gètTi bi binanıñ birisine gatTı. (II-8.89)

kimisi de nēdēdi, torbaya daş doldurudu. (III-14.108)

hepisi gēldi geşti. (III-23.45)

İsim tamlamalarında, tamlanan eki olarak da adlandırılan 3. teklik kişi iyelik ekinden sonra ayrıca iyelik eki gelebilir:

pılanımız, pırojamız şu vaziyet sağ olsun bizim bi belediye reýisimiz var.(III-20.60)

1.1.1.3. HÂL EKLERİ¹⁰³

1.1.1.3.1. Yalın Hâl: İsmi herhangi bir çekim eki almamış hâlidir.¹⁰⁴

çifte gediye öküz, dēh dedim öküz. (I-1.54)

guzu iki yüz seksen guzu başımda canavar gırmış. (I-1.136)

davıl dutıyax, goyun kesiyek, düğün ediyek. (I-2.13)

bu avrat benim ikinci. (II-8.113)

hayvan vergisi de varıdı, öteki gibi vergi de varıdı, sayım da varıdı eşgiden.(II-8.144)

bā bi tüwek verdiler, gē biridi. (II-9.20)

bu sene bi de yıllar gurak gitdi. (II-11.3)

vallā asgerlik èiydi. (III-14.6)

gazanlarınan yemek bişer. (III-23.2)

evimiz yıkıldı, buruya sokulduk işte bôle. (III-24.1)

1.1.1.3.2. Belirtme Hâli +(y)I⁴ : İsmi kendisine tesir eden geçişli fiile bağlayan hâlidir.¹⁰⁵

ÖTT’deki belirtme hâli eki ile aynı durumdadır:

êrtesi gún çalgıcımızı dutdux. (I-1.11)

gızı aldığ geldik burıya. (I-1.13)

beni satTılar satTılar yediler. (I-1.31)

bizim kópēn de arxa bacānı somurmuşlar. (I-1.115)

bunu nere götürıyeñiz? (I-1.203)

orûlara mumları godular, oruya oruya. (II-8.25)

bizim tabi bunnarı gonuşcaz dē mi? (II-10.2)

birini kaldırdı. (II-10.96)

dedik siz şunları alın. (II-12.26)

dīnī hocalar tabī duvāsını yapar. (II-13.4)

pantolonu ta uyku tulumunuñ içine sakladım. (III-14.8)

zāten altından iki dikmeyi aldī, balkon göşdü ā. (III-14.52)

benim tahmīni görüşüm yāni suyuñ olcānı sanmıyom. (III-15.46)

hemen kül kömür satdık, oraýı aldığuşTe. (III-16.39)

amma adamıñ gözü de yanıyō buñalıyo da. (III-16.100)

nihāyeti parayı ödediler, bırakTım. (III-18.51)

şindi o binbaşī de hiç yüzünü görmedim ben. (III-22.50)

dedi ki beni bi telzize ayırdılar. (III-22.57)

1.1.1.3.2.1. İşlevleri: *ÖTT*’de olduğu gibi cümlede nesne görevindedir.¹⁰⁶

1.1.1.3.2.2. Diğer Hâl Ekleri Görevinde Kullanılışı

1.1.1.3.2.2.1. Yönelme Hâli Yerine Kullanılışı:¹⁰⁷

gara vagını bizi doldurdular, mal dolduru gibi. (II-8.17)

ādamı bi sürü eziyet etdiler. (II-9.31)

gadını arabada doıum yapTırmışız. (III-18.29)

1.1.1.3.3. Yönelme Hâli +(y)A : İsmın, fiilin gösterdiği hareketin kendi yönünde yapıldığını belirlediği hâldir.¹⁰⁸

1.1.1.3.3.1. İşlevleri:¹⁰⁹

1.1.1.3.3.1.1. Fiilin İstikametini Gösterir:

deliganlınıñ yanına oturular. (I-1.23)
işTe sultandağına gôçdük geldik. (I-4.3)
diyarbakırdan da bi taksiye atladıx. (I-5.5)
sabah oldu şôle guşluk haydarpaşıya vardık. (II-8.27)
veyât da isdâsyona gidiyoruz. (II-13.48)
ben gâziemire gitTim. (III-16.3)
borunuñ içine kakıvêdim. (III-19.32)
ondan kêri bu şübeye gidiyorduk. (III-20.86)
başga bi yere bi ev yaptık. (III-22.24)
vallâ ne bilên hiç aklıma gelmiyor. (III-23.28)
buraya bôle sokulduk. (III-24.33)

1.1.1.3.3.1.2. Sebep, Maksat Bildirir:

ôrdan bi gezmiye giderler, gôrerler gelirler. (I-1.20)
orda galıncık bu seFer o çocû almaya gelmişler. (II-8.122)
balkon dökmeye gitdi de balkonu bālantisız yaptı. (III-14.38)
arkadaş şimdi buraya su çıkarmaya geldilê. (III-15.40)
rey attık Ta rey sandını çalmaya geldi onlâ, elimizden almaya geldi. (III-24.17)

1.1.1.3.3.1.3. “...(y)A karşı” anlamında kullanılır:

şimdi goca köye deyolar ki ekmen orî. (II-11.74)
bir hawta bize soru sual yok. (II-10.42)

1.1.1.3.3.2. Diğer Hâl Ekleri Görevinde Kullanılışı

1.1.1.3.3.2.1. Vasıta Hâli Yerine Kullanılışı:

ôndan sôna devlet su işlerine istişäre yaptılar. (III-20.69)

1.1.1.3.4. Bulunma Hâli +DA : Fiilin gösterdiği hareketin yerini bildiren hâldir.¹¹⁰

1.1.1.3.4.1. İşlevleri¹¹¹

1.1.1.3.4.1.1. Fiillerin, Fiilimsilerin, Ek-Fiil İle Çekimlenmiş İsimlerin Bildirdiği Yargının Gerçekleştiği, Geçerli Olduğu Yeri Belirtir:

orda oxutmuş çocū. (I-1.3)

garagışlada ebesi varıdı. (I-1.139)

vallā bizim burda ediyeler mi hedik? (I-2.3)

çukurcaxda bi yetmiş birde öldü sel. (I-5.82)

eskişerde bizi indirdiler. (II-8.19)

bizim bölüklerde hiç kimse yok. (II-9.33)

ben gırda gece gırda gezerin. (II-10.20)

orda iki buçuk sene doğuda, sivasda asgerlik yaptım. (II-12.4)

kekik dağlarda çokdur. (II-13.89)

atatürkten evel mederesede yirmi sene okumuş. (II-13.107)

düğünde de olurdu daha öncelēden şey bu erte. (III-16.27)

bu gavaklının ölūleri bizim gabirde toplanırdı. (III-17.60)

benim gölcükTe ölum var, tersānede çalışır. (III-17.99)

gadını arabada doꞤum yapTırmışız. (III-18.29)

bunuñ olan var, çayda okūyodu. (III-19.11)

çadırları gurduk, çadırlarda otuşduk. (III-23.32)

o da atıñ üsTünde derelēde goyun araşdı. (III-24.85)

ilerde, ilerde imamatip var, okulu. (III-20.52)

sultandağının merkezinde barınamıyan hiş bi yerde barınamaz. (III-21.24)

sirkecede bırakTıgꞤonu. (III-22.78)

elinde küreK varıdı. (III-19.18)

1.1.1.3.4.1.2. Zaman Bildirir:

elli ikide komüsyon gelmiş. (I-7.9)

gasım geldi mi gasım ayında biz goyunlar köwe gelir, keş gederiz. (II-10.9)

dediğim gibi bin dokuz yüz otuz dörtde göl tertemiz bitmiş akşehir gölü. (II-11.24)

şey oluyor o, zemheride oluyo. (III-14.100)

dörtTe burda adliyede bulunsun dedi. (III-18.44)

pazar günü dokuz sıralarında filan, dokuz_{on} sırasında oldu. (III-21.48)

kiraz zamānı bin dokuz yüz atmış sekizde başladı. (III-22.63)

1.1.1.3.4.1.3. Bulunma Grubu İçersinde Cümlede Sıfat Görevinde:¹¹²

gırlıklı ölu vāř, aynı iki yaşında gine bi ölu vā. (III-17.35)

1.1.1.3.4.2. Diğer Hâl Ekleri Yerine Kullanılışı

1.1.1.3.4.2.1. Ayrılma Hâli Yerine Kullanılışı

şimdi bulaşık filan yıkamada bi ay gaytardım. (I-5.16)

1.1.1.3.5. Ayrılma Hâli: Fiilin gösterdiği hareketin yerini bildiren hâldir.¹¹³

+DAn

1.1.1.3.5.1. İşlevleri¹¹⁴

1.1.1.3.5.1.1. Fiillerin ve Fiilimsilerin Yapılmaya / Gerçekleşmeye Başladığı Yeri Bildirir:

bit şuralarımdan axıyadı. (I-1.33)

çanak elinden düşmüş, topalax da_{almış}. (I-1.102)

gölden berdî getiriyek, bunu kendimiz tohiyax. (I-2.23)

gurduñ biri önümde arkamdan kopek gibi saldırdı. (I-5.108)

örden esir gampından gaşdıxlarını anlatırlardı. (I-7.62)

moturu akşerden aldım. (II-8.159)

hamamdan geliyon komutanım dedim. (II-10.86)

ankaradan gelen artvin ekspres durdu. (III-14.15)

zāten altından iki dikmeyi aldı, balkon göşdü ā. (III-14.52)

aşşā yòkarı bikaş da aşşā çitlikden çıkan arkadaşlar da olurdu. (III-15.11)

saya gezme, damdan torba sallama. (III-16.84)

gırcadan geldi bi öğretmen bu yıl. (III-16.151)

gırız geçiriydi anam damdan düşdü, size ömürlē. (III-17.52)

ben gāveden eve geldim. (III-19.43)
sıra mahalle bilmem daşköprüden gelmiş. (III-20.3)
anasından bubasından saygılı adamlar ēvden çıkamazdı. (III-22.45)
cāmiden çıkanlā geydiri. (III-23.4)

1.1.1.3.5.1.3. Zaman Bildirir:

şimdi elettirī gótürmüyem, èrkenden gece gelip gece gedyem. (I-5.146)
ēsgiden gelmeymiş yāni. (III-16.56)
orası ilerden bēri nahiyeymiş, siz dā dün kasaba olmuşsunuz. (III-20.38)
evelden şeylē yoğudu. (III-24.54)

1.1.1.3.5.1.4. Eşyanın Neden Meydana Geldiğini Bildirir:

at gibi işTē deyneklerden, çarşafdan, beyaz çarşafdan at yapardī. (I-7.36)
burda köyümüzüñ ortasında musalla, demirden yapTı (III-17.104)
ōlan dedim, gırık tūladan ev mi yapılır deye hepsini èndirdi. (III-19.14)
möhür vardı, tātadan yapmışlā. (III-24.72)

1.1.1.3.5.1.5. Eksiltili Sıfat-Fiil Grubu İçersinde Cümlede Sıfat Görevinde:¹¹⁵

tātadan mühür varıdı. (III-24.73)

1.1.1.3.5.1.6. Uzaklaşma Grubu Kurar:¹¹⁶

en yaşlı benin gāri, benden yaşlısı yok. (III-24.33)

1.1.1.3.5.1.7. Fiilin Sebebini Bildirir:

beñe öwkesinden çocū döver. (I-1.42)
o yüzden gitdilē heralda. (III-16.112)
alıp varıyo afedersinüz köpeklēden o gangal köpeklerinden varıp da atamāyo
evlerine bubamıñ ölüsünü. (III-17.32)
o yāmırdan gaydırdı, yāmırdan gaydı adam, gaydırdı başa vurdu. (III-18.79)

1.1.1.3.5.1.8. Fiilin Yapılış / Oluş Tartzını Bildirir:

gölüñ rutūbeti tarım arāzisine baya gerçekden bi rutūbet bırakıyodu. (II-11.42)
onu ālmagı için birden girdi. (III-18.25)

1.1.1.3.6. Vasıta Hâli: İsmi, fiilin kendi vasıtası veya iştiraki ile yapıldığını bildiren hâldir.¹¹⁷

+(y/I)IA(n), +(y/I)nA(n)¹¹⁸

Vasıta hâli için, yukarıdaki eklerin dışında iki ek daha kullanılmıştır:

+leyin¹¹⁹

EAT’nde tanık olduğumuz bu ek, hem *ÖTT*’de hem de Anadolu ağızlarında yaygın bir kullanıma sahiptir.

adam atları satmâya gitmiş sabahleyin, parası yoğumuş vêmeýe. (III-18.36)

+(I)n¹²⁰

ET’de yaygın ve canlı olarak kullanılan bir vasıta eki iken, sonradan bu vasfını kaybetmiştir. *EAT* ve *ÖTT*’de olduğu gibi Anadolu ağızlarında da ekin ancak kalıplaşmış şekilleri kullanılmaktadır.

mâkemede guldurōlan yayan gelirmişmiş. (I-1.205)

ōlen soñu vardıx askeriyye. (I-5.10)

arkadaşlarla ilkin dâvet olur bizim burda. (III-16.1)

1.1.1.3.6.1. İşlevleri¹²¹

1.1.1.3.6.1.1. Vasıta Bildirir:

mâkemede guldurōlan yayan gelirmişmiş. (I-1.205)

davılna zurnîne èle gederler işTe aga. (I-2.17)

cizmeynen çiynek, goyduK ôle. (III-19.47)

gazanlarınan yemek bişer. (III-23.2)

tirenlen gittik gara tirenlen. (III-22.73)

1.1.1.3.6.1.2. Zaman Bildirir:

sabāna gaxar, gaşanmax ister. (I-1.40)

bizim köyüñ horazları zabahınan öter. (I-1.50)

hadi zabāna bulurūx. (I-1.126)

ölen soñu vardıx askeriyye. (I-5.10)

daş gaya sökiyem gibi olsa gündüzünne deşecēn onu, gece ilen de olmaS. (I-5.234)

arkadaşlarla ilkin dāvet olur bizim burda. (III-16.1)

1.1.1.3.6.1.3. Hâl-Durum Zarfı Yapar:

ben perişanlīna asgere getTim. (I-1.26)

dikmiyne mikmiyne olmaz onu. (I-5.116)

sāde hocanıñ duvāsıynan ata bindirip veyā taksiynen olan evine halk, her iki tarafıñ halkı, gız eviniñ halkı ōrda galır, gız eviniñ öñünde galır. (II-13.9)

allahıñ emriynen peygamberiñ gabliynen tamam işi halledēlē. (III-14.68)

gucâğında çocūnan atlamış camdan. (III-16.11)

polisilen gitTik oraya, vārdık. (III-18.68)

tırınan birisi bana çarptı toroslarda. (III-18.78)

gittik jandarmaynan eve, çaıardık. (III-18.96)

galabalık gidēlēse dowayınan bindirilē hocı şeyi esgeri. (III-23.22)

1.1.1.3.6.1.4. “Ve” Bağlacının Yerine Kullanılır, Bağlama Grubu Kurar¹²²:

o ne derse ōrda olacax dedi, gızıñ anasıyna babası. (I-1.8)

bitli gorucuyna bekÇi gapıdan getmez. (I-1.57)

sāmiyne de şey harman yerinde. (I-1.134)

1.1.1.3.7. Eşitlik Hâli: İsmiñ, fiilin nasıl ve ne şekilde olduğunu belirtmek için girdiği hâldir.¹²³ Tespit edilen örneklerin tamamı cümlede zarf olarak kullanılmıştır.

+ÇA¹²⁴

1.1.1.3.7.1. İşlevleri¹²⁵

1.1.1.3.7.1.1. Gibi anlamı verir:

efendice gaytarıdıx. (I-5.16)

1.1.1.3.7.1.2. Olarak anlamı verir:

doğduğumuz yerlere tā gabiristana gadar hamam altı derler, gabaca hamaltı deyorum ama hamam altı. (II-13.31)

wallā şereflice yapTım asgerlîmi, şerfli döndüm. (III-21.31)

hayır_efendim, evelce ilçe burası oldu, burası oldu. (III-22.1)

1.1.1.3.8. Aitlik Eki: (bkz. 1.2.1.1.3.)

1.1.1.3.9. Soru Eki Yapısı *ÖTT*’den farklı değildir. Bir örnekte “+mun” şekline rastlanmıştır. *ÖTT*’de olduğu gibi, soru eki vurgulanan unsurdan sonra gelir.

+mun

zineye vereniñ olur mun axlı? (I-1.49)

+mI⁴

ānadiñ mı yiğenim? (I-1.103)

gasımıñ dokuzu mu işTe bi gar düşTü. (I-1.106)

ayakgabıyı aldıñ mı arxadaş? (I-1.125)

şu devirde rüşvet yimedik adam mı vār? (I-1.177)

vallā bizim burda ediyeler mi hedik? (I-2.3)

len bu gax el işi mi allah_ışı mi, yāw nası bi gaK bu? (I-5.224)

içinde iki candırma, iki gadın, bi silindir şapkalı bi başkātıp mıymış neyimiş indi. (II-8.119)

gopTu demiryolunuñ üstüne godu, acaba bunu ezcek mi diye. (II-8.87)

bôle alettirik mi geldi, yō.(II-8.150)

şindi sölücēñiz mi bu şarkî? (II-9.16)

berāber bi hādise geşdi biliyoñ mu? (III-14.1)

bak bi dēdi bunuñ içinde vā mı dēdi. (III-14.27)

len dipÇiği unutduñuz mu dēdim. (III-14.28)

burda deneme mi yapTı gā. (III-16.115)

dedim galbinden mi geliyo bi felç melçoluñ allah gorusun. (III-17.98)

sen veterineri getirebilin mi, biS sôleyelim mi dedi. (III-18.44)

müdüre dedim, sen parayı aldın mi? (III-18.61)

emin bey dedim, yanında saṭat vā mi dedim. (III-19.26)

dīnarlı miydi o, şuhutlu mu dīnarlı mi? (III-20.57)

wallā sabah yedi buçukta miydi, dokuzda mi? (III-20.78)

ayrılalık mi, ayrılmıyalık mi? (III-21.22)

gördüñ mü oraları? (III-24.4)

Soru ekinin bağlaç olarak kullanılmasına sık rastlanır. Bu bağlaç, “ki bağlacıyla kurulmuş birleşik cümleler”deki¹²⁶ gibi bir yapı ortaya çıkarır. Bağlaçtan önceki cümle, sonraki cümlenin yüklemine ait bir unsur (zarf tümleci) hâline gelir.

orūya da vardıñ miydi şeyimiz varıdı. (I-5.21)

yüksekTe oldun muydū, çarptı miydi altı saṭat sōna yağar. (I-5.43)

bi de bulut gabardı geldi miydi basıç yüksekTe oldu mu çeker. (I-5.101)

savırıp da çıkandan sōna çek çıkıdı miydi elerdiñ. (II-8.57)

bize allah yokardan rahmet vermedi miydi, bizim işimiz bitmiş. (II-11.52)

mināreyi gaybetTik mi biz köyü gaybetTik demekTir. (III-15.23)

toplu öldü mu saramaS sāten kurtlar. (III-16.35)

ölmadı mi yērde galır. (III-16.78)

üsdüne vādıñ mi da çocuk tabi ālēyo. (III-16.146)

bizim buralāda, şōne gāldırıvēdiñ mi topbadam kakā kedi gibi. (III-17.130)

garşı geldiñ mi dövēlēdi, halk patisi yāw. (III-24.75)

sōna ölü elli ikinci gecesi oldu muysu bi de ekmeğini yidirilē ölünüñ. (III-23.18)

1.1.1.4. İSİM TAMLAMASI

İyelik bağlantısı ile birbirine bağlanmış iki veya daha çok isimden oluşan tamlama.¹²⁷ İsim tamlamaları iki şekilde yapılmaktadır. Bunun yanında genetik grubu şeklinde kullanımlar da mevcuttur.

1.1.1.4.1. Birinci Şekil (Belirtili İsim Tamlaması):

Tamlayan + İlgi eki, Tamlanan + iyelik Eki

bu adamın yanında büyüdü, bu teslim aldı gızı dedi. (I-1.7)

benim anam yoğudu, babam yoğudu. (I-1.26)

kimisinin goyunu ölmüş, kimisinin guzusu, kimisinin samanını götürkiye,
kimisinin arpasını buğdasını götürkiye yarıp yarıp. (I-3.21)

geçiyi getirdik, yalnız geçinin boğazını delmiş. (I-5.113)

gece dān başına varsın görsünler. (I-5.201)

bunların betonu gızılış olıya. (I-5.230)

asgerliğimi karsın kazası çıldırda yaptım. (I-6.2)

kóyün yüzde doksanı sultandağında ikâmet etmekTedir. (I-6.14)

kóyümüzün ismini sorarsaın yenigarabağ kóyü. (I-6.38)

eğirtmende üç sene okudum, benim bize gelen müvettiş buranın öşürcüsü
oldu.(II-8.53)

burdan sultandağının ofisine bi de teslim etme varıdı. (II-8.65)

üçguyunun adamı biraz şeydir, şimdi öldü ya hálimeniñ musa varıdı
orda. (II-8.81)

çorabın boyası ayāma çıkık. (II-10.88)

gölün rutübeti tarım arāzisine baya gerçekten bi rutübet bırakıyodu. (II-11.42)

şey mege üç için, şey merdivenlerin altına dayadık, çay içmeye gidiyoduk
gazinōya. (III-14.2)

lojmanların balkonuydu bē şeyde. (III-14.39)

kitliydi adamın gapısı. (III-16.15)

örda siñlenmişlē gayaların aralarında. (III-17.1)

ben de merkebiñ torbasını yāni vēmeycek sandım ben. (III-24.66)

1.1.1.4.2. İkinci Şekil (Belirtisiz İsim Tamlaması): *ÖTT*'de olduğu gibi bazen
tamlananın aldığı iyelik eki düşer.

**Tamlayan + ø (İlgi eki), Tamlanan + iyelik Eki; Tamlayan + ø (İlgi eki),
Tamlanan + ø (İyelik eki)**

būrda biz cumā gún dikdik. (I-1.20)

pazar gún de gelini âldıx geldik. (I-1.21)
el gapısında böyüdüm ölüm. (I-1.27)
kóynek uşānda iki sene, üş sene galdım. (I-1.36)
gırx sekiziñ yaz ayında geldim, yāh. (I-1.99)
yā dayax sıra dayā yerdik ele şey dayā yemezdim ben. (I-5.15)
len bu gax el işi mi allah işi mi, yāw nası bi gaK bu? (I-5.224)
órdan esir gampından gaşdıxlarını anlatırlardı. (I-7.62)
çay isdâsyonuna indik. (II-8.9)
burda asKer arkadaşları on beş yirmi gún önce asgere gitmeden önce toplanırlar. (II-9.1)
çawışım kim, onbaşım kim, bölük subayım kim, bölük āmiri kim ben bilmiyon. (II-10.46)
şe takım assubayı da dēdi ki kēsin yāni benden şüpelendi bu da nöbetçi çawuşıdı arkadaş. (III-14.3)
şey sivilde dedim gēyem burda iş yerinde. (III-14.7)
anam da bu dayımınan gavgalıydı mal gavgası varıdı. (III-17.31)
bizim burdan gitme dokdur var, galp dokduru. (III-17.98)
o anlatıncaya gadar iki üç Tene vürdu bu oña galıp tātasıynan. (III-19.15)
gız evinden dakım gelir, güveye geydiriler. (III-23.3)
kiprit gutusu gibi bôle parsellemişlē. (III-24.36)

1.1.1.4.3. Genetif Grubu

Tamlayan + İlgi eki, Tamlanan + ø (İyelik eki)

benim dervişin adı hüseyindir. (I-1.7)
gırx yedide ārif bēniñ goyunu gútTüm. (I-1.104)
bodurlarıñ oda boşandı. (I-1.201)
üçüncü garı babamıñ, alla allah. beni satTılar satTılar yediler. (I-1.31)
berdoş da geldi, bizim gızı aldı geri. (I-1.30)
bir hafta on gún galırdı bizim kóyde, getirdi eşyâyı satasıya gadar, heş bi ücret taleb_etmeden. (I-7.51)
bôle gidiyoz, o zaman bizim maħalle bôle yokardıydı. (II-8.166)

hayvancılık da bitdi sayılır bizim köyde bu gırızlerden dolayı. (II-11.1)

benim mangadaki mēgē üçcüye bakalım bi dēdi. (III-14.29)

öküzleriñ arkada çiftçi olduk. (III-16.60)

şindi guzum onlarıñ ölüleri bizim gabirde toplanırdı. (III-17.60)

şimdi bunuñ hanım balık pişirmiş, tencireye gomuş. (III-19.36)

1.1.2. FİİL ÇEKİMİ

Fiil çekiminde iki özellik öne çıkar; bunlardan birisi şekil, diğeri de işlevdir. SA'da fiil çekiminde eklerin işlevleri –ki buna zaman kaymaları¹²⁸ dahildir- **ÖTT** ile paraleldir. Buna karşılık eklerin değişken yapıları oldukça farklılık göstermektedir.

1.1.2.1. BASİT ÇEKİMLER

1.1.2.1.1. ZAMANLAR

1.1.2.1.1.1. Görülen Geçmiş Zaman:¹²⁹

-D+¹³⁰

KİŞİ	TEKLİK	ÇOKLUK
1.	-Dİ ⁴ m	-Dİ ⁴ K, -Dİx
2.	-Dİ ⁴ ñ	-Dİ ⁴ ñ İ ⁴ z
3.	-Dİ ⁴	-Dİ ⁴ , -Dİ ⁴ lAr, -Dİ ⁴ lĀ

1.1.2.1.1.1.1. Birinci Teklik Kişi:

üş sene dussuz ekmek yedim ben. (I-1.46)

oruya vārdım öküzüne. (I-1.59)

ben cocuxlara etmedim hēç. (I-2.4)

hani o sidik delini aşdıım, su boşaldı ördan. (I-3.19)

hani ben ben dedim ki ölüm nāpıyan? (I-3.15)

ördan çawuş gursuna ayrıldım. (I-4.8)

hanı onuñ şeyi diyarbakıra bindim gündüzüle. (I-5.4)

ben de dedim iki türkü asıldım ördan (I-5.11)

evelde iki sewer de öşürü gördüm ben. (II-8.52)

ondān sonra bi şeye gıtdim ben yatdım şindi sipere. (II-9.20)

ondan sonra gēldim on gün galdım burda. (III-16.4)
ondan sōna satdım goyunu. (III-16.38)
ben de salladım çocuklūmda. (III-24.64)
godum gittim. (III-19.32)
ammā parıy da aldım hā ödettirdim, suçluydu. (III-18.80)

1.1.2.1.1.1.2. İkinci Teklik Kişi:

ānadıñ mı boba? (I-1.13)
parıy nası bulduñ, parıy? (I-5.157)
gördüñ mü oraları? (III-24.4)
savırıp da çıkandan sōna çez çıkdı mıydı elerdiñ. (II-8.57)

1.1.2.1.1.1.3. Üçüncü Teklik Kişi:

baña iki üş dene atTı ama tokadı, sālam atTı. (I-1.142)
beygir çıxdı garşıma, dōruldu. (I-1.149)
yedide başladı beni dolandırdı. (I-5.40)
yāzdı cizdi hepsini. (III-18.47)
bacım oraya torbūyı dakdı öküzlere. (II-8.110)
ezince benim arkama çıñgı bōle iki metre yayıldı gitti asfatuñ şeyine. (II-10.74)
yetmiş üç, yetmiş dörtlerde bu göl patladı yāni. (II-11.34)
bu sene çok güzel dehşetli yağdı maşallah. (II-13.25)
onuñ her yanı şışdı amma burundan bilan gan akdı onuñ. (III-14.62)
ōlu çıkdı gēldi. (III-17.46)
zāten o yüzden dağıldı bizim kóy. (I-7.43)

1.1.2.1.1.1.4. Birinci Çokluk Kişi:

hā tālib olduK. (I-1.1)
topladıx geldik iki yüz seksen guzuyu. (I-1.143)
tufē aldıx o guyuya atTıx. (I-1.200)
burası èyi iş yapaciğik deyi geldik. (I-4.4)

şeyden silvandan geşdik. (I-5.6)
 gayli çıxdıx yokarı yüksek dağa dōru. (I-5.100)
 bōle bi gurduna ūraşTık. (I-5.117)
 yirmi dōrd_ıay_ı bitirdik geldik. (II-8.38)
kesdik geldik ôle bi tâne. (III-16.33)
 zabah galkTık adam yok. (III-18.37)
 bi bakTı, millet gidincè biz de goşTuk dışarı (III-22.7)
 biz de garđık gā, onlara bakTık. biz de bakTık. (III-24.26)
 şimdi biz_ıonları filan sattık gāri. (III-23.25)

1.1.2.1.1.1.5. İkinci Çokluk Kişi:

eşşekden ne_ıe inmediñiz, filan işTe. (I-1.61)
 yaw nē dövdüñüz? (II-8.133)
 mum aldılar, yakdılar gara vagının bōle kâhlarında bütün, belki girdiñiz
girmediñiz (II-8.24)

1.1.2.1.1.1.6. Üçüncü Çokluk Kişi:

ā èy_ı bi de geldiler burûya, bizi götürdüler orûya. (I-1.5)
 sıhiye olarax hastāniye verdiler şoför olarax. (I-3.3)
 memet koçyiğit çık dedilē çıkdım. (III-14.9)
 ölmüşlē, onnā yandı yāni. (III-16.15)
 o gayâyı patlatTılā da bōne ēvlere getirdilē moturunan da ev yaptılar. (III-17.58)
ca_ıardılā bizi baskın ediyo, āleme rezil ettiniz diye bārışyolaş. (III-18.98)

1.1.2.1.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman:¹³¹ 3. teklik ve 3. çokluk kişilerde **ÖTT** den farklı ekler de kullanılmaktadır. Bunlar Karabağ-Türkmen bölgesine mahsustur.

-mI⁴ş¹³²

KİŞİ	TEKLİK	ÇOKLUK
1.	-mI ⁴ şI ⁴ m, -mI ⁴ şın	-mI ⁴ şI ⁴ z, -mIşIx*, -mIşIk**, -mI ⁴ şiz
2.	-mI ⁴ şI ⁴ n, -mI ⁴ şsI ⁴ n	-mI ⁴ şsI ⁴ nI ⁴ z, -mI ⁴ şsI ⁴ nI ⁴ z
3.	-ıx, -ik -mI ⁴ ş	-ıxlar, -ikler, -mI ⁴ şlAr, -mI ⁴ şlĀ

* Ekin şekilleri hakkında görüşme yapılmıştır. Ekin sadece kalın, dar ünlülü şekli bulunmaktadır.

** Ekin şekilleri hakkında görüşme yapılmıştır. Ekin sadece ince, dar ünlülü şekli bulunmaktadır.

Öğrenilen geçmiş zaman ekinin **ÖTT**’den farklı şekillerine Karabağ - Türkmen bölgesinde rastlanmıştır. Bu bölgede **ÖTT**’de kullanılan öğrenilen geçmiş zaman ekinin yanında 3. teklik kişide -ik, -ıx; 3. çokluk kişide -ikler, -ıxlar ekleri kullanılmaktadır. Bolvadin’deki Karabağ Türkmen köylerinde de 3. teklik kişide aynı ek (-ıx) bir örnekte tespit edilmiştir.¹³³

1.1.2.1.1.2.1. Birinci Teklik Kişi:

bi de ben kendimi şaşırtmışım. (I-1.140)

len bi de baxdım içeriye, işiği yaxdım, baxdıydım ôlece saçma
atmışım. (I-5.128)

bura geldik, bura gelincik, köyün gıyına gelenden sōna demek ecik gaza fazla
basıvırmışım, altımızdan çıkıvırdı. (II-8.164)

ben üyümüş galmışın orda. (II-9.22)

1.1.2.1.1.2.2. İkinci Teklik Kişi:

sen içmemişsiñ. (III-16.98)

o da gelirdi, len benim tarlaya girmişin yāw (III-24.61)

1.1.2.1.1.2.3. Üçüncü Teklik Kişi:

orda oxutmuş çocū. (I-1.3)

ō bi ev dutmuş. (I-1.3)

beygir ölmüyük, eşeK ölük. (I-1.147)

bi de cıplax eşşē binik yāhu. (I-1.60)

kendi de kúrkü geyik, yatıx. (I-1.148)

ē bi tosun alıx. (I-1.214)

ondan sōna, bi de sēl dindikTen sōna kóy altüst olmuş öbür mehelle. (I-3.20)

gāşıgırıx bi tosbā atmış bi āmıcamı gandırmax uçun. (I-5.65)
parī bulux da gırıx. (I-5.159)
elli ikide komüşyon gelmiş. (I-7.9)
o mumları erimiş erimiş, birazımızıñ üstüne bəyaz bəyaz geşmiş. (II-8.27)
yāni ordan galmış. (II-10.35)
ondün sonra sülāle sülāle bōle böyümüş. (II-11.13)
çıkmiş gelmiş, buruya. (II-12.14)
yedi hāne gurulmuş şu rampàya, yedi hāne gurulmuş. (II-13.30)
biri yakaya gelmiş yakaseneK olmuş. (III-14.82)
şimdi körōlu bi at beslemiş. (III-15.58)
birinden malzemeyi ālmış, ora verdi. (III-16.109)
āsker guzum şimci duyarız, kaş günü gālmış? (III-17.144)
vurunca gadın doꞥormuş arabada yāni. (III-18.31)
şimdi bunuñ hanım balık pişirmiş, tencireye gomuş. (III-19.36)
benim ayakKabī alēn diyerekTen geri dönmüş. (III-20.81)
gazā da sallandī zaman burda yimbeş otuS kēşi galmış. (III-22.31)
ayā gırılmış. (III-22.74)
içine baklā, olanlardan guymuş yāni. (III-24.68)

1.1.2.1.1.2.4. Birinci Çokluk Kişi:

gurşun deyin saçmī ne hal almışx? (I-5.126)
ya ban etmiyim işmiyim file derken isrār ettiler, bicēz ikicēz derken biz kafiyi
bulmuşız şindi. (II-10.62)
gadını arabada doꞥum yapTırmışız. (III-18.29)

1.1.2.1.1.2.5. İkinci Çokluk Kişi:

dayaza dedim, bi gancıx kópek beslemişiniz. (I-1.64)
iyi gelmişsiniz, nerelisiniz filan dedim, ankaralıyız dedi, dediler
ikisi de. (II-12.20)
siz dā dün kasaba olmuşsunuz. (III-20.38)

1.1.2.1.1.2.6. Üçüncü Çokluk Kişi:

beni çarıllar orıya. (I-1.47)
 bizim kópēn de arxa bacānı somurmuşlar. (I-1.115)
 patırın oruç, bizim olan kesmişler, gelmişler tosunu. (I-1.214)
 āşamı oldu kemal ombaşıya bizi şikāT etmişler. (I-1.229)
dutmuşlar bikaç gişi aramıya, len bu neriye gayboldu deyin. (I-5.62)
 gönderik cacıK goyāna filen diyekene cacık goyānda gezikler, bi şey
bulamıyılar. (I-5.264)
 kóyü gurmuşlar. (I-7.8)
 ben firārımı vermişler benim. (II-10.100)
 bizi orda goymuşlar ôle, ağılımız varıdı. (II-11.33)
 o da heralda ne bilēn ga, sıkışıyomuş, gurtarmışlā. (III-16.112)
sıkıştırmışlā, derhal sökmüşlē gāri. (III-16.119)
 ôrda sinlenmişlē gayaların aralarında. (III-17.1)
 kiprit gutusu gibi bôle parsellemişlē. (III-24.36)

1.1.2.1.1.3. Şimdiki Zaman¹³⁴

$-(I^4)y\bar{o}(r)^{135}$, -yA

KİŞİ	TEKLİK	ÇOKLUK
1.	$-(I^2)yAm$, $-(I^4)yom$, $-(I^4)yon$ $-(I^4)yorum$	$-(i)yax$, $-(i)yek$, $-(I^4)yoz$, $-(I^4)yoruz$
2.	$-(I^2)yAn$, $-(I^2)yAñ$, $-(I^4)yon$, $-(I^4)yoñ$, $-(I^4)yorsun$	$-(I^2)yAñI^2z$, $-(I^4)yōñuz$
3.	$-(I^2)yA$, $-(I^4)yo(r)$	$-(I^2)yA$, $-(I^2)yAlAr$, $-(I^4)yolā$, $-(I^4)yolar$

1.1.2.1.1.3.1. Birinci Teklik Kişi:

şinciki evlenenlerden gorxıyam. (I-1.38)

bi de masarın odı yapıyam ōrda. (I-1.65)

ben beriden dutdum, gurşunlıyam. (I-5.127)

şimdi tam tahmin olarak bilmiyorum. (I-6.10)

ben beygir sürmesi bilmiyom, sen de tiren ūrkütmesi bilmiyon dēdi. (II-8.93)

ben dövđüne hiç acımıyon bak zopa yēdime. (II-10.92)

şindi sekiz on senedir tabi gitmiyon, canım istemiyo. (II-12.9)

çayā gatmıyorum. (II-13.97)

soruyom bunlara nerelisiñ, afyonluýun afyon bolvādin. (III-14.17)

tüweğın dipÇini şōle wallā vurdum çeneñi dağıtıyon dēdim, şōle etTim. (III-14.21)

size dēyon, dēdi. (III-14.33)

o aman dikkat et, dēyon ben ōlana, üseyine. (III-14.51)

bilmiyorum da. (III-18.14)

1.1.2.1.1.3.2. İkinci Teklik Kişi:

bunlar bilir, dervişi biliyen mi? (I-1.2)

gamber sormuş, ne götürıyeñ ebe, demiş. (I-1.100)

hani ben ben dedim ki ōlum nāpıyan? (I-3.15)

neyise sen hindi türkü çağırıyan yā, iki üç gün sōna tokaTıla girişirler dediler.(I-5.12)

sen ne biliyen, dedi. (I-5.41)

çoban geldi len kōseniñ ōlu nēdiyon? (I-5.182)

deligannı, amca dēdi, sen beygir sürmesini bilmiyoñ, dēdi babama. (II-8.83)

yā biraz sōna celal dēyi bi ōlan çıkTı biliyon mu celaÍ cesur. (III-14.5)

necāti kime dēyon lan, dēdi. (III-14.33)

güze dōru sarā, o zaman da ēndiriyoñ sāten. (III-16.32)

ama zamānında hasan inceli biliyorsun. (III-20.56)

1.1.2.1.1.3.3. Üçüncü Teklik Kişi:

insan şaşırdıya ölüm, ële şey gördü mü. (I-1.141)

tavuk çaldırıya bunlara tāhir ā. (I-1.180)

işde baya düğün olıya. (I-2.12)

vallā bulanlar bulıya. (I-2.28)

ē kaç yıl oluyo, yüz otuz. (I-6.6)

çünküē çaya şekeri gattığım zaman beni hemmen ne yapıyor tansiyon yapıyo. (II-13.96)

şimmdi iki gün yetiyo yāni bi paket sigara. (III-16.93)

oraya essah varıP bakıyolā, ōrdan bubamın ölüsü çıkıyo. (III-17.43)

herkes Te tanıyor amma para veren yok. (III-18.39)

bu idāre ediyo bakalım. (III-24.43)

1.1.2.1.1.3.4. Birinci Çokluk Kişi:

biz burda gız arıyax ōlana, soñ ōlana. (I-1.4)

hekmete süt satmıya gediyek. (I-1.53)

davıl dutıyax, geyun kesiyek, düğün ediye. sarma sarıyax, çorba ediye, işde et bişiriyek. (I-2.13)

şôle dört çit çaxıyax. (I-2.23)

biz yıyo, yatıyo. (II-10.40)

biz de onun için bura geliyoruz. (II-13.111)

gerçi suwya güvenerek ōle dikiyo yā. (III-16.46)

1.1.2.1.1.3.5. İkinci Çokluk Kişi:

kime veriyeñiz? (I-1.47)

nerēye gediyeñiz? (I-1.52)

bunu nere götüriyeñiz? (I-1.203)

acemilere hawa mı atıyosuñuz dēdi. (III-14.32)

e çocuklarıñızı sıkıyosuñuz gafā gidiyo çocuklarıñ. (III-16.141)

1.1.2.1.1.3.6. Üçüncü Çokluk Kişi:

toplar durıya, havan topları. (I-1.96)

bunlar aşıx gumarı oynıyalar. (I-1.163)
goyıyalar içeriye. (I-1.180)
 büyük köylüler görüye. (I-5.69)
 elettirî duttu mü yoxarî, mertliyeler. (I-5.118)
 dā bi de şey ettîñ buydayı dartıyolar. (II-8.76)
 bôle şeylere pek önem vermiyolar. (II-13.76)
 hər gün akşam söküyolā, saba geri salleyōlā aynı boruları. (III-16.120)
 orî vālilîk ve özel idāre ē iş birliĝile orî tāmîr ediyorlar, yapıyolar. (III-21.53)

1.1.2.1.1.4. Gelecek Zaman:¹³⁶

-(y)AcAK¹³⁷

KİŞİ	TEKLİK	ÇOKLUK
1.	-(A)cAn, -(A)cAm	-(A)cĀz, -cAz
2.	-(A)cAn, -(A)cAksIn,	-cĀsInIz, -cAksInIz
3.	-acax, -(A)cAk	-acaxlar, -ecekler, -cAkIĀ

1.1.2.1.1.4.1. Birinci Teklik Kişi:

birini de seniñ gapına baĝlayacām, dedi. (I-1.70)
 iş bulursam çalıyacām. (I-4.4)
 ben yatacām burda, gezinecem. (I-5.8)
sōlemiyecem filen derken eve vardım. (I-5.196)
 ne dövmeycen, çocū kesdi gelin dā geliniñ arkasından ileri geri para
 atıyo. (II-8.133)
 gış olmadıĝı için ben gıra gitcen, gırda yatcan. (II-10.14)
 çıkamaSSa yarısı parasını vercen, çıkarırsam tam parasını alcam. (III-15.42)
 vallā dedi camları gırcan dedi. (III-19.21)
 o zaman bi de çavuş yapacam dedi, bi de çavuş yaptı o binbaşı. (III-22.59)
 dedim ābiy geş galmāycan ben, gitcen. (III-22.94)

1.1.2.1.1.4.2. İkinci Teklik Kişi:

ē bi damga getiriyeñ sawırdıñ buĝdanıñ üstünē çalmasıñ deyî sen
çalmayacān. (I-1.174)

maydem sen kaset dolduracan, gevrek ekmek bôle. (II-8.177)
meselâ günlük gitceñ veyâ iki üş güne bi gitceñ, takib_etcen. (III-16.34)
tê asvatTan yol vâ ya o yanna dönen, bu yanna dönen o yoldan başlaycan susaya
gadak bizim burâlar. (III-17.54)
ondân sōna dokdur o gün hemen dedi ciğarayı boşlaycan âbey dedi. (III-17.93)
oña ayırdılar o dedi kî baK hêş bi yeri düşünmeyceksin om beş gün içinde bunu
ôreneceksin dedi ve ôrendim. (III-22.58)
onu kendinden sorcan dedim ben. (III-22.71)
sen gazancan yâni. (III-24.56)

1.1.2.1.1.4.3. Üçüncü Teklik Kişi:

ali rıza goyunuñ içine girdi, birimizi yuracax, muxakak yuracax. (I-1.222)
saat birde yağacax dedim. (I-5.41)
bu adam bizi götürecek. (I-5.78)
ne yapacax? (I-6.16)
burûya bi proje cizmişler eberile akşehir arası sulanacak. (II-11.54)
allah verise olcak. (II-11.67)
ben olmasam öldürcek yâ. (III-14.37)
kesin göçê, kesin göçcek dèdim ben. (III-14.50)
biribirine geçêlêdi, şey sallâdık, çocuk ya bize öte bete goyacak. (III-14.104)
çimentoyu gatacak sıvaycak. (III-19.46)
öşürünü o alcak. (III-24.77)

1.1.2.1.1.4.4. Birinci Çokluk Kişi:

ōndan sōna işTe bu ne yapacāS, işe gèdecekler meselâ. (I-7.54)
biz ellişer guruş o zamānıñ parasınna biz lire dostu verecēz amma biz o zaman
ēce körüdük bizim içimizde adamakıllı bi akıldāne bi öldü. (II-8.5)
şey vagına vapıra binecēz gâri. (II-8.29)
orda yatacāz, orda öte yanna, bolwadına gidecēz. (II-8.116)
biz sölücez dèyoz tabî. (II-9.16)
ben dedim ben aç galcaz şindi dedim yâ. (II-9.23)
bizim tabi bunnarı gonuşcaz dē mi? (II-10.2)

vādık, balkon galıplarını çakdık, şeyetce**z** balkon dökce**z**. (III-14.42)
işı bitirdik, lastik dakca**z**. (III-18.90)

1.1.2.1.1.4.5. İkinci Çokluk Kişi:

yāni bōle olca**ğ**sı**n**ı**z** dēdim yā. (III-14.24)
şimdi dedi, ağaca çıkca**s**ı**n**ı**z**, dedi baña, bize, ikimize de. (III-14.59)
yüzer dene yaprak düşürce**s**ı**n**ı**z** kafanızı vura vura, dedi. (III-14.59)
filan zaman düğün etceksin**iz**, derler. (III-22.102)

1.1.2.1.1.4.6. Üçüncü Çokluk Kişi:

ga**ç**acaxlar. (I-1.72)
geliboluya dikTiler bizı, ayracaxlar sa**ç**a sola. (I-1.81)
beni aç go**y**acaxlar. (I-1.163)
mejbür geni**ş**letceklē. (III-16.130)

1.1.2.1.1.5. Geniş Zaman¹³⁸

-(V)r¹³⁹

KİŞİ	TEKLİK	ÇOKLUK
1.	-ArIm, -ArIn, (I ⁴)rI ⁴ m, -mAm ¹⁴⁰	-arıx, -erik, -(I ⁴)rI ⁴ x, -(I ⁴)rI ⁴ k, -ArIz, -(I ⁴)rIz, -mAyIz
2.	-ArsIn, -Arsİñ, -(I ⁴)rsI ⁴ n, -(I ⁴)rsI ⁴ ñ, -mAssI ⁴ n, -mAssI ⁴ ñ	-ArsİñIz, -ArsInIz, -(I ⁴)rsI ⁴ ñI ⁴ z, -(I)rsI ⁴ nI ⁴ z, -mAzsİñIz
3.	-Ar, -V, -(I ⁴)r, -mAz	-ĀIĀ, -ArIAr, (I)rler, -iler, -mAzIAr

1.1.2.1.1.5.1. Birinci Teklik Kişi:

dengine düşerik, alı gederim. (I-1.24)
yox aga ben hiç ēle bi şey bilmem. (I-2.7)
yaz altı ay güderin, gışın gütmem. (II-10.22)
gışın da yer yatarın. (II-10.23)
mahsułlerimiz bol olucakdır, allahıñ izniyle ve de herkece cenābı allahdan faydalı olmasını dilerim. (II-13.28)

yiriz, gırkaṣ gırkaṣ geli, yirim. (III-17.128)
vallā dedim ben ôle alırım. (III-18.50)
ben halkı severim. (III-21.33)
gızınca nēdelim èšte ben kötü sôlemesini sēmeme. (III-23.40)
ben çocuklarıma hep bôle dowā ederim. (III-23.41)

1.1.2.1.1.5.2. İkinci Teklik Kişi:

şindi burdan bismillāhirrahmānirrahim dersiñ, gèdersiñ gızıstemiyē. (I-1.1)
söz sôlerseñ döner geder izine. (I-1.43)
verisiñ, vermessiñ. (I-5.104)
bunu bilemessin yāni ānadiñ mı? (I-6.6)
onlar acıx bene yāni afedersiñ şeyler birez ya cingen desek yāni o da allān gulu
da ôle gibi geliyo bene yāni. (I-6.47)
yığandan sōna ondan sōna at arabasına çekersin buruya. (II-8.46)
hani arabıyı firen yaparsın da bi şeyeder ya. (II-10.76)
fındıK fıstıK içi bu gadar değildi, yāni şimdi bōne var desen yalan
sôlersiñ. (III-15.10)
asgerde de çalarsın. (III-22.77)

1.1.2.1.1.5.3. Üçüncü Teklik Kişi:

bi çit öküzüm var, ho derim getmez. (I-1.56)
geder mecilise esgi gocasını öwer, diye. (I-1.42)
beñe dediler ki su geti dediler. (I-1.82)
tē o baharın yetiştir aga. (I-2.26)
çuxurcān düğünü işte bizim öteden beri ewelden bi söz alırlar, gederler işTe gına
yanar fèlan. (I-4.10)
o ay devamlı yaaşsız geçer gider. (I-5.54)
bu geçi ölür dediler. (I-5.115)
şimdi dedi bunu dedi bunu çıkarırsan dedi, emēni gorutmaz. (I-5.255)
hani arabıyı firen yaparsın da bi şeyeder ya. (II-10.76)
dini hocalar tabi duvāsını yapar. (II-13.4)
biribirini sēvdikden sōna zāten bu annaşmalı bi şey olur gāri. (III-14.66)

hepsi toplanî dèye, yara alırın dèye gorkar. (III-16.35)
çālsa çalā, dutā gidē. (III-16.36)
bi yıl da ôle durū ertesi yıl, beş yılda meydana gelī. (III-16.44)
dediğim dayak vārdı şimdī, ôretmen dövemez. (III-16.140)
āşam oldu mu da dört beş suwralık erkek cıġırır. (III-17.85)
ābeyin gālī èyi oldu, işmez. (III-17.95)
gız_olanı dışardan görüŕ, olan gızı dışardan görüŕ. (III-21.4)
sultandaġının merkezinde barınamıyan hiş bi yerde barınamaz. (III-21.24)
bū yüzük dakılır, söz alınır. (III-22.101)
iġer şey çoġusdaysa sādīş bi şey yapamaz. (III-22.107)
bi gün evel bi okuyucu çıkır. (III-23.1)
hoca geydiri. (III-23.4)
altın olsa işāreti veri dedī, bu gūmiş dedi. (I-5.249)

1.1.2.1.1.5.4. Birinci Çokluk Kişi:

püskūt, şu bu górmıye gèderiz. (I-1.18)
işTe bi altın yüzük neyise bi hediye götürürük, daxarix ōrda. (I-1.19)
dengine düşerik, alı gederim. (I-1.24)
hadi zabāna bulurūx. (I-1.126)
işTe düġün bitesıye onu ederik. (I-2.14)
cumē gūn dikerik, saxlı bazarı gına yaxarix. (I-2.15)
hani oynıyarak, gülerek gençlerimizi āsgere uġurlarız. (I-3.12)
gasım geldi mi gasım ayında biz goyunlar köwe gelir, keş gederiz. (II-10.9)
onu yiriz. (III-14.74)
biz minārèyi gaybetmeyiz, allah izin verişse. (III-15.23)
iki yıl ôle durū, üçüncü yıl aşlarız. (III-16.43)
hiş satın biz çocuġa geycek filan almàyız, getirilē. (III-17.139)
erkeklere yidirir içirir, bi guran okuduruz, bi mēlid_ okuduruz. (III-17.85)
yüz yirmi beşe yaparız. (III-18.65)
kendi aramızda şakalaşırız. (III-21.34)
göceyi çekeriz. (III-23.9)

1.1.2.1.1.5.5. İkinci Çokluk Kişi:

parıyı görüncü südü satarsıñız. (I-1.53)
miTyatı gezinın dedim yāw, çarşı izini vermezsiñız bir ıay Filan. (I-5.9)
çorluya ıstanbulıñ içinde çorlu varıdı, belki bilirsiñız. (II-8.33)
hemen o alimeniñ musa cebinden o zamanıñ parası gıygıllı guruslar vardı, siz onları bilmezsiñız, gıygıllı guruslar varıdı. (II-8.86)
ekdiğıñız zaman ceza alırsıñız. (II-11.74)
afyon bolıvadin emredersiñız komutanım dèdi. (III-14.19)
hayır demiş, siz benim demiş külümü göve savırsıñız. (III-17.28)
ya parayı verisiniz ya römoku sararsınız dedim. (III-18.62)

1.1.2.1.1.5.6. Üçüncü Çokluk Kişi:

örden bi gezmiye giderler, górerler gelirler. (I-1.20)
neyise sen hindi türkü çağırıyan yā, iki üç gün sōna tokaTıla girişirler dediler.(I-5.12)
beni bi ton zopa atarlar baña orda. (II-9.26)
ōne toplanı gidēlē. (III-16.22)
bizim burda heb ıle dikēlē. (III-16.45)
gölle de metānet vermezler sāten. (III-16.75)
ōndan sōnra ginē dar dakālā gāli o zaman o daşı mejbür genişletmeleri lāzım.(III-16.130)
bōne geliler hep. (III-17.138)
nasībise veriler. (III-21.4)
nasīb ıolursa, o olursa söz veriler. (III-22.100)
gız evinden dakım gelir, güveye geydiriler. (III-23.3)

1.1.2.1.2. KIPLER

1.1.2.1.2.1. Emir-İstek

Kipler (Tasarlama Kipleri), gramer kitaplarının birçoğunda “dilek-şart”, “istek”, “gereklilik” ve “emir” alt başlıklarıyla işlenmektedir. Ancak ne var ki bu kalıplaşmış tasnif, kiplerin gerçek işlevlerini verme bakımından yetersiz kalmaktadır. Bugün, bazı gramercilerin yeni yeni tasnifler oluşturduklarını ve kiplerin işlevleri hakkında geniş

araştırmalar yaptıklarını görmekteyiz.¹⁴¹ Güner Gülsevin, söz konusu kipleri, *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler* adlı eserinde “İstek Kipi”¹⁴²; *Uşak İli Ağızları* adlı eserinde ise “Emir –İstek” ve “Dilek”¹⁴³ başlıkları altında birleştirerek işlemiştir. Buna sebep olarak da, mevcut gramerlerde “emir” diye verilen eklerin çoğu zaman “istek” ifade ettiğini, “istek” olarak verilenlerin de yine çoğu zaman kullanılmadığını söyler.¹⁴⁴ Ayrıca “dilek-şart” kipinin şart işlevli kullanılışlarının bir cümle oluşturmadığını belirterek, bu kipi “dilek” başlığı ile işlemiştir.¹⁴⁵ Erdoğan Boz da *Afyon Merkez Ağzı* adlı eserinde kipleri, Emir-İstek ve Dilek başlıklarıyla incelemiştir.¹⁴⁶ Biz de bu çalışmamızda kipleri; “emir-istek” ve “dilek” alt başlıklarıyla işleyeceğiz.

KİŞİ	TEKLİK	ÇOKLUK
1.	-im, -in, -ēm, -ēn	-AlIm, -AlIk
2.	-ø	-(y)I ⁴ ñ, -ñ
3.	-sI ⁴ n, -sI ⁴ ñ	-sI ⁴ nIAr, -sI ⁴ nIĀ

1.1.2.1.2.1.1. Birinci Teklik Kişi:

arabıya bindirīm de seni de götürīm demiş, rāmatlıx. (I-1.206)

nēdīm ben? (I-1.237)

miTyatı gezinin dedim yāw, çarşı izini vermeziñiz bir_ay Filan. (I-5.9)

götürīm, bālīm damıñ arkasına goyunu getirdim. (I-5.123)

ben şimdi āzımı gapadīm dedim. (I-5.240)

başKa dā ne anlatīm sene ben bāba yā? (I-6.8)

ne bilīm ben çorap çıkartcānı. (II-10.87)

o da heralda ne bilēn gā, sıkışıyomuş, gurtarmışlā. (III-16.112)

hadin götürün çıkarıverēn dedi. (III-17.41)

götürēm dedim ben de. (III-18.59)

ben sanı tırakyaya gönderēm dedi. (III-18.63)

benim ayakKabī alēn diyerekTen geri dönmüş. (III-20.81)

isdambòla yaklaşırken bi bağdan üzüm çalēn deye atlamış tirenden, bayırdan.(III-22.74)

1.1.2.1.2.1.2. İkinci Teklik Kişi:

ne derseñ de. (I-1.62)

dur devirme, diyesiye galmadı. (I-5.205)

miTyata geldim de soyun dediler, al boz elbisiyi geyin dediler filen. (I-5.12)

iyi bak len dèdi. (III-14.28)

eriniseñ çeyne, erinmessen git gaynat iç. (III-17.118)

1.1.2.1.2.1.3. Üçüncü Teklik Kişi:

emmisî gız gelsiñ burûya dedi, soralım. (I-1.8)

allah anañi alacāna babanı alsiñ. (I-1.37)

enişteñe sôle de bālasıñ dedim. (I-1.65)

yāw góren varsiñ górsüñ. (I-5.200)

değilse hayvan yayılmaz, her zaman üçün yayılsıñ. (II-11.48)

vatandaşız o da bizim topraklarımız ya biz sürelim ya da gitsiñ bi kişiler getirsıñ dışardan. (II-11.89)

onları da allah hidāyet eylesin. (II-13.23)

walla bi milyarlıK mal satdık işTe bu sene allah bereket versin. (III-16.41)

helal olsun. (III-16.153)

allah cümleye nasīb etsin. (III-17.87)

dedim galbinden mi geliyo bi felç melc oluñ allah gorusun. (III-17.98)

anasigile varılā ondan güle güle gawısdırsıñ allah dē. (III-17.150)

baña dedi ki usTa efendi halil āñiñ evine deyive de yemek var yisin. (III-19.37)

1.1.2.1.2.1.4. Birinci Çokluk Kişi:

emmisî gız gelsiñ burûya dedi, soralım. (I-1.8)

allah izin verise, nāsib olursa verelim dediler. (I-1.9)

o vermiyelim felān dèdi, şöFer dèdi. (II-8.7)

allah gorusun inşallah daha iyiye, daha müslümanlığa dōru giTmiye çalışalım. (II-13.44)

baña dèdi ki ābey dèdi, hadi gidelim dèdi. (III-14.29)

dedim ha şurī alalım. (III-16.39)

demişler ki bū biS kazā yapalım. (III-20.23)

ayrılalık mı, ayrılmıyalık mı? (III-21.22)

fagat gelelim ikinci debreme. (III-22.8)

hökümed bu evleri ödemeyelim deyē kendi başına āltı şey verdiler. (III-22.19)

gızınca nēdelim eşte ben kötü sôlemesini sēmem.(III-23.40)

ōlan ēyi çalıştırıyo bakalım. (III-24.40)

1.1.2.1.2.1.5. İkinci Çokluk Kişi:

o dedi ki gız benim göynumda dedi, baba gezinmeñ dedi. (I-1.5)

hösiyetim olsun, dul_ıavrad_ıalmañ. (I-1.41)

vērmeñ, dedim. (I-1.48)

isterseñiz iniñ yayan gidiñ, götürmem, dēdi gene mecbur olduk verdik ellışer guruşu. (II-8.8)

gız_ıevi isTemesse, hayır getimeyiñ bōça dēse getimezlē. (III-17.76)

yāni şu arāzimizin başlarına ekin bu köyü çölden kurtulun demiş.(II-11.46)

ben de afyonluyun korkmayiñ dēdim. (III-14.25)

acıdı gari yüzbaşı, bidā dedi bōle hatā yapmayiñ, siz dedi bu işden anlamayosunuz, hadiñ dedi. (III-14.64)

olursa bacadan sallarsıñ dersiñ ki işde saya yandı sakınıñ. (III-15.13)

saya yandı sakınıñ, camız bokunu gına deye yakınıñ. (III-16.86)

çocuklarıñ üsdüne vāmayiñ. (III-16.145)

yalmandılā, ellemeyiñ gāli bizim de suyumuz yok, biz de bunu içelim, dedilē.(III-17.67)

bizi de ek yapıveriñ, denildi. (III-20.33)

bizi de ek yapıñ. (III-20.33)

bu yanna gidiñ demiş. (III-23.36)

1.1.2.1.2.1.6. Üçüncü Çokluk Kişi:

neynesinler. (I-2.21)

bunu araşTırsınlar bilim insanları. (I-6.51)

dağa çikalım dessinlē, çıkarın yāni. (III-16.94)

hastāne masrafı ecik almasınlar canīm. (III-18.30)

saw_ıolsunlar halk bizi sever. (III-21.32)

1.1.2.1.2.2. Dilek

KİŞİ	TEKLİK	ÇOKLUK
1.	-sAm	-sAK,
2.	-sAn, -sAñ	-sAñİz
3.	-sA	-sAlAr, -sAlĀ

1.1.2.1.2.2.1. Birinci Teklik Kişi:

Fakat adanada galsak diyarbakıra binmesem. (I-5.7)

bu adam güveniyor yanı diye ki ben beş kamyon gamış versem diyor. (I-6.32)

ama şimdi saña ne söyləyim biliyon mu, asgerlik hâtıramdan desem ben bin dokuz yüz kırk sekizde asKere gitdim. (II-12.3)

1.1.2.1.2.2.2. İkinci Teklik Kişi:

gelseñ (sor.)

gelsen (sor.)

1.1.2.1.2.2.3. Üçüncü Teklik Kişi:

ah şo bulut gelse de beni bi şeyetse dedim yāw. (I-5.87)

serinletse, şemşiye gursa üstüme. (I-5.88)

1.1.2.1.2.2.4. Birinci Çokluk Kişi:

Fakat adanada galsak diyarbakıra binmesem. (I-5.7)

1.1.2.1.2.2.5. İkinci Çokluk Kişi:

gelseñ (sor.)

1.1.2.1.2.2.6. Üçüncü Çokluk Kişi:

gelseler (sor.)

gelselē (sor.)

1.1.2.2. BİRLEŞİK ÇEKİMLER

Birleşik çekimlerde, *ÖTT*'nin mevcut gramerlerindeki geleneksel tasnif üzerine çok değişik görüşler olduğunu biliyoruz.¹⁴⁷ Ancak ne var ki, bu farklı görüşlerin ekseri gramercilerce kabul görüp kitaplara alınması uzun sürmektedir. Biz burada geleneksel tasnif üzere birleşik çekimleri işleyeceğiz.

1.1.2.2.1. HİKAYE

1.1.2.2.1.1. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

1.1.2.2.1.1.1. Birinci Teklik Kişi – DI⁴ydI⁴m, -Dīdim

ben de ondan duyduydum, dedim. (I-5.47)

ā ben gelin bi saat sōna biner deyin geri getdiydīm. (I-5.61)

komutanım, orāya gitdiydīm, köylüm varıdı, isrār etdiler. ben bunun şeyi file değilin. (II-10.114)

bunu iki ay_levli kesdīdim bu suyu dedim, vanadan dedim. (III-19.5)

1.1.2.2.1.1.2. İkinci Teklik Kişi – DI⁴ydI⁴ñ, -Dīdiñ

geldiydiñ (sor.)

geldīdiñ (sor.)

1.1.2.2.1.1.3. Üçüncü Teklik Kişi – DI⁴(y)dI⁴, -Dīdi

şeyiñ var yā ibişiñ gara āmet öldüydü ya. (I-1.16)

şèy dökmeye gitdiydi hüseyin koçak. (III-14.38)

köwlü vēdiydi parıyı. (III-16.109)

bubasını anam dutdū, iki üş sarı lira verdīdi hapısdakı adama, bildig_adama, bunu öldür saña iki dene üş dene sarı lira vercen dedi. (III-17.46)

ōrdan bidā gelmedīdi, kazālıK. (III-18.9)

len demin münübüs geldīdi burayā. (III-18.90)

galdıydı hattā. (III-21.106)

gazālīg bura geldīdi, filen demişler de onu dèyorum ben. (III-22.35)

1.1.2.2.1.1.4. Birinci Çokluk Kişi – DI⁴(y)dl⁴K, -DİdIk

dā gırxmadıydık da. (I-5.99)

gónülsüz malıñ arxasında olur canavar dedi len, deyin aldık gaxdıydık. (I-5.106)

biz yeni yatdīdigo zaman. (III-16.7)

bunū bolavadında güdük hoca varıdı, onu getitdīdik. (III-17.38)

1.1.2.2.1.1.5. İkinci Çokluk Kişi -DI⁴ydI⁴ñiz, -Dīdīñiz

geldiydiñ (sor.)

geldīdiñ (sor.)

1.1.2.2.1.1.6. Üçüncü Çokluk Kişi -DI⁴ydI⁴Ar, -Dīdiler, -DI⁴ydI⁴, -Dīdi

geldiydiler (sor.)

geldīdiler (sor.)

geldiydi (sor.)

geldīdi (sor.)

1.1.2.2.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

1.1.2.2.1.2.1. Birinci Teklik Kişi -mI⁴şDI⁴m

gelmişTim (sor.)

1.1.2.2.1.2.2. İkinci Teklik Kişi -mI⁴şDI⁴ñ

gelmişTiñ (sor.)

1.1.2.2.1.2.3. Üçüncü Teklik Kişi -mI⁴şDI⁴

yirmişdi birez yetmiş birde. (I-5.82)

para var bilen deyin dinlenciölunuñ yaşar gelmişdi bôle. (I-5.161)

yāni suyumuz vardı amā ē sondaj çıkamışTı burdan. (I-7.71)

bak şu arkamızdākı ölen belediye başganımız, ölen belediye başganımız burāya
bi yeşil alan dikdirmişdi, orman. (II-11.49)

inşallah gölümüz bile çekilmişdi, hêç galmadıydı. (II-13.26)

1.1.2.2.1.2.4. Birinci Çokluk Kişi -mI⁴şDI⁴k, -mIşDIx*

* Ek ünlüleri; kalın, dar ünlülerdir.

gelmişTi (sor.)

yapmışTıx (sor.)

1.1.2.2.1.2.5. İkinci Çokluk Kişi -mI⁴şDI⁴ñI⁴z

gelmişTiñiz (sor.)

1.1.2.2.1.2.6. Üçüncü Çokluk Kişi -mI⁴şDI⁴lAr, -mI⁴şDI⁴

gelmişTiler (sor.)

gelmişTi (sor.)

1.1.2.2.1.3. Şimdiki Zamanın Hikâyesi

1.1.2.2.1.3.1. Birinci Teklik Kişi -yAdIm, – yodum

āşama gadar makine dehliyedim. (I-1.33)

ben yatıyadım, topal omarıñ çaleñgine yıldırım düşük filan dediler. (I-5.44)

esgiden ben guzu güdiyedim, eyicene sıcak var, guzular toplandı yāw. (I-5.84)

yāni sôlemesi a ben mumu dā bilmiyodum, ben kendim. (II-8.23)

sınıf topcuydu, topcuydu gararğah bölünde galıyodum. (II-9.18)

burda şey çalıyodum ben, ismâil yaşar vardı. (III-18.52)

1.1.2.2.1.3.2. İkinci Teklik Kişi -yAdIñ, – yoduñ

geliyoduñ (sor.)

geliyediñ (sor.)

1.1.2.2.1.3.3. Üçüncü Teklik Kişi -yAdI, –yodu

bit şuralarımdan axıyadi. (I-1.33)
len şākir bōle diyedi, dedim yā. (I-5.46)
çay çay isdosyonuna bizi götürüyodu. (II-8.3)
biri gırnata çalıyodu, gırnata çalanıñ adı mısdawıydi. (II-8.189)
ama suigast filan varısa haber veriliyodu tabi. (II-13.58)
herkeş yemek götüyodu. (II-13.65)
bu kanarya yazıyodu bizim arabada, sultandā yazıyo. (III-18.57)
ōndan kēri herkeş günü geldi mī gidiyodu. (III-20.89)
bak evelā gına gonuyodu. (III-23.1)

1.1.2.2.1.3.4. Birinci Çokluk Kişi -yadıx, -yedik, -yo(r)duk

kendimiz toxıyadıx. (I-2.25)
allah_ıallah dedim, biz bunu üstünde geziyedik, bu gayanıñ bōrüne yapmışlar
bōle sekmene dedim yāw. (I-5.175)
evet, çox esgiden hepimiz biçiyedik gamış. (I-7.64)
bi şēyleş soruyoduk. (III-14.31)
yazın dağda oluyodu da gışın bakıyoduK_ışde bahara dōru kesime götürüyoduk,
kesdiriyoduk. (III-16.31)
biz nōrmal gidiyoduk. (III-18.28)
ondan kēri bu şūbeye gidiyorduk. (III-20.86)
o zaman biz zannediyoduk ki yedi buçuk sekiz aralarında debrem olmuşTur
dedik. (III-22.18)
ekin ekiyoduk. (III-24.33)

1.1.2.2.1.3.5. İkinci Çokluk Kişi -yAdİñİz, -yo(r)duñuz

geliyediñiz (sor.)
geliyorduñuz (sor.)
geliyoduñuz (sor.)

1.1.2.2.1.3.6. Üçüncü Çokluk Kişi -yAdİlAr, -yo(r)dular, -yAdİ, -yo(r)du

geliyediler (sor.)
geliyordular (sor.)

geliyodular (sor.)

geliyedi (sor.)

geliyordu (sor.)

geliyodu (sor.)

1.1.2.2.1.4. Gelecek Zamanın Hikâyesi

1.1.2.2.1.4.1. Birinci Teklik Kişi -cĀdIm

nēdecēn ben, nasısa eve geli yiycēdim demiş. (III-19.41)

1.1.2.2.1.4.2. İkinci Teklik Kişi -cĀdIn

gelcēdīn (sor.)

1.1.2.2.1.4.3. Üçüncü Teklik Kişi -cĀdI

hēlke alcādı bilin mi? (III-18.52)

emin dayım şunu şuwatcādı ya altını. (III-19.45)

1.1.2.2.1.4.4. Birinci Çokluk Kişi -cĀdIk

gelcēdik (sor.)

1.1.2.2.1.4.5. İkinci Çokluk Kişi -cĀdInIz, -cAkDIñIz

gelcēdīniz (sor.)

gelcekTīñiz (sor.)

1.1.2.2.1.4.6. Üçüncü Çokluk Kişi -cAkDIñAr, -cĀdI

gelcēdi (sor.)

gelcekTiler (sor.)

1.1.2.2.1.5. Geniş Zamanın Hikâyesi

1.1.2.2.1.5.1. Birinci Teklik Kişi -(V)rd I⁴m, -mAzdIm

- yā dayax sıra dayā yerdik ele şey dayā yemezdım ben. (I-5.15)
revirden gelirdım şimdi öteberi garışırdım. (I-5.17)
yāni kendi esgerlerimiñ elinden gaçardım. (I-5.20)
ben de bitli gadır gibi filen de türkü de çağırırdım yāni öteberi. (I-5.71)
hindi gurduñ nerden geleceñi bilirdım yāni. (I-5.153)
hasılısı ikinciye bidā gıderdik bōle. (II-8.50)
gurā çekerdik ben gurāya gatılmazdım. (II-10.13)
ben yalnız guraya gatılmadığım için ilk gasımda ayrıldığı gün gıra çıkardım,
goyunla gırda yatardım. (II-10.17)
on beş dakika değil yirmi dakika evel derdim ben. (III-22.87)

1.1.2.2.1.5.2. İkinci Teklik Kişi -(V)rdI⁴ñ, -mAzdIñ

- savırıp da çıkandan sōna çez çıkdı mıydı elerdiñ. (II-8.57)
bi şey deyemezdıñ. (III-24.75)
yāw unum yoK evde, un öğütcen derdiñ. (III-24.76)

1.1.2.2.1.5.3. Üçüncü Teklik Kişi -(V)rdI⁴, -mAzdI

- anasını babam_ı aldı dedim derdi. (I-1.45)
herkez bi gamış biçerdi. (II-11.39)
öldükden sōna cenāzeyi ôñden muhtarlığıken heş bi yere haber
verilmezdi. (II-13.57)
kimisi de nēdēdi, torbaya daş doldurudu. (III-14.108)

1.1.2.2.1.5.4. Birinci Çokluk Kişi -(V)rdıx, -(V)rdI⁴k, mazdıx, mAzdIk

- gurardıx şuriya şe. (I-2.18)
iki üç goñşu bir olurdux, gızlar bura gelir, burda toxurlardı. (I-2.21)
bi yatakta yatardık. (II-8.40)
düğün hazırlıkları kōlü düğünü yapardık. (III-21.8)
yapmazdıx (sor.)
gelmezdik (sor.)

1.1.2.2.1.5.5. İkinci Çokluk Kişi -(V)rdI⁴ñ, -mAzdI⁴ñ

bi şey deyemezdiñ. (III-24.75)

gelirdiñ (sor.)

1.1.2.2.1.5.6. Üçüncü Çokluk Kişi -(V)rlArdI, -(V)rlĀdI, -mAzdIIAr

işTe dayım varıdı, mācurōlu derlerdi. (I-1.76)

kúlefe çiti dikerlerdi, şeale altından. (I-2.5)

iki üç goñşu bir olurdux, gızlar bura gelir, burda toxurlardı. (I-2.21)

damlādan birbirine geçēlēdi. (III-14.104)

ēsgiden bakır ārdı derlerdi, nişan derlerdi, yüzük dakma derlerdi. (III-16.19)

gelmezdiler (sor.)

1.1.2.2.1.6. İsteğın Hikāyesi

1.1.2.2.1.6.1. Birinci Teklik Kişi -AydIm

keşke dedim göndereydim. (III-16.153)

1.1.2.2.1.6.2. İkinci Teklik Kişi -AydIñ

on beş dakika deyeydiñ. (III-22.87)

1.1.2.2.1.6.3. Üçüncü Teklik Kişi -AydI

demek ki şeyli olaydı, bilgisayarlı olsa olurdu. (I-5.219)

1.1.2.2.1.6.4. Birinci Çokluk Kişi -AydIk

geleydik (sor.)

1.1.2.2.1.6.5. İkinci Çokluk Kişi -AydIñ

geleydiñiz (sor.)

1.1.2.2.1.6.6. Üçüncü Çokluk Kişi -AydIIAr

geleydiler (sor.)

1.1.2.2.1.7. Dileğin Hikâyesi

1.1.2.2.1.7.1. Birinci Teklik Kişi -sAydIm

gelseydim (sor.)

1.1.2.2.1.7.2. İkinci Teklik Kişi -sAydİñ

gelseydiñ (sor.)

1.1.2.2.1.7.3. Üçüncü Teklik Kişi -sAydI

gelseydi (sor.)

1.1.2.2.1.7.4. Birinci Çokluk Kişi -sAydIk

gelseydik (sor.)

1.1.2.2.1.7.5. İkinci Çokluk Kişi -sAydİñiz

gelseydiñiz (sor.)

1.1.2.2.1.7.6. Üçüncü Çokluk Kişi -sAydIler

gelseydiler (sor.)

1.1.2.2.2. RİVAYET

1.1.2.2.2.1. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Rivayeti

1.1.2.2.2.1.1. Birinci Teklik Kişi -mI⁴şI⁴mI⁴şI⁴m

gelmişimişim (sor.)

1.1.2.2.2.1.2. İkinci Teklik Kişi -mI⁴şI⁴mI⁴şI⁴ñ, - mI⁴şI⁴mI⁴şsI⁴ñ

gelmişimişin (sor.)

gelmişimişsin (sor.)

1.1.2.2.2.1.3. Üçüncü Teklik Kişi -mI⁴ş(I⁴)mI⁴ş

mākemedede guldurōlan yayan gelirimişmiş. (I-1.205)

hē ğavurdan adires almışımış o urum. (I-5.165)

biriniñ tarlasını ekmişimiş, burdan yazılmamış. (II-8.141)

su dutmaya gitmişimiş. (III-19.22)

o mezerlik paralarını vallā yetmiş lira para birikmişimiş, yiyemediler parı.(III-24.19)

1.1.2.2.2.1.4. Birinci Çokluk Kişi -mI⁴ş(I⁴)mI⁴şI⁴z

gelmişimişiz (sor.)

1.1.2.2.2.1.5. İkinci Çokluk Kişi -mI⁴şI⁴mI⁴şsI⁴ñI⁴z

gelmişimişsiniz (sor.)

1.1.2.2.2.1.6. Üçüncü Çokluk Kişi -mI⁴şI⁴ArI⁴mI⁴ş

goyunu sürüp geliyeken arxasına, arxadan dutmuş bi denesini yemiş, alışmışlarıımış oruya şeye. (I-5.142)

böyökköyde toplanmışlarıımış. (I-7.2)

evine götürüyo, ōrda zāten hazırlamışlarıımış bu pılanı. (III-17.23)

1.1.2.2.2.2. Şimdiki Zamanın Rivayeti

1.1.2.2.2.2.1. Birinci Teklik Kişi -yAmIşIm, -yomuşum

geliyemişim (sor.)

geliyomuşum (sor.)

1.1.2.2.2.2.2. İkinci Teklik Kişi -yAmIşIñ, -yomuşuñ, -yomuşuñ

geliyemişin (sor.)

geliyomuşuñ (sor.)

geliyomuşsuñ (sor.)

1.1.2.2.2.3. Üçüncü Teklik Kişi -yAmIş, -yomuş

yüz_elli iki yüz goyunu olan yarısını saklēyomuş derelere. (III-24.83)

artvinliymiş de esaz, istanbulda duruyomuş. (III-18.33)

geliyemiş (sor.)

1.1.2.2.2.4. Birinci Çokluk Kişi -yAmIşIz, -yomuşuz

geliyemişiz (sor.)

geliyomuşuz (sor.)

1.1.2.2.2.5. İkinci Çokluk Kişi -yAmIşİñIz, -yomuşuñuz, -yomuşsuñuz

geliyemişñiz (sor.)

geliyomuşuñuz (sor.)

geliyomuşsuñuz (sor.)

1.1.2.2.2.6. Üçüncü Çokluk Kişi -yAlArImIş, -yolar(ı)mış

bunlarılan çay içiyolarımış. (III-14.25)

yollarda Filan yatıyolarımış, ēsgı bu. (III-17.9)

dediler o tüccarlardan tanıyolarımış adamı ,ihtiyar bi şey. (III-18.48)

1.1.2.2.3. Geniş Zamanın Rivayeti

1.1.2.2.3.1. Birinci Teklik Kişi -(V)rI⁴mI⁴şI⁴m

demek rampa yaparmışım. (II-10.70)

1.1.2.2.3.2. İkinci Teklik Kişi -(V)rI⁴mI⁴şI⁴ñ

sen vurdūnu gırarımışñ falan filan. (III-22.55)

1.1.2.2.3.3. Üçüncü Teklik Kişi -(V)rI⁴mI⁴ş

ben sôlecēm vaxıt onlar arxamda otururumuş. (I-1.235)

ōrda yazarımış yāni ālmanca. (I-5.252)

1.1.2.2.3.4. Birinci Çokluk Kişi -(V)rml⁴şI⁴z

gelirmişiz (sor.)

1.1.2.2.3.5. İkinci Çokluk Kişi -(V)r(I⁴)ml⁴şsl⁴ñI⁴z, -(V)r(I⁴)ml⁴şI⁴ñI⁴z

gelirmişsiñiz (sor.)

gelirimişsiñiz (sor.)

1.1.2.2.3.6. Üçüncü Çokluk Kişi -(V)rlAr(I)mIş

daha evel bunlar dēvecilik yaparımış, yük çekerlerimiş. (I-7.8)

yük ambariymiş, yük arabası gelir, indirirler, bindirirlermiş. (II-10.51)

odalara toplanırlarmış goca heriflē. (III-24.46)

1.1.2.2.4. Gelecek Zamanın Rivayeti

1.1.2.2.4.1. Birinci Teklik Kişi -cĀmIşIm, -(A)cAkmIşım

gelcēmişim (sor.)

gelecekmişim (sor.)

1.1.2.2.4.2. İkinci Teklik Kişi -cĀmIşIñ, -(A)cAkmIşIñ

gelcēmişin (sor.)

gelecekmişin (sor.)

gelecekmişin (sor.)

1.1.2.2.4.3. Üçüncü Teklik Kişi -cĀmIş, -(A)cAkmIş

şimdi balkon dökülcēmiş, bi ek yapılcāmış yāni lojmanların balkonu.(III-14.40)

gelecekmiş (sor.)

gelecekmiş (sor.)

1.1.2.2.2.4.4. Birinci Çokluk Kişi -cĀmİşİz, -(A)cAkmlİşİz

gelcēmişiz (sor.)

gelcekmişiz (sor.)

gelecekmişiz (sor.)

1.1.2.2.2.4.5. İkinci Çokluk Kişi -cAkmlİşİñİz

gelcekmişsiñiz (sor.)

1.1.2.2.2.4.6. Üçüncü Çokluk Kişi -AcAklArmİş

ēsKi şekline sokacaklarmış dī duyduk. (III-21.54)

heralde yapıP bir kapalı çarşı hāline, bir şehir merkezine
döndereceklermiş.(III-21.54)

1.1.2.2.3. ŞART

Fiilerin birleşik çekimlerindeki bu yapı aslında çoğu kere bir temel yüklem oluşturmaz. Yukarıda emir-İstek bahsinde; “dilek-şart” kipinin şart işlevli kullanılışlarının bir cümle oluşturmadığını belirterek, söz konusu kipi “dilek” başlığı ile işleyeceğimizi belirtmiştik, bkz. (1.1.2.1.2.1.). Temel yüklem yapmayan ve dolayısıyla temel cümle olmayan şart çekimli yapılar, bugün artık araştırmacılarca zarf tümleci olarak değerlendirilmektedir.¹⁴⁸

1.1.2.2.3.1. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı

1.1.2.2.3.1.1. Birinci Teklik Kişi -DI⁴ysAm

ana mana yok para filen dediysem olmadı, āzımdan geçirdim şimdi. (I-5.198)

1.1.2.2.3.1.2. İkinci Teklik Kişi -DI⁴ysAñ

bizim re_ıs o çivliĝe gittiyseñ çivlikTe onlā ... etti. (III-24.35)

1.1.2.2.3.1.3. Üçüncü Teklik Kişi -DI⁴ysA

yāni eber gólü de gurumadıysa da hemen hemen orası da bi çox bī derin yer olan bi yer var, yalı diye bi yeri var. (I-6.23)

o şekilde isTersin yā adam o gün evinde ne bulunursa, allah ne verdiyse ondan guyar verir. (III-15.14)

1.1.2.2.3.1.4. Birinci Çokluk Kişi -DI⁴ysAk

geldiysek (sor.)

1.1.2.2.3.1.5. İkinci Çokluk Kişi -DI⁴ysAñIz

geldiyseñiz (sor.)

1.1.2.2.3.1.6. Üçüncü Çokluk Kişi -DI⁴lArsA, -DI⁴ysAlAr

geldilerse (sor.)

geldiyseler (sor.)

1.1.2.2.3.2. Şimdiki Zamanın Şartı

1.1.2.2.3.2.1. Birinci Teklik Kişi -yAsAm, -yosam

nöbetçi çawuşu nöbetçi subayına tekmil verdi, nöbetçi subayı da nöbetçi āmiri bizim sālīm teğmendi iyi bilebiliyosam nöbetçi āmiri oña tekmil verdi. (II-10.108)

geliyese (sor.)

1.1.2.2.3.2.2. İkinci Teklik Kişi -yAsAñ, -yosañ

geliyeseñ (sor.)

geliyosañ (sor.)

1.1.2.2.3.2.3. Üçüncü Teklik Kişi -yAsA, -yosa

sen dedi orda yeri durıyasa dedi, bizde şeyler var dediler. (I-5.212)

neriye şavk ediyosa ona göre oturusuñ. (II-8.154)

yā yedi yüz elli gişi öñünden sôlüyosa öñdeki çavuş arkası duymuyo, arkası sôlese öñü. (II-9.13)

ekmiyincik de muhakkak herif yüz dölüm ekiyosa on dölüm, on dagara düşdü.(II-11.80)

bi de şôle, eğer biraz benim dosdumusa, èyi samimi isek veyā her işiñi baña yapdırıyosa, biraz bunuñku indirimli oluyo. (III-14.92)

ôrendiği kendine dedi, bana çalışrıyosa dedi yā adam. (III-16.63)

1.1.2.2.3.2.4. Birinci Çokluk Kişi -yAsAk, -yosak

geliyese (sor.)

geliyosak (sor.)

1.1.2.2.3.2.5. İkinci Çokluk Kişi -yAsAñİz, -yosañız

geliyeseñiz (sor.)

geliyosañız (sor.)

1.1.2.2.3.2.6. Üçüncü Çokluk Kişi -yAlArSA, -yölāsa, -yolarsa

āndan sōna düğüne gün verilē, allah nasiP ederse guzum, onda altını guruşu ne gadak zinet istēyölāsa yapālā. (III-17.78)

geliyelerse (sor.)

geliyolarsa (sor.)

1.1.2.2.3.3. Geniş Zamanın Şartı

1.1.2.2.3.3.1. Birinci Teklik Kişi -(V)rsAm

iş bulursam çalışacām. (I-4.4)

bindik şeye gitTik, yalnız bugün fuarda galırısam dedim. (III-18.59)

1.1.2.2.3.3.2. İkinci Teklik Kişi -(V)r(I⁴)sAñ, -(V)rsAn

gız_Ualırısañ bi söz gatmaz sözüne. (I-1.43)

ne derseñ de. (I-1.62)

kóyümüzüñ isimini sorarsañ yenigarabağ kóyü. (I-6.38)

burdan sen getirsen bi gat yatak filan şeyedersen. (II-8.184)

1.1.2.2.3.3.3. Üçüncü Teklik Kişi -I⁴sA, -(V)rsA, -mAssA

civicili tavıx gibi hecolmassa anañ garnınıñ altına çeker. (I-1.37)

dilerse gocàya varır, dilemesse yanıñda bulunur. (I-1.38)

cenābı allah yoxardan verise olacax, vermesse yox. (I-6.36)

ēsik geleceg olursā geri üsdünü takviye etdiriyo. (II-8.76)

gızevi isTemesse, hayır getimeyiñ bōça dēse getimezlē. (III-17.76)

1.1.2.2.3.3.4. Birinci Çokluk Kişi -(V)rsAk

gelirsek (sor.)

1.1.2.2.3.3.5. İkinci Çokluk Kişi -(V)rsAñIz

isterseñiz baxalım, tārīhi var ōrda önünde. (I-6.5)

eğer bizim aslımızı sorarsañız sarıgeçiyiz. (II-12.6)

1.1.2.2.3.3.6. Üçüncü Çokluk Kişi -(V)rlArsA

gelirlerse (sor.)

1.1.2.2.3.4. Gelecek Zamanın Şartı

1.1.2.2.3.4.1. Birinci Teklik Kişi -(A)cĀsAm

gelecēsem (sor.)

1.1.2.2.3.4.2. İkinci Teklik Kişi -(A)cĀsAn

fakaT tabi varanların bakmıya varanlar allah iman guran nasibetsin daha
yaşıyacāsan sıhaT āfiyet vēsin diye oradan yarım saat içinde ayrılyolağ tabi. (II-13.55)

biri dedi kī arKedeş iğēr bite bite yınmeycēsen cırıcıplak yatcan
derdi. (III-22.80)

1.1.2.2.3.4.3. Üçüncü Teklik Kişi -(A)cĀsA, -cAksA

malıñ o goyunuñ bazı mundar yā olur, goyun mundar ölecēse o guyruk yāndan onu da yakTılar. (II-8.151)

ābèy meselā ata ölunu evercekse kendiliğinden şu gızı alēn, şu gızı alēn, şu gız olur iki üş dene ayarlar gafadan, dā istemek yok. (III-22.97)

1.1.2.2.3.4.4. Birinci Çokluk Kişi -(V)cĀsAk, -(V)cAksAk

gelecēsek (sor.)

gelcēsek (sor.)

geleceksek (sor.)

gelceksek (sor.)

1.1.2.2.3.4.5. İkinci Çokluk Kişi -(V)cĀsAñIz -(V)cAksAñIz

gelecēseñiz (sor.)

gelcēseñiz (sor.)

gelecekseñiz (sor.)

gelcekseñiz (sor.)

1.1.2.2.3.4.6. Üçüncü Çokluk Kişi -(V)cAklArsA

geleceklerse (sor.)

gelceklerse (sor.)

1.1.2.3. KATMERLİ ÇEKİM

1.1.2.3.1. Geniş Zamanın Rivayetinin Rivayeti:

āşamıla gelileledi, o gayâyı açālarımışımış. (III-17.12)

1.1.2.3.2. Şimdiki Zamanın Rivayetinin Rivayeti:

suya gidiyomuşumuş. (III-19.16)

1.1.2.3.3. Gelecek Zamanın Rivayetinin Rivayeti:

bunnar öldürdü dèye dayımın üsdüne atıvercemişimş. (III-17.32)

1.1.2.4. EK FİİLİN ÇEKİMİ

1.1.2.4.1. Görülen Geçmiş Zaman

1.1.2.4.1.1. Birinci Teklik Kişi

āylığım sekiz gaymeye hizmekarıdım. (I-1.75)

bi kaktım millet, ben acık yokardıdım şôle, millet yemek yemiş,
dağılıyo. (II-9.22)

şofor adayıydım ben. (III-16.3)

eñufak benidim. (III-16.60)

belediyede azāyıdım yāni ondan biliyom. (III-22.20)

ben sultandağının aşÇısıydım eveli. (III-23.8)

1.1.2.4.1.2. İkinci Teklik Kişi

ona ānatTım bu sen vā mıydın o zaman? (III-18.34)

1.1.2.4.1.3. Üçüncü Teklik Kişi

benim olan varıdı (I-1.2)

benim anam yoğudu, babam yoğudu. (I-1.25)

o zaman bôle ortalık daha araba gıtıdı. (II-8.2)

burdan sultandağının ofisine bi de teslim etme varıdı. (II-8.65)

ocā şimdi bu zoba değıl de ocaklar vardı şôle. (II-8.146)

bi de mühümmat, yakında bi mühümmat deposu vardı. (II-10.79)

yalıñız yüzbaşımız çok kötü bi adamıdı osman zeytinci diye. (II-10.106)

vallā asgerlik eyiydi. (III-14.6)

zopa da varıdı zāten. (III-14.6)

lojmanların balkonuydu bē şeyde. (III-14.39)

yeñilik yoğudu. (III-14.103)

kitliydi adamın gapısı. (III-16.15)

1.1.2.4.1.4. Birinci Çokluk Kişi

düğündeydik. (I-5.58)

bizi de anamız anamız gelin edivēdi, üš dene gızıldık, iki de olan beş gardaşdı.(III-17.49)

ē daha önceden elma a_uarlıklıydıK. (III-21.56)

1.1.2.4.1.5. İkinci Çokluk Kişi

varıdıñız (sor.)

1.1.2.4.1.6. Üçüncü Çokluk Kişi

varıdılar (sor.)

1.1.2.4.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman

1.1.2.4.2.1. Birinci Teklik Kişi

hani merak demek şimdi sorna sonra düşünüyom ben, ben deliymişin diyon yā.(II-10.18)

1.1.2.4.2.2. İkinci Teklik Kişi

varımıışsıñ (sor.)

1.1.2.4.2.3. Üçüncü Teklik Kişi

hā o da bi deyusumuş. (I-1.28)

arif ba_ua datgınımuş, getmiş, òmirleriñ samanlığa girmiş. (I-1.29)

yırtıgınımuş külefiniñ depesi. (I-1.51)

vārdım bunlar kimmiş deyin, bi baxdım, vārdım. (I-5.236)

ālman şeyiymiş, adam da almanca biliye. (I-5.252)

bizim arāzī boşumuş yāni. (I-7.9)

o gün de oyumuş nöbetci āmiri. (II-10.107)

bakdım, o da gelinimiş. (III-16.11)

bizim bu köwlē demiş kine sēydiniñ suyu bizimmiş. (III-17.62)

hāmile kadın varımış arabada. (III-18.26)

bu adamıñ bi de çifli varmış. (III-20.9)

1.1.2.4.2.4. Birinci Çokluk Kişi

ē diyelim kī biz o zaman ya çocūmuşux ya da dünyāda yoğumuşdurum. (I-7.38)

1.1.2.4.2.5. İkinci Çokluk Kişi

varımışsıñız (sor.)

1.1.2.4.2.6. Üçüncü Çokluk Kişi

varımışlar (sor.)

1.1.2.4.3. Şart

1.1.2.4.3.1. Birinci Teklik Kişi

varısam (sor.)

1.1.2.4.3.2. İkinci Teklik Kişi

varısañ (sor.)

1.1.2.4.3.3. Üçüncü Teklik Kişi

ben üzerimde ne varısa siğaramī, tesbiğimi, paramī, yanımda telefon vardı, telefonu çolān mustafıya hep verdim. (I-3.16)

yā beyaz altın da oluya dedim yā, hadi altınısa. (I-5.249)

bi de şôle, eğer biraz benim dosdumusa, èyi samīmi isek veyā her işiñi baña yapıdırıyosa, biraz bunuñku indirimli oluyo. (III-14.92)

nasībise veriler. (III-21.4)

1.1.2.4.3.4. Birinci Çokluk Kişi

bi de şöle, eğer biraz benim dosdumusa, èyi samimi isek veyā her işiñi baña yaptırıyosa, biraz bunuñku indirimli oluyo. (III-14.92)

1.1.2.4.3.5. İkinci Çokluk Kişi

varisañız (sor.)

1.1.2.4.3.6. Üçüncü Çokluk Kişi

varısalar (sor.)

1.1.2.4.4. Geniş Zaman (Bildirme Ekleri)

KİŞİ	TEKLİK	ÇOKLUK
1.	+(y)İn, +(y)Im	+(y)Iz, +(y)I ⁴ k, +(y)Ix*
2.	+sİñ	+ sİñIz
3.	+ø, +dI ⁴ r	+ø

*Ek ünlüsü, kalın - dar ünlüdür.

1.1.2.4.4.1. Birinci Teklik Kişi

ben cāhil bi adamım. (I-1.233)

ben hani dā bi havtalık asgerin. (II-10.61)

derkene son neticede dedikine ben albayın dedi, alay komutanıyın dedi.(II-12.21)

nizāmiye nöbetçisiyim, ben nizāmiye nöbeti dutuyom. (III-14.14)

ben amele gibi bi şeyin gāri yanında. (III-14.48)

èmin ā benin len, benin len, diyo. (III-19.25)

ana yaşım otuz dört doğumluyum. (III-22.27)

1.1.2.4.4.2. İkinci Teklik Kişi

nerelisiñ adanaliýin geç, nerelisiñ niğdeliýin geç, nerelisiñ gonyaliýin geç,
nerelisiñ afyonliýin şôle geç. (III-14.15)

1.1.2.4.4.3. Üçüncü Teklik Kişi

yāni müsāFire, yabancıya çox saygılıdır. (I-7.45)
bi de guş ini derler, yal dere derler, orda in vardır. (II-10.27)
evet köyümüzüñ gurluşu altı yüz senelik falandır. (II-13.2)
onnar da çok zengin, anamıñ bubasıgil, çitlikleri vār. (III-17.30)
benim beyim de ôretmen. (III-17.93)
garısına demiş, seniñ dediñ adam kim demiş. (III-19.41)

1.1.2.4.4.4. Birinci Çokluk Kişi

kel emēdiñ yoxarı çardaxdayıx. (I-1.130)
o aralar bizim garabıñardan yirmi deneyik, vallā apTullām. (I-1.218)
esez öz ve öz türkük yāni türkün hemi gerçekten özüyük yāni, ānadiñ
mı? (I-6.45)
necāti de o merdivenleriñ āltında, dabanında biz üstüneyiz. (III-14.32)
üst basamaklardayız. (III-14.33)
elma da nādir a yāni, olanlardan bi tānesi biziz meseġā. (III-15.11)
hanī ömerinen iyi arkadaşız, āynı akranız. (III-16.57)
yāni onlar bizden memñun biz onlardan memñunuz. (III-21.28)
ama biz oldu bitTi sultandāniñ, ishaklımıñ yerlisiyiz. (III-21.30)

1.1.2.4.4.5. İkinci Çokluk Kişi

evet siz de türkmensiniz, hepimiz elhamdülillah müslümenik de yalnız
kókeniñiz ne onu bilmiyorum hocam. (I-6.58)
insan mısınız dedi, bir iki söwdü sildi. (III-19.29)

1.1.2.4.4.6. Üçüncü Çokluk Kişi

onlar yāni bize dahil değil deregarabağ da ama o bizde ayrı. (I-6.48)
onlar da değişik türkmen. (I-6.69)

yalnız onlar benden bi devre kıdemli (II-10.58)

1.1.2.4.5. Ek Fiilin Öğrenilen Geçmiş Zamanının Rivayeti

ōrda da tosbā derede bolumuşumuş. (I-5.67)

ōrda arkadaşī urum varımış, isTanbulda ōrda haramıda gómen parī
itallardaymışımış. (I-5.162)

ēvèli gördüm sultandağında, belcikada duruyodu, izinli mi gelik,
orduymuşumuş. (II-8.130)

dedem rahmetlik varımışmış da goyunlara duz o zaman da duz
yoğumuşumuş. (II-11.23)

ama selçuklulādan mı önceden bizim burda òğuz türkleri varımışmış ta
gölün dibinde şey yaşayan. (III-14.80)

1.1.2.4.6. Ek Fiilin Olumsuz Çekimi: değil, değil, de_uel

develik damdan de_uel, musa adamdan de_uel. (I-1.60)

şu anda hēç bi iş_ile meşgul de_ueliz. (I-4.3)

çuxurcax bizden değil, bizim türkmenden değil. (I-7.68)

ocā şindi bu zoba değil de ocaklar vardı şôle. (II-8.146)

şimdi düğünlē değışdi esgisi gibi falan değil. (III-14.71)

her baçÇede vārdır da satmaya o gadār fazla değil. (III-16.50)

1.1.2.4.7. ki < erki Pekiştirme Edatı¹⁴⁹

ET’de er- fiilin pekiştirme, şüphe ve sorma edatı olan “erki”, *SA*’da genişlemiş olarak “ki(n)(e)” şeklinde yaşamaktadır:

derkene son neticede dedi kine ben albayın dedi, alay komutanıyın
dedi. (II-12.21)

üş Tene çikolata alıyor, gerisini bana dedi kine bunu bölüğe dağıt. (III-15.36)

bu firmanıñ bi tanesi dedi kine burdan bu su çıkmāz. (III-15.41)

mühendizler zātī diyo kine burda değil de beş yüz metre aşşā tarafında suyu
arayıñ deyolaş. (III-15.49)

bizim bu köwlē demiş kine sēydiniñ suyu bizimmiş. (III-17.62)

1.1.2.4.8. y(I⁴)KAn(A) < i-ken Ek-fiilin Zarf-fiil Eki¹⁵⁰

Ek-fiilin, zarf-fiil eki –ken ile oluşturduğu yapının birçok şekli vardır.

onlar dedi biz nışanı dediler, düğün olıyakan dakarix dediler. (I-1.10)

patî düğünden geliyeken çamlıların odada guldurōlan muldurōlan önüne
geçikler, dövükler. (I-1.192)

altTan yoxarı varıyakana iki el dabanca atıldı ya kim atTını bilmiyem. (I-1.220)

ēle bi o yandan çarpTı bi bu yandan Fılan derkene baxdım kimyon yolmacılar
vardı. (I-5.38)

ben de goyunla varıyakana len bi de baxdım, geçi bā dedi. (I-5.109)

goyunu sürüp geliyeken arxasına, arxadan dutmuş bi denesini yemiş,
alışmışlarımış orıya şeye. (I-5.142)

şindi o arada biz babamgil bōle buydey dökerkene yāsiyan taraFından bi tiren
geldi. (II-8.84)

orda ileri geri şey ederken ganından bulmuşlar çıkarmışlar. (II-8.128)

düğünü yaparken ya ata váya taksiye bindiriler. (II-13.6)

öldükden sōna cenāzeyi ōnden muhtarlıǵıken heş bi yere haber
verilmezdi. (II-13.57)

e tabi şimdi şōnē, çocuKıken bōnē dolaşırdık yāni evleri beşaltı arkadaş
olurduk. (III-15.8)

o bura geliveliken çarşafā büründük. (III-19.23)

fagat tabi o günün siyāsileri ē biz tam teşekküllü nāhiye garārı isterken ōrası ilçe
olmuş. (III-21.13)

biz çiflig belediyeyken biz nāhiyeydik, muhtarlıkTık. (III-21.23)

yedi sekiz yaşındeyken debrem oldu. (III-22.27)

birinci debremde tarāviniñ birinci reketini gılarkan, yassīnan işte tarāvi
namazınıñ birinci reKetini gılarkan salladı. (III-22.5)

ben dedim ki gardeşim bu ev yapılırkan ben varıdım. (III-22.21)

1.2. YAPIM EKLERİ

1.2.1. GÖREV DEĞİŞTİRİCİ EKLER

Ekleri iki bölümde ele alıyoruz: Birincisi, kelimenin çeşidini ya da kategorisini değiştiren asıl görev değiştirici ekler, ikincisi ise bir kelimeden yeni bir kelime türeten kelime yapıcı ekler.

1.2.1.1. ASIL GÖREV DEĞİŞTİRİCİ EKLER

1.2.1.1.1. Fiilimsiler: Fiil kök ve gövdelerine getirilen bu ekler, daha çok geçici isim, sıfat ve zarflar yapar. Bu hâliyle fiilimsiler; geçici isim, sıfat ve zarf anlam ve görevinde bulunabilir. Bununla beraber söz konusu eklerin, kimi zaman kalıcı isim, sıfat ve zarf yaptıkları olur. Bu tür işlev gösteren ekleri, “Kelime Yapıcı Ekler” başlığı altında işledik.

1.2.1.1.1.1. Mastar: Fiil kök ve gövdelerinin karşıladıkları oluş, kılış ve durumları şahıs ve zamana bağlı olmadan göstermek üzere –mAK, -mA ve -İş ekleri ile kurulan fiil ismi.¹⁵¹

1.2.1.1.1.1.1. –mA¹⁵²

askere uğurlama, toplanırlar, gelirler. (I-1.23)

ekin ekemeye getmiyeler demiş. (I-1.163)

benim ifādī oxuyuncu muhammer ismi daşıyan çocux dedi, ali rızanıñ eline dabancī doldurup vermesi dōru mu, dedi. (I-1.233)

şimdi bulaşix filan yıkamada bi ay gaytardım. (I-5.16)

bir ay bir ay sōna gısıma sohTular, o zaman yıxamıya başladıx. (I-5.23)

ekin yaxma, ev yaxma, kópek yurma. (I-7.12)

şey mege üç için, şey merdivenleriñ altına dayadık, çay içmeye gidiyoduk gazinōya. (III-14.2)

şey dökmeye gitdiydi hüseyin koçak. (III-14.38)

arkadaş şimdi buraya su çıkarmaya geldilē. pazarlıgı ettilē. (III-15.40)

bizim burdan gitme dokdur var, galp dokduru. (III-17.98)

su dutmaya gitmişimiş. (III-19.22)

biz ayrılmıya garar verdik. (III-20.42)

rey attık Ta rey sandını çalmaya geldi onlā, elimizden almaya geldi. (III-24.17)

1.2.1.1.1.2. –mAK,¹⁵³-max

garagolu basmax èyi olmaz dediler. (I-1.203)

gāşığırx bi tosbā atmış bi āmicamı gandırmax uçun. (I-5.65)

adam vatandaş çalışıyor, bax fabrikàya gamış biçmek için çalışıyo, fabrika kapanıyor.(I-6.31)

bilmiyem daħa önceden gençler onlara hízmet etmek için oda sāhiplerinin yakınları otururmuş, onlara hízmet ederimiş. (I-7.47)

o ôle postuya mostuya şura bura bindirmek yok.(II-8.20)

harman mādem ondan şey_Uettin, emirile ôle emir vermeden harman savırmak yok.(II-8.56)

ben de gaytarmak için eyitimden gitdik. (III-14.41)

baya adam para gazanmak içi geldi. (III-16.116)

şeyi galdırmak için davşanı mavşanı galdırmak için. (III-24.52)

1.2.1.1.1.3. –(y)I⁴ş

mu_Uammer dabancî dolduruş yapTı, ali rızanıñ eline verdi. (I-1.222)

bôle ay şey zamanları ilk görüküş yāni hilal altdan alırsā o ay yağaşlı geçiye.(I-5.53)

on ay da ıstanbulda galışım var. (II-8.36)

ēlden duyuşumuz. (III-16.110)

esaz sultandā olmazdı, çiflik isaklı yazar ilk yapılış. (III-18.7)

1.2.1.1.2. SIFAT-FİİLLER¹⁵⁴

Sayı ve şahsa bağlı fiil çekimine girmeyen, fakat aldığı eklerle fiilin zamanına bağlı olarak taşıdığı kavramı sıfatlaştırdığından kendisinde sıfat ve fiil niteliklerini birleştiren fiil şekli.¹⁵⁵

1.2.1.1.2.1. –(y)An

beş_Uon guruş ħarşlıx goyan gor. (I-1.23)

elinden gurtulan sadaka versiñ. (I-1.41)

zineye vereniñ olur mun axlı? (I-1.49)

benim ifādī oxuyuncu muhammer ismi daşıyan çocux dedi, ali rızanñ eline dabancī doldurup vermesi dōru mu, dedi. (I-1.233)

mesela hasdalıx daşıyan kişiler pörtördür. (I-5.24)

varan goyunlar dōru ağıla dolmuş. (I-5.111)

ārtı o kavalā bi gapanıyor ōndan sōna ārtıx o gōçük giden insanlarımız püşmān oluyo ama burıy da yıxdı. (I-6.15)

bizim bura kuru tarımsalla, hayvancılıxla geçimini sağlayan bi memleket. (I-6.37)

düğüne gelen misāfirler esgiden yatıya galırdı kóyde. (I-7.23)

eğirtmende üş sene okudum, benim bize gelen müvettiş buranñ öşürcüsü oldu.(II-8.53)

yazılmayan cezā var dediler. (II-8.139)

tabī yasag_olunca adam kānunu bilen bi kimse. (II-12.16)

amma gılmıyanlar gılmēyo. (II-13.23)

ama selçuklulādan mı önceden bizim burda òğuz türkleri varımışmış ta gölüñ dibinde şey yaşayan. (III-14.80)

bilen biliyo, bilmeyyen bilmēyo. (III-17.122)

bi köylüye kucak açan bi insanlarız. (III-21.25)

1.2.1.1.1.2.3. -cAK, -cax

onlarñ, yāni yapacaxları işleri anlatırlardı. (I-7.56)

yurcağımız ay da hazıran veyā temmus ayı lēn. (III-14.60)

ōne ilacın allān èyi olmaycak şēye dokdur nētsiñ hesabı da èyi olcā da hekim garşı geliş. (III-17.101)

1.2.1.1.1.2.4. -dI⁴K

harbiñ olduğu yere. (I-1.88)

hey yiğenim başıña gelmedik mi olur, bu yaşa girersiñ de? (I-1.150)

şu devirde rüşvet yimedik adam mı vār? (I-1.177)

garagolda verdim ifāde dōrudur. (I-1.232)

kendilerinde hasTalig_olmadıkları halde hasdalıx daşıyan kişilere pörtör derler.(I-5.25)

o bildin adaptörü dutmuşlar orûya. (I-5.220)

bir hafta on gún galırdı bizim kóyde, getirdi eşyâyı satasıya gadar, heş bi ücret taleb_etmeden. (I-7.51)

vallā hikāye olarak, ihtiyarların anlatTı işTe yemende esir düşTüklerini anlatırlardı. (I-7.57)

ben yalnız guraya gatılmadığım içün ilk gasımda ayrıldığı gün gıra çıkardım, goyunla gırda yatardım. (II-10.17)

varılarımış, o gölün üzerinden, biz çorak deriz, yāni toprağın çıkardığı duz oranı, duz toplardık deyo bôle, çorak toplardık arabāya yüklerdik deyo. (II-11.25)

yanığın tedāvisi, tıPbiñ olmadığı yerde bu. (III-15.28)

salladığı boruyu ne gadā gitdi meselā bugün, ön metre gitdi deyelim. (III-16.121)

veteriner girdi şeye, ō hayvanların bālandığı yere. (III-18.47)

deprem tabi acılı öldü ummadık bi yerden gēldi. (III-21.39)

1.2.1.1.1.2.5. –mI⁴ş

vardım len sen nē ordan geziyen diyekene bi de baxtım, çamırda basılmış at izi gibi şeile (I-5.174)

bunuñ torpağını çıkardım, elekden cıxmış gibi, şey gibi yumuşacık gara kúl.(I-5.192)

ōndan sōna öldükTen sōna gāli guzum gonum goñşu yèmek getiri, bişmiş yemek. (III-17.107)

1.2.1.1.1.2.6. –AsI

solumadan can veresi re_ıs deyin türkü ça_ırarax gediye. (I-1.57)

bakdım olasıya değil yalınız olmayacak, yörümeyceg_ış. (III-16.38)

1.2.1.1.1.3. ZARF-FİİLLER

Cümlede yüklemın anlamını çeşitli yönlerden etkileyen, fiilden bazı eklerle yapılmış, şahıs ve zaman belirtmeyen zarf görevindeki kelime.¹⁵⁶ Zarf-fiilleri iki başlık altında işleyeceğiz: Birincisi, görevi fiillerden geçici zarflar yapan “Asıl Zarf-Fiiller”;

ikincisi ise, asıl görevleri başka olup ya diğer eklerle ya da edatlarla birleşip fiillerden geçici zarflar yapan “Birleşik Zarf-Fiiller”dir.

1.2.1.1.1.3.1. Asıl Zarf-fiiller

1.2.1.1.1.3.1.1. **-(y)A/I⁴** Genellikle ikilemelerde kullanılır.

hıdırelleze on sekiz gún gala gar gaxdı. (I-1.106)

dedem eşşē binmiş, bacānı sallıyı sallıyı sultandağından bi top alaz
almış.(I-1.157)

daħa evelki edebiyatıysā ōrta asyadan gelmiş, bōle parçalana parçalana. (I-7.1)

işdē mintanından başlar, okuya üfleye hoca güzel keydiridi seni, adamakıllı
şeyçederdi. (II-8.172)

1.2.1.1.1.3.1.2. **-(y)ArAK, -(y)ArAx, -(y)AlAK**

ellerinde birer goca teyüp baçardarak, türkū söylüyerek, oyun oynayarax işTē
yine aynı dāvetçedir. (I-3.11)

hani oynuyarak, gülerek gençlerimizi āsgere uğurlarız. (I-3.12)

patır çatır ederek gètTi. (I-5.97)

sıçraşarak gedyeler şindi. (I-5.128)

len para geziyem, sabah beri terliyerek para arıyam dedim. (I-5.183)

vallā hikāye olarax, ihtiyarların anlatTī işTe yemende esir düşTüklerini
anlatırlardı. (I-7.57)

ben yalıñız olarak bi tegçolarak gittim asgere burdan. (II-8.1)

bōle şey ôle bi bayır filan yok, vitesini değıştirerek geldik. (II-8.163)

piriç çorbası bişirilēdi, alīlā gelilēdi doğuya diyelekTen. (III-23.13)

+dAn eki ile genişletilmiş şekli de kullanılır:

pantolonu çermedim, çeşmiye varmadan bi indi, duvarlara yaslanaraxdan geldim
hani o şeye. (I-3.17)

bizim köw kompile istemiyoz diyerekten filipse gidildi. (III-20.43)

1.2.1.1.1.3.1.3. **-(y)I⁴p**

ekip geliyek, diye . (I-1.169)

benim ifādī oxuyuncu muhammer ismi daşıyan çocux dedi, ali rızanñ eline
dabancī doldurup vermesi dōru mu, dedi. (I-1.233)

kimisiniñ goyunu ölmüş, kimisiniñ guzusu, kimisiniñ samanını götüriye,
kimisiniñ arpasını buğdasını götüriye yarıp yarıp. (I-3.21)

goyunu sürüp geliyeken arxasına, arxadan dutmuş bi denesini yemiş,
alışmışlarımıñ oruya şeye. (I-5.142)

ōrdan da geri gelip de burıyı geri canlandırmıya gudreti yox. (I-6.16)

savırıp da çıkandan sōna çez çıkdı mıydı elerdiñ. (II-8.57)

dartıp alıyo. (II-8.76)

yāni atmış yaşındāki bi adam, kişi bizim üçguyuda ömüründe yāni üç veyā
dörtür, yılñ iyi gelip de refah bi yaşadığı zaman. (II-11.7)

ōrda yakın gırcalılarıñ tarlaya gömüp geliyo bubamı. (III-17.33)

bizler töbe yā rab beğenip de bişiriz mi? (III-17.135)

isTanbuldan gelmemiş bütün millet remok sarıp gitcek, yükleyip gitcek
kamyonlara. (III-18.71)

heralde yapıP bir kapalı çarşı hāline, bir şehir merkezine
döndereceklermiş.(III-21.54)

1.2.1.1.1.3.1.4. -I⁴k¹⁵⁷

Karabağ-Türkmen bölgesinde görülür. Aynı coğrafyada öğrenilen geçmiş zaman
eki olarak kullanılan -I⁴k ile bir ilgisi olabilir.

Cümleye verdiği anlam -I⁴p zarf fiiline yakındır.

alık gidecēm, diyem. (I-5.76)

şimdi orı deşik aradıxTan sonra ordan yedi Tene buldular. (I-5.261)

ārtı o kavala bi gapanıyor ōndan sōna ārtıx o göçük giden insanlarımız püşmān
oluyo ama burı da yıxdı. (I-6.15)

1.2.1.1.1.3.1.5. -(y)I⁴ncA, -I⁴ncI⁴, -I⁴ncI⁴k

ÖTT' den farklı olarak Karabağ-Türkmen bölgesinde -I⁴ncI⁴, Yörük bölgesinde
-I⁴ncI⁴k şekline rastlanmıştır.

parıyı görüncü südü satarsınız. (I-1.53)
o burdan çığırını musa çavuşuñ kópekler ortadan üç kópeK üsdüne
bindi mi? (I-1.112)
bi de yük titiriyinci diye bizi çekTi çekTi indirdi diye. (I-1.166)
benim ifādī oxuyuncu muhammer ismi daşıyan çocux dedi, ali rızanıñ eline
dabancī doldurup vermesi dōru mu, dedi. (I-1.233)
tam üsTüme gelincī damlamıya başladı yāw. (I-5.89)
o bulutlara varincī başladı çatlamıya patlamıya. (I-5.93)
patladıncı, taK deyinci gene sıçrıyalar ële. (I-5.120)
ama ne yapıyo orası almıyını adam gayri meşru kótü yollara düşüyo allah
gorusun, anadıñ mı. (I-6.33)
beyleri ölüncü kadınlar kara bağlamış. (I-7.67)
yola iletti, yol yarı oluncuk çıkarın sarı öküz paralarını dēdi bize. (II-8.3)
hattā gelince birez araplık filan da yapıdı ya. (II-8.7)
orda galıncık bu seFer o çocū almaya gelmişler. (II-8.122)
bura geldik, bura gelincik, köyün gıyına gelenden sōna demek ecik gaza fazla
basıvırmışım, altımızdan çıkıvırdı. (II-8.164)
şimdi göl çekilincik aşırı derecede bi guraklık. (II-11.43)
tapı gadasdurō da ekmen deyincik vatandaş da oraları ekmiyo. (II-11.79)
cenābı allah yukardan yāmir vermiyincik bizim köyüñ durumu harap. (II-11.82)
atlâyınca bu bağ, evlerinde galıyolar. (III-15.17)
matgap aşşāda olunca matgap geri çıkmāyo ōndan sōna. (III-16.127)
o da doğum yapınca millet başımıza çörekleşTi. (III-18.26)

1.2.1.1.3.1.6. –mAdAn

solumadan can veresi re, is deyin türkü ça, ararax gediye. (I-1.57)
utanmadan halepli de palan vursuñ eşşeğe. (I-1.62)
pantolonu çermedim, çeşmiye varmadan bi indi, duvarlara yaslanaraxdan geldim
hani o şeye. (I-3.17)
şimdi bunlar ben oruya varmadan iki gün önce yedirmişlerimiş. (I-5.139)
bir hafta on gün galırdı bizim kōyde, getirdi eşyāyı satasıya gadar, heş bi ücret
taleb, etmeden. (I-7.51)

şafāla erkenden gidersin, şimdi ben bunlara diyom bunlar gün ôlen oluyo da çayı mayı içmeden gètmiyo. (II-8.47)

burda asKer arkadaşları on beş yirmi gün önce asgere gitmeden önce toplanırlar. (II-9.1)

ben ötënneş isdanbola yolladım, ramazan gelmeden. (III-17.97)

1.2.1.1.3.1.7. –AII

bek de bilmēyom da ben beni bileli bürda. (III-16.55)

1.2.1.1.3.1.8. –sA+ kişi eki

gız alırısāñ bi söz gatmaz sözüne. (I-1.43)

eğer bizim aslımızı sorarsañız sarıgeçiyiz. (II-12.6)

bindik şeye gitTik, yalnız bugün fuarda galırısam dedim. (III-18.59)

1.2.1.1.3.1.9. –(I)KAn(+A)

Zaman ekleri üzerine gelen ek-fiilin zarf-fiil eki, SA'da -e ünlüsünü alarak genişlemiş şekline rastlanmıştır. ¹⁵⁸

ële bi o yandan çarpTı bi bu yandan Fılan derkene baxdım kimyon yolmacılar vardı. (I-5.38)

orda ileri geri şey ederken ganından bulmuşlar çıkarmışlar. (II-8.128)

düğünü yaparken ya ata váya taksiye bindiriler. (II-13.6)

o bura geliveliken çarşafā büründük. (III-19.23)

fagat tabi o günün siyāsileri ē biz tam teşekküllü nāhiye gaşarı isterken ōrası ilçe olmuş. (III-21.13)

1.2.1.1.3.2. Birleşik Zarf-fiiller¹⁵⁹

Asıl görevleri başka olan eklerin, ya diğer eklerle ya da edatlarla birleşip fiillerden geçici olarak yaptıkları zarf şeklidir.

1.2.1.1.3.2.1. AsI+(y)e

ben varasıya dört bacā bi ... kópēñ. (I-1.114)

işTe düğün bitesiye onu ederik. (I-2.14)

dur devirme, diyesiye galmadı. (I-5.205)

1.2.1.1.1.3.2.2. AsI(+y)e) gadar/gadak

bir hafta on gün galırdı bizim kóyde, getirdi eşyāyı satasıya gadar, heş bi ücret taleb_etmeden. (I-7.51)

asgerlik günü gelesiye gadar yirmi gün gece gündüz bôle gezersin. (II-9.1)

gırkı çıkasıya gadak āltın çocukTa dolā galī. (III-17.139)

çocuk tē bi yaşına gelesiye gadak daşınīlā gāli ora gadak. (III-17.143)

1.2.1.1.1.3.2.3. dIKÇA

gitdikce ilerlemekTedir. (II-13.34)

1.2.1.1.1.3.2.4. dIK+iyelik+dA

bi de iki biñ yılındā şeyde rasladım, çobancılığa getTimde. (I-5.122)

işde ō amıcamıñ goyununu şey_etTimde (I-5.223)

zamānı geldiğinde, her iki taraf, düğün yapalım, dedinde düğün yaparlar. (II-13.5)

şeker hastası gibilere gaynatdında içirdinde bi faydası var. (II-13.93)

o zaman benim aklım ērdiğinde üç üç motur varıdı, masey haris. (III-20.105)

1.2.1.1.1.3.2.5. dIK+iyelik+dAn

ōndan zengin olduğundan dedemin emmimi dövdū, gözünü başını kör etTilē emmimiñ de. (III-17.16)

1.2.1.1.1.3.2.6. dIK+ iyelik için

gış olmadığü için ben gıra gitcen, gırda yatcan. (II-10.14)

şimdi millet her tarawa dağıldığü için mēmur āmır her tarawa da gidip gelip görebiliyolar. (II-13.18)

rāmetli babam da biraz dindar adamı oldū için davul münāsip görmüyodu hani dindar, müslüman olanlar. (II-13.38)

fakat esgi kânunlar başga, şimdiki kânunlar başga olduğu için maddi nikâhı da mühüm saymışdır. (II-13.85)

dâ önceden biribirini sevdikleri için dâ önceden her iki taraf da haberdâr oluyo ya. (III-14.66)

tabi sôler yâni şimdi biraz sıkırcımda olduğu için bu bu gadar yâni kimse yok.(III-15.62)

onlar da yaşlı oldu için kaçamamışlar, çıkamamışlar. (III-20.80)

1.2.1.1.1.3.2.7. dIK+ iyelik gibi

bôle yāmırın etdiği gibi şimdi bizim köy yañardı. (I-5.100)

köyümüzün dediğim gibi yüz otuz senelik veyâhut yüz kırk senelik bi şeyi vardır yâni, yerleşim birimi vardır. (II-11.10)

dediğim gibi bin dokuz yüz otuz dörtde göl tertemiz bitmiş akşehir gölü. (II-11.24)

peygamberimiz bile işde bi tefle yâni def dēyor, düğünümüze hoş geldiñiz diye ilâhi kasidelerinen yapdıkları gibi ö şekilde yapılmışdır. (II-13.40)

geçTiği gibi döndü hemen. (III-18.28)

1.2.1.1.1.3.2.8. dIK+DAn sonra

şimdi orı deşik aradıxTan sonra ordan yedi Tene buldular. (I-5.261)

sivasda acemi birliğini bitirdikten sonra diyarbakıra terhis olduk usda birliğine.(II-10.36)

o arada tekmili aldıkdan sonra yalnız yüzbaşı gelmedi. gelmezdi golayla, beklerdik. (II-10.110)

hâliyle belediye ölmadan evel veyâT öldükdan sonra da allahın izniyinen iyidir, iyidir. (II-13.34)

örden da tabi yer eğitimi tamamladıkdan sonra ankara genelkurmaya geldim.(III-15.3)

nişanlandıkTan sonrâ āradan üç beş ay geçTikten sonra düğün hazırlıkları başlar.(III-21.7)

bū hâtta biñ dokuz yüz elli üçde asgere gittim, o zaman ben gittikten sonra burası gazâ olmuş. (III-22.39)

1.2.1.1.1.3.2.9. dIK+DAn kēri

kasaba oldukTan kēri orası nāyiyeydi dā dē mi? (III-20.21)

yörüyüş yapTıkdan kēri gērçi gavga çıkmadı amā ôle oluncā baksa olsa deġil. (III-20.41)

1.2.1.1.1.3.2.10. dIK+iyelik zaman

ē diyelim ki ôrnēn yoz zamānı geldiġi zaman bôle giderler kamış, hasır otu biçerler onine idāre olurlar. (I-6.21)

ben hani çifte gidip gelirken, babamıla giderken goyunlar sürüden çıktıġı zaman sürüler esgiden otuS sürü goyun olurdu. (II-10.3)

herkezin goyunu köwüne ayrılır, evine ayrılır, ayrıldıġı zaman on kişi birleşir.(II-10.10)

oruya aşşā tıklar tıklar tıklar daş attıġın zaman tıklarTı olurdu. (II-10.26)

yāni üç veyā dördür, yılıñ iyi gelip de refah bi yaşadıġı zaman. (II-11.7)

gölün içersine bakdıġımız zaman diyo, benim aklımıñ erdiġi gızımış yāni bugün on yedi on sekiz yaşlarında. (II-11.27)

yandıġı zaman hemen bi yoġurt çalāla. (III-15.28)

işe başladıġım zaman daha fazla canım istiyo. (III-16.96)

canım istedi zaman dışa çıkādım. (III-16.135)

o gopretiF evlerinde bi ırlandı zaman cayır cayır hötüyo. (III-22.26)

gazā da sallandı zaman burda yimbeş otuS kēşi galmış. (III-22.31)

1.2.1.1.1.3.2.11. dI+kişi mI

Bkz. Soru ekinin bağlaç olarak kullanılması (1.1.1.3.9.)

1.2.1.1.1.3.2.12. mAz+dAn evel

bu adamlara tabi ôlmezden evel gēşmiş olsuna arkadaşları, eşi dōsdu, gārdeşi, kadın erkek gēşmiş olsun diyoğ gidiyoğ. (II-13.54)

1.2.1.1.1.3.2.13. –mIş gibi

biri dedi ki bak tembih etmiş gibi hemşeriñ vağ burda. (III-22.83)

1.2.1.1.1.3.2.14. –cAK +iyelik eki zaman

hiç düşmeyeceği zaman, hiç düşmeyeceği zaman. (III-14.61)

1.2.1.1.1.3.2.15. –cAK +iyelik eki vakit

ben sôlecēm vaxıt onlar arxamda otururumuş. (I-1.235)

1.2.1.1.1.3.2.16. –(y)IncA(+y)A) gadar

o anlatıncaya gadar iki üç Tene vürdu bu oña galıp tâtasıynan. (III-19.15)

1.2.1.1.1.3.2.17. –(V)r...-mAz / -I ...-mAz

ben ben yörüyür yörümez hemen gelini bindirmişler. (I-5.61)

orda tatpıkata götürdüler bizi varı varmaz. (II-9.20)

1.2.1.1.2. ÇATILAR

Çatı, özne veya nesnenin fiilin gerçekleşmesindeki farklı durumları belirtmek üzere, fiil tabanına, fiil çekiminden önce, fiilden fiil türeten belirli eklerin getirilmesiyle meydana gelen, değişik görünüşteki fiil şeklidir.¹⁶⁰ Gramerciler arasında çatı kavramı ve çatı yapan ekler konusunda tam bir birlik yoktur. Bu konuda Bilâl Yücel'in Türk Gramerinin Sorunları toplantısında sunduğu tebliğ dikkate alınmalıdır.¹⁶¹

1.2.1.1.2.1. Oldurgan-Ettirgen

Geçişsiz fiillerin, fiilden fiil yapan “–Ar-, –dIr-, -Ir-, -It-, -T-” ekleriyle geçişli hâle getirilmesi sonucunda oldurgan çatı; yine aynı eklerle, geçişli fiillerin geçişlilik derecelerinin arttırılması sonucunda ettirgen çatı meydana gelir.

1.2.1.1.2.1.1. Oldurgan:

1.2.1.1.2.1.1.1. -DAr-

soxTurdum belinē, dönderdim. (I-1.228)

beni dönderdi sağa sola. (I-5.38)

1.2.1.1.2.1.1.2. –Dİ⁴r-

getirdik kel âmetlerine fişkıya gómerek, bilmem nêdereK dikreni
ayıkdırdıx. (I-1.149)

bi de yük titiriyinci diye bizi çekTi çekTi indirdi diye. (I-1.166)

arabıya bindirim de seni de götürim demiş, rāmatlıx. (I-1.206)

muammer dabancî dolduruş yapTı, ali rızanıñ eline verdi. (I-1.222)

dabanca dolduran adamlar sôledî. (I-1.236)

gāşıgırıx bi tosbā atmış bi āmıcamı gandırmax uçun. (I-5.65)

ōrdan da geri gelip de burıyı geri canlandırmıya gudreti yox. (I-6.16)

ordan bizim vapıra bindirdiler, öte haydarpaşıya sirkeciye ora atladılar. (II-8.30)

gazinoya gadā indirdi. (III-14.37)

anasıgile varılā ondan güle güle gawışdırsıñ allah dē. (III-17.150)

1.2.1.1.2.1.1.3. –Ar-

şimdi o yarılıya kirmenliyî, içinden şe le gabarıp çıxıyā, o külüñ altından
çıxardıyalar. (I-2.28)

vardım goyunu çıxardım saydım, tamam. (I-5.112)

çıkar potini, dedi. çıkardım potini. (II-10.87)

1.2.1.1.2.1.1.4. –İ⁴r-

sarma sarıyax, çorba ediyek, işde et bişiriyek. (I-2.13)

mityatda asgerliği orda bitirdik. (I-5.15)

ana mana yok para filen dediysem olmadı, āzımdan gaçırdım şimdi. (I-5.198)

yāni başdākinler her şeyi bitirmiş. (II-11.86)

batırdı gitdi burdan. (III-16.115)

1.2.1.1.2.1.1.5. –(İ)T-

bi de ben kendimi şaşırtmışım. (I-1.140)

serinletse, şemşiye gursa üstüme. (I-5.88)

goca daşıñ saana soluna vurdum, gırdım, patlatTım. (I-5.187)

projeyi almışlar, başlatdılar. (II-11.56)

şeker hastası gibilere gaynatdında içirdinde bi faydası var. (II-13.93)

goy mesa yaranıñ olgunlaşması gerekirse onu duman edeç, patladır
yāni. (III-15.31)

eriniseñ çeyne, erinmessen git gaynat iç. (III-17.118)

õndan sõna gettik şeye, bu emin āyı gorkutmàya gece. (III-19.22)

1.2.1.1.2.1.1. Ettirgen:

1.2.1.1.2.1.2.1. –DI⁴r-

atdırmış, õñ yanını sürüdü geldi báña. (I-1.124)

kópē canavara yedirdim. (I-1.128)

bôle böcüğe gırdırdıx biz õrda. (I-1.144)

soxTurdum belinē, dönderdim. (I-1.228)

õrda biraz eğitim yapTırdılar sıhiyelıx, uzerine işTe ne yapTın diye. (I-3.3)

guraklıx õrdan, dedi, yağışı kesdiri, dedi. (I-5.51)

onuñ cihazı var kúlün içinden aynı mıknatız gibi çekTiririk biz ona, elettirī
çekerik, dediler. (I-5.212)

ēşik geleceg olursā geri üsdünü takviye etdiriyo. (II-8.76)

iyi kötü suyu saldırdık. (II-11.61)

bi de şôle, eğer biraz benim dosdumusa, ēyi samīmi isek veyā her işiñi baña
yapdıryosa, biraz bunuñku indirimli oluyo. (III-14.92)

bi saat ek ders yapdırdı adam. (III-16.152)

onu bi dayag, atTırdı, bi dayag, atTırdı anam, onun õrda ölüsü çıkdı. (III-17.48)

1.2.1.1.2.1.2.2. –(I⁴)T -

āşdım, örene gapatTım yiğenim, yatdım. (I-1.135)

şimdi o yarlıya kirmenliyi, içinden şele gabarıp çıxıyā, o kúlün altından
çıxardıyalar. (I-2.28)

hemen o parıyı çıkartdı. (II-8.86)

davul filan getirtmedik biz düğünde. (II-13.38)

bunlā sēydi deriz, dāda, aşırtma ilerde. (III-17.61)

şimci turgut özal var ya amarikan fasillesi getitTiydi şône şône, bidi
bidi. (III-17.90)

bū yòkarı yemek hazırlatmàya çıkTı. (III-19.3)

ödetti len baña. (III-24.90)

1.2.1.1.2.2. İşteş: Geçişli veya geçişsiz fiillerin, fiilden fiil yapan “-(I⁴)ş-” eki alarak oluşturduğu çatıdır. İki işlevi vardır; birliktelik ve karşılıklılık.

1.2.1.1.2.2.1. Birliktelik:

gız evinde òrda gına yaxarlar oynaşırlar, òndan sōna geri gelirler. (I-2.16)

neyise sen hindi türkü çağırıyan yā, iki üç gün sōna tokaTıla girişirler
dediler.(I-5.12)

bi de baxdēdim elettirīne sıçraşıyalar. (I-5.118)

1.2.1.1.2.2.2. Karşılıklılık:

birinde de pire rāmatlīna dövüşTük, gavga etTik. (I-1.118)

yüksek yerlerde çarpıstı mı essetTen altı saat yağıya. (I-5.36)

yòkarda garşılaşdık. (II-12.17)

daħa sonrā biS kinleştik. (III-20.26)

çivlikliler dövüşmüşler bizim sultandağıynan. (III-23.43)

1.2.1.1.2.3. Meçhul-Edilgen: Fiillerin, fiilden fiil yapan “-(I⁴)l-, -(I⁴)n-” eklerle oluşturdukları çatıdır.

1.2.1.1.2.3.1. Meçhul: Geçişsiz fiillere söz konusu eklerin getirilmesiyle oluşan bu çatıda, özne belli değildir.

fakat her iki tarawa da gidiliyor. (II-13.18)

sonra nüFuzdan tabi ölen kişiniñ sayısı düşülüyo. (II-13.64)

filipse gidildi. (III-20.42)

1.2.1.1.2.3.2. Edilgen: Geçişli fillere, fiilden fiil yapan “-(I⁴)l-, -(I⁴)n-” ekler getirilmesiyle oluşan çatıdır.

1.2.1.1.2.3.2.1. -(I⁴)l-

seksen dokuz da mı yapıldı acaba şey faprika oraya sultandağına? (I-6.10)
altTan yoxarı varıyakana iki el dabanca atıldı ya kim atTını bilmiyem. (I-1.220)
kimisi diyo ekilmicek. (II-11.83)
işTe kantar mahali deyōruz ōrda dartılıp èdiliyor kiraS fişne. (II-13.46)
ōnelikçe āyırıldı orası. (III-17.68)
ōnlar ek yazılmışlar. (III-18.6)
kōperatif kuruldu. (III-20.69)
şimdi tekrar bu ikinci seçimde kânūnnan seçilecek. (III-22.3)

1.2.1.1.2.3.2.2. -(I⁴)n-

şu anda tārihini şu anda hatırlamıyorum ammā sultandağının ilç olmasından
sōna sultandağına bağlanmış. (I-7.76)
burūya bi proje cizmişler eberile akşehir arası sulanacak. (II-11.54)
sōna meyvelerden kiraz, fişne, elma, armut her çeşit meyve bulunur. (II-13.15)
yāni kağıt kürek, gumar oynanmaz, tertemiz. (II-13.111)
bū yüzük dakılır, söz alınır. (III-22.101)

1.2.1.1.2.4. Dönüşlü: Fiillerin, fiilden fiil yapan “-(I⁴)n-, -(I⁴)l-” eklerle oluşturdukları çatıdır. Kendi kendine olma veya yapma bildirir.

1.2.1.1.2.4.1. -(I⁴)n-

askere uğurlama toplanırlar, gelirler. (I-1.23)
dilerse gocāya varır, dilemesse yanında bulunur. (I-1.38)
bir yumrux vursam da boşanmax ister. (I-1.40)
büyükköyde toplanmışlarımış. (I-7.2)
yıkanmadım belli. (II-10.88)

1.2.1.1.2.4.2. -(I⁴)l-

amarikan yüz elli guruşa alıya, bizim köylüler derelere döküldü. (I-5.66)

hadi dedim yayıln gayli. (I-5.99)

öte beri ben de gatıldım gayli (I-5.242)

fakaT tabi varanların bakmıya varanlar allah iman guran nasibetsin daha
yaşıyacāsan sıhaT āfiyet vēsin diye oradan yarım saḫat içinde ayrılıyolar tabi. (II-13.55)

referandum gibi bi şey yapTılar ve ayrıldılar. (III-21.22)

buraya bōle sokulduk. (III-23.33)

1.2.1.1.2.4.3. -(I⁴)ş-

tē o baharın yetiştir aga. (I-2.26)

birinci bölükden orıya gördüm öteberi derkenē bunda öteki bölüğe garışır
geçerdim. (I-5.18)

1.2.1.1.2.4.4. -(I⁴)k-

fakat birinci bölüğe görükmездim. (I-5.22)

bōle ay şey zamanları ilk görüğüş yāni hilal altdan alırsā o ay yağaşlı
geçiyē. (I-5.53)

1.2.1.1.2.5. Çatı Eklerinin Üst Üste Kullanılması¹⁶²

Fiil tabanlarına bir çatı eki gelebildiği gibi çoğu zaman bir veya birkaç çatı eki
de gelebilmektedir. Böyle durumlarda çatı, en son gelen eke göre belirlenir.

1.2.1.1.2.5.1. -(I⁴)n-dI⁴r-

yedide başladı beni dolandırdı. (I-5.40)

1.2.1.1.2.5.2. -(I⁴)n-I⁴l-

bizi de ek yapıverin, denildi. (III-20.33)

1.2.1.1.2.5.3. -(A)r-T-Dİr-

bi gayāndan çıxartdırdı, bi de çanān āzını patlatmış. (I-5.204)

1.2.1.1.2.5.4. -(I⁴)t-DI⁴r-

şimdiki düğünlerī ē o düğünleri aratTırır yāni. (I-7.32)

go ammā parıy da aldım hā ödettirdim, suçluydu. (III-18.80)

gonyadan eğitim alana eğitim alana götürdüler, gelivir marş sôletTiriyo dā biz marşı ne biliriz?(II-9.7)

1.2.1.1.2.5.6. -(A)r-II-

köyümüzde aşşā yokarı sit alanına çıkarılan yer yirmi bin dekar vardır. (II-11.73)

1.2.1.1.2.5.7. -DI⁴(r)-t- DI⁴r -

gine guran mēvilit hatim ēnditTiriz her sene. (III-17.115)

1.2.1.1.2.5.8. -(I⁴)ş-DI⁴r-

onu garışdırı, içinden çekerik dediler. (I-5.214)

bizim bölük ulaşıdırma bölüğü olduğu için guş yetişdiriz biliyon mu? (II-10.66)

sıkışdırıyomuş yā. (III-16.124)

1.2.1.1.2.5.9. -DI⁴r-I⁴l-

ōndan sōna cumā gūnū gūvē giydirilir. (I-7.19)

1.2.1.1.2.5.10. -(I⁴)r-t-

bi de ben kendimi şaşırtmışım. (I-1.140)

1.2.1.1.3. Aitlik Eki +kI(n)+

Türkiye Türkçesi gramerlerinde çoğunlukla isim çekim ekleri içerisinde gösterilen aitlik eki¹⁶³, bazı özellikleri dolayısıyla diğer isim çekim eklerinden ayrılır. Aitlik ekinin, bulunma eki ve ilgi eki üzerine gelerek sıfat ve zamirler oluşturmaları, onun çekim eki olarak kabulünde ciddi bir engeldir. Aitlik eki, isim sıfat veya zamir yaparken kelimenin anlamını değıştirmez yalnızca görevini değıştirir. Bu sebeple söz konusu eki,

“görev değiştirici ekler” başlığı altında işledik.¹⁶⁴

yō biziki ôle temelli. (I-2.14)

başındakı beyleri. beyleri ölüncü kadınlar kara bağlamış. (I-7.67)

ben babamın yanındıyın, amcamın yanında da aynı benim yaşTa bi oğlu varıdı.
burdan amcam, babam biziki beygir arabası onuku öküz arabası çıkTık, garabınardan
geşTik. (II-8.68)

asteğmen tekmili aldıktan sonra dedi ki akşamkı firar ibrāhim gökgöz çıksın
dedi, işki içen dedi. (II-10.111)

bak şu arkamızdākı ölen belediye başganımız, ölen belediye başganımız burāya
bi yeşil alan dikdirmişdi, orman. (II-11.49)

benim mangadakı mēęē üşcüye bakalım bi dēdi. (III-14.29)

bi de řôle, eğer biraz benim dosdumusa, ēyi samimi isek veyā her içini baņa
yapdırıyosa, biraz bunuñku indirimli oluyo. (III-14.92)

aşşağıdakı aşşağıda galırımış zabahlarımış, yokardakı da aşşağıya inemez
yokarda galırımış, zabahlarımış. (III-17.8)

mideñdēki yaraları, baęırsıkdākı yaraları ēyi edē kekik. (III-17.119)

burdakı pilan burdakı puroje sultandağında, kazā, yok. (III-20.62)

řôle dışardan gelen herangi bir reyisicumhur olsun, başKa yerden, büyük genaral
olsun bizim burdan türkiyenin içindeki büyük genaral, paşalar olsun biz
garşıldık.(III-20.93)

o yanda bizim bizim bu yandakı mezerlikler vārdı. (III-24.8)

1.2.1.2. ÇEKİM EKLERİNİN GÖREV DEğİşTİRİCİ EK İşLEVİNDE KULLANILMASI

1.2.1.2.1. Hāl Eklerinin Görev Değiştirici Ek Olarak Kullanılması

1.2.1.2.1.1. Yönelme Hāli : Zarf tümleçleri oluşturur.

orda galıncık bu seFer o çocū almaya gelmiřler. (II-8.122)

şey mege üç için, şey merdivenlerin altına dayadık, çay içmeye gidiyoduk
gazinōya. (III-14.2)

balkon dökmeye gitdi de balkonu bālantısız yaptı. (III-14.38)

söz almaya gidēlē. (III-14.69)

arkadaş şimdi buraya su çıkarmaya geldilē. (III-15.40)

rey attık Ta rey sandını çalmaya geldi onlā, elimizden almaya geldi. (III-24.17)

1.2.1.2.1.2. Bulunma Hâli: Zarf tümleçleri oluşturur.

gırx yedide ârif bēniñ goyunu gútTüm. (I-1.104)

birinde de pire rāmatlīna dövüşTük, gavga etTik. (I-1.118)

burdan gırx_ıaltıda asgere gedecēm, hizmetkarım. (I-1.145)

saat birde yāmır yağacağ heralda. (I-5.40)

bundan ṡsmanlı imparatorluđu zamānında sādece dīnī niķah mūhūmdir aslında.(II-13.83)

o şekilde bōle bi topluluğ_oluşturmuşlar, köy hāline getirmişler yāni. (III-20.11)

1.2.1.2.1.3. Ayrılma Hâli : Zarf tümleçleri oluşturur.

doksandan bēri burdayım yāni. (I-5.80)

şimdi eletirī gótürmiyem, èrkenden gece gelip gece gedyem. (I-5.146)

ēsgiden gelmeymiş yāni. (III-16.56)

orası ilerden bēri nahiyeymiş, siz dā dün kasaba olmuşsunuz. (III-20.38)

evelden şeylē yoğudu. (III-24.54)

1.2.1.2.1.4. Vasıta Hâli : Zarf tümleçleri oluşturur.

ben perişanlīna asgere getTim. (I-1.26)

bizim köyüñ horazları zabahınan öter. (I-1.50)

daş gaya sökiyem gibi olsa gündüzünne deşecēn onu, gece ilen de olmaS.(I-5.234)

adam atları satmāya gitmiş sabahleyin, parası yoğumuş vēmeyē. (III-18.36)

cizmeynen çiynek, koyduK ôle. (III-19.47)

tirenlen gittik gara tirenlen. (III-22.73)

1.2.1.2.1.5. Eşitlik Hâli Zarf Tümleçleri Oluşturur.

Eşitlik eki bazen tek başına, bazen de diğēr hâl ekleriyle birlikte kullanılarak zarf tümleci oluşturur.

böylecene orıya vardıx gayli. (I-5.8)

ben āsamacana deşdim, para geziyem deyin inanan olmadı. (I-5.200)

wallā şereflice yapTım asgerlîmi, şerfli döndüm. (III-21.31)

heyvah göşdü deyē şôle bacaklarımı ayırdım, şôle iki bacâğı ëyicene ayırdım.(III-22.12)

1.2.1.2.2. İyelik Ekinin Görev Değiştirici Ek Olarak Kullanılması

Belirtme sıfatları iyelik ekini aldıklarında zamir görevinde kullanılabilir.¹⁶⁵

şimdi birimiz öküz goşıyadı ya birimiz diye tohum atıya, birimiz aplā tekmile gediye. (I-1.168)

ikimiz garşılaştıx. (I-1.200)

kimisiniñ goyunu ölmüş, kimisiniñ guzusu, kimisiniñ samanını götüriye, kimisiniñ arpasını buğdasını götüriye yarıp yarıp. (I-3.21)

o mumları erimiş erimiş, birazımızıñ üstüne bēyaz bēyaz geşmiş. (II-8.27)

üçü de āynı. (III-16.101)

çoğu ormana gaştı. (III-24.92)

1.2.1.2.3. Bildirme Ekinin Görev Değiştirici Ek Olarak Kullanılması

Üçüncü teklik kişi bildirme eki, çoğu kere zaman bildiren kelimelerden sonra zarf tümleci olarak görev yapar.

şindi sekiz on senedir tabi gitmiyon, canım istemiyo. (II-12.9)

beş on senedir pek yāğmıyoıdu gar, bu sene çok güzel deşetli yağdı maşallah.(II-13.24)

hāsta beş_altı aydır döşşekde yatıyor veyāt da bir senedir yatıyo veyāt da iki üş gün içinde ölmüş. (II-13.53)

baya dört yıldır ikiye düşdü. (III-16.133)

baya on senedir Filan işmeS. (III-17.96)

üş dönemdir belediye başganlığı yapmakTadır. (III-21.43)

1.2.2. KELİME YAPICI EKLER

Eklendikleri kelimenin anlamını değiştirerek yeni kelime yapan ekler.

1.2.2.1 ASIL KELİME YAPICI EKLER

1.2.2.1.1. İsimden İsim Yapan Ekler

1.2.2.1.1.1. +āne+

gètTi o gadın sivasıñ mapsānesinde tam otuz beş sene verdiler orda yatıyodu da bi de burda gardaşı vardı, çete filan var şindi. (II-8.129)

yedi yüz elli gişiydik bi bölükde yemekāne almadı. (II-9.5)

yazāneye gattı. (II-10.79)

dedim git haydarpaşa hastānesine. (III-17.97)

benim gölcükTe ölüm var, tersānede çalışır. (III-17.99)

1.2.2.1.1.2. +Ar+, +şAr+

birer gutu alıyax beşer kilolu. (I-2.10)

üçer milyon lira mı bi para ödediler orda. (II-9.36)

ondan sōna altışar sāt da nöbet duttuk o şeyiñ yüzünden. (III-14.12)

1.2.2.1.1.3. +cAz+ < +cağız+¹⁶⁶

çiKolata mıKolata bile derken, bicēz ikicēz derken biz işmeye başladık. (II-10.60)

1.2.2.1.1.4. +cIK+¹⁶⁷

bunuñ torpağını çıkardım, elekden çıxmış gibi, şey gibi yumuşacık gara kúl.(I-5.192)

bunda da acık başarıya ulaşacaklarını sanmıyom yāni şimdi. (III-15.45)

hastāne masrafı ecik almasınlar canım. (III-18.30)

bu gaşı çalıyo, şey çıkıyo, gılçıK. (III-19.40)

yapmacıg insanlardı. (III-21.19)

1.2.2.1.1.5. +CI⁴+¹⁶⁸

emişimciler çanaxları sarmışlar, geliyeler. (I-1.53)

bi de şimdi demirçiniñ dúkkanıñ önünde baña garşı geldi rāmatlıx. (I-1.199)

ēle bi o yandan çarpTı bi bu yandan Fılan derkene baxdım kimyon yolmacılar vardı. (I-5.38)

bizim burda dört hayvancı var, yāni hayvan yayılsıñ diye. (II-11.48)

öteki kamyoncular ôle yatTılar. (III-18.74)

1.2.2.1.1.6. +CI⁴II⁴k+

kóyümüzde başga anca hayvancılık, koyunculuk, çitcilik, işde besiciliK bu işlerle meşgūluz. (I-4.1)

bi de iki biñ yılındā şeyde rasladım, çobancılığa getTimde. (I-5.122)

bi yandan hayvancılık. (II-11.1)

1.2.2.1.1.7. +dAş+

adam vatandaş çalışıyor, bax fabrikàya gamış biçmek için çalışıyo, fabrika gapanıyor. (I-6.31)

savkiyat gelir bizim ordan da varımış, hattā bir ikisiniñ gardaşı da varıdı. (II-8.30)

günde meselā bi gün sen yapardın āşam yemēnde bi gün arkedes, sırası gelen yapardı. (III-22.42)

1.2.2.1.1.8. +dım+

neysē burdan yardıma getTik biz bunlara. (I-1.215)

1.2.2.1.1.9. +dI⁴z+

asgerlik günü gelesiye gadar yirmi gún gece gündüz bōle gezersin. (II-9.1)

1.2.2.1.1.10. +ey+

bi de baǵdım bizim şeyden añarı, balaban civarı, şěle kuzey gúney añarı ōrda şey derik gazabölen şey gazabölen diyem aladaǵ derler ōrdan bi bulut gabardı, gara bi bulud_uemme gapgara èyi kólgele. (I-5.85)

1.2.2.1.1.11. +ga+

gerçekTen türkmen mi, başga bi şey mi? (I-6.56)

1.2.2.1.1.12. +gil+

şindi o arada biz babamgil bôle buydey dökerkene yāsiyan taraFından bi tiren geldi. (II-8.84)

ābēmgil çalışmazlardı. (III-16.60)

ondan sōna dayımgil var, tatarōlu deřlē. (III-17.30)

anasıgil de gitceǵinden iki üş gün evel ārkadaşlarına ünlē. (III-17.151)

1.2.2.1.1.13. +kek+

āşam oldu mu da dört beş suwralık erkek çıǵırır. (III-17.85)

1.2.2.1.1.14. +la+

ōrdan potuklarıñ kópekler hāvız hasanıñ gısladan dolandı. (I-1.111)

1.2.2.1.1.15. +lak+ <+la-k+¹⁶⁹

bizim buralar da sulag_uoluncā bek diken olmaz onu. (III-16.49)

1.2.2.1.1.16. +II⁴+¹⁷⁰

civicili tavıx gibi hec_uolmassa anañ garnımıñ altına çeker. (I-1.37)

meraxlı da dertli gónlüm meraxlı. (I-1.48)

bitli gorucuyna bekÇi gapıdan getmez. (I-1.57)

küFlü çivi batmasıyna tetanoz olur. (I-5.29)

bôle ay şey zamanları ilk görüküş yāni hilal altdan alırsā o ay yaǵaşlı geçiye.(I-5.53)

arapÇa yazılı bakır para. (I-5.259)

tētemiz yèdik balī garşılıklı. (III-19.44)

gına gecesi olurdu Falan dēŗken yemekli düŗün olurdu. (III-21.9)

1.2.2.1.1.17. +II⁴K+, lx¹⁷¹

arif baĤa datgınımış, getmiş, ěmirleriñ samanlıĤa girmiş. (I-1.29)

develik damdan deĤel, musa adamdan deĤel. (I-1.60)

kóyümüzde başga anca hayvancılık, koyunculuk, ĉitcilik, işde besiciliK bu işlerle meşĤuluz. (I-4.1)

bi de iki biñ yılındā şēyde rasladım, ĉobancılıĤa getTimde. (I-5.122)

gocaman beşlig gibi bakır para yā. (I-5.259)

o zaman bōle ortalık daha araba gıtdı. (II-8.2)

bi yandan hayvancılık. (II-11.1)

o da gara iklimi olduĤu üçün bāzı zaman yāmır yağıyo bāzı zaman guraklık ĉekiyo. (II-11.6)

yeñilik yoĤudu. (III-14.103)

dā herkesin aĤıĉlıK. (III-16.73)

tētemiz yèdik balī garşılıklı. (III-19.44)

o öldū, ramazanlıx. (I-1.16)

mesela hasdalıx daşıyan kişiler pōrtōrdür. (I-5.24)

bizim bura kuru tarımsalla, hayvancılıxla geĉimini saĤlayan bi memleket. (I-6.37)

1.2.2.1.1.18. +man+

gocaman beşlig gibi bakır para yā. (I-5.259)

1.2.2.1.1.19. +(I)ncI+

üĉüncü garı babamıñ, alla allah. beni satTılar satTılar yediler. (I-1.31)

birinci gelene bi goĉ verilerdi. (I-7.27)

ikinci Ĥún de at yapardı kendi. (I-7.35)

beşinci zırhlı ordu òlaşdırma bölüĤüydü. (II-10.37)

1.2.2.1.1.20. +ndi+n+

ordan ertesi gün şey cumartesi gün çalgı geldikden sōna ôlen soñu sāt
ikindinden ikindin hoca çıkdıkTan sōna cāmiden biz güvēy gēydiriz. (III-14.74)

1.2.2.1.1.21. +rAK+¹⁷²

ufarak bi şiy. (II-8.21)

1.2.2.1.1.22. +sAl+

bizim bura kuru tarımsalla, hayvancılıkla geçimini sağlayan bi
memleket. (I-6.37)

1.2.2.1.1.23. +sI+¹⁷³

bunlarıñ betonu gızılsu oluya. (I-5.230)

1.2.2.1.1.24. +sIz+¹⁷⁴

üş sene dussuz ekmek yedim ben. (I-1.46)

o ay devamlı ya_aşsız geçer gider. (I-5.54)

neyise bi de silahsız asger duru. (II-10.69)

balkon dökmeye gitdi de balkonu bālantisiz yaptı. (III-14.38)

ōrdan tekrārın bebekden beri keyifsiz oldūmdan dolayı sıvas otuzuncu piyāde
alayı temeltepeye geldim. (III-15.2)

dī dī dit dit diye bi telsiz var. (III-22.57)

1.2.2.1.1.25 +sIzlK+ <+sız+hK+

adamdan bi tesbik midir, mendil midir gutu getirdi de ôle ta susuzluk işde o
vaziyetdeydi. (II-8.111)

yok, burulāda hırsızlıg_olayı olmaz. (III-16.36)

hattā bi ara biz bi haksızlığa ūradık. (III-20.29)

1.2.2.1.2. İsimden Fiil Yapan Ekler:

1.2.2.1.2.1. +A-

dilerse gocaya varır, dilemesse yanında bulunur. (I-1.38)

bir yumruş vursam da boşanmax ister. (I-1.40)

haşgaşlı boğazında beni daladı. (I-1.64)

1.2.2.1.2.2. +IK-¹⁷⁵

o mezerlik paralarını vallā yetmiş lira para birikmişmiş yiyemediler parı.(III-24.19)

1.2.2.1.2.3. +AI-¹⁷⁶

hani o sidik delini aşdım, su boşaldı ördan. (I-3.19)

ondan beri de yarık düzeldiydi. (I-5.83)

matgap aşşāda olunca matgap geri çıkmāyo öndan sōna. daralıyo. (III-16.127)

amā zaman geşTikçe motur çoğaldı. (III-21.107)

1.2.2.1.2.4. +IA-¹⁷⁷

askere uğurlama toplanırlar, gelirler. (I-1.23)

āşama gadar makine dehliyedim. (I-1.33)

bizim kópek eñseledi. (I-1.114)

onları da topladım, geldim, gètTim. (I-1.228)

bir ay bir ay sōna gısına sohTular, o zaman yıxamıya başladıx. (I-5.23)

o bulutlara varıncı başladı çatlamıya patlamıya. (I-5.93)

geldim gazmaladım. (I-5.179)

elinde şöle bi şu kesimde bi tāta, düzülmüş, nakışlı gibi, onu vurudu çeziñ üstüne, markalardı. (II-8.58)

kirazcılık hemen hemen otuz beş seneden bu yanna başladı otuz beş seneden.(III-20.65)

1.2.2.1.2.5. +IAt-

serinletse, şemşiye gursa üstüme. (I-5.88)

1.2.2.1.2.6. +IAş-

az ārlaştırıyon, işledemiyon. (II-8.167)

herkezin goyunu köwüne ayrılır, evine ayrılır, ayrıldığı zaman on kişi birleşir. (II-10.10)

birisi şu dereye yerleşmiş, dereseneK olmuş. (III-14.82)

goy mesa yaranın olgunlaşması gerekirse onu duman eder, patladır yāni. (III-15.31)

bırakdī, bu sene de rahatsızlaşTı. (III-17.96)

o da doğum yapınca millet başımıza çörekleşTi. (III-18.26)

kendi aramızda şakalaşırız. (III-21.34)

1.2.2.1.2.7. +lAn-¹⁷⁸

gonum gonşu toplandıx, vārdıx ōrda ōrda etTik düğünümüzü. (I-1.12)

elli sekizde, böbreg hastalına yaxalandım. (I-1.46)

fakat şe le şey olursa hawtada bi sewer ilk başlangıcında ya ar. (I-5.53)

ōrdan da geri gelip de burıyı geri canlandırmıya gudreti yox. (I-6.16)

da ha evelki edebiyatıysā ōrta asyadan gelmiş, bōle parçalana parçalana. (I-7.1)

yāni bizim köyün de belediye başkanı hiç ilgilenmiyo. (II-11.87)

ben evlendiğimde falan goyunum vardı yāni. (III-16.29)

1.2.2.1.2.8. +(A)r-

bunda da acık başarıya ulaşacaklarını sanmıyom yāni şimdi. (III-15.45)

çünkü babam rāmetlik beni evercen dēye iki yaş böyüttü, evel gittim. (III-22.49)

1.2.2.1.3. Fiilden İsim Yapan Ekler:

1.2.2.1.3.1. -AK+¹⁷⁹

bi yatakta yatardık. (II-8.40)

1.2.2.1.3.2. -az+

geçiyi getirdik, yalınız geçiniñ boğazını delmiş. (I-5.113)

1.2.2.1.3.3. -ce+¹⁸⁰

sınır da belirlemeyincik millet çekince şekilde duruyo. (II-11.84)

1.2.2.1.3.4. -ç+¹⁸¹

gazancı yok, geliri yok, adam çok çalışan. (III-24.43)

1.2.2.1.3.5. -enek+

öndan sōna işTē gelenēmiz górenēmiz yāni çok gúzeldir yāni. (I-3.9)

1.2.2.1.3.6. -gAn+

bi de ıssırgan var. (III-17.121)

1.2.2.1.3.7. -gA+

bir avuç gavurga verdi. (I-1.121)

1.2.2.1.3.8. -gI+

hayvan vergisi de varıdı, öteki gibi vergi de varıdı, sayım da varıdı
esgiden.(II-8.144)

yalıñız sâdece o bitgi çeşitleriniñ, ot çeşitleriniñ adını bilmēyom. (III-14.87)

saygı varıdı yāw. (III-22.46)

çalgıcı, çalgı malgı dutālādı. (III-24.24)

1.2.2.1.3.9. -Gm+

arif ba_ıa datgınımış, getmiş emirleriñ samalığa girmiş. (I-1.29)

o benim büyük bacım yetişgin gız, ben de bu celal gadar ikimiz burdan
bi öküz ara, babamıñ bi öküzü varıdı bi çit, bi de bi acer arabası varıdı
at_ıarabasından. (II-8.104)

len arkadaş dedim, ben biz de bi tırafıkdan korkuyoz o zaman tırafık çok
sıkışgın. (II-8.160)

wallā soğuk algınlıgına nānē, nāne. (III-15.29)

1.2.2.1.3.10. -(y)I⁴+¹⁸²

arapÇa yazılı bakır para. (I-5.259)

koksuñ, koku ne? (II-8.152)

tabi o an için eber dolu. (II-11.55)

ölü evine ākşamları öñden şôle oluyodu. (II-13.64)

1.2.2.1.3.11. $-(y)I^4cI^4+$ ¹⁸³

şimdi amma ayāna geliyo, tüccar veyāhut da alıc tüccarlar ve de kantarı mantarı görebiliyosun daha da endüstüri bakımında kantarlar biliyosunuz. (II-13.48)

şimdi bizim buranıñ düğünleri esgiden bizim günümüzde gürücü usûlüyle.(III-21.3)

baKdılar ki olucu dıl, ilçe merkezini biS, orası bizden ayrıldılar. (III-21.19)

bi gün evel bi okuyucu çıkar. (III-23.1)

1.2.2.1.3.12. $-(I^4)K+$ ¹⁸⁴

örda gasatura gırıxları, insan kemikleri. (I-1.91)

bunuñ torpağını çıkardım, elekden çıxmış gibi, şey gibi yumuşacık gara kıl.(I-5.192)

yanığa işTe yoğurt çalarız, allah izin verise. (III-15.28)

1.2.2.1.3.13. $-(I^4)m+$

emişimciler çanaxları sarmışlar, geliyeler. (I-1.53)

elinde şôle bi şu kesimde bi tātā, düzülmüş, nakışlı gibi, onu vurudu çeziñ üstüne, markalardı. (II-8.58)

hani su var ya, yaylım da var. (II-10.32)

köyümüzüñ dediğim gibi yüz otuz senelik veyāhut yüz kırk senelik bi şeyi vardır yāni, yerleşim birimi vardır. (II-11.10)

şimdi verim veriyo yāni. (III-16.30)

evde yatmadıgı,örda yattık amma hiç yıkım fila olmadı. (III-22.29)

1.2.2.1.3.14. $-mAn+$

öşür alırlardı geldiler hattā ben üş sene okudum ben eğirtmende. (II-8.52)

bizim  rda o zaman  ş t ne  retmen varıdı. (III-16.132)

ondan sarıgeçiliymiş bu  tık g   ntalyadan mı adanadan mı n rden gelmeyse
göçmen gelmeysiymiş burası. (III-17.2)

1.2.2.1.3.15. –mur+

y mur oluşsa baharın ol . (III-16.78)

1.2.2.1.3.16. –I⁴n+

ekin tarlasını kiraz dikTik,     r dikTik. (III-24.27)

guraklık, gum yığınları, erezyon da. (II-11.44)

1.2.2.1.3.17. –(I⁴)ntI⁴+¹⁸⁵

 niden sele dönüşTü m yd  axıntı yapTı mıydı sel basTırtır. (I-5.101)

ordan gece bi paldır k ld r adamakıllı garardı, bizim üsTümüze tek tük bi Çilenti
geldi filan hasılsı bek fazla gelmedi. (II-8.72)

balkon dökmeye gitdi de balkonu b lantısız yaptı. (III-14.38)

esgi bizim kendi  detlerimize göre cum  gün okuntu belek falan
dağıtılır.(III-14.72)

toplantı yap l . (III-16.145)

işde ne bil n anamız acıynan,  z nt ynen uşakl  it tsiz çıkdı. (III-17.49)

b ne bizim yaşantımız. (III-17.59)

1.2.2.1.3.18. –(I)t+

yanığa işTe yoğurt  alınız, allah izin verise. (III-15.28)

1.2.2.1.4. Fiilden Fiil Yapan Ekler

1.2.2.1.4.1. –AIA-

m met goyunu  yanına derimiş, govalarımış dedem. (I-1.155)

1.2.2.2. GÖREV DEĞİŞTİRİCİ EKLERİN YAPIM EKİ OLARAK KULLANILIŞI

1.2.2.2.1. Fiilimsilerin Yapım Eki Olarak Yeni Kelime Türetmesi:

Fiilimsiler burada, eklendikleri kelimenin anlamını değiştirerek yeni bir kelime yapmaktadır.

1.2.2.2.1.1. Mastarlar:

1.2.2.2.1.1.1 –mA+

o sürünme hendeklerinin içinde baba her şeyler var.(I-1.93)

sarma sarıyax, çorba ediyek, işde et bişiriyek. (I-2.13)

ilk_önce asKere ben ulaşTırma olarak izmir gâziemire gitdim. (I-3.1)

ēle bi o yandan çarpTı bi bu yandan Fılan derkene baxdım kimyon yolmacılar vardı. (I-5.38)

o aradā táK gırma varıdı, şeyde hâni hēybede teK gırmı siydim. (I-5.124)

kütüglün bi yanı doñuz gurşunu, bi yanı saçmaydı. (I-5.125)

geldim gazmaladım. (I-5.179)

şôle böyük, angara dövmesi beşli gibi. (I-5.258)

sulama kanalları yapılacak. (II-11.55)

sēudikden sōna zāten bu annaşmalı bi şey olur gāri. (III-14.66)

benim gız wallā dā yeni okumayı sökdü yā. (III-16.143)

wallā o zamanlar eşi dost toplanırdı adamların vesāire, işTe uğurlama, geçirme oluyoıdu. (III-20.85)

1.2.2.2.1.1.2. –mAk+

üş sene dussuz ekmek yedim ben. (I-1.46)

bura geldik, bura gelincik, köyün gıyına gelenden sōna demek ecik gaza fazla basıvırmışım, altımızdan çıkıvırdı. (II-8.164)

mesā ki asgere giden erin çocūn evinde yemek yinirdi. (III-20.87)

1.2.2.2.1.1.3. -(y)Iş+

hani demek istediğim yāni insanoğlu çox medet gösTeriyo, çalışıyor amā benimki de yāni birāz görüšüm, ileri görüšüm bi şeylerde yāni devletden acıx ekonomı çox gısıtlı yāni. (I-6.29)

esentepe mi derlerdi, beri uşda diyarbakırın girişinde. (II-10.38)

yürüyüş yaptık. (III-20.32)

1.2.2.2.1.2. Sıfat-fiiller

1.2.2.2.1.2.1. -(y)An+

deneyi savırı çıkarıdı şeyiñ içinden, düven süreçdik öküzüne. (III-24.71)

onlā yiyen gazanıñı düzeniñi varısa satcan üş lira yol parasını tāsildara yadırcañ.(III-24.97)

1.2.2.2.1.2.2. -er+

hani başga oldūmuz melmeket gurak bi memleketTir, başga bi geliri gèderimiz yoxTur. (I-4.2)

1.2.2.2.1.2.3. -(I)r+

kóyümüzüñ gelir gaynāñı sorarsañ arpay, buğday efendime sôliyim guru tarımsal yāni. (I-6.6)

1.2.2.2.1.2.4. -dIK+

bubasını anam dutdū, iki üş sarı lira verđidi hapısdakı adama, bildig adama, bunu öldür saña iki dene üş dene sarı lira vercen dedi. (III-17.47)

1.2.2.2.1.2.5. -mİş+

ne bilēn şōne geşmişimiz, geliken benim bubamı zenginlīni, paranın uçu filan öldürdülē, kesdi çobanı. (III-17.15)

1.2.2.2.1.2.6. -(A)cAK+

diyecem geşmişi, gelecē her zaman üçün garanlık yāni. (II-11.51)

1.2.2.2.1.3. Zarf-fiiller

1.2.2.2.1.3.1. –ken+

neyise gelini erkenden bindirmişler. (I-5.60)

1.2.2.3. ÇEKİM EKLERİNİN YAPIM EKİ OLARAK KULLANILIŞI

1.2.2.3.1. Hâl Eklerinin Yapım Eki Olarak Yeni Kelime Türetmesi:

1.2.2.3.1.1. +ÇA+

afyon sultandağı gırca köyünden. (II-13.1)

yalınız sādece o bitgi çeşitleriniñ, ot çeşitleriniñ adını bilmēyom. (III-14.87)

bakır ārdı dēřlē. düğünden önce olū. (III-16.20)

1.2.2.3.1.2. +rA+

ōndan sonra bahcecilik bizde başladı. (III-20.70)

1.2.2.3.1.3. +ArI+

goyıyalar içeriyē. (I-1.180)

bi bakTı, millet gidincē biz de goşTuk dışarı.(III-22.7)

benim yokarı ev Filan bōle patı patır düştü sıvaları filan. (III-23.31)

1.2.2.3.1.4. +dAn+

neden gaşdıñ, dedī. (III-22.54)

2. GÖREV ve ANLAM BAKIMINDAN KELİME ÇEŞİTLERİ

2.1. İSİMLER¹⁸⁶

Çekim ve yapım ekleri konuları işlenirken “İsim Çekimi” ve “İsim Yapımı” işlenmiş olduğundan burada tekrara düşmemek için aynı konular bir kere daha işlenmemiş ancak atıflarda bulunulmuştur.

2.1.1. İsim Çekimi

2.1.1.1. Çokluk Eki (bkz. 1.1.1.1.)

2.1.1.2. İyelik Ekleri (bkz. 1.1.1.2.)

2.1.1.3. Hâl Ekleri (bkz. 1.1.1.3.)

2.1.1.4. Tamlama (bkz. 1.1.1.4.)

2.1.2. İsim Yapımı

2.1.2.1. İsimden İsim Yapan Ekler (bkz. 1.2.2.1.1.)

2.1.2.2. Fiilden İsim Yapan Ekler (bkz. 1.2.2.1.3.)

2.1.2.3. Görev Değiştirici Ekler İle İsim Yapımı (bkz. 1.2.2.2.1.)

2.1.2.4. Hâl Ekleri İle İsim Yapımı (bkz. 1.2.2.3.1.)

2.2. SIFATLAR¹⁸⁷ Sıfatlar, vasıf ve belirtme isimleridir.¹⁸⁸

2.2.1. Niteleme Sıfatları: Varlıkları niteleyen, onları renk, biçim ve durum yönünden açıklayan sıfatlardır.

civicili tavıx gibi hec_ıolmassa anañ garnınıñ altına çeker. (I-1.37)

üş sene dussuz ekmek yedim ben. (I-1.46)

solumadan can veresi re_ıis deyin türkü ça_ıararax gediye. (I-1.57)

yüksek yerlerde çarpıştı mı essetTen altı saat yağıya. (I-5.36)

mezer daşı gibi, şe_ıle uzun uzun, çekişden çıxmış daşlar. (I-5.188)

gızıl beton var, yirmi santim toprān altından çıxdı. (I-5.231)

bizim bura kuru tarımsalla, hayvancılıkla geçimini sağlayan bi memleket. (I-6.37)

yāni şimdi bugün boş arāzi oralar. (II-11.35)

öle bir iki yararlı ot olabilir. (III-14.87)

yāni yağlı ot var, yağlı ot filan çok derde derman. (III-17.133)

2.2.2. Belirtme Sıfatları: Varlıkları işaret, soru, sayı ve belirsizlik yönüyle açıklayan sıfatlardır:

2.2.2.1. İşaret Sıfatları:

- hanı bacı bu zinaniñ babası, dedim geldim. (I-1.51)
- o ay devamlı yaşızsız geçer gider. (I-5.54)
- hayvancılık da bitdi sayılır bizim köyde bu gırızlerden dolayı. (II-11.1)
- birisi şu dereye yerleşmiş, dereseneK olmuş. (III-14.82)
- çoğafedesiñ sôlemesi ayıp pırostata dahâ bu faydalı, bu bitgi. (III-17.120)

2.2.2.2. Sayı Sıfatları:

2.2.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları:

- altı ayım altı gayme. (I-1.32)
- kóynek uşānda iki sene, üş sene galdım. (I-1.36)
- üş sene dussuz ekmek yedim ben. (I-1.46)
- gırx sekiz aydā yazın geldim. (I-1.98)
- beş yüz seksen goyundan seksen goyun teslim verdik. (I-1.105)
- miTyatta elli bir gün galdım. (I-5.14)
- bi kúpūñ içinde on kilo gadar var mıymış onuñ şeyi diyeler. (I-5.168)

2.2.2.2.2. Sıralama Sayı sıfatları:

- üçüncü garı babamıñ, alla allah. (I-1.31)
- hocam seldē, gāvedeydik ilk selde. (I-3.13)
- ikinci bölük, birinci bölükdeydim. (I-5.18)
- iki yıl ôle durū, üçüncü yıl aşlarız. (III-16.43)

2.2.2.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatları:

- birer gutu alıyax beşer kilolu. (I-2.10)
- ellerinde birer goca teyüp baıardarak, türkü söylüyerek, oyun oynayarax işTē yine aynı dāvet edilir. (I-3.11)
- ondan sōna altısar sāt da nöbet duttuk o şeyiñ yüzünden. (III-14.12)

2.2.2.2.4. Kesir Sayı Sıfatları

- memet çavuş ördan ateş etmiş, yarım dünyüyi batırmış. (I-1.90)

2.2.3. Belirsizlik Sıfatları:¹⁸⁹

filan adama. (I-1.47)

benim çōx merifetlerim vādır. (I-1.52)

dutmuşlar bikaç gişi aramıya, len bu neriye gayboldu deyin. (I-5.62)

birkaç sene ekdik, yıl da iyi oldu, vatandaş yararlandı. (II-11.72)

bôle benim gibi beş on kişi vardı. (III-14.10)

bi mēgē üşcü gelmiş. (III-14.29)

yāni biraz bilgisi vā mı diýe. (III-14.30)

ôle bir iki yararlı ot olabilir. (III-14.87)

2.2.4. Soru Sıfatları

hangi fincanın altında bulacān. (I-1.209)

len bu gax el işi mi allah işi mi, yāw nası bi gaK bu? (I-5.224)

nası bi şeydi? (III-20.30)

evde kaç kişi çocuk var? (III-22.68)

2.3. ZAMİRLER¹⁹⁰

2.3.1. Kişi Zamirleri:

SA'da kişi zamirleri ÖTT ile hemen hemen aynıdır. Ancak Karabağ- Türkmen bölgesinde “ben” ve “sen” zamirlerinin yönelme hâli eki aldığında değişmemesi, “bene, sene” şeklinde kullanılması dikkat çekicidir.

	TEKLİK			ÇOKLUK		
	1. KİŞİ	2. KİŞİ	3. KİŞİ	1. KİŞİ	2. KİŞİ	3. KİŞİ
YALIN	ben (III-22.72)	sen (III-24.56)	o (III-24.66)	biz (I-1.236)	siz (I-1.224)	onlar (I-2.12) onnar (II-8.7) onnā (III-24.4)
BELİRTME	beni (I-1.31)	seni (I-1.206)	onu (II-10.97)	bizi (II-11.33)	sizi (III-17.65)	onları (III-20.15)
YÖNELME	bene (I-6.46) baña (III-14.29) bana (III-15.37)	sene (I-6.9) saña (II-12.3) sana (III-18.62)	ona (28.21) oña (II-8.132)	bize (II-9.15)	size (III-18.49)	onlara (I-1.86)
BULUNMA	bende (I-5.71)	sende (sor.)	onda (III-17.78)	bizde (III-20.70)	sizde (sor.)	onlarda (III-24.26)
AYRILMA	benden (III-24.32)	senden (II-8.184)	ondan (I-1.86)	bizden (I-7.68)	sizden (III-20.27)	onlādan (III-24.27) onlardan (III-21.28)
EŞİTLİK	bence (sor.)	sence (sor.)	onca (sor.)	bizce (sor.)	sizce (sor.)	onlarca (sor.)

VASITA	ben(i)le(n) (sor.)	sen(i)le(n) (sor.)	on(u)la(n) (sor.)	bizlen (III- 20.53)	siz(i)le(n) (sor.)	onlar(ı)la(n) (sor.)
---------------	-----------------------	-----------------------	----------------------	---------------------------	-----------------------	-----------------------------

2.3.2. Soru Zamirleri

deŭi benim başıma neler geldi ölüm. (I-1.32)

neler geldi başıma? (I-1.36)

kime veriyeniz? (I-1.47)

nerèye gediyeñiz? (I-1.52)

ne derseñ de. (I-1.62)

zührebi hasTalıxlar nelerdir? (I-5.27)

len burı kim deşdi? (I-5.217)

şindi motura filan binen kim? (II-8.11)

len galak ne len? (II-8.44)

neriye şavk ediyosa ona göre oturusuñ. (II-8.154)

çawışım kim, onbaşım kim, bölük subayım kim, bölük āmiri kim ben bilmiyon.(II-10.46)

2.3.3. Belirsizlik Zamirleri

birini de seniñ gapına bağlayacām, dedi. (I-1.70)

kópēñ birini daŭatdılar. (I-1.113)

öbürüne de iki ay var. (I-1.129)

kendi kaçmış. varsa ki kimse yox, dedem. (I-1.165)

ali rıza goyunuñ içine girdi, birimizi vuracax, muxakak vuracax. (I-1.222)

hepiniz de dineliñ, siz gelmen. (I-1.225)

kimisiniñ goyunu ölmüş, kimisiniñ guzusu, kimisiniñ samanını götüriye, kimisiniñ arpasını buğdasını götüriye yarıp yarıp. (I-3.21)

şimdi gelini sen bindiriyekene ikiniz barabar binecēniz, dedi. (I-5.58)

sana üş kişi, sana üş kişi hepsine pay eder. (I-7.26)

o mumları erimiş erimiş, birazımızıñ üstüne bēyaz bēyaz geşmiş. (II-8.27)

birini kaldırdı. (II-10.96)

diyecēm kimisi şikāT_Uetcen diyo, eken bāzı kişiler var göl kenārını. (II-11.83)
şey mege üç için, şey merdivenleriñ altına dayadık, çay içmeye gidiyoduk
gazinōya. (III-14.2)

birisi şu dereye yerleşmiş dereseneK olmuş. (III-14.82)

yāni iki gardeş ailecek gelmişlē, biri ora biri ora bōle yāni. (III-14.83)

kimi eletdirikleri kesdi. (III-16.13)

hepsini yumduk tertemiS. (III-19.19)

2.3.4. Dönüşlülük Zamiri

usTa dedim ben, bu bināları kendiñ mi yapTıñ? (I-1.66)

bi de ben kendimi şaşırtmışım. (I-1.140)

2.3.5. İşaret Zamirleri

Burada “o” ve “onlar” kişi zamirleri ile “o” ve “onlar” işaret zamirleri şeklen aynı olduğundan tekrara düşmemek için örnek verilmemiştir.

yalın :

bu adamıñ yanında böyüdū, bu teslim aldı gızı dedī. (I-1.7)

oynarlardı, yüzüK oynarlardı fincan yüzü filan şu bu oynarlardı. (I-1.190)

belirtme:

bunu nere götüriyeñiz? (I-1.203)

şunu yiseñ eliñde bi şey oluş o geçer derlē veyā suratıñda bir şey oluş onu yiseñ,
onun suyunu içseñ geçer derlē. (III-14.88)

yaklaşma:

dayandım buña dörd_Uel, tañ tañ. (I-5.127)

bulunma:

ben dedim, komutanım benim bi hatām yok bunda. (III-14.55)

galdırılā fincanı ben derdim şunda ötēki dērdi bundā mu_UapPet çıkarıladı yāw
işte. (III-24.57)

ayrılma:

işde bundan on sene evel belediye oldu. (II-13.33)

eşitlik :

bunca (sor.)

şunca (sor.)

vasıta :

ēkserī burdaki şimci oturanların malcılığıla idāre olan bi vatandaşlar çox nādir
yāni ekin ekerler ama tarlası azdır fakat ekserikle malcılıx sığır goyun bununla yāni
hayat mūcādele ediyolar. (I-6.19)

2.4. ZARFLAR¹⁹¹

2.4.1. Yer ve Yön Zarfları

dön geri, dön geri. (I-1.84)

sıxıya gursundan geri miTyata gètdim. (I-5.14)

oruya aşşā tıkr tıkr tıkr daş attığın zaman tıkrTı olurdu. (II-10.26)

o gapıdan āşam ezeni okundu mu gatī sūretle ne yokardakı galanı aşşağıya
ēndirilerimiş ne aşşağıdakını yokarı çıkarılarımış. (III-17.5)

benim ayakKabī alēn diyerekTen geri dönmüş. (III-20.81)

hemen durdūm yerdē ē benim taksi vardı, bodurumu aşdım, içeri
girdim. (III-22.14)

2.4.2. Zaman Zarfları

ikindinde ben şimdi şura potuxlar çardax yaptı ya. (I-1.119)

şimdi bulaşx filan yıkamada bi ay gaytardım. (I-5.16)

bir ay bir ay sōna gısıma sohTular, o zaman yıxamıya başladıx. (I-5.23)

yine anlatıyadı bōle. (I-5.52)

neyise gelini erkenden bindirmişler. (I-5.60)

şimdik sülümân yemek yaparlarımış hemen âşamına gapatmışlar, gaş
gararını.(I-5.135)

şimdi bunlar ben oruya varmadan iki gún önce yedirmişlerimiş. (I-5.139)

ben de varđım berâber nöbet bittikten sōna. (III-14.26)

ērtesi gún, zabāna gız_ıev_i beş_ıaltı suFrā gadın geli. (III-17.83)

sāt birde, soğug_ıammā, sāt birde yedi sekiz jandarma geldi
akşehirden. (III-18.95)

2.4.3. Hâl Zarfları

böylecene oruya vardıx gayli. (I-5.8)

efendice gaytarıdıx. (I-5.16)

yine anlatıyadı böle. (I-5.52)

o ay devamlı ya_ıassız geçer gider. (I-5.54)

o da üsTüme beni gadın serinletsin diyekene o da beni ıslatdı, gadın banyo
etTi.(I-5.91)

čanā yarı çıkardı. (I-5.204)

bôlelikcene gazıklar. (I-5.259)

o gún davul boş çalardı. (I-7.20)

ondan sōna düğünler çox cafcaflı olıyadı esgiden, cafcaflı olıyadı. (I-7.29)

o mumları erimiş erimiş, birazımıziñ üstüne bèyaz bèyaz geşmiş. (II-8.27)

ordan bi esger arkadaşım vardı baya bi yuttümüz yudum ayrı giderdi. (II-8.40)

yemē yedik, herkez tabak gaşık topluyo çatır çutur. (II-10.48)

dediğim gibi bin dokuz yüz otuz dörtde göl tertemiz bitmiş akşehir
gölü. (II-11.24)

iyi bak len dèdi. (III-14.28)

yüzbaşı yüz tâne yaprak düşürcen dèdi kawasını vura vura. (III-14.39)

kesin göçē, kesin göçcek dèdim ben. (III-14.50)

kirazlā yeni tek tük bitdi. (III-16.42)

hepsini yumduk tertemiS. (III-19.19)

2.4.4. Azlık-Çokluk Zarfları

birez de onlara veridiñ, gerisini de kendiñ getiridiñ. (I-1.176)

çoğueyi çocudu, gabadayıydı. (I-1.207)

geldi filan hasılsı bek fazla gelmedi. (II-8.73)

bura geldik, bura gelincik, köyün gıyına gelenden sōna demek ecik gaza fazla basıvırmışım, altımızdan çıkıvırdı. (II-8.164)

yalıñız eber gölünde de bu sene iki bin bir tārihinde su oranı gāyet yüksēdi.(II-11.57)

kış, mevsimlere gelince eñ çok yāmır veyāhūt da kar daha çok yağıyor. (II-13.23)

daha fazla olursa olur. (II-13.68)

2.4.5. Soru Zarfları

eşşekden neue inmediñiz, filan işTe. (I-1.61)

bunlar naSıl geçer? (I-5.27)

onlar dē bi kaç gún sōna geldiler, nası bildiñ filen. (I-5.46)

gurşun deyin saçmı ne hal almışx? (I-5.126)

yaw nē dövdüñüz? (II-8.133)

neye ôle oldu, dedi. (III-14.56)

nası kazā olucak? (III-20.24)

imama dedim ki ne duruyoñ imam dedim yā? (III-22.7)

2.4.6. Görev Değıştirici Eklerle Zarf Yapımı

2.4.6.1. Zarf-fiil Ekleriyle Zarf Yapımı (bkz. 1.2.1.1.1.3.)

2.4.6.1.1. Asıl Zarf-fiiller (bkz. 1.2.1.1.1.3.1)

2.4.6.1.2. Birleşik Zarf-fiiller (bkz. 1.2.1.1.1.3.2.)

2.4.6.2. Çekim Ekleriyle Zarf Yapımı (bkz. 1.2.1.2.)

2.4.6.2.1. Hâl Eklerinin Zarf Yapması (bkz. 1.2.1.2.1.)

2.4.6.2.2. Bildirme Ekinin Zarf Yapması (bkz. 1.2.1.2.3.)

2.5. EDATLAR¹⁹²

āşama gadar makine dehliyedim. (I-1.33)

civicili tavıx gibi hec_olmassa anañ garnımıñ altına çeker. (I-1.37)

bi de cıplax eşşē binik yāhu. (I-1.60)

bi de şimdi demirçiniñ dukkanıñ önünde baña garşı geldi rāmatlıx. (I-1.119)

miTyatı gezinñ dedim yāw, çarşı izini vermezsniñiz bir_ay Filan. (I-5.9)

ondan beri de yarıx düzeldiydi. (I-5.83)

bôle şey ôle bi bayır filan yok, vitesini değıştirerek geldik. (II-8.163)

hayvancılık da bitdi sayılır bizim köyde bu gırizlerden dolayı. (II-11.1)

sādece gurānı kerīm ve elli ikinci gece duvası mevlüt okuduyolar üş gün.(II-13.67)

şey mege üç için, şey merdivenleriñ altına dayadık, çay içmeye gidiyoduk gazinōya. (III-14.2)

bôle benim gibi beş on kişi vardı. (III-14.10)

yāni bôle hādiseleř falan oldu canım. (III-14.13)

gadā+k genişletilmiş şekiller:

mum aldılar, yakdılar gara vagının bôle kahlarında bütün, belki girdiñiz girmediñiz ben de o zamana gadak girmedim. (II-8.24)

āndan sōna düğüne gün verilē, allah nasiP ederse guzum, onda altını guruşu ne gadak zīnet istēyōlāsa yapālā. (III-17.78)

ben esger garısıken oldu da bu gadak şiddetli olmadı yāni. (III-23.37)

2.6. BAĞLAÇLAR¹⁹³

2.6.1. Sıralama Bağlaçları

hākimine savcı gūlmiye durdu. (I-1.236)

burūya bi proje cizmişler eber ile akşehir arası sulanacak. (II-11.54)

şimdi çiflikle isaklı birleşereg_iki mahalle veyā köy diyelim, o zaman köydü artık yāni veyā nāhiye neyise. (III-20.24)

orî vâililik ve özel idâre ė iş birliĝile orî tāmîr ediyorlar, yapıyolar. (III-21.53)

2.6.2. Karşılaştırma-Denkleştirme Bağlaçları

fakat ben bir haftā şey_{et}Tim, işTe ilk gūn çarpıştık bir hafta hiç ne gelen oldu ne geden oldu. (I-5.143)

burdan bi tiftik mi yapā mı o memet ā denen adama babam verdi, bi şiy verdi amma tiftik amma yapā. (II-8.98)

aslında bir insanın hem dinî nikahı olması lâzım öte dünyāya garşı hem de maddî nikahı da olması lâzım bu dünyā hayātında maddî hayatdan arāzi, bağ bahÇe, hayvan ne oluşsa olsun bunları hak hukuk olarak halledebilmesi için. (II-13.79)

olup da ya iki ev edēsini ya bi eve. (III-16.90)

ya parayı verisiniz ya römoku sararsınız dedim. (III-18.62)

2.6.3. Cümle Başı Bağlaçları

halbüküsem üs yanda onu da ben unutmuş getmişim. (I-5.265)

zāten o yüzden dağıldı bizim kóy. (I-7.43)

hasılısı sirkeçide orda bi gūn mü iki gūn mü galdık, ondan sōna seçdiler. (II-8.31)

harman mādem ondan şey_{ettin}, emirile ôle emir vermeden harman savırmak yok. (II-8.56)

biliyoz dediler ama mümkünse biz şurda biraz daħa awlanalım dediler. (II-12.23)

fakat her iki tarawa da gidiliyor. (II-13.18)

ne bilin iki üç yıl yapTık, hiç çalınmadı yāni bu yörede bek ôle şey yok hırsızlık.(III-16.37)

yalınız bunun dedi arkadaşın, biñ sekiz yüS seksen_{altı}da olmuş. (III-22.30)

2.6.4. Sona Gelen Bağlaçlar

nasıl bilemem babamın babaları dedeleri dahi bilemez yāni. (I-6.4)

ata demek ki bâbası bile bürda doğmuşdur onların. (III-16.56)

şimdi onlār da aynı biz de işTe. (III-16.69)

demek ki uyudulā ōndan ōldu şeyi. (III-16.119)

olan dedi ki ben bildiren dedi. (III-18.94)

cırıcıPlak ôle bi bit yiyo ki tertemiz. (III-22.81)

ki+ne ile genişletilmiş şekiller: ¹⁹⁴

üş Tene çikolata alıyor, gerisini bana dedi kine bunu bölüğe dağıt. (III-15.36)

2.7. ÜNLEMLER ¹⁹⁵

2.7.1. Çağırma Ünlemleri

hey yiğenim başña gelmedik mi olur, bu yaşa girersin de? (I-1.150)

len demin münübüs geldidi burayâ. (III-18.90)

2.7.2. Gösterme Ünlemleri

aha bunlar beni sawıştırdılar, duāyı yaptılar. (I-1.77)

emmi işTe şu gadar ekin ektik deyi var tekmi veriyek. (I-1.170)

ahanız işde bu gırsal kesimde yetişen ot çaylar vardır. (II-11.20)

2.7.3. Sorma Ünlemleri

gittik adam aramaya, geliyomuş, satamamış. para? para yok. (III-18.38)

2.7.4. Cevap Ünlemleri

yox, gorkmıya da ôle şeyēdiye gocaman gız. (I-5.75)

efendim sarıgeçilidir, evet sarıgeçilidir, āntalyadan gelmedir. (II-13.36)

hayır demiş, siz benim demiş külümü göve savırısıñız. (III-17.28)

2.7.5. Seslenme Ünlemleri

ēl dövdu sövdu, ey ölüm. (I-1.36)

yay hemşerim, bizi garşıladi. (I-1.85)

baña dedi ki ābey dedi, hadi gidelim dedi. (III-14.29)

2.8. FİİLLER¹⁹⁶

2.8.1. Fiillerde Zaman (bkz. 1.1.2.1.1)

2.8.2. Fiillerde Kip (bkz. 1.1.2.1.2.)

2.8.3. Fiillerde Çatı (bkz. 1.2.1.1.2)

2.8.4. Fiillerde Olumsuzluk

Fiillerde olumsuzluk **-mA, -mI-** eki ile yapılır:

çolag_omarıñ goyununu mu gútmedim orda? (I-1.35)

dilerse gocàya varır, dilemesse yanında bulunur. (I-1.38)

dur devirme, diyesiye galmadı. (I-5.204)

bunda da acık başarıya ulaşcaklarını sanmıyom yāni şimdi. (III-15.45)

siziñ oralāda olū mu bilmem. (III-17.130)

2.8.5. Birleşik Fiiller

2.8.5.1. İSİM + FİİL

2.8.5.1.1. İSİM + eT-

memet çavuş ōrda emirsiz ateş etmiş. (I-1.96)

birinde de pire rāmatlīna dövüşTük, gavga etTik. (I-1.118)

cebinde ne gadar fişek varısa bāña teslim etTi mi? (I-1.200)

ellerinde birer goca teyüp ba_oardarak, türkü söylüyerek, oyun oynayarax işTē yine aynı dāvet_oedilir. (I-3.11)

terk_oetTi, gitTi. (I-6.14)

kóyün yüzde doksanı sultandağında ikāmet etmekTedir. (I-6.14)

sana üş kişi, sana üş kişi hepsine pay eder. (I-7.26)

bolawadından bizi çaya havāle etTiler. (II-8.2)

burdan sultandağının ofisine bi de teslim etme varıdı. (II-8.65)
ēsik geleceg olursā geri üsdünü takviye etdiriyo. (II-8.76)
gidene gadaş gomşular da dāvet edē. (III-16.1)
onuñ vāsıtasıyla bizimkileri iknā etmişler. (III-18.6)
ōndan kēri, ē büyüklerimiS kendi aralarında işte taksim etmişler. (III-20.16)

2.8.5.1.2. İSİM + eyle-

onları da allah hidāyet eylesin. (II-13.23)

2.8.5.1.4. İSİM + ol-

hā tālib olduK. (I-1.1)
dutmuşlar bikaç gişi aramıya, len bu neriye gayboldu deyin. (I-5.62)
o gibi dedim gaybolur gèder, elimizden. (I-5.241)
sivasda acemi birliğini bitirdikden sonra diyarbakıra terhis olduk usda
birliğine.(II-10.36)
dövdülē, anam felc oldū. (III-17.52)
büyüklerimiz gider, düñürcü olur. (III-21.3)

2.8.5.2. FİİL + FİİL

2.8.5.2.1. FİİL + (y)A bil- (Yeterlik Fiili)

gözün görebildiği öte yannı deñiz. (I-1.94)
fakat şeile olursa azıcık şeile ēri olursa hafta hafta bulanabilir yāni. (I-5.55)
o vaziyet sürebildimiz gadar az çok ôle geldik. (II-8.162)
ārpa, buğdey köyümüzde çiçek her mahsül yetişebilir. (II-13.15)
şimdi millet her tarawa dağıldığı için mēmur āmır her tarawa da gidip gelip
görebiliyolar. (II-13.18)
ôle bir iki yararlı ot olabilir. (III-14.87)

Yeterlik Fiilin Olumsuzu FİİL + (y)AmA-

çardax yaxın gelemiyik. (I-1.147)
şimdi ayaxda baxıyam bi şey anlıyamıyam. (I-5.226)

çıġardım mektup, şu, bu, fotōraf aradı aradı yaramaz bi şey bulamadı. (II-10.85)

2.8.5.2.2. FİİL + (I) ver-/ vİr- / vĕ- (Tezlik Fiili)

bura geldik, bura gelincik, köyün gıyına gelenden sōna demek ecik gaza fazla basıvırmışım, altımızdan çıkıvırdı. (II-8.164)

gaza fazla basıvırıyon, motur pataradan gidiyo. (II-8.167)

gonyadan eġitim alana götürdüler, gelivir marş sōletTiriyo, dā biz marşı ne biliriz? (II-9.7)

aşşāda bi tane işmegüçin su çıkarıverdiler. (III-15.51)

oña dolduruverilēdi ammā. (III-16.87)

ben de gōyvēdim. (III-16.146)

gırca dereçine deyveriz, onlarda varıdı. (III-24.26)

2.8.6. Fiil Yapımı

2.8.6.1. İsimden Fiil Yapımı (bkz. 1.2.2.1.2.)

2.8.6.2. Fiilden Fiil Yapımı (bkz. 1.2.2.1.4.)

METİNLER

ADI SOYADI	Musa KANDEMİR
YAŞI	80
ÖĞRENİM DURUMU	Okuryazar
DERLEME YERİ	Karapınar Kasabası

Metin Numarası: 1

KIZ İSTEME, NİŞAN VE DÜĞÜN NASIL OLUR?

şindi burdan bismillāhirrahmānirrahim dersin, gèdersin gızıstemiyē. hā tālib_olduK. tā bazarağacına tālib_oldux. benim olan vardı. bunlar bilir, dervişi biliyen mi? gız beş sene onun yanında gardeşini oxutmuş, pambıkkalede, akkóyde. orda oxutmuş çocū. ō bi ev dutmuş. bu gız bunun yanındā o coçuğa baxmış beş sene. biz burda gız arıyax olana, soñ olana. o dedi ki gız benim göynümde dedi, baba gezinmeñ dedi. ā èyi bi de geldiler **5** burūya, bizi götürdüler orūya. vārdıx orūya, onlar dedi ki bizim de_el gız dediler, hüseyiniñ dediler. benim dervişin adı hüseyindir. bu adamın yanında böyüdū, bu teslim aldı gızı dedī. o ne derse ōrda olacax dedi, gızın anasına babası. emmisī gız gelsin burūya dedi, soralım. allah_izin verise, nāsib_olursa verelim dediler. gız geldī, bürdan getTik, nāsib_oldu, verdiler. onlar dedi biz nişanı dediler, düğün olıyakan dakarıx dediler. **10** èyi, bekledik, düğün oluyokan burdan getTik, nişanımızı daxdıx bi gún evel. èrtesi gún çalgıcımızı dutdux. burdan belediyenin arabī dutdux. gonum gonşu toplandıx, vārdıx ōrda ōrda etTik düğünümüzü. gızı aldıg geldik burıya. ānadin mı boba? allah nāsib_etdi, iki dene de çocū oldu ölümün şimdi bi gız bi olan. deñizlide çalışıya. ya yedi dene ölüm var benim. biri de öldū, sekiz. bi de eğreli böyüttüm, dokuz. eñ güçÇük öldü, doğdaş. **15** şeyin var yā ibişiñ gara āmet öldüydü ya. o öldū, ramazanlıx, ōndan bir hafta sōna da benim çocux öldü. māmūt hoca geldi burda yıxadı. kātıp veli geldi, musa çocuk geldi cenāzē gótürdük, goduk geldik. bū musa çocūñ gardaşının gızı ölüm. püskūt, şu bu görmiye gèderiz. işTe bi altın yüzük neyise bi hediye götürürük, daxarıx ōrda. ānadin mı? biráz gutuları olur, gutu gótürürler. ōrdan bi gezmiye giderler, görerler gelirler. bürda biz **20** cumā gún dıkdik. cumērtesi gún arefe etdik şey gına yaxdıx, cumērtesi gún. pazar gún de gelini āldıx geldik. anadin mı? evet bēle.

GENÇLER ASKERE GİDERKEN NELER YAPARSINIZ?

askere uğurlama toplanırlar, gelirler. deliganlınıñ yanına oturular. beşon guruş harşlıx goyan gor. ānadıñ mı? dengine düşerik, alı gederim. cāminiñ dibinde hoca duwāsını yapar. bindiri sawuştururux. bi şeyimiz yox bizim şimdi. ele şuydu buydu yox. benim **25** başımdan bu gadar geşdi. benim anam yoğudu, babam yoğudu. ben perişanlīna asgere getTim. el gapısında böyüdüm ölüm. ben mī? benim altı ayım altı gaymeyē. altı ayım on sekiz gaymeye çoban verdiler. anam öldü, babam bi dā evlendi. anadıñ mı? hā o da bi deyusumuş. arif baḷa datgınımış, getmiş ėmirleriñ samalığa girmiş. ėrda arif bāḷa teslim etdiler. ėcünüñ ali oldu, berdoş oldu. berdoş da geldi bizim gızı aldı geri. analımdan **30** olan gızı. babam bi dā evlendi. üçüncü garı babamıñ, alla allah. beni satTılar satTılar yediler. altı ayım altı gayme. on sekiz gayme, seksen gayme. deḷi benim başıma neler geldi ölüm. bit şuralarımdan axıyadı. āşama gadar makine dehliyedim. burnum ganiyadı. garabıñardan goyun sula, çuxurcaxdan goyun sula. haytaniñ goyununu mu gútmedim, o gara gúdūñ goyununu mu gútmedim ėrda? çolagḷomariñ goyununu mu gútmedim **35** ėrda? kóynek uşānda iki sene, üç sene galdım. neler geldi başıma? ėl dövdü sövdü ey ölüm. allah anañı alacāna babanı alsıñ. civicili tavıx gibi hecḷolmassa anañ garnınıñ altına çeker. dilerse gocāya varır dilemesse yanıñda bulunur. anadıñ mı? şinciki evlenenlerden gorxıyam. alçaxlarda duman olmaz, gar olmaz. dul garıda namuş olmaz, ar olmaz. yiğidḷolan yiğit dulḷavrat almaz, dedim. sabāna gaxar, gaşanmax ister. bir yumrux **40** vursam da boşanmax ister. hōsiyetim olsuñ, dulḷavradḷalmañ. elinden gurtulan sadaka versiñ. sabāna gaxar, inē saḷar. beñe öwkesinden çocū döver. geder mecilise esgi gocasını öwer, diye. gızḷalırısañ bi söz gatmaz sözüne. söz sōlerseñ döner geder izine. dul alırısañ at gibi kişner yüzüne ölüm, hallallā. neler geldi başıma benim. ānadıñ mı? dolu da yağdı, gar da yağdı, yā. bacımı dutTular, vērdiler. analıma verme dedim. bunuñ analı. anasını **45** babamḷaldı dedim derdi. ėlli sekizde, böbreg hastalīna yaxalandım. üç sene dussuz ekmek yedim ben. beni çaraxlar orıya. kime veriyeñiz? filan adama. berduşa merduşa. ėcünüñ berduşa. vērmeñ dedim. baña analım bi laf sōledi. gafam getmiş yēgenim. meraxlı da dertli gónlüm meraxlı. zineye vereniñ olur mun axlı? devret diyeler de ovanıñ düzü. çapa da gótürdü hōsneniñ gızı, dedim analıma. bizim köyüñ horazları zabahınan öter. dul **50**

garılar gızı zinēye satarlar, berdoşa satar. yırtıgımış külefiniñ depesi. hanı bacı bu zinaniñ babası, dedim geldim. benim çōx merifetlerim vārdır. ānadiñ mı? nerēye gediyeñiz? emişimciler çanaxları sarmışlar, geliyeler. hekmete süt satmıya gediye. parıyı görüncü südü satarsıñız. gurbanıñ etini aşa gatarsıñız. gāveye oturu bol bol atarsıñız. çiçeK yāna da gōbek atarsıñız, dedim. garılar daşa ... baña. benim deli devre işlerim çoxdur. çifte **55** gediye oküz, dēh dedim oküz. anadiñ mı? bi çit oküzüm var, ho derim getmez. senede gazancım belediyye yetmez. bitli gorucuyna bekÇi gapıdan getmez. solumadan can veresi reᵛis deyin türkū çararax gediye. ānadiñ mı? emişimden geliyeler, haşgaşlı derik bu bilir. orūya vārdım oküzüne. çifte gēdiye. beşᵛaltı garī emişimden geliye. haleplilerin gelinleri. bi de cıplax eşşē binik yāhu. develik damdan deᵛel, musa adamdan deᵛel. **60** eşşekden neᵛe inmediñiz, filan işTe. çocūm olmya, çolūm olmya bōle şōle bēle filan dedi. ne derseñ de. emişimciler sallandılar aşşağa. utanmadan halepli de palan vursuñ eşşeğe. peten gızı cıPlax binmiş eşşeğe. daşına sap oldular gaşdım. halepli garısı benim dayazam olıya. anamıñ halasınıñ gızı. sıgır sürerimiş. dayaza dedim, bi gancıx kōpek beslemişiñiz. haşgaşlı boğazında beni daladı. enişteñe sōle de bālasıñ dedim. vārmış sōlemiş. bi de **65** masarıñ odı yapıyam ōrda. usTa dedim ben, bu bināları kendiñ mi yapTıñ? bi de geldi şindi ā dōrt ırahmatlıx var. deli gocanıñ onbaşı var, ā halepli gocalar var vallā dedim, dayı dedim bu baña çatacax şindi. geldi, gāvī işTiler, goley gelsiñ hayırlı olsun. ē baldızᵛolu, dedi. benim geline ne deyi türkū çarardıñ, dedi. enişTe bōle oldu bōle oldu, dedim. o kōpek siziñ sülāleden gancıx gumlıya, dedi. birini de seniñ gapına bağlayacām, dedi. hoş **70** bereket versiñ, dedim. büyüklerden kemlik gelmezᵛolum. bunlarıñ goturu da suladım ben. ōrda tavıx damını. aman bize bi izin ver diyeler. kaçacaxlar. deliganlılar işTe yāw. yā hey ölüm benim başıma gelmedi.

ASKERE NASIL GİTTİNİZ?

ben asgere mi şimdī benim enişTem vardı, bodurlarıñ musdāwa. bilir bu. dāyazamıñ gocasıydı. āylıgım sekiz gaymeye hizmekarıdım. o zamanıñ parasıyna, kırx altıda. **75** ōrdan asgerᵛoldum. ēvde ekmek yox ölüm vallā. işTe dayım varıdı, mācūrōlu derlerdi. öldü rāmatlıx. gırx yedide öldü. aha bunlar beni sawıştırdılar, duᵛāyı yapTılar. geliboluya gēTik. geliboludā yirmi ay galdım. demirtepe diyeler. gorgan yapTıx, bütün

o dağlara gorgan. acıx dīdınıñ necāti vardı, pire derler. bizim kóylü. ondān sonrā patırın sarı varıdı. çolāñ musa varıdı. onlar kırx beş ay asKerlikler yapTılar baba. ònlar beñe geldi. **80** şerevedUrāmatlıx aydıncınıñ hacı bizim ziyāretimize geldi. geliboluya dikTiler bizī, ayıracaxlar saᵛa sola. beñe dediler ki su geti dediler. teğmen var. kāyaōlunuñ aptulla var, şimdi antalyada ya. o var. matıraları āldım, yaz gúnü, baħar gúnü suya gediye. biri palaskile geliye. dön geri dön geri. susuz ölecek miyim dedim len? nere getmeycēm? āsger. gēldi çeşmeciniñ omar. savkiyat başına gelmiş. vay hemşerim, bizi garşıladi. hepimizi **85** bi yere tābi etTi. filen yere filen yere daᵛtTı bizi. ondan sōna bi de onlara habar vermiş. onlar gırx beş ay asgerlik yaptılar, baba. bizim ziyāretimize geldiler. yirmi ay gelibolunuñ demirtepede gāldım. ondan sōna yedi ay da eceĀbata atladım. harbiñ olduğu yere. eceĀbatTa çanakgaleniñ garşısı. eceĀbata top zeytinlik diyeler òrda. òrda galdım, yedi ay yirmi yedi gún. ānadiñ mı? memet çavuş òrdan ateş etmiş, yarım dünyüyi batırmış. **90** onuñ türbesini filan górdüm. òrda gasatura gırıxları, insan kemikleri. āzında diş çürümemiş hendekleriñ içinde. su yerine gan axmış òrda. oraları gēzdim. gasatura gırıxları var, kúrek gırıxları var, insan kemikleri āzında diş çürümemiş adamıñ yāw. o sürünme hendeklerinin içinde baba her şeyler var. decēm, şimdi bizim çuxurcān sarp. gözün görebildiği öte yannı deñiz. gelir sarpa girermiş düşmanıñ asgeri bizikini depe dalKat gibi gırarlarımıñ. **95** toplar durıya, havan topları. biriniñ içine namlınıñ içine mermi girmiş, daᵛatmış. memet çavuş òrda emirsiz ateş etmiş. yarım dünyüyü batırmış. onlarıñ türbeleri var oralarda. oraları gēzdim ben, yā. oralarda gezdim. gırxĀltıda asgerĀoldum. anadiñ mı? gırx sekiz aydā yazın geldim. gırx sekiziñ yaz ayında geldim, yāh. bizim gúnümüzde asgerlik düşTü.

KARAPINAR'DA MÂNİ SÖYLEYEN BAŞKA BİRİ VAR MI?

osmancıx garısı. osmancıx garısı deñizovaya gēderimiş. gambler sormuş, ne götüriyeyñ **100** ebe, demiş. ekincilere bal götüriyem, demiş. tam deñizĀovanıñ orūya varınca eşşeK tökezlemiş. çanak elinden düşmüş, topalax daᵛalmış. gambler inmiş daş dövmeye durmuş¹⁹⁷, arı oğul verdi deyī. ānadiñ mı yiğenim? Kamber ôleydi. işTe ben de ôleyim.

ÇOBANLIK YAPARKEN KURLTLARA HİÇ KOYUN KAPTIRDIN MI?

gırx yedidē, gırx sekizde asgerden geldim. gırx yedide árif bēniñ goyunu gútTüm. pire rāmatlīna. beş yüz seksen goyundan seksen goyun teslim verdik. bi gar düşTü bēlē. **105** gasımıñ dokuzu mu işTe bi gar düşTü. hıdırelleze on sekiz gún gala gar gaxdı. olux yox. dingecin harman yerinden getiriyek sırtımızına goyunu gırdıx. anadıñ mı? bi de garşımızdan canavarlar gelmiş, habarım yox, guşlūnan. kópek getTi. arif bē de yanımızda rāmatlıx. vārdım, dokuz dene canavar. gurtarma bire kópek varamıya üstüne. bodurlardan bi gara kópek var. mekkeliölunuñ deli mēmediñ çardaxda sesime yatışTi. ama kópek **110** bursuya getTi goyunna da geri geldi üç ay sōna, o kópek. ōrdan potuklarıñ kópekler hāvız hasanıñ gışladan dolandı. çil imam orūya bi çardax yapTı ya. o burdan çığırınıcı musa çavuşuñ kópekler ortadan üç kópeK üsdüne bindi mi? kópēñ birini daꞗtdılar. gop diye beñe arif bā. gopTum. ben varasıya dōrt bacā bi ... kópēñ. bizim kópek eñseledi. birini ayırdı. bizim kópēn de arxa bacānı somurmuşlar. geliye gara kópek içinden çıxmıya. **115** vurıya, bi birine bi birine vurıya. gara kópek curetliydi. ōndan sōna musa çavuş rāmatlıx geldi. bi de çobanı var garagışladan saꞗar veliniñ o çavuş, o geldi. kópē bēle goydux, bōlece kópē daꞗtdık. birinde de pire rāmatlīna dövüşTük, gavga etTik. kúsTü geldi. ikindinde ben şimdi şura potuxlar çardax yaptı ya. ōrda o zaman çardax yox. āşam garanlī goyunu doladım. kel bi kepenēm var. ayakgabım da şimdi garılar patik geyiye ya **120** onuñ gibi. geldi rāmatlıx yanıma. bir avuç gavurga verdi. bi terk hēbesi var. ōñünde ekmek dolu, arxasında top dolu. üst yanındayım goyunuñ. ikimiziñ arasından canavar saldı. toxluynuñ birini aldı aradan, yoxarı gediye. ayakgabını da atdım, kepenē de atdım. ardına düşdüm ben bunuñ, gurtarma dē. mekkeliölunuñ çardaxdan gara kópek gēldi. atdırmış, ōñ yanını sürüdü geldi báña. ayakgabıyı aldıñ mı arxadaş? görmedim, dedi. ayakgabı **125** galdı. hadi zabāna bulurūx. zabā gadar bi de üsdüne gar yāmasıñ mı? bir hafta galdıx mı? bir hafta sōna o gara kópē bi filinta aldım. geldim burda ā bi ayakgabıyı verdi. ayāma geydim, gētdim. ānadıñ mı? beş yüz seksen goyundan seksen goyun teslim verdim. kópē canavara yedirdim. şimdi bi de guzu güdiyem bax, iki ayına. öbürüne de iki ay var. guzu güdiyek. toxlunuñ osman var bilir misiñiz? onuñula güdiyek. kel emēdiñ yoxarı **130** çardaxdayıx. onuñkunu çardā vurıyax. benimkini örene vurıyax yatıya. āyımız yetTi, zabāna teslim verecēğik. osman, gel ayımız yetTi. zabāna teslim verelim. benim kópek

yox, seniñ var, èyi idāre ediyedik, dedim. osman dedi ki ben temelli gúdecām dedi. len etme osman. osman gètTi. ben arpa çuxurunuñ o yanlarda filan gütTüm. sāmiyne de şey harman yerinde. āşdı, örene gapatTım yiğenim, yatdım. benim òlaklar ürkiye ağılda ya **135** òğlak ürki diye sanıyam. me_ersem osman aşşā yanıma yatmış, uyumuş. guzu iki yüz seksen guzu başımda canavar gırmış. habarım yox, kópeK yox. bi de gaxdım, bi guzuyna bi oğlax, òlum. o yanna gopdum, şu yanna gopdum. üleş etirefim. sermiş. òsman osman, osman yox. osman günüñ ucuyna geldi. osmana bir iki vürdüm buña. garagışlada ebesi varıdı. godu gaşdı. bi de ben kendimi şaşırtmışım. ālar oturumuşum daşıñ üstünde **140** gāri. insan şaşırdıya òlum, èle şey górdü mü. petliölu vardı, petliölu musa. bu bilir. ā bi de geldī. golumdan dutTu galk deyin. bilmiyem ben galk dedīni. baña iki üş dene atTı ama tokadı, sālam atTı. kendimi. ...diyelim gèdelim dedi. topladıx geldik iki yüz seksen guzuyu. bôle böcüğe gırdırdıx biz òrda. yā aslanım. bax başıma gelenler çox benim yā.

burdan gırx_ıltıda asgere gedecēm, hizmetārim. goyunu çekTiler geldiler, hıdırellez **145** yaxın. anadıñ mı? bābam bağırdı. gètTim, beygire bindim, gètTim. dikren varıdı, dikren. garda galıx, yatıx, dereniñ içine. çardax yaxın gelemiyik. beygir ölmüyük, eşeK ölük. kendi de kúrkü geyik, yatıx. bi de varıyam bağ deresinde góçmuş. el ayax yoxarda bële. beygir çıxdı garşıma, döruldu. getirdik kel āmetlerine fışkıya gómerek, bilmem nēdereK dikreni ayıkdırdıx. doñmuş yāw. hey yiğenim başıña gelmedik mi **150** olur, bu yaşı girersiñ de?

ÇEŞİTLİ KONULARDA KONUŞMALAR

sen aliniñ òlusuñ. hā şindī seniñ anañ memediñ nışanlısıymış, ebeñ, mallı gızı, mallı garı. memediñ nışanlısıymış. bũ varmamış. gevitliye kaçmış, dedeñe. o da getirmiş, aplāñ evine gomuş. dedemiñ, dedemiñ. araplarıñ eviniñ oldū yerde dedemiñ evi. he_ā orūya getirmiş. sa_ırlarıñ goyununu güderimiş dedesi bunuñ. mēmet goyunuñ yanına derimiş, **155** govalarımış dedem. èrtesi gün de òle gelirmiş. mēmet ben señe demiyem mi? goyunuñ yanına, derimiş. govalarımış. ta sōna. o zaman bôle vas_āit nerde? dedem eşşē binmiş, bacānı sallıyı sallıyı sultandağından bi top alaz almış. ondan sōna getirmiş, el etmiş apıklara, gomuş gelmiş. sōna kel_ölaniñ garısını doğum yapmış gocağāz. geri

dedemiñ evine gezmiye gelmiş. bir haFta dedemiñ yanında durmuş. dedem gene ikisine bi **160** aygıt düzmüş gene gótürmüş, gomuş gelmiş. dedesiniñ evine. dede o zaman hatır vardı. benim dedem öhrüydü. sakal burda mıdı? bārı açıdı. evelallah sonra aplax derlerdi.

gocagarı gelmiş, len emmi demiş. bunlar aşix gumarı oynıyalar. beni aç goyacaxlar. ekin ekemèye getmiyeler demiş. sen gèt gocağaz, ben varıyam, demiş. hindi gocagarı da bunları çox döver deyı bunları saxlamış yúküñ altına. kendi kaçmış. varsa ki kimse yox, **165** dedem. yúk titirdemiş diye, titremiş diye damak goca. bi de yúk titiriyinci diye bizi çekTi çekTi indirdi diye. goca elleriyne dövecek diye. hadi bu ananızıñ hatası dövmiyecēm yiyeim dedi, diye. şimdi birimiz óküç goşıyadı ya birimiz diye tohum atıya, birimiz aplā tekmiye gediye. dede çifte gediye deyı diye. gabiri nur olsun, diye. ekip geliye, diye . emmi işTe şu gadar ekin ektik deyı var tekmi veriyek. gótürdümüz **170** buğda şu gadar, şunu şöle etTik deyı. aferim ölüm, āferim ölüm. beyle diye bizi adam etTi diye. gabiri nur olsun diye bax.

ESKİDEN ÖŞÜR VAR MIYDI?

varıdı bizim günümüzde varıdı öşür. sōna oldu öşür. ondan sōna oldu öşür. evelde yoğudu. gelirlerdi, harmanı sawırdıñ mı damga vururlardı. ē bi damga getiriyeñ sawırdıñ buğdanıñ üstünē çalmasıñ deyı sen çalmayacān. alırlardı. gene de çalarlardı. heykel alırdı, **175** çilölān alırdı. gótürürlerdi. onlar da gorucuydu. birez de onlara veridiñ, gerisini de kendiñ getiridiñ. şu devirde rüşvet yimedik adam mı vār? ceceniñ tāhir, eziziñ kelliynē şeyē ipsize ehmetli gocanıñ bi goca kirişi varımış. ā bu kirişi getiriñ yarın yaxalım demiş, kóylülerin odada. muhtar ya. örda getiriyeñler şindik goca kirişi, yarıyalar ipsizine eziziñ kelle. goyıyalar içeriye. tavuk çaldırıya bunlara tāhir ā. tavığın diye geri yannını yeñ de **180** dōşünü baña gon derimiş tāhir ā. bi gün ēmetli goca varmış tāhir āya, şikātçı. muhtar ya. len demiş bu deyuşların işi demiş tāhir ölüm. benim kirişi gótürükler demiş. neyise çaarıyım emmi demiş, bi soruyum. getirmiş ahıra gapatmış bunları. ben duvara vururum, siz bārıñ demiş. o duvara vururumuş, onlar baarırımuş. o vururmuş, onlar baarırımuş. yāv emmi demiş, öldürün mü elin çocuklarını demiş. almadıx diyeler demiş. nēdiyin **185** yāv demiş.

KAHVEHANELERDEN ÖNCE KÖY ODALARI VAR MIYDI?

köy odaları vardı yâ. odadaydık. garsawıranlarıñ oda varıdı òrdaydık. aşşādā çamlılarıñ oda varıdı, òrdaydık, oradaydık. çoğudu. cevizāların oda varıdı, epey oda varıdı. şordā şeyiñ ismeyil hocanıñ varıdı şimdi şeye geşdi keçe çarığıñ uşaxlarına geşdi ora, yıxdılar. oralar yâ. oynarlardı, yüzüK oynarlardı fincan yüzü filan şu bu oynarlardı. birinde gene **190** memiciniñ musdava varıdı. bilir misiñiz siz memiciniñ musdavıyı? elli birde öldü. rāmatlıx bizim arxadaş. asgerden barabar geldik ya. patı düğünden geliyeken çamlılarıñ odada guldurōlan muldurōlan òñüne geçikler, dövükler. cāmiye can atıx patı. bize geldiler sōlediler hemen, odada oturiyax ali hocalarıñ odada gaxdı getTiydi rāmatlıx. mavzeri almış, gocabıyıxlarıñ evin üst yanına çıxmış. el almış oymā şimdi silānan. ayıñ aydını **195** takır takır ötiye. biz kōlgelere gaçıyax. o aradā sāmiyne o antalyada ... aptılla da şeyden atarlarımıñ, şākiriñ gapıdan. aha dayandılar gurüşunu. bi de çörçil jandarma çavışı hücum etmiş, güçÇük çeşmeniñ yanıña, òñüne. iki jandırmıyna iki el de onlara sıxmış mustafa ırāmatlıx, jandārmalara. bi de şimdi demirçiniñ dúkkanıñ òñünde baña garşı geldi rāmatlıx. ikimiz garşılaştıx. tufē aldık o guyuya atTıx. cebinde ne gadar fişek varısa bāña teslim **200** etTi mi? akgaşlarıñ gapıya vardık. götüriyeler musTavı. bodurlarıñ oda boşandı. odadan bi yörüdüler. eyip,süleymán ā, arif bē, çörçiliñ òñüne geçTiler, jandarma çavuşunuñ. dōwülen bizde, sōwülen bizde gafa gırılan bizde dedi. bunu nere götüriyeñiz? garagolu basmax ēyi olmaz dediler. mustafı ellerinden aldılar. hadi allāısmarladık. geldiler getTiler. mākemiye getTiler. mākemedede guldurōlan yayan gelirimışmış. musdāwa onuñ da bacana ya. ā **205** şimdi yolda yayan gelirler. gel godumun deysu demiş. arabıya bindirim de seni de götürim demiş, rāmatlıx. garnı genişidi musdawa rāmatlığıñ. çoğeyi çocūdu, gabadayıydı. almış gelmiş buriya, yāh.

yā şoriya gediyele, fincanıñ altına yüzük saxlıyalar. hangi fincanıñ altında bulacān. doxuz filcan içine goyıyalar, alıp gediyele şoriya. òrda dört kişi bi yanna, dört kişi bi yanna. **210** biz goruz. sen gōtürüp goyan. dört kişisiñiz. biz bulaciğik gāri içinden hangısındaysa.

KARAKIŞLALILARLA NASIL MAHKEMELİK OLDUNUZ?

şimdi avcı gadir vardı bizim. āvcı gadir varıdı. şurda öldü rāmatlıx, yaxın öldü. bunlar bilir de. gırda ciyarası tükensin ava gèderdi, döner gelirdi. acemi tosunu dóvmüş, eziyet etmiş, ėrtesi gún de yolda ölmüş. patırın oruç, bizim olan kesmişler, gelmişler tosunu. ė bi tosun alıx. alık örgedemiyik. neysē burdan yardıma getTik biz bunlara. beş altı kişi yardıma **215** gètTik. çiftini süriyek. şimdi bizim garabuñarlılar total ibrāhim varıdı, bilirsñ ya. boğarsık dereden ördā bunu daşına ele aldı, boğarsık dereye yörükler. buruyu sürme deyí. ele aldılar. iki el de silah atıldı. ben de övenderi dikTim ben de yörüdüm, gopTum. o aralar bizim garabıñardan yirmi deneyik vallā apTullām. dingeciñ apTulla, bizim olan çōx yāw. ... memet filan çōx. ak gót ali filan. altTan yoxarı varıyakana iki el dabanca atıldı ya **220** kim atTını bilmiyem. çıxdım depeniñ başınā, bi bölük yörük. o arada birezi boğarsığa habarcı getTi şimdi. muammer dabancı dolduruş yapTı, ali rızanıñ eline verdi. ali rıza goyunuñ içine girdi, birimizi vuracax, muxakak vuracax. len goñşular etmen, dedim. derviş dayımına hacı aliyi üçguyulular vurdu, dedim. burda bir iki ölü olacax şimdi, siz bi durun dedim. hepiniz de dineliñ, siz gelmen. vurusu beni vursuñ dedim. siz gelmen, gatiyen **225** gelmen. ā, saxın gelirsñiz bu galabalığa. goyunu basdı der bu adam dedim. bu cocux bizi vurur. girdim goyunuñ içine. ali rıza şu dabanci bi beline bi sox ölüm. orda yaxını bizim tarla var. biliyeler beni. soxTurdum belinē, dönderdim. hadi dedim. onları da topladım, geldim, gètTim. āşam_ oldu kemal ombaşıya bizi şikāT etmişler. ifāde ifāde ifāde. verdiK ifādemizi. ülen getmedik getmedik bize gış gúnü bi ihsar gelmesiñ mi? hadı **230** bolavadına toplandıx ihsara. gètTik kór hākim diyeler, bi zalım hākim var. ba_a sorıya ne górdüñ, nası etTiñ? hākim bey dedim. ben bi şey görmedim. garagolda verdim ifāde dōrudur. ben cāhil bi adamım. altı ay oldu, unutTum gètTi dedim. benim ifādī oxuyuncu muhammer ismi daşıyan cocux dedi ali rızanıñ eline dabancı doldurup vermesi dōru mu dedi. ben sōlecēm vaxıt onlar arxamda otururumuş. onlar sōledi. kendileri geri, **235** dabanca dolduran adamlar sōledi. hākimine savcı gúlmiye durdu. biz saña sormıyax ölüm dediler. kendileri a_azlarıyna sōlediler ölüm. nēdim ben? yā onlara birez cezā verdiler, para cezāsı. toplandıx geldik. yā bele.

ADI SOYADI	Havvaana KANDEMİR
YAŞI	75
ÖĞRENİM DURUMU	Okuryazar Değil
DERLEME YERİ	Karapınar Kasabası

Metin Numarası: 2

ÇOCUK DOĞDUĞUNDA HANGİ HEDİYELERİ GÖTÜRÜRSÜNÜZ?

vallâ işTe ědet şey olur götürüler, ásbap mesbap. bi şey alırlar, dakım. onu gótürürler, oldu mu çocuk eli günü.

ÇOCUĞUN İLK DİŞİ ÇIKTIĞINDA DİŞ GÖLLESİ PİŞİRİR MİSİNİZ?

vallâ bizim burda bi şey yox ellělem. ben bilmiyem hiç. vallâ bizim burda ediyeler mi hedik? bilmiyem aga. ben cocuxlara etmedim hěç. ben hiç çocuklara etmedim.

GELİN KIZLARIN BAŞINDAKİ KÜLÂHA NE DENİR?

hindi yox gayli, çiti gaxdı. çiti varıdı, çiti. kúlefe çiti dikerlerdi, şe le altından. başına car 5 atarlardı. ěle olurdu. hindi hepsi Kaxdı.

KINA GECEŚİ NASIL OLUR?

yox aga ben hiç ěle bi şey bilmem. vallâ orda gızlar türkú çağırě işde. vallâ guzum ben heç ěle bi şey bilmiyem. vallâ bilmiyem ben onları hěç. ben türkú filan çağarmam da kóçegıoynamam, bilmem heç. bilsem nědecěm hiç, vallâ bilmiyem ben aga.

KIZ İSTEME NASIL OLUR?

işTe emmimiz, dayımız bi gız bitirdi miydi çaarıya. birer gutu alıyax beşer kilolu. **10** püsküt gutusu, bi de yolumuzu alıyax. gediye varyax orıya. örda gelin gız elimizi öpiye. biz de onları veriyek, geliye. onlar da yolumuzu alıya geliye. birer çorap, birer patik. işde baya düğün olıya. davıl dutıyax, goyun kesiyek, düğün ediyek. sarma sarıyax, çorba ediyek, işde et bişiriyek. yō biziki ôle temelli. işTe düğün bitesiyə onu ederik. sārma, et, çorba, āş, hoşoF onları ederik. cumā gún. cumē gún dikerik, saxlı bazarı gına yaxarix. **15** şurda toplanır gederik. gız evinde örda gına yaxarlar oynaşır, őrndan sōna geri gelirler. ērtesi gún de gelin almiya aynı gene gederler. davılna zurnēne ēle gederler işTe aga.

ESKİDEN HALI DOKUR MUYDUNUZ?

halı tokıyadı gızlar. şimdi dezgah vardı. gurardıx şuriya şe. ispartalıydı o adam da getiridi, buraya asar gederdi. gızlar da toxurdu halıyı. yō şey varıdı, modelleri var, ona baxıyalarıdı, onuñuna tohiyalarıdı. hindi herif getti. herkeş gızlar da hindi artiz oldu. **20** neynesinler. toxıyadıx. bi gız da benim varıdı. iki üç goñşu bir olurdıx, gızlar bura gelir, burda toxurlardı. ēsgiden de varıdı, kilim toxurlardı. ceyiz ederlerdi gıza. gızlar gótürüdü. eveli o varıdı. hindi halı. şôle dört it axıyax. dartısı var bunuñ, iğiyek. gólde berdi getiriyek, bunu kendimiz tohiyax. gamış olmaz bu. berdi yumuşax olur bu. gamış olsa gırılır. bu yumuşax olıya. kendimiz toxıyadıx.

25

KARAPINAR’DA ŞİFALI OTLAR VAR MI?

tē o baharın yetişir aga. şimdi heç bi şey yox. yēmlik, çıtlıx, gelin alı, ebem kōmecı, ğavır pancarı töbe yārabbi. o mayasıla ēyi gelir kirpiyi, baykuşu duymadı da.

TOPRAĞIN ALTINDA, DOMALAN OLDUĞUNU NASIL ANLARSINIZ?

şimdi o yarılıya kirmenliyi, içinden şe gabarıp çıxıyā, o kúlün altından çıxardıyalar. vallā bulanlar bulıya.

ADI SOYADI	Musa HURMA
YAŞI	36
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul Mezunu
DERLEME YERİ	Çukurcak Köyü

Metin Numarası: 3

ASKERLİK ANILARINIZ VAR MI?

āsKerlik anılarım var. ilkÖnce asKere ben ulaşTırma olarak izmir gāziemire gitdim. gāziemirden sōna acemi birliği dönüşünde o şey olarak şoförüdük ya ulaşTırma, balıkesir ediremite gitdim. sıhiye olarak hastāniye verdiler şoför olarak. ōrda biraz eğitim yapTırdılar sıhiyelıxUzerine işTe ne yapTın diye. başka da bi şey hani asgerlik anılarım da yāni bōlelikçe yaptıx bitirdik geldik.

5

KÖYÜNÜZDEKİ DÜĞÜN ADETLERİ HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

bu gelenekleri gōrenekler hani düğün şeyde düğünde ondan sōna dışdan müsāfirde şeyden hani düğünümüzde gelenekler gōrenekler yāni şōle düğün olurken mesala gelenēmiz gōrenēmiz dışdan dāvetliler gelir. ondan sōna cumā gūn akşam, cumartesi gūn akşam bol bol silah atılır düğünlerde. hiř bi olay olmamışTır şu gūne gadar. ōndan sōna işTē gelenēmiz gōrenēmiz yāni çok gūzeldir yāni.

10

ASKERE UĞURLAMA ADETLERİNİZ HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

ellerinde birer goca teyüp bağdararak, türkü söylüyerek, oyun oynayarak işTē yine aynı dāvet edilir. hani oynuyarak, gülerek gençlerimizi āsgere uğurlarız.

KÖYÜNÜZDE MEYDANA GELEN SEL FELAKETİNİ ANLATIR MISINIZ?

hocam sēldē, gāvedeydik ilk sēlde. gāvedeydik, oturiyax yāmır atışTıryo gidiyo sāmīniñ ōlu var ya büyük sāmīniñ o güçÇük ōlan, ver allām vēr, ver allām vēr deyin bağırya. hani ben ben dedim ki ōlum nāpiyan? bi de hocam guzular altTa goyunlar **15** üst taraftā bi de o arada şeyetti. ben üzerimde ne varısa siğaramī, tesbiğimi, paramī, yanımda telefon vardı, telefonu çolān mustafıya hep verdim. pantolonu çermedim, çeşmiye varmadan bi indi, duvarlara yaslanaraxdan geldim hani o şeye. evime geldim bi de gelsem ne benim guzular yarısı hatıllarıñ üstüne çıxmış, yarısı gadın yüziye. hani o sidik delīni aşdım, su boşaldı ōrdan. ondan sōna, bi de sēl dindikTen sōna kōy altüst olmuş öbür **20** mehelle. vārdıx ... kimisiniñ goyunu ölmüş, kimisiniñ guzusu, kimisiniñ samanını götüriye, kimisiniñ arpasını buğdasını götüriye yarıp yarıp.

ADI SOYADI	Ahmet HURMA
YAŞI	1938
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul Mezunu
DERLEME YERİ	Sultandağı (Çukurcak Köyünden 2001 Yılında Taşınmış.)

Metin Numarası: 4

KENDİNİZİ TANITIR MISINIZ?

kóyümüzde başga anca hayvancılık, koyunculuk, çitcilik, işde besicilik bu işlerle meşgûluz. hani başga oldümüz melmeket gurak bi memleketTir, başga bi geliri gèderimiz yoxTur. şu anda hêç bi işile meşgul de_eliz. burda oturuyoruz. işTe sultandağına góçdük geldik. sultandağında oturuyox. iş bulursam çalışacām. işTe bura èyi diye geldik. burası èyi iş yapaciğik deyi geldik. burda da heç bi iş yok. ānca āmelelik var, başga bi şi yok. **5**

ASKERLİĞİ NEREDE YAPTINIZ?

āskerliği dokuz yüz altı uçaksavar taburğ üçüncü bataryada görevimizi yaptık, istanbul gebzede. ācemi olarak gètTik istanbula. isTanbul selimiye gışlasında acemiliği gördük. ōrdan çawuş gursuna ayrıldım. üç ay gurş gördüm. gebzede asgerliği ācemi birliği başında çawuş olarak bitirdim.

ÇUKURCAK'TA DÜĞÜNLER NASIL OLUR?

çuxurcān düğünü işte bizim öteden beri ewelden bi söz alırlar, gederler işTe gına **10** yanar fêlan. dawılçıyla fêlan bi şeyler olur. bôle bi durumlar olur başga bi .

ADI SOYADI	Ömer HURMA
YAŞI	60
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul Mezunu
DERLEME YERİ	Sultandağı (Çukurcak Köyünden 1990 Yılında Taşınmış.)

Metin Numarası: 5

ASKERLİĞİ NEREDE YAPTINIZ?

asgerliğı mārđin midyatTa yapTım. kóyden bizi şeyettiler. hoca duwa etdi ordan gètdik asgere. miTyata vārdık. miTyata būđdan ben diyarbakıra vārdım. miTyata aşşādan da gèderlermiş de burdan ādana diyarbakıra vārdıx. bakdım beklemedim, miTyatı gèce geçermiş. gèce de bilmediğın yere acemi yèrde. hanı onuñ şeyi diyarbakıra bindim gündüzüle. diyarbakıra ordan şeye miTyata bindik. diyarbakırdan da bi taksiye atladıx. **5** şeyden silvandan geşdik. silvan, batman, gercüş, hasankeyf, gercüş miTyata indik orıya. ordan miTyata āşam olmadan vardıx. Fakat adanada galsak diyarbakıra binmesem. böylecene orıya vardıx gayli. miTyatTa inzibatlar dedi gótürelim dedi. ben yatacām burda, gezinecēm. miTyatı gezinİN dedim yāw, çarşı izini vermezsiñiz biray Filan. iyi dediler. gayli bi gün miTyatTa gāldıx. ôlenece şeyetTim. ôlen soñu vardıx askeriyye. **10** askeriye şeyedince al soyun elbisiyi geyin dedi. ben de dedim iki türkü asıldım ôrdan. miTyata geldim de soyun dediler, al boz elbisiyi geyin dediler filen. neyise sen hindi türkü çağırıyan yā, iki üç gün sōna tokaTıla girişirler dediler. sen şindi iyi keyiflisiñ filen. miTyatta elli bir gün galdım. ondan sōna mardine geldik sıxıyyā. sıxıya gursundan geri miTyata gètdim. mityatda asgerliğı orda bitirdik. yā dayax sıra dayā yerdik ele şey **15** dayā yemezdim ben. efendice gaytarıdıx. şimdi bulaşıx filan yıkamada bi ay gaytardım. yani hiç bulaşıx filan yıxamadım. revirden gelirdim şimdİ öteberi garışırdım. bölüg iki çitidi. ikinci bölük, birinci bölükdeydim.

birinci bölükden orıya gördüm öteberi derkenē bunda öteki bölüğe garışır geçerdim. ōrdan soruşturulardı öteberi ben birinci bölüğün asgeriyim filan derdim onlara gósterirdim, onların elinden gurtulurdum. yāni kendi **20** esgerlerimiñ elinden gaçardım. orūya da vardıñ mıydı şeyimiz vardı. bak ben birinci bölüğün asgeriyim onların elinden gurtulurdum. fakat birinci bölüğe görükmezdim. bir ay bir ay sōna gısıma sohTular, o zaman yıxamıya başladıx. gursTa çok şey derslerinden meselá, hastalılardan. hasTalıx daşıyan kişilere ne derler deyin. mesela hasdalıx daşıyan kişiler pörtördür. kendilerinde hasTalıgıolmadıkları halde hasdalıx daşıyan kişilere **25** pörtör derler. mesela bursella, nezle, gırıp, tivo, tivüs, dizanteri, kolera, verem bōle sayardık asgerde. zührebi hasTalıxlar nelerdir? uyuz, guduz, tetanoz, firengi. bunlar naSıl geçer? kópegıısırmasıyna, bire, bit dişlemesiyne firenk olur veyá da şey olur deyin bōle. küFlü çivi batmasıyna tetanoz olur. şey bōle bu zührebi hastalıK. meselá öteki ganser hastalılarını sayardı. ganser, sarılıx, kist, ovarkist, ur, tümür, firenK, firengi. **30** alyuvarlar akyuvarlar çarpışması, hastanıñ elim golum dutmıya demesi, eklemleriñ parça parça ayrılması deyin. bōle dersinde górdük mesele inne şeylerinde filán. hanı aklımda galan var şey. buna yirmi dokuz yıl oldu yav.

YAĞMURUN YAĞACAĞINI NASIL TAHMİN EDİYORSUN?

o şeyden dā ayıñ tēcrübesin, rüzgarıñ esmesinden meselá onu çobancılıxTañ. bizim orda şākir vardı. meselē yēl yēle çarparsa altı sāút sōna yāmır yağar derlerdi. bunu yēl **35** yēle mesela ovalarda çarpar. yüksek yerlerde çarpıştı mı essetTen altı saat yağıya. şimdi şeyederdim ben. keliğıñ başında. yaw çıxdım goyunu öte beri şeyıediyem. tuvālet yapacām sağa sola birez de üşüme var. beni dönderdi sağa sola. ēle bi o yandan çarpTı bi bu yandan Fılan derkene baxdım kimyon yolmacılar vardı. vay len sabahla dēdim ...rüzgarı dalazıtTırıya bōle dedim. saat birde yāmır yağacağ heralda. yedide başladı beni **40** dolandırdı. saat birde yağacax dedim. sen ne biliyen, dedi. len yēl durmadı dedim yaw. ovalıxda olsa dedim bizim garaböğen aşşāda olsa yēl çarpar. yāmaz o hortum dērler dēdim. dalaz yapar. yüksekTe oldun muydū, çarptı mıydı altı saút sōna yağar. fakat şey oldu muydū hani ovada oldu mu yāmaz o. ben yatıyadım, topal omarıñ çaleñgine yıldırım düşük filan dediler. ya gırx saat birde uyandım. çatır çutur başlamış yāmış. orda da onlar **45** varıdı. onlar dē bi kaç gún sōna geldiler, nası bildiñ filen. len

şākir bōle diyedi, dedim yā. ben de ondan duyduydum, dedim. şimdi bu şākir, irahmatlıx, şeyden, kuzeyden gún e şey görükürse bulut dedi, bulut yoxdan dedi. bulut gabarısa guzeyden yirmi dört saat sōna yağar, dedi. guneyden gabarısa, dedi, yetmiş iki saat sōna dedi. fakat, dedi, rodosdan eserse, dedi, onıkiyine yirmi dört saatTa yāğdırı dedi. şeyden eserse,dedi, keşişleme yāni **50** dururun batı arasından eser, iki üç gün eserse, dedi, guraklıx getiri, yādırmaz dedi. guraklıx ōrdan, dedi, yağışı kesdiri, dedi. yine anlatıyadı bōle. mesela ayıñ doğularından da olıya. bōle ay şey zamanları ilk görüküş yāni hilal altdan alırsā o ay yağaşlı geçiye. fakat şeşle şey olursa hawtada bi sewer ilk başlangıcında yaıar. tam bōle olursa hiç yāmaS. o ay devamlı yaıaşsız geçer gider. fakat şeşle olursa azıcık şeşle ēri olursa hafta hafta bulanabilir **55** yāni. yaıarsa hafta bir haftasında, iki on beşinde, yirmi ikisinde ay başında filan bulanıklıx yapar.

GELİN ALMAYA GİTTİĞİNİZDE SİZİ NASIL UNUTTULAR?

şimdi dā gelin binmez, dedim, biliyōñ mu? düğündeydik. gelin binmez, dedim. şimdi gelini sen bindiriyekene ikiniz barabar binecēniz, dedi. len beni de aramamışlar gelin bindiriyekene. ben de çarşıya gēTiydim dā şeydeyim. neyise gelini erkenden **60** bindirmişler. ā ben gelin bi saat sōna biner deyin geri getdiydim. ben ben yörüyür yörümez hemen gelini bindirmişler. dutmuşlar bikaç gişi aramıya, len bu neriye gayboldu deyin. len biz gelini götürüyek ya. guvē burda galıya deyin. neyise guvē burda galıya deyin çarşıdan buldular beni. o gún de bazarıydı bolıvādiniñ.

ÇUKURCAKLILARA NEDEN TOSBAĞACI DİYORLAR?

gāşıgırıx bi tosbā atmış bi āmıcamı gandırmax uçun. ēlençe diye deyin onu da nē **65** atdıñ filan, vay ōlum vay demiş vay. amarikan yüz elli guruşa alıya, bizim köylüler derelere döküldü. getiriñ tosbāyı demiş. ōrda da tosbā derede bolumuşumuş. toplamışlar, yüklemişler arabıya, iletmişler. len tosbā geçer mi burda yok öteberilen deyin, tosbāyı dókmüş gelmişler gayli. böyükköylüler görıye. len bunlar tosbā getirdiler, deyin, gāşıgırıx gandırıx deyin böyle tosbā.

70

BİR TÜRKÜ SÖYLER MİSİNİZ?

bende şeker var yâ. ben de bitli gadir gibi filen de türkü de çağırırdım yâni öteberi. şeker filen diye ben dedim yâw şey, saxlınıñ üzüm asmasıyım, bosdanölunuñ maniFatura basmasıyım, dokdur tabib isdemez, ben şeker hastasıyın deyin asılıyam türküyü.

ÇOCUKLARI NASIL KORKUTUYORSUNUZ?

gımılınıñ sarının çocunu hani ben kesiyem, diyem. gocaman gız esgiden şeyçediye dim. ben bunu kesiyem filan deyin. yox, gorkmıya da ôle şeyçediye gocaman gız. güççük. **75** öteki şurda gızlar var. alık gidecēm, diyem. şeyiñ, seniñ ...ölunuñ mevlüdüñ kâzımıñ uşaklarıñ gızları var. bizim gızları götüriyeñiz ya ben de sizi götürücēm, deyin bunu da bārişiyalar ... bu adam bizi götürecekt. yox yaw götürmem filan. o sarınıñ gızını, sarınıñ gızını öteberi güççükden geliyedi.

ÇUKURCAK'TAN NEDEN AYRILDINIZ?

doksandan bēri burdayım yâni. geliş, çocuklarıñ şeyine geldik işde öteberi okudaciyyik **80** diye. çifciydik ōrda.

KÖYÜNÜZDEKİ SEL FELAKETİ NASIL OLDU?

çukurcaxda bi yetmiş birde ōldu sel. yâni düzüdü, yetmiş birde sarı var onuñ. yirmişdi birez yetmiş birde. ondan beri de yarım düzeldiydi. olmıyadı. bi de iki bin ikide filen şeyçetmiş yâni. selleme etmiş. bû dā sıcaqdan olıya āniden basıç. esgiden ben guzu güdiyedim, eyicene sıcak var, guzular toplandı yâw. bi de baqđım bizim şeyden añarı, **85** balaban civarı, şe le kuzey gūney añarı ōrda şey derik gazabōlen şey gazabōlen diyem aladağ derler ōrdan bi bulut gabardı, gara bi buludçemme gapgara èyi kōlgeli. ah şo bulut gelse de beni bi şeyçetse dedim yâw. serinletse, şemşıye gursa üstüme. şimdi o bulut gele gele geldi. yanıma geldi. tam üstüme gelincī damlamıya başladı yâw. gōz yaşı gibi pat çat diyekene o arada aniden indirdi. yaw bu bulut esgiden yāmuru görüyedik fakat direk **90** bizim yāmırın geldi belli olıyadı.bu buludçolarak geldi. o da üstüme beni gadın serinletsin diyekene o da beni ıslatdı, gadın banyo etTi. dā etime dā geşdi. şarıl şarıl vērdi dōktü. neyise dōktükten sōna haramıya dōru ilerledi. ileride bulutlar varıdı. o bulutlara varıncī başladı çatlamıya patlamıya. len bu dedim yâw burda

bi şey yoğudu. demek ki dedim bulut tek başına şey oluncu, bulut olmuyuncu şeye öteye bulutlara garişTı. **95** o boşumuş demek ki o bulutlarına çarpışmıya başladı. direkledi o yannı aşşāğı, vārdı. o bulutlarına ūraşTı, gètTi bādemliye dōru emirdān aşşā. patır çatır ederek gètTi. benim üsdümde bi şey yoğudu. yalıñız beni èyi sâğnak yağışınan şeyetTi. bānyo etdirdi. guzular Filan şeyoldu. tūyünü ... dā gırxmadıydık da. hadi dedim yayılñ gayli. ortalıx çamır, sel kesTi bōle. gayli çıxdıx yokarı yüksek dağa dōru. bōle yāmırñ etdiği gibi şimdi bizim **100** köy yañardı. bi de bulut gabardı geldi miydi basıç yüksekTe oldu mu çeker. āniden sele dönüşTü müydü axıntı yapTı mıydı sel basTırtır.

ÇOBANLIK YAPARKEN HİÇ KURT GÖRDÜNÜZ MÜ?

gurduna bi çocūkanaydım. babam rahmatlıx, şeyden hasandan geçi alıya. garısı Fatmanñ gōnū olmadı. çebiş, şēle yatıx buynuzlu bi şey. verisiñ, vermessiñ. hasan ırahmatlıx dedi yāw sen bū ben gōnümüñ rızasına veriyem, sen gōnūñ olmuya. bunu dedi, canavar **105** filan yer dedi. babam da dedi yāw canavar hazır mı olur? gōnūsüz malñ arxasında olur canavar dedi len, deyin aldık gaxdıydık. neyise bi ay sōna mı nē len gurduñ birisi önümdē yetmiş goyun yirmi dōrt geçi varıdı. gurduñ biri önümde arkamdan kopek gibi saldırdı. bi de şēle bi höyük varıdı, daş. orıya dōru goyunu ūrkütTü. ben de goyunla varıyakana len bi de baxdım, geçi bā dedi. baxdım kópek, kópek gibi dutmuş. ... godūm sen ne dutıyan. **110** beline bi deynek, geçiyi önüme atTı, godu gaçTı. goyunlar getTi. varan goyunlar dōru ağıla dolmuş. vardım goyunu çıxardım saydım, tamam. yirmi üç geçi de tamam. geçiniñ biri ōrda galdı. geçiyi getirdik, yalıñız geçiniñ boğazını delmiş. geçiniñ sabānēn ... godum. gırtlāndan öte geçTiği yox. gırtlā ine şeyini demek ki yemek borusunu, şeyini ot borusunu delmiş. ōrdan boğazından axıya. bu geçi ölür dediler. yāw diksek boğazını? ı ı **115** dikmiyne mikmiyne olmaz onu. geçiniñ boğazını gurt yenilemiş, sürümüş dediler. hakkatan Ta birez sürüdü gibiydi. beline deynē bi çıxartTım. bōle bi gurduna ūraşTık. yatıyadım bōle, goyun aşşādan ūrkdü. bi de baxdīdim elettirēne sıçraşıyalar. elettirē duttu mū yoxarē, mertliyeler. üstüme gelmişler. hē sıçrıya yoxarı. elettirē basıncı sıçraşıyalar. bi de gaçak bazar gūnū gósterdi. mantar dabancasını bi patlatTım. patladıncı, taK **120** deyinci gene sıçrıyalar ēle. gaçtı yērde bi yol o yanna sıçradı, bi bu yanna sıçradı. iki dene èşligeder

gibi bôle. bi dā da gelmediler. bi de iki biñ yılındā şeyde rasladım, çobancılığa getTimde. götürim, bālīm damıñ arkasına goyunu getirdim. onu da getirdim, o da damıñ arkasındaymış, pat dedi. biri de şeydeymiş, çardān içindeymiş. o aradā táK gırma varıdı, şeyde hāni hēybede teK gırmı siydim. kütüglüg varıdı. kütüglün bi yanı doñuz **125** gurşunu, bi yanı saçmaydı. len bi de baxdım, elettirī dutdum, gediyele iki dene ... gurşun deyin saçmı ne hal almıxıx? ben beriden dutdum, gurşunlıyam. dayandım buña dörd_{el}, tañ tañ. sıçraşarak gediyele şindi. len bi de baxdım içeriye, işğı yaxdım, baxdıydım ôlece saçma atmışım. gurşunlar ôrda durıya saçma, ben gurşun deyin atTıydım. neyse o gún gēlmez dedim. gayli ertesi gún çıxTım. erin ôlu ali derler, len ben her gún atıyam **130** diye. len ben dedim, yāw üsTüne atdım saçma canavara. deli deyin yaxlaşmış benim yanımā. len ben atıyam da sen bi atarımışsıñ dedim. ben adamıñ canavarıñ üsdünü saçmaladım dedim yāw. üsdüne üsdüne salladım dedim. onlar saçmı almıştır. neyse ben bir haFta gútTüm. ben getTim. bir garayokuşluydu, kórölan derler. birisi de daşı aldı, sülümān. şimdik sülümān yemek yaparlarımış hemen āşamına gapatmışlar, gaş gararını. onu **135** da demiş, goyun çañlanmış. get bi goyuna bax, demiş. hemen giymiş babalar. çardaxdā yedi denesini gırtlaxlarını delmişler, bi denesini de yemeye başlamışlar. o zaman yiyecene gancık canavar atmış ādamıñ oñünden. öteki içindēymişimiş. o da atacām deyin kórölana bi döş geçirce, kórölan vurup yatırıya. bārıya, ben ölüyem deyin. wallā döşüm galmadı yāw. döşünü bi vermiş, döşünü bi vermiş, döşünü vurdu geçTi demiş yāw. bôle **140** bizim kurdun bôle şey_{ediye}. onu da ben vārdım. şimdi bunlar ben orıya varmadan iki gún önce yedirmişlerimiş. goyunu sürüp geliyeken arxasına, arxadan dutmuş bi denesini yemiş, alışmışlarımış orıya şeye. fakat ben bir haftā şey_{etTim}, işTe ilk gún çarpıxtıx bir hafta hiç ne gelen oldu ne geden oldu. ben dedim ki gelmez bunlar dedim, parpıyı yèdi, bele gurduna. bi de amıcamıñ goyununa getTim. bu diyem şimdi elettirī gótürmüyem. **145** şimdi elettirī gótürmüyem èrkenden gece gelip gece gediye. garanlıx, ayıñ garanlısına geldi. şindi goyun, goyun arxasına galdım. ... arxasında altTan yanna goyun ürkmıye başladı. hemen altdan yanna geçdim. goyunuñ üs yanını dağa aldım. dedim heralda burda gurt var. iki oruyu daşladım maşladım, dedim burda gurt var. ałt yanını goyvèrmedim goyunuñ. ben geldim var iki gún sōnā babası alıya, dokuz denesini āfiyetle **150** şey_{ediye} yaralıya. bi denesini yiyeler, öldüriyeler. bôle bi teg hayatımda geçi aldım fakat geçi aldırdım.

onu da birine şey vurdum. o gadar çobancılıx yapTım, hiç goyunu canavar yedirmedim. hindi gurduñ nerden gelecēni bilirdim yāni. gurt ekseriyeti yeliñ altıyna gelir, dereden gelir mesele. yeliñ altıyna gelir. şimdi yeliñ öñü sürüye gelmez, goyuna gokacax deyin. goyunuñ şeyiynen arxasından bôle yel ...dan gelir. yeliñ altıynan yāni rüzgar **155** nerden eserse ōrdan şeyüeder. yeliñ altıyna gelir. kurt böledir.

AHMET HURMA:

– parīý nası bulduñ, parıy? bi de onu anlat.

ÖMER HURMA:

– para deği, pāri şeyleriñ, rumlarıñ şeyi ya.

AHMET HURMA:

– parī bulux da gırıx.

ÖMER HURMA:

– onu ben bulmadım, onu amcam buldu. bizim güçÇüklügümüzde gelmiş ... doksan **160** dokuz gayadan şeyli, işāretli. yüz metre mesFesinde. para var bilen deyin dinlenciölunuñ yaşar gelmişdi bôle. soñundan da yetmiş dōrtte şeyiñ ölu bosdaniñ ibig asgere gediye. ōrda arkadaşı urum varımış, isTanbulda ōrda haramıda Gómez parī itallardaymısmış. burdan gèdincī italya romadaymış, onuñ adiresi. gelmişler geziyeler bû gün. len ne geziyeñiz? len burda bi çanak. hē ğavurdan adires almışımış o urum. onlarıñ akrabasıymış da **165** burda èkseriyeti burda yaşıyanlar meselá onlarıñ anası babasī şeydē, anası babası diyem işde sülālesi burdan geçmiş. o külüçüyü gömmüş. onlar da anlatıya da mücāver siyah külüçe deyin anı da anlatmış onā. bi kúpün içinde on kilo gadar var mıymış onuñ şeyi diyeler. neysē geziye bunlar. at izi gibi bi iz varımış dedi. burda onu geziyek dediler. len ne geziyeñiz? burda bi çanak külüçe varımış. ē nerde olacax külüçe? hanı iz nerdē? neyse **170** bu at izini gezmeye bi başladık goca ōlan, onlar da başladı aliyne ibiK de. gezdik gezdik bi şey yok. üç Tene gaya var, saıanı solunu geziyek, bi şey yok. derkenē ben ásgere gitTim geldim filen diyekene len benim geçiniñ ōlān birisi gayıya çıxıx. şeale sekmenli gaya var, şeale ... çocuk oyunça gibi. vardım len sen nē ordan geziyen diyekene bi de baxtım, çamırda basılmış at izi gibi şeale

....gili filen atıñ izi durıya. allah_ıallah dedim, biz bunu **175** üstünde geziyedik, bu gayanıñ bôrüne yapmışlar bôle sekmene dedim yāw. burdan dedim çocux çoluk görer. biz orı o Kadarını sekmenne varıp gayanıñ bôrüne yapmışlar. bôründen de şôle bi baxdım. bi goca daş varıdı, sandık gibi. orıya işāret gèdiye. balıK sırtı daşlar var. bunları da dèdim èrtesi gún gelim. geldim gazmaladım. dört kóşe onlar. belez balıK sırtı gomuşlar, sırtını tersine. topladım daşları, babama daş sökecēm deyin moturu da **180** çıkardıK, moturuna. şimdı çobanlar geliye. ben daş toplıyam öte berı. onları topladım. kenara geldim, acaba para burda mı deyin sökdüm orda bi şey yok. çoban geldi len kóseniñ ölu nēdiyon? goláy gelsin. len para geziyem, sabah beri terliyerek para arıyam dedim. para çıxtı ya len. sen daş sökiyen, bizimine dalga mı geçiyen, diye. ben galbimdē olanı sōliyem, zāten para geziyem. len dı orda bigeç kişi dā geldiler filen. çobanlar gelip **185** geçenden soriya. inanmıyalar, sen daş sökiyen deyi. ordan goca daşa vardım yanaşTım. goca daşıñ sa_ıana soluna vurdum, gırdım, patlatTım. altından deyim. altından şey çıxtı. mezer daşı gibi şële uzun uzun çekişden çıxmış daşlar. yaw altını bulamadım ya benim altını bulamadım, daşı buldum deyin daş sökmiye başladım öle ben. altın yoğusa daş da mı yox deyin. sökiyeken sökiyekenē sökiyekene şeye vardıx kúnge dayandıx. **190** şēyle horasan gibi kúnk. pat pat diye. birez patırdıya gún de indi, āşam oliya. yaw oranıñ torpāna baxıyam, daşlı gumlu. bunuñ torpağını çıkardım, elekden çıxmış gibi, şey gibi yumuşacık gara kúl. baxdım, şeyiñ külü, garabıñar ovasınıñ. ordan getirmiş, oraya tepiye, gómmüşler. ben de da_ıa ma_ıa ètTim olmadı. eve vardım. dedim hindi anama filán sōlersem, āzımdan gaçırısam elimden gelirler, bu külüçü girarlar filan derkene, **195** sōlemiým diyekenē Kafama taxdım. sōlemiyecem filen derken eve vardım. nası olduysa vara ölüm nerde galdıñ, geç galdıñ şeleydi beleydi diyekene, ana sökiyekene işde kúngü rasladım filán diyekenē ölüm orda para vardı dedi. ana mana yok para filen dediysem olmadı, āzımdan gaçırdım şimdi. gaçırdıysak. ana eletTirig_ıalalım dedim, el feneri. oxu ölüm gören olur diye. yāw gören varsıñ górsüñ. ben āşamacana deşdim, para geziyem **200** deyin inanan olmadı. gören olsa nētÇák? gece dān başına varsıñ górsüñler. yox eletTirik de olmaz filen deyin önüme düşdü. nērdeydi deyin gēldi, oraya iki üç gazma salladı Filan diyekene kúpü gırdı. kúpü gari gırmış, belinde gazmanıñ içinde toprā kúl sallıya. halbukisem eliñile deş. bi gayāndan çıkartdırdı, bi de çanān āzını patlatmış. çanā yarı çıkardı. dur devirme, diyesiye galmadı.

bu seniñ kúlüçeñ dedi. yumuşacıx. bi de goxu **205** ele aldı orı, mis gibi. bi de baxsam kúreklen yā. āldı atTı orıya. hadi baxalım, ara. ē para gezerimişo. yaw sen parı dókdüñ dedim yaw. para geziyeñ amma o da paraydı Filán. kúl hē kúl gomuş diyi. kúlüçe hē kúlüçe zatan kúlüçe deyin zatan ben de kúlüçe deyin deşiyedim yā. para değıl de zatán adını duyduK kúlüçe. siyah mücevher diyelerdi. siyahmış, kúlüçeymiş. siyah kúlüçeymiş deyin. orda adresi vardı, onu da oraya **210** devitTiriverdik böle. yog o üç kısımdáydı. buraya akşērlilere vardım bōle dōkdüm deyin. sen dedi orda yeri durıyasa dedi, bizde şeyler var dediler. onuñ cihazı var kúlün içinden aynı mıknatız gibi çekTiririk biz ona, elettirē çekerik, dediler. yalnız sen yerini sōle, o toprān altında durudur, dediler. onu garışdırı, içinden çekerik dediler. neyise ben bugün burdan ekin gezmiye deyin vārdım, baxım deyin. ne baxım. benim torpān daşı **215** yerde galmamış. çatır çatır saıa sola atılmış, oralar daş gaya çıxmış. kór hacı guzu şey şeyiñ goyununu güdiyedi. len burı kim deşdi? len burı enişdeñ pepiyne seniñ bādemlili āmet deşdi yāw burı dedi. onlar dedi, oraya dedi cihaz şey dutuklar bōle adaptör dutuKlar, cızırđıya. demek ki şēyli olaydı, bilgisayarlı olsa olurdu. o cızırđıyan attı adapTör. bilgisayar olsā onu gósteridi. o bildin adaptörü dutmuşlar orıya. burda para var. **220** daşını gayasını saıa sola saçmışlar. bi şey galmamış. baxdım. neyise bi dā o adamları soruşturdum. nētdiñ dedi? len wallā dedim, para gezici bi yèrinde yeller esiye, daıatmışlar dedim yā. bāşga da hazıne gezmedim. işde ō amıcamıñ goyununu şēyetTimde yāmur yādı. yāmur yādı, len bi baxdım dev gax var. .. len bu gax el işi mi allahı işi mi, yāw nası bi gaK bu? dedim yā bu bu gaxda bi şey mi var? varısa dedim bi yatım şura saıa sola bi **225** baxım dedim. yattım şimdi. şimdi ayaxda baxıyam bi şey anlıyamıyam. yatTım o yanna yatTım baxdım, bu yanna gaxdım derkenē gaxın gazagıayā şeye dōru gúney añarı. órdán gúneyde bi daş var. daşdan ileridē ē şey var, daş var. nışanlı gediye wallā. baxdım, bu dedim şō tam son daşın nışanına, ora varıncı bellim dedim. toprax yıǵıcı gocagoya añarı. neyise vārdım, iki belliyekene şeyini buldum, betonunu. bunlarıñ betonu gızılış **230** olıya. gızıl beton var, yirmi santim toprān altından çıxdı. fakat o derin geder. şimdi ben haramıda mesele gördüm, ele derin. bi de çuxurcaxdaydı āynı. aşşāya dōru bir iki metre geder. o ordan burdan deşecēn onu. dehē eliñ boşu lāzım şey üçün. bi de daşlı gayalı yer deıel yāni. daş gaya sökiyem gibi olsa gündüzünne deşecēn onu, gece ilen de olmaS. āzımı gapatTım gayli. bi de baxTım,

aşşāda beş altı daná adam geziniye eylē derelerde. **235** vārdım bunlar kimmiş deyın, bi baxdım, vārdım. süleymen amcam, mēmed_uamcam, şey, etli öse ondan sōna hacı kāmiliñ uşaxları. o hacı kāmiliñ ōlu o ... gayın babasıymış. ālmanyadan bu kendi áadaptörü varmış. almanyadan bilgisayarlı adaptör vermişler, ēle geziyeler sağı solu. şimdi dedim, bi sōlesem dedim, bi sōlīm, dutTurīm oraya dedim. hanısōlerim dutTururum, elimden alır gederler. ben şimdi āzımı gapadīm dedim. **240** haramınıñ başındā kúlūçe gibi gırılır gēder. o gibi dedim gaybolur gēder, elimizden. neyise ōrda galsiñ dedim. şimdi bunlar dutıya sa_ua sola dīzt şurda gümüş var. öte beri ben de gatıldım gayli ... şōle gayıya dutTu, gayada dedi yāw gurusun var dedi. birisi doñuz gurusunu atmışlar, orda gurusun var, saçma var dedi. hakaten de baxdırdı, saçma var. az beri geldik. cingen ırān ceylān ...burda para var diyedi, hüyük. len burda dedim, para var **245** filen diyeler. len geldi şēle baxdı, var hakkatten de. bakır dedi yāw. şe le bi bāxdı, bi teneke bakır. bu bakır dedi yā filen diyekene ōrdan geşdik. aşşā dōru getTi. burda gümüş var dedi. getiriñ. ellerinde birer gāzma, kúrek. kúrē şey_uetTiler, gümüşü çıkardılar. işde bu gümüş dedi. yā beyaz altın da olıya dedim yā, hadi altınısa. altın olsa işāreti veri dedi, bu gümüş dedi. altın kaçdan olıya dedim, atmışdan āltın bilmem ne sayıyadı. otuz gırıxdan **250** gümüş mü diyedi, yirmide demir bilmem ne. yirmide bakır diyedi heralda. on beşde demir. ōrda yazarımış yāni ālmanca. ālman şeyiymiş, adam da almanca biliye. bu dedi bakır. mesele ordāna baxır dedi. ōrda durıya. wallā şeyle bilgisayardan ben de baxdım, sarı sarı bakır da sarı olıya ya. altın gibi ısılıya ya. bu āltın dedim yā. yok yā bakır dedi bu yā, ne altını. ben diyem altın, o diye bakır. hāváslendim ben de. şimdi dedi bunu dedi **255** bunu çıkarsan dedi, emēni gorutmaz. bununıñ fiyátı kaç. gerçi onu antike olarak şey_uetseler alırlar mıdı dışa? bakır ya. bōyuna şeyine, mēmed_uamcamına şey gazık çıkarık... düşürük bi denesini de. bax dedi seniñ gördün parıya dedi sülūmen amcam. şōle bōyüK, angara dövmesi beşli gibi. gocaman beşlig gibi bakır para yā. arapÇa yazılı bakır para. bōlelikcene gazıklar. bi de ondan sōna şeye gönderdiler bunu. goca goyax deyın cacıK goyā **260** varıyalar bunlar. şimdi ōri deşik aradıXTan sonra ordan yedi Tene buldular. gümüş buldular, gümüş parī. ondan sōna nērde varımış? şey diyedi nūrū şey palalı goyax diyedi diye. palalı goyaxdan bulmuş. palalı goyax benim bildim şeyde hāni öte yüzde. bu da o goca tepeniñ goyaxları da palalı goyax filen diye sülūmen amcam da. gönderik cacıK goyāna filen diyekene cacık

goyānda gezikler, bi şey bulamıyılar. halbüküsem üs yanda onu da **265** ben unutmuş getmişim. burdā şey_ediyekeñe metin dedi yāw at_izi Filan var dedi. len ben o at izini ben de górdüm dedim, osman rahmatlīna dedim. şimdi arifōlu filoñ filoñ gaval vurarak geldī, öte berī. derkene atlōnuñ ordan şey_etTi garalaşTı filan. len osmān gel bi hele dedim yā, buruya ne deşmişler dedim yāw. at izi yapmışlar bak. iki dene at izi dedim bax bi de dedim sıpā izi mi dedim, tay izi mi dedim. ne gadın da bi de onu yapılar **270** bax buruya. len çocuxlar eline bi demir geçirmiş dedi, bi de daşına dedi. tıK tıK tıK oraya dedi bēygir_izi yapmışlar dedi. onda nē bi şiy yoK ōrda dedi yā. halbüküsem onda da varımış.

ADI SOYADI	Mehmet SARIGÖZ
YAŞI	60
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul Mezunu
DERLEME YERİ	Yenikarabağ Köyü

Metin Numarası: 6

KENDİNİZİ VE KÖYÜNÜZÜ TANITIR MISINIZ?

ben adım soyadım, yenikarabağ muhtarı, iki dönemdir muhtarlıx yapıyorum, ismim memet sarıgöz. asgerliğimi karsıñ kazāsı çıldırda yaptım. ilk acemi birliğim amasya, ihtisas çorum, usda birliği çıldır karsıñ gazāsı. ārtı bu kōyüñ guruluşunu benden sorarsañız bu kōyüñ guruluşunu ben bilemem. nasıl bilemem babamıñ babaları dedeleri dahi bilemez yāni. diyelim ōrnēñ şimdī cāmi. isterseñiz baxalım, tārihi var ōrda önünde. biñ sekiz **5** yüz seksen. ē kaç yıl oluyo yüz otuz. bunu bilemessin yāni ānadıñ mı? kōyümüzüñ gelir gaynānı sorarsañ arpay, buğday efendime sōliyım guru tarımsal yāni. bi gısmı hāyvancılıx hani bōle bi şeylerne yāni geçim sālaniyo bu çevrede. başKa dā ne anlatım sene ben bāba yā?

YENİKARABAĞLILAR NİÇİN SULTANDAĞI'NA GÖÇ ETTİLER?

şimdi tam tahmin olarak bilmiyorum. seksen dokuz da mı yapıldı acaba şey faprika **10** oraya sultandağına? tārini bilemiycem, o fabrikıya isdināden dedi ki adam şôle düşündü, yāni dört beş dene çocuğum var, burda kóy yerinde gelirim yox. bunun iki üş tānesi fabrikaya gider, bi ikisi ameleliğe gider dedi. günlüğünü hesap etTi, şu gadar para gelir. góşdü gitTi adam. terk_etTi, gitTi. kóyün yüzde doksanı sultandağında ikāmet etmekTedir. ārtı o kavala bi gapanıyor öndan sōna ārtıx o góçük giden insanlarımız püşmān oluyo **15** ama burıy da yıxdı. ördan da geri gelip de burıyı geri canlandırmıya gudreti yox. ne yapacax? mējbūren ördan oturuyor işTe. yāni hayat mücadelesi. bi gısmı bolıvadinde. esgi afyonuñ ilçesi olan, kazāsı bi gısmı bolıvadinde bi gısmı deñizlide kóyümüzüñ, ānadiñ mı. ēkseri burdaki şimci oturanların malcılığıla idāre olan bi vatandaşlar çox nādir yāni ekin ekerler ama tarlası azdır fakat ekserikle malcılıx sığır goyun bununla yāni hayat **20** mücādele ediyolar. başga da aşşā tarafımız gúnbat tarafı eber gólü. ē diyelim ki örnēn yoz zamānı geldiği zaman bōle giderler kāmış, hasır otu biçerler onıne idāre olurlar. arka tarawımız da akşehir gólüdür. orası da nerdeyse guruma menziline geldi. yāni eber gólü de gurumadıysa da hemen hemen orası da bi çox bī derin yer olan bi yer var, yalı diye bi yeri var. ārtı orası var yāni. eber gólü de çox bu sene gene gurumıya yön dutTu. seka var. **25** adam gamış kesıyo diyelim ki örnēn bi gamyon gamış satsa biçse de kesse dört beş yüz millon para dutuyo. çox nımet. gine güzel amā vērgisi yox ālgısı yox. bu sene hindi o fabrika da almıyo gamışı. gapandı, fabrika da almıyor. vatandaşların bi gısmı gamış biçTi, gamış duruyor. hani demek istediğim yāni insanoğlu çox medet gösTerıyo, çalışıyor amā benimki de yāni birāz görüşüm, ileri görüşüm bī şeylerde yāni devletden acıx ekonomı **30** çox gısıtlı yāni. adam vatandaş çalışıyor, bax fabrikāya gamış biçmek için çalışıyo, fabrika gapanıyor. gamış almıyor. bu adam guveniyor yāni diye ki ben beş kamyon gamış versem diyor. āmede mēmede olan borşlarımı öderim diyor. ama ne yapıyo orası almıyancı adam gayri meşru kótü yollara düşüyo allah gorusun, anadiñ mı. hani diycēm bōle yiyenim yāni bizim yāni işTe.

SİZ GEÇİMİNİZİ NASIL SAĞLIYORSUNUZ?

cenābı allah yoxardan verise olacax, vermesse yox. yāni cenābı allah yoxardan verise yāmuru olacax vermesse yox, ānadıñ mı. bizim bura kuru tarımsalla, hayvancılıqla geçimini sağlayan bi memleket. kóyümüzüñ isimini sorarsañ yenigarabağ kóyü. bu āzerbaycandan geliyor. şu garşı böyükgarabağ var. bax böyükgarabağ, ortagarabağ, deregarabağ, yenikarabağ. şindi deregarabağ ayrı ortagarabağ, böyükkarabağ, **40** yenikarabağ bunlarıñ üçü bir. şindi o böyükkarabağdan dedim yerden üç dene a_ile geliyor buruya buruya buruya o ilk otur o kóy çox beş yüz yıllıx filan vardır yāni. o böyükkarabağ dedimiz beş yüz yıllıxdır belki. oruya oturması. ōrdan üç gardaş geliyo. buruya oturuyolar. o üç a_ileden üreme yāni burası, ānadıñ mı. yāni āzerbaycan garabağlardan bölünüp gelmeyiz bi yāni. esez öz ve öz türkük yāni türkün hemi gerçekten özüyük yāni, ānadıñ **45** mı? deregarabağ yalnız onlar bi ayrı bi ırk geldi bene yāni. gonuşmaları da farklı geliyin gidiyin filen. onlar acıx bene yāni afedersin şeyler birez ya cingen desek yāni o da allān gulu da ōle gibi geliyo bene yāni. onlar yāni bize dahil değıl deregarabağ da ama o bizde ayrı. bu yalnız böyükkarabağ, ortakarabağ, yenikarabağ üçü āynı yerden. tahminim çuxurcax da ayrı bax. yā bax mesele bizim bax şeyden garabağlardan gopup **50** geldiğimiz belli. bunu araştırsınlar bilim insanları. ben bunda zaman zaman soruyorum, gerçək bak bu. amma ben yāni siziñ mesele kóyünüzüñ ilk eveliyatını kókenini bilmiyorum işin gerçēni bax. ama bu üç kóyüñ kókeni beş yüz yıllıx belki altı yüz yıllıx yaxındır o böyükkarabağ, anadıñ mı. oğuzdan gopup gelme burıya yāni ilk geliş buruya üç dene adam geliyor, o üç kişiden burda kóy bax, anadıñ mı. hā işTe diycēm yāni bu **55** bilemem yāni şimci garabıñar var, türkmen mi? gerçekten türkmen mi, başga bi şey mi? onu da bilemiyorum yāni. hani garabıñar filan āyrı tahminim. üşguyu kasabası var, yörüg_afedersin, hā anadıñ mı. ama biz türkmeniñ öziyik. evet siz de türkmensiniz, hepimiz elhamdülillah müslümenik de yalnız kókeniñiz ne onu bilmiyorum hocam.

ADI SOYADI	Yaşar ÇAYIR
YAŞI	53
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul Mezunu
DERLEME YERİ	Yenikarabağ Köyü

ADI SOYADI	Bekir BOZAL
YAŞI	56
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul Mezunu

ADI SOYADI	Nurettin SEZGİN
YAŞI	52
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul Mezunu

Metin Numarası: 7

YENİKARABAĞ'IN HALKI NEREDEN GELMİŞ?

YAŞAR ÇAYIR:

böyükkarabağdan bölünme bizim kóy. bizim kóy böyükkarabağdan bölünme. daha evelki edebiyatıysā orta asyadan gelmiş, bôle parçalana parçalana. böyükköyde toplanmışlarımış. sōna üç hāne góçmuş gelmiş bizim kóye. ondan sōna çoğalmış. sülāle çoğalmış, kóy çoğalmış. kóyümüzün bi yüz elli yıl filan bi şeyi var, heralda bildim gadarıyna. tarihi var. ôle bi esgi kóy değil yāni. yüz_elli yıl gadar ôldü veya olmadı. şimdi kóyümüzde on **5** bir hāne filan anca galdı. kóyde kimse galmadı, boş. hērkeş góçTü gitTi.

BEKİR BOZAL:

bizim daha evel geşmişimiz böyükkarabālı. böyükkarabādan üş dene atalarımızdan üş kişi gelmiş oruya. kóyü gurmuşlar. daha evel bunlar dēvecilik yaparımış, yük çekerlerimiş. geçimini onlarla sağlarırmış. elli ikide komüsyon gelmiş. bizim arāzı boşumuş yāni. ot, yabānı ot biterimiş. elli ikide gomüsyon evli olan a'ilelere doksan sekiz dagar yer **10** vermiş. çifcilinen ūraşanlara yüz kırx dagar yer vermiş. bu kóy yüz atmış hāne Filan oldu bi ara. yüz atmış hāne. vatandaşlarımız hayvancılına ūraşTı. ekin

yaxma, ev yaxma, köpek vurma. bu arada bu köy dağıldı. yüzde   n beşı anca galdı, yenikarab  da. o anda yüzde sekseni sultandağıında ik  met etmekTedir.   n on beş h  ne de bolvadinde galmaxTadır. yolumuz geldi, suyumuz geldi.

15

ESK   DÜĞÜNLER NASIL OLURDU?

YAŞAR ÇAYIR:

şimdi biz türkmen olmamızdan dolayı dört gün düğün olurdu. şimdi perşembe günü başlardı, pazar günü biterdi. pazertesi başlardı, perşembe günü biterdi. dört gün d  ğ  n  m  z olurdu, çok güzel olurdu. şimdi birinci gün öğleden s  na ikindine d  ru, diyelim ki perşembe günü başlayacax, bayrax dikilirdi.   ndan s  na cum   günü g  v   giydirilir. o gün davul boş çalardı. s  diş, bey olurdu esgiden. s  diş da düğüne ev s  hibine bay   **20** desTek oluyodu esgiden y  ni. beğ g  v  ye s  hip   ıxar, g  v  niğ arxadaşından olur. y  ni ona s  hip   ıxar. b  , s  dişdan ayrı olıyadı. b  niğ pek o gadar masrafı olmıyadı, s  di  niğ fazla olıyadı. düğüne gelen mis  Firler esgiden yatıya galırdı köyde.   vre köylerden akraba çox olması nedeniyle yatıya galırlardı. bunları s  diş, diyelim ki k  ydekileri mis  Fir almiya varırlardı. düğün s  hibi garişmazdı bu işe. s  dişa varırlardı. s  diş, diyelim ki ben   ş **25** kişi m  s  Fir alcam. sana   ş kişi, sana   ş kişi hepsine pay eder. düğünlerde geleneg  olarax bizim ş  y varıdı b   yariş olurdu, at yarişları. birinci gelene bi go   verilerdi. ikinci gelene bi ufak defek hediye, üçüncü gelene gömlek. bi ş  yler veriler y  ni hediye   le bi   d  llendirilerdi y  ni   le. ondan s  na düğünler çox cafcacflı olıyadı esgiden, cafcacflı olıyadı.   ox halk geliyedi. etraf böle, oxu derler bizim orda, d  vetiye oxu. bi h  vli, bi gömlek, **30** bi ş  y verilirdi. ceket. mesel   gadınlara ş   bu esgiden. h     le bi ş  yler hadiye verilirdi, oxu olarax. d  ğ  nlerimiz çox neşeli olurdu. şimdiki d  ğ  nler      o düğünleri aratTırır y  ni.   ndan s  na   rtak  yde bi t  ne deve yapan bi aslı garapınarlı   rtak  ye gitmiş. kedibıyıx derlerdi l  bına. kedibıyıx, birinci gün, gına günü deve d  zerdi. iki gişiden deve d  zerdi. y  ni çox millet böle aynı gerçek gibi böle y  ni. ikinci gün de at **35** yapardı kendi. at gibi işT   deyneklerden çarşafdan, beyaz çarşafdan at yapardı. bizim düğünler esgiden çox güzel olurdu.

YENİKARABAĞLILAR İLE ÇUKURCAKLILAR ARASINDAKİ KAVGA NASIL OLDU?

YAŞAR ÇAYIR:

oldu. oldu, oldu. o bizim bilimiyek onu. ē diyelim kī biz o zaman ya çocūmuşux ya da dünyāda yoğumuşdurum. bilmiyem yāni. olmuş yāni bi arāzi için bi gavga yapmışlar. birbirlerine basKın vermişler. bu her kóyüñ arasında olıya. üçguyuyuna garabınar **40** arasında da oldu. üş tāne ölü varıdı. bizim kóyde ôle bi şey yoğudu.

BU KÖYDE GÖÇ ORANININ FAZLA OLMASININ SEBEBİ NEDİR?

YAŞAR ÇAYIR:

bizim kóyde birbiriye vukuat çox olıyadı. yāni ēksiK olmıyadı. kendi biribirimizinē şey olıyadı. zāten o yüzden dağıldı bizim kóy. yāni biribirimize fesatlīmızdan mı oldu, neden oldūnu bilmiyem. yabancıya garşı bizim kóy çox èyidir. misāFırperverdir. kim olursa olsun, en fakiriñ evine var, kendi yemedini yediriñ, içmedini içiriñ. yāni müsāFire, **45** yabancıya çox saygılıdır. kendi biribirilerinē ôle.

ESKİDEN KÖY ODA LARI VAR MIYDI?

YAŞAR ÇAYIR:

varıdı. çoxdu, coxdu. genşler gètmezdi. yaşlılar gèder toplanır otururdū. bilmiyem daha önceden gençler onlara hízmet etmek için oda sāhiplerinin yaxınları oturmuş, onlara hízmet ederimiş. yaxına gadar varıdı. sōna tabī bu ādet Kaxdı bizim. gelen mūsāfır üş gún, beş gún, meselā bu seyyar satıcılar gelirdi. bolvadinden, başga kóylerden. oda sāhibi **50** baxardı. bir hafta on gún galırdı bizim kóyde, getirdi eşyāyı satasıya gadar, heş bi ücret taleb etmeden.

ODALARDA YAŞLILAR NE ANLATIRDI?

YAŞAR ÇAYIR:

yemene gèdenler yemenden anlatırdı, āsKerlikTen anlatırlardı. koreye gidenler koreden anlatırdı. ōndan sōna işTe bu ne yapacāS, işe gèdecekler meselā. bizim kōy fākirliĝi de çox çekmiş, komüsyon gelmeden. o zamanlar gıtlıx da olmuş heralda. duz çekmişler **55** duzuna idāre olmuşlar. işTē getiriler, satarlarımış. onlarī, yāni yapacaxları işleri anlatırlardı. vallā hikāye olarax, ihtiyarlarıñ anlatTī işTe yemende esir düşTüklerini anlatırlardı. nası gurtulduklarını anlatırlardı. bizim dedelerimiz genelde asgerlik yapmış. kimisi de galmış orda yāni, gelmiyen de var bizim kōyden. ānlatTıxları işde ingilizlere esir düşmüşler, araplar cenbiynē, sarı lira varımış o zaman. yutıyalar diye boĝarsıxlarından **60** çıxarılar, deşerler çıxarılar, öldürürlermiş. onları anlatırlardı. o şekilmiş. parıyı yutTu diyē cenbe atar, yaralarlarımış yāni. ōle anlatırlardı yāni. yemende asgerlik yaparkana. ōrdan esir gampından gaşdıxlarını anlatırlardı.

KAMIŞ BİÇİYOR MUSUNUZ?

YAŞAR ÇAYIR:

evet, çox esgiden hepimiz biçiyedik gamışı. bu eber gólünden gene biçen var. seka gapandı da şū şeyler alıya. **65**

BEKİR BOZAL:

o alkoloitTen gelen pislik su eber gólünü tahrik etTi. içerde hişbi gamış olayı yox artıx.

KARABAĞ ADI NEREDEN GELİYOR?

BEKİR BOZAL:

beyleri ölmüş. başındaki beyleri. beyleri ölücü kadınlar kara bağlamış. karabağ ōrdan gelme. benim duyuşum bu. şifresi bu. çuxurcax bizden deĝil, bizim türkmenden deĝil. ortakóy bizden. āynı böyükkarabādan ayrılma. karapınar da bizden deĝil. onlar da deĝişik türkmen.

NURETTİN SEZGİN:

kominizimi benimsemeyen türkmen aşiretleri üç boy olarak afyon iline ikametgah etmişler. bunun bir kısmı büyükkarabağa, bir kısmı karapınara, bir kısmı çuxurcax, derekóy. bunlar ayrı ayrı kabîle olarak yerleşmişler. ne yazık ki büyükkarabada alevilik sünnilik nedeniyle bizim atalarımız şu anda tarihini hatırlamıyorum yenikarabağ köyüne üç aile gelmiş. üç türkmen boyu geliyor. burda çoğalıyolar. esgiden bizim kazamız bolvadindi. bolvadin **75** ilçesine bağlıydı afyonun. şu anda tarihini şu anda hatırlamıyorum ammâ sultandağının ilçe olmasından sonra sultandağına bağlanmış.

ADI SOYADI	Mehmet SERT
YAŞI	74
ÖĞRENİM DURUMU	Okuryazar
DERLEME YERİ	Karakışla Köyü

Metin Numarası: 8

ASKERE NASIL GİTTİNİZ?

ben yalnız olarak bi tegölolarak gittim asgere burdan. biz o zamanlar bu savkiyatımız bolawadınıdı. bolawadına vārdık. bolawadından bizi çaya havāle etTiler. o zaman bôle ortalık daha araba gıdıdı. bi tegölaraba çıkdı..... çay çay isdosyonuna bizi götürüyodu. yola ilette, yol yarı oluncuk çıkarın sarı öküz paralarını dèdi bize. biz ellişer guruş o zamānıñ parasınna biz lire dostu verecēz amma biz o zaman ēce körüdük bizim içimizde **5** adamakıllı bi akıldāne bi öldü. kesimölunun bāki diyolardı. o tabı şeöler yerinde oldūna onnar gözü açıdı. hattā gelince birez araplık filan da yapıdı ya. o vermiyelim felān dèdi, şöFer dèdi. isterseñiz iniñ yayan gidiñ, götürmem, dèdi gene mecbur olduk verdik ellişer guruşu. çay isdāsyonuna indik. çay isdāsyonuna inenden sōna bizim gāri bolawadın çevresiniñ adamı, sōna bi motur emirdānıñ uşāna iki araba dakmış. o zaman vasāit gıt **10** şindi motura filan binen kim? arkasına iki araba dakmış bi moturuñ emirdānın uşānı adamakıllı gāri kaç kişise yimbeş otuz gişi yāwut elli gişi iki motur arabası geldi, onnar dizildi oruya. inenden sōna şimdi emirdālılar hepisi..... gara vagın şindi herkes kendi gidiyo. o zaman bizi savkiyatıla başımızda onbaşıyla çavışıla. gara vagınıñ bōrüne tepeşirile yazdılar, bize emirdā uşā kimse gatlaşamaz. bizim bolawadınlılar da keller **15** de onlar da gabardı, onnar da bi tePeşir aldı gara vagının bōrüne bizi de bolawadın uşā dirler onnar da yazdılar. al sana bi gawga galabalık çıkmadan gitTik hasılısı. gara vagını bizi doldurdular, mal dolduru gibi. takır tukur, takır tukur yassı sıraları eskişēre vardı. eskişērde bizi indirdiler. bôle bi binānın dibine çekdiler gecelikde heralde ankaradan geldi ellēm o garibim. gine o da bi gara vagın. o ôle postuya mostuya şura bura bindirmek **20** yok. ora doldurdular bizī, çek bakalım ıstanbula o zaman bizim tarafıñ uşakları biz gāri eyice körüz gine bilmiyoz içimizde bir iki akıldāne len mum alalım yakalım yā, mum alalım yakalım. yāni sōlemesi a ben mumu dā bilmiyodum, ben kendim. benim gibi kör çok. mum aldılar, yakdılar gara vagının bôle kahlarında bütün, belki girdiñiz girmediñiz ben de o zamana gadak girmedim. bôle basamak gibi yèrler var. orūlara mumları **25** godular, oruya oruya. gettik gettik, ıstanbul yakın yer değıl ki dē uzak. hep millet göçdü gapıtınla barabar. o mumları erimiş erimiş, birazımızıñ üstüne bēyaz bēyaz geşmiş. sabah oldu şöle guşluk haydarpaşıya vardık. haydarpaşıya varandan sōna bizi gara vagından indik. şey vagina vapıra binecēz gāri. ordan bizim bu tarafta olan askerlerden baya beş sekiz gişi geldiler. savkiyat gelir bizim ordan da varımış, hattā bir ikisiniñ gardaşı da varıdı. ordan **30** bizim

vapıra bindirdiler, öte haydarpasıya sirkeciye ora atladılar. hasılsı sirkeciye orda bi gün mü iki gün mü galdık, ondan sōna seçdiler. eveli ilk savkiyatım benim yassıörene gidecen diye şeyediyordı. sōna çorluya ıstanbuluñ içinde çorlu varıdı, belki bilirsñiz. orda bi bölükTe hasılsı hiç bi taraFa değışmeden ben yalñız beri bi bölükde aynı terhis oldum da ordan tabur altı ay bi kalkıp gelmeden üç ay bi ıstambula davıtpasıya bi **35** çavuş kursuna geldim ben. ordan çavış ... üç ay durdum sōna altı ay da tabır kakdı geldi ôle bi durdum. bir ay da ora muhafızlığa geldim. on ay da ıstanbulda galışım var. işte bōle askerliğı bitirdim, geldim. askerlik bizim o zaman yirmi dörd_aydı. yirmi dörd_ayı bitirdik geldik.

ordan bi esger arkadaşım vardı baya bi yuttūmuz yudum ayrı giderdi. bi yatakta **40** yatardık. onbaşıydı bu. garaç çavuş vazifesi garaç çavuşuydu. izine çıkdık erkenden, o izinli çıkmadı. ben giderken biz şindi salatalığa salatalık diyoız, türkÇe hıyar da diyoız salatalık da diyoız bizim burularda. onlarıñ âdeti len memet tertip, len galak getir, galak getir, diyor. len galak ne len? galak da salatalımış.

ESKİDEN HARMAN NASIL OLURDU?

esgiden şey_ettik miydi esgiden harman evelden tırpanla... sōna bi dolap makineler **45** çıkTı, onnā işledik. işleyenden sōna deste atarız, yığardık. yığandan sōna ondan sōna at arabasına çekersin buruya. şafāla erkenden gidersin, şimdi ben bunlara diyom bunlar gün ôlen oluyo da çayı mayı içmeden gètmiyo. o zaman bizde çay may nerde âdet. hoca ezeni okumadan ben burda benim bi yengem varıdı onna getiri bura harman yerine dökerdim geri varıdım. ordan geri alır gelirdim. hasılsı ikinciye bi dā giderdik bōle. işde hasılsı **50** bōle olurdu. harmanı sürersiñ, aktarısıñ, savurısıñ, çekzini çekersiñ, samanını çekersiñ. bi de öşürçülük çıkTı. evelde iki sewer de öşürü gördüm ben. öşür alırlardı geldiler hattā ben üş sene okudum ben eğirtmende. eğirtmende üş sene okudum, benim bize gelen müvettiş buranıñ öşürçüsü oldu. öşürçüsü oldu. burda öşür möşür kesTiler, hasılsı emirile **55** savırılırdı. harman mādem ondan şey_ettin, emirile ôle emir vermeden harman savırmak yok. onlar savırılacak harman millet harman savırmaya. savırıp da çıkandan sōna çek çıkdı mıydı elerdiñ. elinde şōle bi şu kesimde bi tāta, düzülmüş, nakışlı gibi, onu vurudu çeziñ üstüne, markalardı. markalıyandan

sōna gelip de kendi ũleşmiyenden sōna içinden hissesi neyse öşürü almıyandan sōna gatiyen mal sâbı götüremezdi. amma ũş kile beş **60** kile neyise o öşürünü alırdı, ondan sōna götürüdüñ malı. bizim burda iki ũş kişi de gettiñ rüşvet aldıñ, ettiñ eylediñ diye iki kişi kendi köyümüzden bi kişi o müvettiş bolawadın cezaevinde yaTTılar bile rüşvet aldılar diye, yaTTılar bile orda.

bu cāmiye dökTük cāmiye dökenden sōna burda herkes kendi dökdü döşürü geri, öşürü buyday öşür dedim buyday arpa neyise onu alıp gidiyon. burdan sultandağının ofisine **65** bi de teslim etme varıdı. burdan ben bu gadar işTe bu gadar mı yok memet gibi miydim. burdan bi de amcam varıdı. amcamın bi çit öküzü var, bizim de bi çit kısrāmız var, beygir. ben babamın yanındıyın, amcamın yanında da aynı benim yaşTa bi oğlu varıdı. burdan amcam, babam biziki beygir arabası onuku öküz arabası çıkTık, garabınardan geşTık. aşşā şindi hilimölunun çardā var ya sen bilirsın, hilimölunun çardānıñ oldū yer **70** omarōlu süleymangilindi. süleyman var ya topal süleyman, onlarıñıdı ora. ora vardık, yatTık. ordan gece bi paldır küldür adamakıllı garardı, bizim ũsTümüze tek tük bi çilenti geldi filan hasılsı bek fazla gelmedi. yalnız ordan goşup gece yürüyenden sōna tekkeniñ oldū yere, tekke derler o yeniköyün şeyiñ gavişTıdığı yer biliyoşuñ. ora adamakıllı vardık anām ora çay kesmiş, su olmuş cayır cayır gitTık. sultandağına **75** vardık ofise. dā bi de şey_ettiñ buydayı dartıyolar. dartıp alıyo. ēsik geleceg olursā geri ũsdünü takviye etdiriyo. fazla geleceg olursa şey_etmiyo alıp geçiyo. dartTılar, dartandan sōna o zaman büyük büyük çuvallar, her bi çuval yedişer, sekizer, dokuzar biz ufāz ya, amcamla babam alıyo arabalarıñ arasına gara vagınıñ ũsdüne dökölüyo, gara vagınıñ ũsdüne. bizim kısraklar ol gör, beygirler ũrküyo gara vagından, yanaşmadı. bir iki **80** seFer babam yeñilettiye de sōna zor kötek duta muta yanaşTırdık. üçguyunun adamı biraz şeydir, şindi öldü ya hālimeniñ musa varıdı orda. oranın muhtarı filan oldu ya ēsgiden çok çapkın bi şeydi, sözüm oña. deligannı amca dēdi sen beygir sürmesini bilmiyoñ dēdi babama. bawam da bek ôle az buçuk şeyi yok bilmemdirin dēdi. şindi o arada biz babamgil bōle buydey dōkerkene yāsiyan taraFından bi tiren geldi. orda hüüüt hüüüt diye **85** düdük çalıp geliyo. hemen o alimeniñ musa cebinden o zamanıñ parası gıygıllı guruslar vardı, siz onları bilmezsiñiz, gıygıllı guruslar varıdı. hemen o parıyı çıkartdı. gopTu demiryolunun ũstüne godu,

acaba bunu ezcek mi diye. onu da içerden şef görüymüş. o zamanın çıkdı şef, dā ordā parıyı filen tiren çinemeden bunu bi tokatladı. aldı gètTi bi binanın birisine gatTı. üçguyunun akıllısını birisini goca osman denen bi adam **90** varıdı, o geldi çıkdı. gāri o zamanın parasını beş lira da büyük para, beş lira verdi, gurtardı. o kurtarıp da çıkandan sōna babam rāmatlık babam hindi gāri laf sırası geldi. ulan ölüm dedi. ben beygir sürmesi bilmiyom, sen de tiren ürkütmesi bilmiyon dèdi.

ESKİDEN KÖYDE SU SIKINTISI VAR MIYDI?

buranın suyu ôle bi, şimdi de gerçi kesik de şimdi gene suyumuz var demek. esgiden burda su gıramılidi, gıramıla ha. gider koçyazıdan su getiridik, o zaman cibiken denilen **95** koçyazıdan su getiridik. su getiriyon goyun guzu dersin yaylaya gidiyo. bura gutuyla su alırdık, burdan, sıramdan. sırama babam bi memet ā derler bi adam varıdı, mālum gāri esgilerden, şelerden. burdan bi tiftik mi yapā mı o memet ā denen adama babam verdi bi şey verdi amma tiftik amma yapā. ben de o zaman bu celal gadar, benim torun gadar bi şeydim. memed,ā dèdi, üsdelik dedi, bu iki buçū da su dedi. iki buçū su dedi, o adam **100** da peki dedi. belki fiçıda ikidir, fiçı dedimiz, şu bidonlar var ya ... onnardan. belki birini amānet bulduk, o zaman fiçı vilen çok şey. burda benim büyük bacım var, şimdi öteki evde yatıyo, bizim hepimizin büyüğü. yetmiş seksen seksenlik var. ben yetmiş yaşında, o seksenlik. benim dā aramızda bōle bi büyük bilāder dā var. o benim büyük bacım yetişgin gız, ben de bu celal gadar ikimiz burdan bi öküz ara, babamın bi öküzü varıdı bi çit, bi **105** de bi acer arabası varıdı at, arabasından. koştuk, sıram var bizden gāri işde kaç kilometrelerde. ora varduk, onnar da o diyen adamların çobanları, ölu, garısı goyun suluyolar. sārōş diyoız gāri māsustan da yer altında. rahmattan girme bu. ēşde dedik, bizim bacım dedi, memet amcam bize iki fiçı bize su vermiş dedi, garısı dedi ordā uşaklara filan getme len aman amcandan susu getir ondān sōna dedi. bacım oraya torbūyı dakdı **110** öküzlere. ben orda başında galdım o gètti. adamdan bi tesbik midir, mendil midir gutu getirdi de ôle ta susuzluk işde o vaziyetdeydi.

benim avrat varıdı, omargilin anası. atmış üçTe öldü. bu avrat benim ikinci. biz burdan o ... bi hasTalık varıdı, bolawadında da bi toktur varıdı. adı kemaldı da sözüm oña

lābına bi ğavır_ölu diye dakmışlar. biz oña dutduk burdan bizim benim böyük bilāder var, **115** onunla gëttik at_arabasınnā. orda yatacāz, orda öte yanna, bolwadına gidecēz. dā gün ôle eyildi. ora atarānın odası varıdı, babası filan çok zenginidi onuñ. dē altı yüz goyun, yedi yüz goyunları varıdı. biz hemen vārdık, beygirleriñ gayışını kurtarıkanā hemen bi taksi geldi odanıñ önüne, hemen bizim arabanıñ dengine. içinde iki candırma, iki gadın, bi silindir şapkalı bi başkātıp mıymış neyimiş indi. o atarānıñ gelini o dedim deli **120** hasanıñ garısı dere köylüymüş. garı garıyı govalamış. çocuk galmış orda. ufarak bi şey. orda galıncık bu seFer o çocū almaya gelmişler. işde āñlaşdılar, şôle bôle biz çocū almaya geldik filan diye. garılar çıkmıyo, garılar taksiniñ içinde duruyo. birisi gelinimiş, birisi de geliniñ anasıymış. o zamana o silindir şapkalı şey çok akıllı şeymiş. len gadir ā, seniñ şôle namıñ var, bôle namıñ var. işde adamı şeye getirdi, yola, çocū aldılar, gëtdiler. hasılısı **125** biz orda galdık. atarā o zaman çok onuñ oñdan sōna bi dā evlendi bi dā evlendi. dā gocuman gız çocūnu kesmiş, gız çocū beri, gız çocū öte, gız çocūnu böyük yüklük varımış gāri yataklık o yatān arasına sokmuş. orda ileri geri şey ederken ganından bulmuşlar çıkarmışlar. gëtti o gadın sivasıñ mapsānesinde tam otuz beş sene verdiler orda yatıyodu da bi de burda gardaşı vardı, çete filan var şindi. èvèli gördüm sultandağında, **130** belcikada duruyodu, izinli mi gelik, orduymuşumuş. bi de şindi bi yeñiköyde kendi köyünde dā duruyo göçük gidik değil. aptılla diyolar oña da. onna biz biraz bi hasanı dövdük dediler. yaw nē dövdüñüz? ne dövmeycen, çocū kesdi gelin dā geliniñ arkasından ileri geri para atıyo. bilmem nēdiyo dā, şey_ediyo diye birez dövdük diye bôle bi mesele oldu. kesmiş, gocaman gız çocūnu kesmiş. **135**

ÇEŞİTLİ KONULARDA KONUŞMALAR

memet hocanıñ anası benim akrabām. paldırıñ gızı. paldırıñ garısı, şey var o diyolar. paşalar var, omar var. paşalarıñ osman, osman vardı, onlar öldü. onlarıñ bacısı da ondan bizim benim bölem vardı, öpöz babamın bölesi o.

tarlada ekinleri dā yazdılar. öşür Filan değil ekini tarladā ekinleri yazdılar. yazılmayan cezā var dediler. biz o zaman bunuñ gibi ufādım ben. hasılısı da benim o böyük bacım **140** burda gocası askerdidi, onuñ da bi birez ekini vardı. biriniñ tarlasını ekmişimiş,

burdan yazılmamış. hasılsı āladı, sızladı da burda da sonra yazdılar. bi sene ekinleri dā tarlada yazdılar işTe.

hayvan vergisi de varıdı, öteki gibi vergi de varıdı, sayım da varıdı esgiden. goyunu gelirler, sayarlardı. sırkat olurdu esgiden, goyunuñ birezini yazdırmassan sırkat **145** derlerdi.

KÖYE ELEKTRİK GELMEDEN ÖNCE KANDİL KULLANIR MIYDINIZ?

ocā şimdi bu zoba değıl de ocaklar vardı şöle. o ocaklara bi bildiñiz, sen gāri dē ácik bunlara bakarak az dā şey, tezek işTe mal tezēni gömerlerdi, o orda gızarı. gıyına da bi gamış gorlardı āşamdan. onu üfürüler, gamışı yakarsıñ, gandili de yakarsıñ. bildin germençe gandili. bôle alettirik mi geldi, yō. lamba ne geziyo? bildin tenekeden bi **150** gandil. gazyā da yakdılar, haşgāş yā da yakTılar. malıñ o goyunuñ bazı mundar yā olur, goyun mundar ölecēse o guyrük yāndan onu da yakTılar. koksıñ, koku ne? gor, bôle bacanıñ gıyına gor, baca diyoz gāri, onuñ gıyında duman duman duman, duman çıkararak yanar işTe. neriye şavk ediyosa ona göre oturusuñ. o germençe gandili diyolardı şimdi o fazla ömeriñ babalī. burdan babam rāmatlīla gittik. gara ali diyolar, o burda gāri bi **155** ilēmi mi varıdı, gandil yapıyodu muş dediler. babamıla ikimiz vardık, şöle geñiş götlü bi gandil. aldık, geldik üsTü sürgülü. haşgeş yānı gatiyolar içini, bôle şey_ediolar, burdan fitil çıkarıyoñ, bôle goyuyoñ. işTe ne gösTeriyosa yanıyo.

TRAKTÖRLE HİÇ KAZA YAPTIN MI?

moturu akşērden aldım. üçguyudan bi esger arkadaşım varıdı. orda, akşērde duruyo. ... isiminde birisi. len arkadaş dedim, ben biz de bi tırafıkdan korkuyoz o zaman tırafık **160** çok sıkışgın. aşşā demiryolundan aşşā bizi bi saviştir dedim. o da pekī dedi. bizi demiryolundan aşşā saviştirdi, arkāya dakdı moturu, vērde elime. o vaziyet sürebildimiz gadar az çok ôle geldik. e geldimiz yeri düşün, asvat. bôle şey ôle bi bayır filan yok, vitesini değıştirerek geldik. bura geldik, bura gelincik, köyün gıyına gelenden sōna demek ecik gaza fazla basıvırmışım, altımızdan çıkıvırdı. motur bi o yanna bi bu yanna. **165** ōrdan kurtardık. bôle gidiyoz, o zaman bizim maħalle bôle yokardıydı. ora vardık, gatiyen gidecēmiz yokarı maħallenin şeyi daşlı. gaza fazla basıvırıyon, motur pataradan

gidiyo. az ârlaştırıyon, işledemiyon. gâri bi bunlarıñ, omarıñ böyü var, hüseyin. o gâri o geldi.

ESKİDEN KIZ İSTEME VE DÜĞÜN NASIL OLURDU?

ôle bi görüşmek mörüşmek filan bi şey yoğudu, geri kapına nişanlıñ gelesiye. gelenden sōna da adamakıllı düğünü edenden sōna iki bayrakÇı, bi tüvekÇi üç dene Filan **170** görevli olurdu. şimdi seğmen diyolar, şindi garabınarda sâdıç diyor ya. onnardan olurdu. onnar guveyi alır bi tarafa, sōna tıraş eder. hoca gelirdi. işdē mintanından başlar, okuya üfleye hoca güzel keydiridi seni, adamakıllı şeyçederdi. şimdi o yok. şimdi şeyçetmeden dāmat da kendi keyiniyo, kendi de tıraş oluyo, eFendim dā şerbet işmeden gızıla olan gol gola giriyo. bizim günümüzde ôle yoğudu hiç.

175

şeyçetti mi burda bi gün evel giderlerdi, üsdüne yatarlardı. adamakıllı arabaniñ üsdüne, at arabasınıñ üsdüne bôle şu kesimde gevrek ekmek. maydem sen kaset dolduracan, gevrek ekmek bôle. iki teneke yoğurt herkesin şeyine göre bi güçük teneke, bi teneke helva olurdu, baya bildiñ beyáz helveden. ora giderler, gız evinde o gún orda yatarlar, comāt. on beş yirmi arabıyla, ondan aşşā sati olmazdı, at arabasınnan. atlarıñ boğazı zilli, cırrañ **180** cırrañ cırrañ. varılar, ōrda gızçeviniñ üsdünde yatarlardı. sabah, ėrtesi gún, şimdi günü deñişTi. o zaman ya bazar olurdu ya perşembe gún olurdu şimdi hangi güne dek geldi, oluyo.

burdan sen getirsen bi gat yatak filan şeyçedersen. ordan gız taraFı yapā alırdı. ya senden alır veyāt başga yerden alırdı. çıkarsa üç gat yatak anca çıkardı. şimdi dee beş gat, altı **185** gat yatak çıkardıyon, olan eviniñ üsdüne sarıyolar.

bizim büyük bilāderiñ çalgıcılarını yakasenekden dutmuş, babam rāmatlık iki bôle genç, gomuş, gelmiş oruya işde atçarabasınna filen gün gelecēñiz diye. üç kişilerdi bunlar, gelenler. biri gırnata çalıyodu, gırnata çalanıñ adı mısdawıydi. len mısdawa dedim diyo babam rāmatlık, yaw yeter mi bi bi zurnacı, gırnatacı dā dutayın. ne diyon memet ā **190** dedi baña o ...leri yıkarım dedi diyo. hakkatden düdükÇü mısdawa diyolardı, yıkdı bu ...leri.

ADI SOYADI	Ömer SERT
YAŞI	44
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul Mezunu
DERLEME YERİ	Karakışla Köyü

Metin Numarası: 9

ASKERE NASIL GİTTİNİZ?

burda asKer arkadaşları on beş yirmi gün önce asgere gitmeden önce toplanırlar. asgerlik günü gelesiye gadar yirmi gün gece gündüz bôle gezersin. toplum, ondân sōna günün gelir, sen burda köy bir olur, savışdırılar. ondân sōna acemi birliğim işde gonyada geşdi bir ay. ōrdan bir haFta sonra dağıtım oldum, urfiya gittim. urfiya varıncık dōrudan dōru hiç acemi birliği çekmeden usda birliğine geçdim. kadro çoklūndan dağıtım etTiler. yedi yüz elli **5** gişiydik bi bölükde yemekāne almadı. bi yörüdü müydü arkası, ōñü marş sōlerdi arkası duymazdı, arkası sōlerdi ōñü duymazdı. ondân sōna üş günlüğüz. gonyadan eğitim alana götürdüler, gelivir marş sōletTiriyo dā biz marşı ne biliriz? yā yedi yüz elli gişi ōñünden sōlüyosa ōñdeki çavuş arkası duymuyo, arkası sōlese ōñü. yemekānenin arasına bizi ... gatTılar, üş dene çavuş eli kasaturalı şōle. bize bi girişdiler iki üç yerden. vērdiler zopī, **15** vērdiler zopī. şindi sōlucēñiz mi bu şarkī? biz sōlücez dēyoz tabī. ondân sōna dağıtım olduk, o dayakTan da gurtulduk du usda birliğine gitdim. usTa birliğini işde bi dā bôle ezā cefā görmedik. sınıf topcuydu, topcuydu gararğah bölūnde galıyodum. hiç bi top tüwek bi şey görmedim. yāni desdek bölū.

orda tatpikata götürdüler bizi varı varmaz. bā bi tüwek verdiler, gē biridi. ondân sonra **20** bi şeye gitdim ben yatdım şindi sipere. bi a dört verdiler, kakmaz kopmaz. ben çukuruñ içinde gelen yok giden yok. ben üyümüş galmışın orda. bi kakdım millet, ben acık yokardēdim şōle, millet yemek yemiş, dağılıyo. ben dedim ben aç galcaz şindi dedim yā. tüFē ora goydum geldim, gitdim. hiç de beni akıl etmemişler bu nöbetci var burda yemek yolluyalım diye. ben vardım yemē yidim hiç filan yerde nöbetci var

demiyolar. ben **25** dan geri hiç kimsiye demedim, tûFē atdım geldim der miyim orda? beni bi ton zopa atarlar baña orda. ben ordan geri hemen dōru tûFēn başına vārdım, bi oturdum oruya gāri. guş uçurtmuyolar ya orda harman zamānı. tam iki yoluñ ortasına durduk. adamlar sap götürüyo, mercimek getiriyolar. bi bōle yüksek araba mercimek yüklemişler tam rampanıñ önünde adamı durduyo, geri gönderiyo, adam geri dönerke adamıñ **30** mercimeg, arabası ters çevrildi. ādamı bi sürü eziyet etdiler.

bir ay duramadım hemen arkamdan geri haber geldi. çabuk birliğıne gatıl diye. telgraf geldi burdan. ben hemen geri gitdim. o yanda bi olay olmuş, ben vārdım. bizim bölüklerde hiç kimse yok. sādece nöbetÇiler var. gāri bir hawta filān sōna bölük geri geldi gāri. ondān sōna bizi geri çağırdılar. izine geldik ya, izine gelenden sōna bizim o geri çārdılar, **35** bizim o bir haFta önceki çağırdıkları şeyiñ günüñ parasını geri bize para ödediler geri. üçer milyon lira mı bi para ödediler orda.

ADI SOYADI	İbrahim GÖKGÖZ
YAŞI	59
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul Mezunu
DERLEME YERİ	Üçkuyu Kasabası

Metin Numarası: 10

MESLEĞİNİZİ ANLATIR MISINIZ?

ben aşşağı yokarı güççükden merām vardı çobancılā. babamıla çifte giderdiḴesgiden. bizim tabi bunnarı gonuşcaz dē mi? atarabası meşurudu o zaman. atlar meşurudu, motur yoğudu. baya tıraktör olsa bi beşaltı bi masey haris diye bi motur varıdı. at koşardık. ben hani çifte gidip gelirken, babamıla giderken goyunlar sürüden çıktığı zaman sürüler esgiden otuS sürü goyun olurudu. her bi sürü sekiz yüz dokuz yüz kömeli olurdu. **5** goyunlar şöle dereden düz aşşağı bayıra ağdığı zaman şöle germec yapardı, ben tav olurdum oña. yāni hani merak ya ben uşām. çift sürmesi de bilmiyom. babamla gidip gelirken işim gücüm benim goyuna seyretmēdi. neyisē yetişdik. aşşağı yokarı on üç yaşına fila girdik. gasım geldi mi gasım ayında biz goyunlar köwe gelir, keş gederiz. keşk denir yāni. herkezin goyunu köwüne ayrılır, evine ayrılır, ayrıldığı zaman **10** on kişi birleşir. o zamanlar her bi evde yetmiş seksen eñ aşşağı hiç olmayanı otuz kırk goyunu olurdu. şimdi galmadı başga. ondan sonra on on beş toplanırdık. gurrā çekerdik on goyuna bi gün gitmek şartıyla gıra gütmiye. gurā çekerdik ben gurāya gatılmazdım. hani merām var ya, o zaman dā gasım soñu. gış olmadığı için ben gıra gitcen, gırda yatcan. ondan sōna, herkez birden, kaç kişi, on kişi, birden ona gadar rakam yazardı, gura **15** atarlardı. herekeS çekerdi, çekerdi gurayı. kaçınıcı, sen bir iki üç beş herkez numarasına göre goyuna giderdi. ben yalnız guraya gatılmadığım için ilk gasımda ayrıldığı gün gıra çıkardım, goyunla gırda yatardım. hani merak demek şimdi sorna sonra düşünüyom ben, ben deliymişin diyon yā. il gar düşdü mü il gasımda eve gelir, herkez goyunları alır, sabah gider akşam gelir. ben gırda gece gırda gezerin. yāni ben deliymişin deyom. o hesap **20** işde merak demek ki. yāni dicēm

ondan sonra devam etti çobancılık. asgere gittim geldim, ondan sonra gine hālā dā şu güne gadar yaz güderin gış gütmem yalnız. yaz altı ay güderin, gışın gütmem. gışın da yer yatarın. dicēm işTe durum bôle hocam.

KASABANIZDAKİ MAĞARAYI ANLATIR MISINIZ?

mağaza tepesi deriz, mağza var. yāni derin, baya gider şôle şu taksi gibi içine inilir. garagöz tepesi derler, orda mağara var, oruya da inilir de yalnız bilmiyom işde ora o **25** şeyiñ altında bi daş atılırdı. delik var. oruya aşşā tıklar tıklar tıklar daş attığın zaman tıklarTı olurdu. bakdığın zaman şeyler, salkım salkım gayalar şôle ôle resim bile yok. bi de guş ini derler, yal dere derler, orda in vardır. yāni bizim burda bu yāni. öteki gibi bi tarihi eser bile yoktur bizim buralarda.

ÜÇKUYU ADI NEREDEN GELİYOR?

üçguyu adı ben babamdan duydūma veyā büyüklerden duydūma göre belki, enişde **30** sen daha iyi bilirsin, esgiden yörükÇülük ya he devesi varımış, geçisi varımış herkez nerde su, orōya yerleşmiş. hani su var ya, yaylım da var. ewel deve şeyi burda üş tane guyu varımış. bi herden guyu, bi acı göyu, bi nine göyu üş tane göyu bulmuşlar. o göyunuñ şeyine suyu oldū için buruya yerleşmişler. üş guyu diye ordan galmış köyüñ ismi. yāni üş dene su guyusu varımış gazma. yāni ordan galmış. benim büyüklerden duydūma göre. **35**

ASKERLİK HATIRALARINIZI ANLATIR MISINIZ?

ben sivasda yaptım iki ay temeltepe acemi birliğini. sivasda acemi birliğini bitirdikten sonra diyarbakıra terhis olduk usda birliğine. beşinci zırhlı ordu olaşdırma bölüğüydü. esentepe mi derlerdi, beri uşda diyarbakırın girişinde. oraya biz vardık. teslim olduk, biz beş devre. o zamanı beş tertip mi oluyodu ne heralda. neyise, beş arkadaş oraya vardık, teslim olduk, ulaşdırma olarak. neyise, bize bir hawta izin çıkmadı. biz yiyoz, yatıyoz. **40** istirātliymişiz hani bilmiyoz ya acemiyiz. iki ay bi eyitim gördük, yemin merāsımını verdik, ordan bizi attılar orāya. vardık, teslim olduk ulaşdırma bölüğüne. bir hawta bize soru sual yok. yiyoz, yatıyoz, yiyoz, yatıyoz, ala iyi. yedinci gün, bir hawtadan sonra nöbet çıkarmış bize. bilmiyoz, nöbet ni dutmadık. yalnız acemi birliğinde mutwak goğuşu şey goğuşda, mutwakda nöbet tüvek yok , tezizat yok. neyise bir hawta dolup o

gün için **45** benim on bir bir nöbetim çıkmış, benim haberim yok. çawışım kim, onbaşım kim, bölük subayım kim, bölük âmiri kim ben bilmiyon. ondan sonra, neyise akşam yemē geldi, yemek yiyoS herkez yemekhānede. yemē yedik, herkez tabak gaşık topluyo çatır çutur. hemen öñümüzde bi ásvet geçiyo. köylüm varımış, onu da ben duydum. ondan sonra bi de tugayda varımış köylüm, onu da duydum. yalnız hemen annacımızda mühimmat **50** ediyolar, inşa'at, emlak diyolar. onlar orda bayā eyitim bile görmüyolar. yük ambariymiş, yük arabası gelir, indirirler, bindirirlermiş. onu görüyon. neyise yemekden sonra ben kimsēye danışmadan ne çawışa ne onbaşıya ne subaya ne assubaya kimsēye danışmadan sanki babamın evine gider gibi çıkdım. beñzinlikden atladım, nizāmiyeden de gitmedim. vardım orūya, selāmun aleyküm, aleyküm selām. onların başında da on bir kişiymiş **55** heralda, bi assubayla bi çawuş varımış. neyise hoş beş köylüm dē mi, orūya biz musāvir olduk, çay içdik derken bunlar, üsiýine de habar etmiş o hasan. üsiýin de cipile geldi şeyden. diyarbakırın içi de tugayda, o da tugaydidi. yalnız onlar benden bi devre kıdemli neyise likor getirmişler, likoruñ ne olduğunu da bilmiyon, içgiymiş. çiKolata mıKolata bile derken, bicēz ikicēz derken biz işmeye başladık. şimdi **60** dedim ben işmiyim yā. ben hani dā bi hautalık asgerin. ben yattım kaktım yeri anca biliyom file. ya ban etmiyim işmiyim file derken isrār ettiler, bicēz ikicēz derken biz kafiýi bulmuşız şimdi. ondan sonra sāt on biri çērek geçiyo. üsiýin cipe bindi gitti. bi arkadaşı varıdı. ben galdım. bizinki de garşı garşıya nizāmiyelerimiz. neyise ben orda hasan sawuşdu, öteki tugaya gitdi gāli. diyarbakırın içine. ben ordan çıkdım, elime de bi **65** cığara yakdım şimdi, asvat da gāli, cığariýi çeke çeke geliyom. bizim bölük ulaştırma bölüğü olduğu için guş yetiştiriz biliyon mu? ondan sonra bi silahlı asger var nizāmiyede bi de garşısında sağdan soldan gelen asgerler var. onar kişi, on beşer kişi, yirmi kişi siyā bölüğü, tak taburu ordan burdan asger geliridi, gurs yetiştiridi. neyise bi de silahsız asger duru. ben cığariýi çekdim, bôle asvatın kenarından geliyom sallana sallana. demek **70** rampa yaparmışım. ondan sonra gele gele geldim ben üş kişi var bizim nizāmiyede, iki kişi olcādı. bakdım, gırmızı golluk vardı o zaman, bizim assubay, gulakları çinlesiñ abdülgādir özyürek mi ēyice bilemiycen geçmiş gün ôle bi şey olsa bi assubay, onu görünce, ben şimdi astsubay olunca, elimdeki cığariýi, yanan cığariýi ben nası ezdim. ezince benim arkama çıñğı bôle iki metre yayıldı gitti asfatın şeyine. neyise geldim tak

bi selam, bi şôle ileri **75** vardım, geldim kendim. hani arabıyı firen yaparsın da bi şey eder ya.

bi teknil verdim işde filan filan filan oğlu. gel gel dedi adam. vardım, şôle ağzıma dörü uzandı. demek ki kokuluyomuş ağzımı hani ne var diye. neyise ben seroşun sâten yâ, işdim. adam öñüme düşdü, gel dedi, geldim. yazâneye gattı. bi de mühümmat, yakında bi mühümmat deposu vardı. oranın assubayı varımış, iki assubay oturdular. nerden **80** geliyon, komutanım ben hamamdan geliyon, dedim. bak yalan söylüyön a oğlu yürü sôlü işde mübârek. ondün sonra, oğlum nerden geliyon diyon, hamamdan geliyon dedim komutanım. şurda hemşerim var, orâya gittim, banyo yaptım dedim. allallah, ben çorabı, potini çıkartcânı ne biliyim yâ. neyise, ben de ne gadar üzerimde bi şey varsa ceplerimi de boşaltdı. çığardım mektup, şu, bu, fotōraf aradı aradı yaramaz bi şey bulamadı. masanın **85** üstüne serdim şindi. topla geri gat, gattım. nerden geliyon, dedi. hamamdan geliyon komutanım dedim. çıkar potini, dedi. çıkardım potini. asgeriye çorabı vardı o zaman iplik. ondan sōna çorabı çıkar dedi, çıkardım. çorabın boyası ayâma çıkık. yıkanmadım belli. ne bilim ben çorap çıkartcânı. neyise key bakalım, keydim. bi de şeyi vardı onun, subayın emireri dēyın, hani hizmetcısı gidivi, gelivi. dedi baña iyi bi zopa getir bakın dedi, **90** getirdi. çocuk gitdi, komutanım bulamadım, vallâ ben bulur gelirim evelce seni falakaya yatırın, dedi. çocuk gitdi gâli, bi sandalye bacâ yakalamış, aldı geldi. ben dövdüne hiç acımıyon bak zopa yèdime. hiç acımıyon. seni dedi anasını avradını s.kdim sen dedi baña. baña üç sefer bi sandelye bacâ ekledi, yalan yok. yâni o zopa yèdime filan acımıyon. sâten zopı filan duymuyön yâ seroşun ben. ondün sonra gâli gitdim, gulakları çinileyisi bi de **95** şeyli karlı bi iyi bir şey çok gıdemli yalnız, çawuşumuz vardı. birini kaldırdı. ben üst ranzada yatıyodum. dedi altda zobanın yanında yatan var, sen kak dedi, onu kaldırdı, benim yatâ aldı, beni orâya şeyetdi. nöbetçiye tembih ettim, dedi her nöbetçi subay gelecek olursa bunu şeyedin dedi, uyandırın dedi. baña sen yat burâya hemşerim dedi. ben oraya yatdım. dicēm işde ôlelikce başımıza olay geldi geçdi. ben firârımı vermişler **100** benim. o anda benim firârımı vermişler, benim ondan haberim yok. ondan sonra ben orâya varınca assubay o şeye tugaya bizim birliğe şey vermiş, telewon etdi yanımda. komutanım firar ibrahim gökgöz geldi dedi, yalnız seroş dedi. beni şeye fele yollucaklardı. ne diyolar oña, bi dokdura mı gâli neyise alkol şeyine yollucaklardı. yollamadılar, vazgeçdiler. geldi dedi

gāli benim firarımı tamam sabāla işdimā olduk şeyde, garajıñ öñünde, arabalarıñ **105** öñünde. yalnız yüzbaşımız çok kötü bi adamıdı osman zeytinci diye. allah razı olsun o asteğmenimiz vardı işde nöbetci āmir. o gün de oyumuş nöbetci āmiri. sabah iştimāya çıkdık şindi. nöbetci çawuşu nöbetci subayına tekmil verdi, nöbetci subayı da nöbetci āmiri bizim sālīm teğmendi iyi bilebiliyosam nöbetci āmiri oña tekmil verdi. o da osman zeytinciye yüzbaşıya tekmil vercek. o arada tekmili aldıktan sonra yalnız yüzbaşı **110** gelmedi. gelmezdi golayla, beklerdik. ara sokaklarda fila dolanırdı. asteğmen tekmili aldıktan sonra dedi ki akşamkı firar ibrāhim gökgöz çıksıñ dedi, işki içen dedi. hemen fırladım, vardım tak bi selam bi tekmil. vardım tekmilimi verdim. ondan sonra nē işdin ölüm dedi. komutanım, orāya gitdiydim, köylüm varıdı, isrār etdiler. ben bunun şeyi file değilin. alkoliği file değılim, isrār etdiler kurtulamadım dedim, ben işdim dedim orda. **115** hadi dedi, bidiya yapma dedi, geç yerine dedi. tak bi selam, geri geldim şeyetdim. dicēm ôle bi şeyim oldu yāni.

ADI SOYADI	Süleyman KERMAN
YAŞI	56
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul Mezunu
DERLEME YERİ	Üçkuyu Kasabası

Metin Numarası: 11

MESLEĞİNİZ NEDİR?

çifçilikle ūraşıyoz. bi yandan hayvancılık. hayvancılık da bitdi sayılır bizim köyde bu gırızlerden dolayı. türkiyeniñ, işde başdâkinleriñ yannış politikalarının sonucu baya köylümüz bu durumda yâni bu sene üçguyuda gerçekden bi gırız yaşıyoy yâni. bu sene bi de yıllar gurak gitdi. yağışlarımız olmadı. zâdin bizim üçguyu genelde gara iklimi iç anadolu bölgesinin olduğundan dolayı. o yüzden bizim burda buğday, arpa, mercimek **5** kimyon ekiliyo işde. o da gara iklimi olduğı için bâzı zaman yâmir yağıyo bâzı zaman guraklık çekiyo. yâni atmış yaşındâki bi adam, kişi bizim üçguyuda ömüründe yâni üç veyâ dördür, yılñ iyi gelip de refah bi yaşadığı zaman. ondan geri yannı hep çifcinin bu senesi, bu senesi, bu senesi bôle gider.

ÜÇKUYU KASABASI NASIL KURULMUŞ?

köyümüzüñ dediğim gibi yüz otuz senelik veyâhut yüz kırk senelik bi şeyi vardır yâni, **10** yerleşim birimi vardır. zâdên köyümüz genelde antalyadan, akdeniz sâhillerinden gelmiş. işde buruya kişiler nası oldise bi üç guyu bulmuşlar ondun sonra beş on devesi, bi sülâle, bi kabîle gelmiş, işde burda su oluncuk. arâzi bol, gırsal kesim, o yerleşimde işde. ondun sonra sülâle sülâle bôle böyümüş. köylünüñ olsa bin iki yüz file bi nüfusu, altı yüz otuz, altı yüz kırk seçmeni, belediye. bu şekilde yâni.

15

BU YÖREDE ŞİFALI OTLAR VAR MIDIR?

mezala bizim bildiğimiz gara ot deriz. dağlarda gırlarda biten gara ot bugün yarıya ondun sonra sancılara insanın bi an için ağır sancılara iyi gelir. şabla diye tabir ettiğimiz aynen bi ot vardır. o da nâdir biter. büyük arâzide yâni diyelim ki on kilometre de gitsen garşına gelmez. çok nâdir bi biten bi otdur. o da bāsır ondun sonra kalın bağırsak hastalıklarına çok iyi geldiğini söylerler. ahanız işde bu gırsal kesimde yetişen ot çaylar vardır. onu **20** halkımız baya şu an için zor yâni yüz âileden bi âile zor içer. o da iyi gelir amma içenimiz olmaz. başga da bi bildiğim yok yâni.

AKŞEHİR GÖLÜ DAHA ÖNCE DE KURUMUŞ MUYDU?

biz burdan giderdik. dedem rahmetlik varıymışmış da goyunlara duz o zaman da duz yoğunuşmuş. dediğim gibi bin dokuz yüz otuz dörtde göl teştemiz bitmiş akşehir gölü. dedemile atarabasınla giderilerimiş. bu gızımış. varılarımış, o gölün üzerinden, biz **25** çorak deriz, yâni toprağın çıkardığı duz oranı, duz toplardık deyo bôle, çorak toplardık arabaya yüklerdik deyo. gölün içerisine bakdığımız zaman diyo, benim aklımın erdiği gızımış yâni bugün on yedi on sekiz yaşlarında. gölün içerisine diyo, bakdığımız zaman iki tene varıdı diyo yâni. bi gölün gurum tarafında bi tümseklik, bi de arka tarafında tümseklik. yâni o gördüğü halde, ondun önce bi o göl gelmiş, gitmiş. yâni bu görmeme **30** bin dokuz yüz otuz dörtde. otuz dörtten önce tekrar bi gelmiş, gitmiş. sene iki bin, iki bin bir, işte bu göl yâni ne gadar düşdü, bitdi yâni, bitmiş sayılır. bin dokuz yüz yetmiş üçlerde, bizim şeyde mandıra vardı, işde kayaltı deriz, topraşTa. bizi orda goymuşlar ôle, ağılımız varıdı. yetmiş üç, yetmiş dörtlerde bu göl patladı yâni. dağın kenarında bi yol varmış, yola geldi. yâni şimdi bugün boş arâzi oralar. ben oralarda çok balık avladım. amma **35** şimdi bakdığımız zaman göl akşehiriñ hemen belli bi derecede toplanmış, ne balık var ne guş var. daha önce bundan on sene önce, bu gölün etrafı büsbütün sazlık gamışlık köyümüzün bu aylarda, kasım, aralık aylarında büsbütün aylak kişiler, ondun sonra şeker gamış alırdı, giderdik. herkez bi gamış biçerdi. gamışı satardık, en azından evine bi gelir getiridi. şimdi bu durumda ne gamış galdı. köyümüzde eñ azından o zaman kırk kırk **40** beş kişi filan gölde çalışıyodu. turna balığı, sazan balığı, istavrit bunları dutuyolardı. şimdi onlar da bitdi. velāsıl o göl oluncuk zâten bizim arâzi gölle berâberdi. gölün rutûbeti tarım arâzisine baya gerçekten

bi rutübet bırakıyodu. şimdi göl çekilincik aşırı derecede bi guraklık. guraklık, gum yığınları, erezyon da.

KURAKLIK GÖÇÜN ARTMASINA NEDEN OLDU MU?

biri demiş, bakanın biri bizim belediye başkanına ya üçguyu demiş, çölleşmiş, gel **45** demiş bu üçguyuya biz tarım orman bakanlığından kaç bin fidan verelim demiş. yâni şu arāzimizin başlarına ekin bu köyü çölden kurtulun demiş. bizim belediye başkanımız tarafTar olmamış. bizim burda dört hayvancı var, yâni hayvan yayılsın diye. değilse hayvan yayılmaz, her zaman üçün yayılsın. ama yeşillig, yeşilligdir. bak şu arkamızdaki ölen belediye başkanımız, ölen belediye başkanımız buraya bi yeşil alan dikdirmişdi, **50** orman. şimdi çok güzel yeşilliK ne güzel bi orman olmuştu. diyecem geçmiş, gelece her zaman üçün garanlık yâni. bize allah yokardan rahmet vermedi miydi, bizim işimiz bitmiş. bin dokuz yüz yetmiş altılarda, yetmiş yedilerde eber akşehir projesi bi başladı. o zamanın hükümeti süleyman demirel tarafından. buraya bi proje çizmişler eberile akşehir arası sulanacak. sulama kanalları yapılacak. tabi o an için eber dolu. su kapasitesi **55** yüksek. projeyi almışlar, başlatdılar. şu an üçün eber akşehir projesi kanallar tamamıyla fāliyatda. yalnız eber gölünde de bu sene iki bin bir tārihinde su oranı gāyet yüksēdi. tarım arāzisiniñ içerisinde bol su alamadık ordan. su kōperatifimiz sultandağı belediye başKanlığına onun elinde. o adamlar meyveciliğile uğraşıyo, biz tarımıla uğraşıyo. o adam bilmiyo ku bizim burdaki buğdeyiñ, arpanın gurudunu, su isTedini. biz burdan **60** beş on kişi gitdik mürācadetdik. bi sefer değil on sefer gitdik. iyi kötü suyu saldırdık. dediğim gibi bizim köyün de yüzde yetmiş yaşlı kişiler olduğu üçün tarlasının annından da su geşse, arāziniñ gıyından da su geşse sulama imkānı yok zāten. adam yetmiş yaşında, bitmiş. geri kalan kısmı da o tesisatı alma gücü olmadığı üçün köyümüzde sayılı beş on kişi suladı, ekdi. verim aldıyse o zaman aldı. bu sene de bu guraklık nedeniyle de eber **65** gölünün suyu da sıfıra düşdü. o da çekildi. diyecēm bizim köy genelde allahla başbaşa yâni. allah verise olacak. zādeñ devletile bizim hiçbi alākamız yok. yâni devlet olmuş, olmamış, ondun sonra türkiye olmuş, olmamış, hiç

hiçbi alākamız yok. belli bi ücrāya, köşeye çekilmişiz, arāzimiz belli, köyümüz belli dolayısıyla bunun şeyinde, boyunda şey geldi.

AKŞEHİR GÖLÜ'NÜN KUŞ CENNETİ HÂLINE GETİRİLMESİ YÖREDEKİ TARIMSAL FAALİYETLERİ ETKİLEDİ Mİ?

kadasduro çalışmalarımız başladı. bu akşehir gölü çekilincik eñ azından dört beş **70** kilometre arāzimizin altı boş galdı. boş galıncık vatandaş on dakar tarlası varısa yüz elli degar tarla yaptı. birkaç sene ekdik, yıl da iyi oldu, vatandaş yararlandı. bu tapı gadasduro çalışmaları gelincik şimdi oraları sit alanına çıkardılar. köyümüzde aşşā yokarı sit alanına çıkarılan yer yirmi bin dekar vardır. şimdi goca köye deyolar ki ekmen orı. ekdiğiniz zaman ceza alırsınız. pekı gardaşım, bu memleketiñ ovası, bu türkiyenin bi iklimi **75** neyimiş guş cennetiymiş. guşula, gazıla hiç alākası yok. hiç bi şey yok. göl gitmiş beş kilometre. zāden çıplak, orta yerde bi su var ufak bi çanāñ içerisinde. ondan geri yannı bomboş arāzi. vatandaş diyo ekelim, savcı şeyē, gaymakamlığa gitdi, afyon valiliğine gitdi. onlar topu yokarıya atıyolar, biz bilmiyoz, ekmen ekerseñiz cezā alırsınız. tapı gadasdurō da ekmen deyincik vatandaş da oraları ekmiyo. ekmiyincik de muhakkak herif yüz **80** dölüm ekiyosa on dölüm, on dagara düşdü. yüz dagar ekiyosa on dagara düşdü. bu sene de yıllar vermedi. cenābı allah yukardan yāmrı vermiyincik bizim köyün durumu harap. diyecēm kimisi şikāTıetcen diyo, eken bāzı kişiler var göl kenārını. kimisi diyo ekilmicek. velāsıl tapı gadasduro da ekmen dedi, sınır da belirlemedi. sınır da belirlemeyincik millet çekince şekilde duruyo. ilerisi ne olur, nası olur vallā hiç bi bilgim de yok. benim **85** de arāzim var. yāni bizim türkiyeden ilgimiz yok dedim bu. yāni başdākinler her şeyi bitirmiş. yāni bizim köyün de belediye başkanı hiç ilgilenmiyo. bu vatandaşın tarlasımmış, bu vatandaşın arāzisımmış, bu türkiye toprakları mı. bizim sürdüğümüz yer biz türkiye cumhuriyeti alamiz. vatandaşız o da bizim topraklarımız ya biz sürelim ya da gitsiñ bi kişiler getirsiñ dışardan. afganisdandan mı getirecek yoksa kürdisdandan mı getirecek **90** bi adamlar getirsin de oraya yerleşdirdiñ biz bekliyelim. vallā diyeceğim işde bu.

ADI SOYADI	Musa KILINÇ
YAŞI	78
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul Mezunu
DERLEME YERİ	Üçkuyu Kasabası

Metin Numarası: 12

KENDİNİZİ TANITIR MISINIZ?

benim doğum tarihim bin dokuz yüz yirmi sekiz doğumlu. şimdi esaŞ ismim esaS ismim musa kılınçtır veli oğlu. ama lâğben ararsan paşa derler, bu memleketde. ben bu doğumlu bi kimsiyin. ama şimdi saña ne söyleyim biliyon mu, asgerlik hâtıramdan desem ben bin dokuz yüz kırk sekizde asKere gitdim. bak, bin dokuz yüz kırk sekizde asKere gitdim. orda iki buçuk sene doğuda, sivasda asgerlik yaptım. ordan bitirdim, geri geldim. biliyosunuz **5** bizim buranın durumu işTe reşbeş. eğer bizim aslımızı sorarsanız sarıgeçiyiz. yâni bu dedelerimizden veyâhut Ta babalarımızdan duyduğumuz amma bu şekilde. ama vallâ bilmiyom, şimdi ne diyim ben.

AVCILIK HATIRALARINIZI ANLATIR MISINIZ?

şimdi sekiz on senedir tabi gitmiyon, canım istemiyo. ama çok ne biliyin garda galdık, dipide galdık, gışTa galdık. ne biliyin, yokarda mâğralar vardır, ilerde. orularda galdık, **10** yatTık. ne biliyin, çok, bu avcılık hususunda çok hâdiselerle garşılaştık, aşşâ yokarı

yāni, çok. işde vallā ne biliýin, ne anlatin. insanın birdenbire hatırına gelmiyo, birdenbire hatırına gelmiyo. bi zaman ne biliýin şôle bi durum oldu da ankarada albay varımış bak. bizim gibi hastımiş, o da bizim gibi hastıymış biliyo musun. çıkmış gelmiş, buruya. buruya gelmiş, biz de gitdik ava. av da yasaKamma. bizim bölgemizde yasak. bi de yanında **15** yarbay var, bi de şofârları var. tabi yasagolunca adam kânunu bilen bi kimse. bizim gibi cāhil, cehālet değil ki. yòkarda garşılaşdık. selāmın aleyküm, aleyküm selam. tabi ben kim oldūnu bilmiyom. o biri albayımış, biri de yarbayımış. dedim, gardeşim yaw siz yasak şeyi bilmiyoñuz mu, dedim. dediler ki arkádeř biliyoz. biliyoz amma bura gadar geldik dedileş. iyi gelmişsiniz, nerelisiniz filan dedim, ankaralıyız dedi, dediler ikisi de. iyi seniñ gibi **20** ankaralı mankaralı. derkene son neticede dedikine ben albayın dedi, alay komutanıyın dedi. öteki de ben de yarbayım dedi. yalnız her ni olursañız olun dedim, isterseñiz genelgurmay başganı olun, gānunu biliyosuñuz dedim. biliyoz dediler ama mümkünse biz şurda biraz daħa awlanalım dediler. peki gelin dedik. yokarda bi yeşlerimiz vardır. oruya iki onlar, üç de biz, beř kiři gitdik. o günüñ bērinde altı Tene davşan vurduk. bak altı dene davşan **25** vurduk. dedik siz şunları alın. burdan dolanıñ gidin. garabağ üstünden dolandılar gitdiler.

ADI SOYADI	Yusuf BAHÇELİ
YAŞI	72
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul Mezunu
DERLEME YERİ	Kırca Kasabası

Metin Numarası: 13

KENDİNİZİ TANITIR MISINIZ?

ismim yusuf bahçeli. doğum bin dokuz yüz otuz dört. afyon sultandağı kırca köyünden. evet köyümüzün kuruluşu altı yüz senelik falandır. yani altı yüz senelik. çiftçilikle, tarımla geçinmektedir.

KIRCA'DA DÜĞÜNLER NASIL OLUR?

ve âdet yani düğünlerde ata bindirişler veyahut Ta... evelâ nişan yaparlar. dinî hocalar tabî duvâsını yapar. zamânı geldiğinde, her iki taraf, düğün yapalım, **5** dedinde düğün yaparlar. düğünü yaparken ya ata vâya taksiye bindiriler. hocaynan birlikte gelin evden çıkınca kız evinden duvâsını yapar hoca yine. daha eskiden daha bambaşka dinî yönlerde oluyomuş fakat ilâhilerinen ilâhi çekerek filan fakat sonraları o ilâhiyi galdırmışlar. sâde hocanın duvâsıynan ata bindirip veyâ taksiyenen olan evine halk, her iki tarafın halkı, kız evinin halkı orda galır, kız evinin önünde galır. erkek tarafının **10** adamları hepsi olan evine gelini getirirler. gene doḡa ederler, akşamları yine hoca tarafından. gelin güveyi efendim duḡa ederek, nikah yapılarak düğün işleri bu kadar. ve zabahları ertesi gün gine sâdışla birlikte gezerler, dolaşırlar. o gün akşam tamamdır.

KIRCA'YI TANITIR MISINIZ?

köyümüzün daha başka unsurları dağ kenarında, ormanlık, çok güzel bir membâ yerededir. ârpa, buğdey köyümüzde çiçek her mahsül yetişebilir. sōna meyvelerden kiraz, fişne, **15** elma, armut her çeşit meyve bulunur. üzüm . köyümüz akşehirde dahâ

yakındır. ekseri akşehir pazarlamaya gideriz, sultandağına gideriz. afyon biraz ilimiz olsa da biraz sapa düşüyor. fakat her iki tarawa da gidiliyor. şimdi millet her tarawa dağıldığı için mēmur āmır her tarawa da gidip gelip görebiliyolar. kimisiniñ ölu, subaydır, polistir efendim waprikalarda çalışıyor filan. tabi gidip geliyolar herkeş daha iyi, esgisinden daha güzel. **20** her tarafları görmüş oluyolar. işte bôle hāli vakdi iyi olanlar dinī unsurlarda islamıñ şartı beş olduğuna göre hacca gidebiliyor, zekātını verebiliyor. namazını gılıyor, orucunu tutuyor. amma gilmıyanlar gilmēyo. onları da allah hidāyet eylesin. kış, mevsimlere gelince eñ çok yāmır veyāhūt da kar daha çok yağıyor. beş on senedir pek yāğmıyoıdu gar, bu sene çok güzel dehşetli yağıdı maşallah. ne gadar olsa çiftciniñ mahsulüne cenābı **25** allah katkıda bulunmuş oluyor. inşallah gölümüz bile çekilmişdi, hēç galmadıydı. fakat şimdi köyleriñ sularınıñ olmasıyan, diğēr başga yerlerden gelen sularınan, gardan falan göl şişmēye başladı işallah. mahsullerimiz bol olucakdır, allahıñ izniyle ve de herkece cenābı allahdan faydalı olmasını dilerim.

KIRCA NASIL KURULMUŞ?

āntalya garamēmeToğullarından gelme. yedi hāne kurulmuş şu rampaya, yedi hāne **30** kurulmuş. ondan sōna üremişler. doğduğumuz yerlere tā gabiristana gadar hamam altı derler, gabaca hamaltı deyoruz ama hamam altı. şu cāmi yaparken burdan hamam göbek daşları falan çıkdı. köyümüz efendim, daha ilerde gine gabristanıñ yanında cāmi var. gitdikce ilerlemekTedir. işde bundan on sene evel belediye oldu. hāliyle belediye olmadan evel veyāT öldükdan sonra da allahıñ izniynen iyidir, iyidir. ne gadar hükūmete katKı **35** yapsak hükūmet Te tabi o mēmur āmırıñ maşalarını ödēyebiliyo. efendim sarıgeçilidir, evet sarıgeçilidir, āntalyadan gelmedir.

SİZİN DÜĞÜNÜNÜZ NASIL OLDU?

davul filan getirtmedik biz düğünde. rāmetli babam da biraz dindar adamı oldū için davul münāsip görmüyodu hani dindar, müslüman olanlar. peygamberimiz bile işde bi tefle yāni def dēyor, düğünümüze hoş geldiñiz diye ilāhi kasidelerinen yaptıkları gibi ö şekilde **40** yapılmışdır. fakat şimdiki genç nesiller bôle şeye itikad etmiyolar. davul ve zurna zabahlara gadar gör bāki kötü işlerini demiyelim. insanlar her tarafTa

bozulmaktadır. ama allah hidāyet eylesin. allah gorusun inşallah daha iyiye, daha müslümanlığa dōru giTmiye çalışalım.

KIRCA HALKININ GEÇİM KAYNAKLARI NELERDİR?

hani burlarda leşber filan derlerdi ya şimdi çiftcilig demek daha iyi yakışıyor. tarımda **45** çalışıyor.kimisi bahÇecilikle uğraşıyoŕlar. işTe kantar mahali deyōruz ōrda dartılıp èdiliyoŕ kiraS fişne. ōñdenkinden daha iyi. ėsgi gantar mahali biraz ondan ilerdeydi. orası ne gadar olsa gantarı belirsiz, hani çekme gantarlar. veyāt da isdāsyona gidiyoruz. şimdi amma ayāna geliyo, tüccar veyāhut da alıcı tüccarlar ve de kantarı mantarı görebiliyosun daha da endüstüri bakımında kantarlar biliyosunuz. herkeş görebiliyo, ōñden ve arkadan dantan **50** da görüyo veren adam da görüyo tabī. bunda bi yanlışlık hatā olmuyo tabī. ama kantar bozūsa tabī oña ne diyelim.

TAZİYE ZİYARETLERİ NASIL OLUR?

hāsTa beş_altı aydır dōşşekde yatıyor veyāt da bir senediŕ yatıyo veyāt da iki üş gün içinde ōlmüş. bu adamlara tabi ōlmezden evel gēşmiş olsuna ārkadaşları, eşi dōsdu, gārdeşi, kadın erkek gēşmiş olsun diyoŕ gidiyoŕ. fakaT tabi varanların bakmıya varanlar allah iman **55** guran nasib_etsin daha yaşıyacāsan sıhaT āfiyet vēsin diye oradan yarım sa_at içinde ayrılıyolaŕ tabī. ōldükden sōna cenāzeyi ōñden muhtarlıŕıken heş bi yere haber verilmezdi. ama su_igastı filan varısa haber veriliyodu tabi. fakat şimdi su_igastı ōlsun ōlmasın belediye ōldü için, her yerde ōledir türkiye çapında veyāt başga devletlerde de ōledir, efendim belediye re_isine haber vericeksin, gabirisdanda işde belediye gazdırcak kepÇeynen. **60** sonrā nüwuza bildiriceksin. dokdor ōle bi şey görürse başKa türlü bi şey annaşılmamazlık filan olursa bōle bi dāvacı olursan dokdor da gelip mu'ayene ediyōŕ. hattā ōle bi şey olursa bile dokdurdan bi kāt alınıyor, belediye re'isi işde kendi vādesiyle ōlmüşdür, diŕip dokdōra ve gaymakama bildiriyōŕ. sonra nüFuzdan tabī ōlen kişiniñ sayısı düşölüyo. ōlü evine ākşamları ōñden şōle oluyodu. ōlü yeri yapılıyodu. herkeş yemek götüyodu. çorba, şu **65** bu. ne götürüse ārtık. bakdım kı çorba, çorba, datlı efendim bōle garişıklı yinip içiliyodu. fakat on on beş senedir o uygulamayı galdırdılar. sādece gurānı kerim ve elli ikinci gece duvası mevlüt okuduyolar üş gün. daha fazla olursa olur. sonça kırk yāsin iniliyor. amā kırk kişi, amma

beş kiři bi kiři sekiz sefer guran okur. sekiz kiři kırk eder. âdamlar bôlelikçe giden ölünüñ arkasından işTē tatlı duzlu, şu bu mēlüt okudurlar bikaç gün **70** sonra. veyat da öte beri dağıdırlar yāni ruhuna fātihā olsun diye. fakat eñ çok şu civarda ben bizim köyümüzü daha dindar, daha güzel sayarım. meselā derēçine veyāt da başga köylerde filan bāzı gördümüz yerlerde çok ölen kişinin veyat hasTa kişinin bôle bi itibāra almıyolar. meselā cumā günleri cāmi hocalarına veyāt diğēr hocalara filan cumālıK diye bi şey dağıtmıyolaş. öñden burda dağıdırlardı, şimdi burda da dağıtmıyolaş. **75** bôle şeylere pek önem vermiyolar. aslında iktidardakı hükūmet daha dīne dōru sarılırsa daha güzel tabī yaylım olarak şimdi telefonlaş çıkdı, apörlöler çıkdı, her şey çıkdı. burdan amarıkaya veyat da japonyaya āniden, bi dakga içinde görüşüyon. fakat ôle bi ikdidar fakat gāybolup gidiyor. iyilere, iyi partileri purotesto ediyolar. bu sefer gıymeti galmıyor. aslında bir insanıñ hem dīnī nikahı olması lāzım öte dünyāya garşı hem de maddī nikahı da **80** olması lāzım bu dünyā hayātında maddī hayatdan arāzi, bağ bahÇe, hayvan ne oluşsa olsun bunları hak hukuk olarak halledebilmesi için. fakat her iki nikah da lāzımdır aslında. bundan ōsmanlı imparatorluğu zamānında sādece dīnī nikah mūhūmdır aslında. eñ iyi odur. dīnī nikah olmaSsa o çocuk piç olur. hani arapcada veled derler, veledölur. yāni veledi zinā olur. aslında dīnī nikah şartdır. fakat esgi kānunlar başga, şimdiki kānunlar **85** başga olduğu için maddī nikahı da mūhūm saymışdır. fakat bôle her köyde beşon tāne bulunur. dīnī nikahı yok veyat da maddī nikahı yok dīni nikahı varsa bile. bôle insanlar var köyümüzde.

ŞİFALI OTLAR HANGİ HASTALIKLARA İYİ GELİR?

kekik dağlarda çokdur. garın ārisına filan çok faydası var yāni. ben bizzat kendim denedim. var yāni. ama gine ārıdıđı zaman beşon gün sōna bi kekik daha yarım kupadan daha **90** az işdin miydi gine geçiriyo beşon gün bôle devām ediyo. sōna papatya gibi, sināmeki gibi otlarıñ çok faydası vardır. dağımızda eñ çok kekik var. sōna çam gozalağı o da yareyyor işe yareyyor. şeker hastası gibilere gaynatdında içirdinde bi faydası var. bizzat ben şeker hastasıyım. ben meselā ada çayı gibidir, kekikdir, papatyadır hem dokdōra gidiyorum hem haplarımı atıyorum hem de pēriz yapıyorum. yālı, şū bū, datlı **95** cinsinden. yāni bal da olsa yimeyyom on aydır. bâba datlısıymış, peynir datlısıymış yāni datlı cinsini yimeyyom heç. çayā gatmıyorum. çünküsē çaya

şekeri gattığım zaman beni hemmen ne yapıyor tansiyon yapıyo. işde şu şeker hapi. kedi gulağı diye hani ot var ya aynı fasülle yapraklı gibi olur, ne güzel. efendim o hāyvanların hasTa olan cinslerine bōle kedi gulağı meselā vebā gibi, kolerā gibi. bōle esKi deyimle yāni. vārdır, her **100** çeşid_otlar var yāni. hatdā antalyaya giderken yayla dağı, çiçeK dağı orularda daħa çok. antalya tarafında daha çok. marmaris, muğla gibi izmir dış semtlerde çok güzel, çeşitli otlar vardır. hele izmiriñ dağlarında filan güzel, dokdorlar bile topladıyo onları tabī amarikāya, fıransāya, ingilterēye, hollandāya, belçikiya her tarafa gidiyo. orlardā onları tahlilden geçirip fāreler üzerinde denemeler filan yaparakdan ne hasTalığına göreyse o otları **105** o tedāvide gullanabiliyolar.

KIRCA'DA YAŞAMIŞ EVLİYALAR VAR MIDIR?

molla abdil, akşehirde. atatürkden evel mederesede yirmi sene okumuş. molla osman, molla hasan, efendim molla ömer.

KIRCA'DAKÖY ODALARI VAR MIYDI?

on dört tāne oda varımış. iyi bilirim odaları. kimisi yıkıldı, tabī odaların yerine on dört tāne gahve oldu. gahveler de azalmakda. ekseri gahveleriñ bu gayfe vardır cāminiñ **110** yanında. yāni kağıt kürek, gumar oynanmaz, tertemiz. biz de onun için bura geliyoruz. diğēr gāfelerde isTemiyorum, kaat oynanıyor. gumar oynanmasa da kaat oynuyor çayına, o da gumardır tabi.

ADI SOYADI	Mehmet KOÇYİĞİT
YAŞI	43
ÖĞRENİM DURUMU	Ortaokul Mezunu
DERLEME YERİ	Yakasenek Kasabası

Metin Numarası: 14

ASKERLİK ANILARINIZI ANLATIR MISINIZ?

orda şöle yāni. berāber bi hādise geşdi biliyoñ mu? mēgē üç olayları. ordan árKadaş biraz zopa yēdi gāri. şey mege üç için, şey merdivenleriñ altına dayadık, çay içmeye gidiyoduk gazinōya. ordan mege üç sayısı ēsik çıkdı. şe takım assubayı da dēdi ki kēsin yāni benden şüpelendi bu da nöbetçi çawuşıdı arkadaş. buña dēdi birġni dā çıkar, yāni hemşericilik mi oynuyosuñuz dēdi toprakcılık mı oynuyosuñuz ôle bi şēler dēdi. yā biraz sōna celal dēyi **5** bi olan çıkTı biliyoñ mu celal cesur. vallā asgerlik ēyiydi. devamlı eyitim. zopa da varıdı zāten. hele birinde ben bi iyi bi şey varıdı şık. şey sivilde dedim gēyem burda iş yerinde. pantolonu ta uyku tulumunuñ içine sakladım. biliyoñ mu uyku tulumuñu. bu da aramışlā şēleri. ta uyku tulumunuñ içinden şēyi bulmuşlar ā. benim sakladım pantālonu bulmuşlar. bōle benim gibi beş on kişi vardı. beş altı kişi vardı. işdimā eyitim alanında bizi **10** çıkardılar. biliyoñ mu hatırlayoñ mu hatırlamayoñ mu. memet koçyiğit çık dedilē çıkdım. yüzbaşı iki dene tokat vurdu ama allah rızası için vurdu ā. ondan sōna altışar sāt da nöbet tuttuk o şēyiñ yüzünden. pantālonuñ yüzünden. yāni bōle hādiseleş falan oldu canım.

dā başga nası oldu dēyelim. nizāmiye nöbetçisiyim, ben nizāmiye nöbeti dutuyom. ankaradan gelen artvin ekspres durdu. sekiS_on tāne asger indi içinden. nerelisiñ **15** adanalıyın geç, nerelisiñ niğdeliýin geç, nerelisiñ gonyaliýin geç, nerelisiñ afyonliýin şöle geç. iki dene afyonlu çıkdı şöle geç. soruyom bunlara nerelisiñ, afyonluýun afyon

bolvâdin. nerelisin dēyom. afyon bol, len s.kerin afyon bolvâdiniñi tüweğin dipÇini şôle dutdum bunnâ. bi tânesi hemen ayıldı. afyon bolvâdin emredersiñiz komutanım dèdi. bi tânesi hâlâ dâ hasan hüseyin üzüm bolvâdin hasan hüseyin üzüm bolvâdin hasa. len hasan **20** hüseyin üzüm bolvâdiniñi s.kerin dèdim. tüweğin dipÇini şôle wallâ vurdum çeneñi dağıtıyon dèdim, şôle etTim. sōna size bōle mi ôrettiler dēyince hasan hüseyin üzüm hasan hüseyin üzüm afyon emredersiñiz komutanım dèdim. ha dèdim. ha dèdi. ha tamam dèdim. yāni bōle olcaqsıñız dèdim yā. orda bi gorkdu bunlar. sōna dèdim ki bunlara hadiñ dèdim hadiñ gidiñ siz dèdim. ben de afyonluyun korkmayiñ dèdim.varmış bunlarılan **25** çay içiyolarımış. ben de varđım berāber nōbet bittikten sōna. bizim afyonlu varıdı nōbetÇi o gelmedi dēyolař. bu da dèdi ki halil. bak bi dèdi bunuñ içinde vā mı dèdi. yok bunuñ içinde. iyi bak len dèdi. len dipÇiği unuttuñuz mu dèdim. yāni bōle bi hādise oldu.

bi mēgē üşcü gelmiş. baña dèdi ki ābey dèdi, hadi gidelim dèdi. benim mangadaki mēgē üşcüye bakalım bi dèdi. yāni biraz bilgisi vā mı diye. ēyi bakalım arkadaş dèdim **30** ben. vādık. bi şeyleş soruyoduk. bi tânesi dèdi ki lan dèdi g.tüñüz mü gakdı acemileş gelince dèdi. acemilere hawa mı atıyosuñuz dèdi. necāti de o merdivenleriñ āltında, dabanında biz üstündeyiz. üst basamaklardayız o āltında. necāti kime dēyon lan dèdi. size dēyon, dèdi. ben de necātiniñ gavgacı oldūnu biliyon ya eyvah dèdim. bak gāri şimdi gavra çıkTı çıkıyo dèdim. olan yine üsteledi. lan dèdi g.tüñüz mü gakdı nēye hawa **35** atıyosuñuz yeni gelenlere. üsteleyince necāti sen ne garişñ lān dèdi. gırtlağından dutdu otuz basamak depme vura vura ... indirdi.gazinoya gadā indirdi. ben olmasam öldürcek yā.

şey dōkmeye gitdiydi hüseyin koçak . balkon dōkmeye gitdi de balkonu bālantisız yapıdı. göşdü balkon. lojmanlarıñ balkonuydu bē şeyde. yüzbaşı yüz tāne yaprak düşürcen dèdi kawasını vura vura. şimdi balkon dōkülçemiş, bi ek yapılcāmış yāni lojmanlarıñ **40** balkonu. o üseyin koçak, o niğdeli olanlan gitdik berāber. ben de gaytarmak için eyitimden gitdik. vādık, balkon galıplarını çakdı, şeyetcez balkon dōkcez. öteKi demire başladı. demire başladı, ben dèdim ki üseyin bak arkadaş şu çeñeyi gıralım da dèdim, şurayı gıralım, demirleri bulalım, ganca yapalım, dakalım, bālantı olsun biribirine. biraz da dèdim bu dōkçeğimize şôle hafif yassılık verelim, yatay verelim de daşıma gücü fazla olsun **45** dèdim. yok yok sen bilmen, dedi baña.

etme gitme hüseyin. sen bilmen sus, dedi baña. sen garişma, sen seslenme hiç, dèdi. bak sen benden ôren, dèdi baña. beni bilmēyo, edemeycek... ben amele gibi bi şeyin gāri yanında. ordan bālantısız balkon demirini demirleri yaptı, döşedi. bu dèdi bunu dutā, bu sālām olur dèdi. èyi, ben kesin bu dèdim, kesin göçē bu dēyom ben. kesin göçē, kesin göçcek dèdim ben. aradan bir hafTa on gün **50** geçdi, biz galıpları sökmeye vardık ama ben ilerde ilerde duruyon, geride duruyon. o aman dikkat et, dēyon ben ôlana, üseyine. zāten altından iki dikmeyi aldī, balkon göşdü ā. balkon göşdü ama ôlan bi hoş oldu hüseyin. hüseyin bi hoş oldu. yüzbaşı geldi, yüzbaşı gelmedi. biz gaçdık gāri, gitdik ya. ertesi gün, o gün, o gün yüzbaşı dèdi ki çağırdı geliñ bura, dedi. ben dedim, komutanım benim bi hatām yok bunda. ben dedim, bi hatām yok, **55** buña sôledim arKadaşa dedim ben. bu dedim, benim dedimi dutmadı, dedim. neýe ôle oldu, dedi. yāni şey hāliyle, korkunç acınır hāliyle şôle boynu eyik o üseyin göşdü komutanım, dedi. göşdü, dedi. nası göçē len, dedi. göşdü komutanım, dedi. seslenemēyo. çat çad,iki tokat vurdu. şimdi dedi, ağaca çıkcāsıñız, dedi baña, bize, ikimize de. yüzer dene yaprak düşürcēsıñız kafanızı vura vura, dedi. vurcağımız ay da hazīran veyā temmus ayı lēn. **60** temmus veyā hazīran ayı yāw iki ay. hiç düşmeyceği zaman, hiç düşmeyceği zaman. vur vur vur bi şey yok. kawañızı yarsañız yok, patlatsañız yok, ölüvèseñiz yok. bi tek düşmēyo. onuñ her yanı şişdi amma burundan bilan gan akdı onuñ. vuruyo hızından, hiddetinden kafa da şişmiş, burundan boşandı gan arkadaşın. acıdı gari yüzbaşı, bi dā dedi bôle hatā yapmayıñ, siz dedi bu işden anlamayosuñuz, hadiñ dedi. biS çekdik geldik ama **65**

YAKASENEK'TE DÜĞÜNLER NASIL OLUR?

ôlanlan gız birbirini sevē. birbirini sēvdikden sōna zāten bu annaşmalı bi şey olur gāri. dā önceden birbirini sevdikleri için dā önceden her iki taraf da haberdār oluyo ya. ordan gidē işde gızıñ ôlanıñ anası babası gidē. allahıñ emriyinen peygamberiñ gabliynen tamam işi halledēlē. ondan sōna bi de şeye gidēlē. söz almaya gidēlē. bi de bizim burda küçük ağız dadı dērlē. yāni kadınlar gidē. ondān sōna gına gomaya gidēlē bizim burda. düğünüñ **70** başlangıcı oluyo gāri gına goma. şimdi düğünlē değışdi esgisi gibi falan değıl. esgiden tek yönlü oluyodu düğün. şimdi balo düğünü oluyo bi gecede bitiyö. esgi bizim kendi ādetlerimize göre cumā gün okuntu belek falan dağıtır. yemek yinir.

manca yinir. düğün ekmēne manca dèrlē bizim burda. onu yiriz. ordan ertesi gün şey cumartesi gün çalgı geldikden sōna ôlen soñu sāt ikindinden ikindin hoca çıkdıkTan sōna cāmiden biz **75** güvēy gèydiriz. yāni ôlanı güvey gèydiriyōñ, gız evini çalgıynan dolaşdırıyōñ gız gızıñ görmek için. cumartesi akşamı zāten şey oluyo para atılır. pazar gün ôlenden bi döşşegörtü derlē bizim burda. döşşegörtü getiriz. ôlen soñu da ôlenden de işTe ôlen cāmisinden sōna da gelin getiriz. düğün ondān sōna bitē.

YAKASENEK NASIL KURULMUŞ?

köyüñ guruluşu. köyüñ guruluşu târihi ôle bi târihi yok yāni. ama selçuklulādan mı **80** önceden bizim burda óğuz türkleri varımışmış ta gölüñ dibinde şey yaşayan. ordan iki gārdeş gelmiş. birisi şu dereye yerleşmiş, dereseneK olmuş. biri yakaya gelmiş yakaseneK olmuş. yāni iki gardeş aılecek gelmişlē, biri ora biri ora bōle yāni. bu köyüñ yerleşimi ordan geliyo.

ôle işde üst yannımız dağ, alt yannımız göl. balığımız vā, kuşumuz vā, ördeğimiz vā, **85** suyumuz vā, denizimiz vā, her şeyimiz vā, meyvamız vā, sebzemiz vā. ne ararsañ mewcud. yalñız sādece o bitgi çeşitleriniñ, ot çeşitleriniñ adını bilmēyom. ôle bir iki yararlı ot olabilir. ôle deyolaş ama. şunu yiseñ eliñde bi şey oluş o geçer derlē veyā suratñda bir şey oluş onu yiseñ, onun suyunu içseñ geçer derlē. bōle otaş var heralda da isimlerini bilmiyom.

90

MESLEĞİNİZ NEDİR?

bizimki sıva işiynen uğraşıyoz. Sıva işi zāten bizim burda götürü. götürü hesābı yapıyoz. metrekare yok zāten. dutturabildiğñ fiyāta göre inşātı yapıyoz. bi de şōle, eğer biraz benim dosdumusa, èyi samīmi isek veyā her işiñi baña yapıdırıyosa, biraz bunuñku indirimli oluyo. işde sıva işleri bōle. şimdi bi de bizi de sildilē ortalıktan. kürtlē geliyo şimdi. şimdi bizi silmeleriniñ sebebi bi de bizim parayı gazandığımızı falan istemez bu millet. yāni bizim **95** toplumumuz èyi değıl. bu toplumda yetmiş yedi buçuk millet vā bizim milletimiz. kürtlē gazancak parayı, kürt doğudan gelen. kendi parasıynan, kendi

parasıynan kürtlere silah aldırcak, cepâne aldırcak, kendi asgeriñi vurdurcak bu kürtlere. toplumumuz bôle yāni. bizim burası bôle.

ÇOCUKKEN SAYA GEZMEYE ÇIKAR MIYDINIZ?

cullu cucuK sallādık şeye şey zāmanı. şey oluyor o, zemheride oluyo. zemheride o **100** şey. o wallā bizim şimdi o galkdı da benim küçüklüğümü dēyom ben. ēyce küçüklüğümde hatırladığıma göre zāten bi de bizim burda esgiden evler falan bôle değıldi. gara örtü, gamışdan, çeleñden, aynı deprem geçirmiş bi felāket gibi bi köwüdü yāw. yeñilik yoğudu. damlādan birbirine geçēlēdi. birbirine geçēlēdi, şey sallādık, çocuk ya bize öte bete goyacak. bize goyacakları da Kak Kak... armut kakı, mekge mısır yāni mısır... en **105** ēyisi, en ēyi görşek en ēyisi bādem. bādemi de herkes guymazdı zāten. bādem en ēyi yāni görđüğümüz. bādemi guymaz bādem bugün en değerli şey. fındıkdan, fısdıkdan en değerli şey. kimisi de nēdēdi, torbaya daş doldurudu. māni dediğim yaw hatırladığıma göre yāni küçüklüğümde sāya yandı sakındı, sarı öküzüñ bokunu gına dēyi yakındı dēyi, culu culu culu dēyi şeyi torbayı sallādık. şeye sallādık. torba dolu gelecek gāri. torba dolu gelecek **110** ya herkeç iyi niyetli değıl. kimisi şey dolduru, hayvan pisliğı dolduru torbaya hadiñ. kimisi daş dolduru, kimisi kül dolduru, kül. yāni bôle şeyler varıdı da şimdi yok, onlaş falan kakdı.

ADI SOYADI	Ahmet DOĞAN
YAŞI	50
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul Mezunu
DERLEME YERİ	Çamözü Köyü

Metin Numarası: 15

ASKERLİĞİ NEREDE YAPTINIZ?

āsgerliġi bin dokuz yüz yētmīř altıda gitdim, yetmiş sekizde bitirdim. Kayseri hawa indirme parařūt er eġitim taburunda. ōrdan tekrārin bebekden beri keyifsiz oldūmdan dolayı sıvas otuzuncu piyāde alayı temeltepeye geldim. ōrdan da tabi yer eġitimini tamamladıktan sonra ānkara genelkurmaya geldim. genekurmayda ōmbaşı olarak tekrārin onbaşıdān çavuş boşlūndan dolayı çavuş gollū dutarak yetmiş beř gün mēzuriyet **5** vērdiler. āsgerliġi bu řekilde bitirdim.

MESLEĞİNİZ HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

çiftçi, çiftci kirāz, viřnē tabī bunları beceriyoz allah izin verise.

ÇOCUKKEN SAYA GEZMEYE GİTTİNİZ Mİ?

e tabi şimdi řōnē, çocuKıken bōnē dolaşırdık yāni evleri beşaltı arkadaş olurduk. kafadar yāni diyelim beşaltı arkadaş olurduk. dēyelim kī kimiñ evinde elma var meselā? ceviS. fındıK fıstıK içi bu gadar deġildi, yāni şimdi bōne var desen yalan sōlersiñ. guru üzüm **10** fālan. elma da nādir a yāni, olanlardan bi tānesi biziz meseġā.

aşşā yòkarı bikaş da aşşā çitlikden çıkan arkadaşlar da olurdu. çantıyı alırsıñ, çanta. götürürsüñ kapıdan veyā kapıdan atarsıñ veyā bacadan. olursa bacadan sallarsıñ dersıñ ki işde saya yandı sakınıñ. walla bonuñ birıki şeyleri vardı ya şindi şey oluncā ē sıkırcımlı oluyo. o şekilde isTersıñ yā adam o gün evinde ne bulunursa, allah ne verdiyse ondan guyar verir.

15

ÇAMÖZÜ KÖYÜ NASIL KURULMUŞ?

dereçine kasabasından burularda bağlevleri olduğunu bize sôlenen büyüklerimizden duyğumuz babasına kızan, darılan bu yana atlamış. atlayınca bu bağlevlerinde galıyolar. bürda zamanla yerleşim yeri oluşarak bağlevlerinden çamözü köyü, şemşik dā ewelki ismi şemşik ama şimdi tabi çamözü ismi, değışereK. şeyi de var bunuñ târihi de var cāmide de yāni kuruluş şeklimiz camide yazılıyo amma. buraya ilk yerleşenlerden bi tānesi **20** lokmanlā. ōndan sōna noğudölugil. hacı osmanıñ evi Falan onlar filan esgi gāli. wallā benim bildiğim zamanında işde yetmiş seksen hāneydi, şimdi yüz yüz elli hāne gadar ōldu yāni. walla bizde göç olayı yok. biz mināreyi gaybetmeyiz, allah izin verişse. mināreyi gaybetTik mi biz köyü gaybetTik demekTir. bizde bu yok işTe dereçene Falan sā sola filan hani işçi aşÇı gitmek dā çok da bizde yok. o giden de bizden az çok az yā şindik. sādık **25** vā meselā. benim bildiğim gadā. bi de gāzi vā meselā haşımın ōlan dē mi? bunuñ gibi, kim var yā başKa yā, kim var , kim var yā emekli yılmaz gitTi bi gişi o oldu.

HASTALIKLARI NASIL TEDAVİ EDERSİNİZ?

yanığa işTe yoğurt çalarız, allah izin verise. yandığı zaman hemen bi yoğurt çalāla. yanığın tedāvisi, tıPbıñ olmadığı yerde bu. wallā soğuk algınlığına nānē, nāne.

KÖYÜNÜZDE ŞİFALI OTLAR VAR MIDIR?

tabi haliyle vardır, yāni var yāni. şimdi hāliyle vardır deyince var yāni mesa yara **30** patladan ot var meselā yara otu deriz. goy mesa yaraniñ olgunlaşması gerekirse onu duman edeç, patladır yāni. mesā midede ārı, ünser gibi mesela bi şey var mesa.

ASKERLİK YAPARKEN BAŞINIZDAN İLGİNÇ BİR OLAY GEÇTİ Mİ?

şimdi asgerlik yapTım. şimdi ğawur denen kim? efendim vay şunudur. yaw ğawur diĝil, ğawuruñ esāsı bizi yāni, ğawuruñ esāsı biziz. yāni ğawur, adam üş paket üş tene assubayı vardı niñ. adam üş kolü çikolata göndermiş içinden ailesine, kendine veyā çocū **35** varsa çocūna āldı. bi koli mesā seniñ nāmına gelmiş. kaş kişisin evde? üş kişi. üş Tene çikolata alıyor, gerisini bana dedi kine bunu bölüğe dağıt. adam öbürküsünü mesā öbürsü de o āynı şekilde öbür üçüncü şahıS da āynı şekilde mesaļa hareket ederek senle veriyolaş. yapabilir misin, yāni mümkün mü, yāni bunuñ olcānı hiç zannediyo musuñ?

KÖYÜNÜZDEKİ SU ÇIKARMA ÇALIŞMALARI HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

arkadaş şimdi buraya su çıkarmaya geldilē. pazarlıĝettilē. bi kişi dedi ē bi üç dört **40** Tene firma varmış. bu firmanın bi tanesi dedi kine burdan bu su çıkmāz. bi tanesi dedi ki ben çıkarırım dedi. çıkamaSSa yarısı parasını vercen, çıkarırsam tam parasını alcam. şimdi birinci makina gēldi, çıkdī yerden devām etTi. iki tāne gılavuz goydulā, iki tāne aĝırlık goydular. o pes dedi. iki aĝırlılan bütün masrafiynan o gāldı. birinci alan zarar etti gitti. ikinci şahıs şimdi deliyo allah izin verise, yüz kırk metre dēlmiş. bunda da acık **45** başarıya ulaşacaklarını sanmıyom yāni şimdi. benim tahmīni görüşüm yāni suyuñ olcānı sanmıyom. cünküsem su ōlmuş olsa belirtileri olması lāzım, yüz kırk metre. iki yüz metre ēncek ama zannedersem ki bunda da bōne benim gördüğüm gadarıyla yāni tahmin etmiyorum ki suyuñ çıkıcānı burdan. mühendisler zāti diyo kine burda deĝil de beş yüz metre aşşā tarafında suyu arāyıñ deyolaş. dōru. burda bi guyumuz var, normal suyu. **50** yāni normal, çok güzel. yani normal deĝil de çok güzel. aşşāda bi tane işmegü için su çıkarıverēdiler. tahlillerini gönderiyoz, gönderiyoz. dēler ki bu su yararlı deyolar fakat büttün suyuñ yararlı olcānı sanmıyorum. háttā ki sultandaĝı sālık ocaĝınıñ doktoru ergün beye sōledim ki beyefendi bu suyu biz köy olarak gönderiyoz èyidir deye gönderiyolar ama bunuñ bi de siziñ tālil ettirmeniz diye dedik. onnar da bōle ederiz ama hē hī **55** dediler ōne galdı. dedik su parazit yapıyo. ishal yapıyo, parazit yapıyo. bi çāresini bulamadılar şimdi.

KÖROĞLU'NUN HİKAYESİNİ ANLATIR MISINIZ?

şimdi körölu bi at beslemiş. tabi biz bunu cingen âmetten duydumuz âmedağanıñ yâni şeyleri. şimdi o anlatırdı. körölu at beslemiş tabi körölunuñ gözleri çıkmış. körölu atıñ beyaz oldunu, işTe günışınıñ girdini ahıra, işTe o mu, farketdiyse farkeder. **60** hem çalâ hem sôlêdi bunları. en niayetinde de başlardı gâri işiñ, hikâyenin sonunda, körölu oturmuş anam daşıñ üstüne. selam alır, selam verir dosduna, diye. tabi sôler yâni şimdi biraz sıkırcımda olduğı için bu bu gadar yâni kimse yok. âslında yanında mesa bunu şêdep dē adam ôlsa daha güzel bu.

ADI SOYADI	Ramazan DEMİR
YAŞI	39
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul Mezunu
DERLEME YERİ	Çamözü Köyü

Metin Numarası: 16

KÖYÜNÜZDE ASKERE UĞURLAMA NASIL OLUR?

arkadaşlarla ilkin dâvet olur bizim burda. gidene gadağ gomşular da dâvet edē. arkadaşlâ sâten birbirini dâvet edē. geceleri işde işgidir, oyundur bôle günümüz geldi gitTik. hep hēr birimiz bi yere gidiyo. ben gâziemire gitTim. acemi birlîne. şofor adayıydım ben. ôrda üç ay durduk. geri gēldik işTe. kırk beş gün dağıtım oluyo. ondan sonra gēldim on gün galdım burda. şey edirne keşana. on beş ay da ôrda yaptık. râtımız iyiydi, yâni ben asgerliğı **5** sevdim.

KOMŞUNUZUN EVİ NASIL YANDI?

dört beş yıl oldu baya. baya beş yıl felan oldu. şurda oldu. biz yeni yatdığo zaman. dâ on bir buçuk falandı saat de yâ. bi çuvlık geldî, ben televizyona bakıyodum o zaman. dedim gomşunuñ çocū mu falan. üç beş defâ geldi ôle. dedim bi bakîm. pencereye çıkdım, bi bakdım duman gelî. yakın olunca bakdım hanıma dedim ben gidiyon, wallâ

ev **10** yanıyo gomşularıñ yāni. bakdım, o da gelinimiş. gucáğında çoçūnan atlamış camdan. bakdım ben gāri gāveye gitdim. dā gāveler Falan gapanmadı. ōrdan şey_etdik gāvede kimi telefona gitdi. telefon_etdilē. kimi eletdirikleri kesdi. kōylü bi anda toplandı gā anos yapıdırılca. sōnmeniñ mümkünü mü? işde karı goca bi de torunları vārđı, onnar çıkamamış. ölmüşlē, onnā yandı yāni. kitliydi adamıñ gapısı. ārkada gapı vārdı damdā, onu hiç **15** akıl_edemedik yāni. kimseniñ de aklına gelmedī. borudan şey_olōdu belkī ölü veyā diri çıkarīdık. alev oldu yandı yā. nası ōldu bilemedik bōne. hālen de nerden yandī belli değıl yāni. nası yandı, ne oldu?

NIŞAN VE DÜĞÜN ADETLERİNİZ HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

ēsgiden bakır ārdı deşlerdi, nişan deşlerdi, yüzük dakma deşlerdi. önceli çoğudu işi şimdi bi nişan oluyo, bi balō dēyolar işde iki günde oluyo. bakır ārdı dēřlē. düğünden önce olū. **20** yüzüg dakma yerine o olū yāni. söz kesmē, söz kesme ōnce oluyo, ōndan sonra bakır ardı dēřle. ōne toplanī gidēlē. āyrı bi şeydi, nişan yoğudu yāni. dakı dakıyolardı işTe yā. bōne okuyyōlā meselā hısıımı akrabıyı. mesela köwlı de gitmezdi yāni. ōndan sōnra o düğün olurdu ondan sōnra üş gün üş geçe işde. cuma günü ōlen sōñu başlādı, pazar günü ōlen sōñu bitēdi. ōle olurdu önceden şimdi bi nişan oluyo, önce bi yüzük dakma oluyo **25** dōrusu. ōndan sōnra bi de tekrar nişan oluyo, ōndan sōnra balō oluyo, tamam. bi de ērte oluř tabī. burda ērte vār, siziñ karapınarda falan yok erte. düğünde de olurdu daha öncelēden şey bu erte.

MESLEĞİNİZ HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

koyun vādı benim. ben evlendiğimde falan goyunum vardı yāni. goyunu satdık, bi tarla āldım, orī bahçe yapTım. şimdi verim veriyo yāni. bu sene epī şe_yaptık. besi vārđı **30** otuz beş tāne dana vardı. yazın dağda oluyodu da gışın bakıyoduK_ışde bahara dōru kesime götürüyoduk, kesdiriyoduk. büyük hayvana kurt sārmaz yā. güze dōru sarā, o zaman da èndiriyōñ sāten. sārđı, yaraladı. kesdik geldik ōle bi tāne. geş galdık yāni. tabi canım takib_etceñ onu. meselā günlük gitceñ veyā iki üş güne bi gitceñ, takib_etceñ. toplaycañ. toplu ōldu mu saramaS sāten kurtlar. hepsi toplanī dēye, yara alırın dēye **35** gorkar. yok, burulāda hırsızlıg_olayı olmaz. çālsa çālā, dutā gidē. neçē mazlım hayvan

vā yāni. ne bilin iki üç yıl yapTık, hiç çalınmadı yāni bu yörede bek ôle şey yok hırsızlık.

hāstalandı hanım işTe. ondan sōna satdım goyunu. bakdım olasıya değil yalınız olmayacak, yürümeyceğış. bi tārla satdım o iş uzucak da. dedim ha şurī alalım. hemen kül kömür satdık, oraýı aldığışTe. beşinci sene toplatTık. vişne, kiraS kēndim yetiştirdim yā **40** kēndim dikTim. walla bi milyarlıK mal satdık işTe bu sene allah bereket versin. para etmedi yāni fişnē genelde. kirazlā yeni tek tük bitdi. kiraz geş bitē. vişne üçüncü sene vermeye yatī. biz bi de kendimiz yoz dikeriz, siz gibi aşı dikmeyiz yāni fişne. iki yıl ôle durū, üçüncü yıl aşlarız. bi yıl da ôle durū ertesi yıl, beş yılda meydana geli. tabī ômrü uzun oluyo. kendi aşladığın gibi. ôle. bizim burda heb_ôle dikēlē. yozunu dikēlē **45** kendileri aşlaş. gerçi suwya güvenerek ôle dikiyoz yā. siziñ ōrda suw olmayınca āltı idiriz oluyo sāten. idiriz deriz biz oña. onuñ burulara gelemes. suyu sēmez yāni onu. fişneleri aşı fişne. āltı genelde onuñ idirizdir. suya dayanıklı ōlsuñ diye. o idiriS suya dayanıklı olū. bizim buralar da sulag_oluncā bek diken olmaz onu. kirāS, hēr çeşit var yā. kiraz vār, vişne var, ērik var, ēlma var. ārmud_azdır yāni. her baçÇede vārdır da satmaya o gadār fazla **50** değil. gāysi var, her çeşit meyvemiz vā yāni.

ÖMER HOCAYI TANIYOR MUSUNUZ?

ömer hacanıñ evi, şurādı. āşşāğı gitdi işTe. epī uzak burdan. bēlki de ora gitdi bizim çocuklar. hanımı çivlikli. işTe şu ēvde oturūdu yā. onuñ āltında da bobasınıñ evi vardı sāten. yā tabi bābası o yandan gēlme. bābası değil de dedesi. bobası filan burda doğma böyüme heralda. bek de bilmēyom da ben beni bileli būrda. hemen ēvleri şōrdaydı. bi **55** yerden bi evidi. ēsgiden gelmeymiş yāni. ata demek ki bābası bile būrda doğmuşdur onlarıñ. ben e biliyom yāni dedesi yāşlı bi şeyidi. hanī ömerinen iyi arkadaşız, aynı akranız. benim ātmış yedi onuñ ātmış sekizdir de aynı böyüdük bu mahallede, aynı bitirdig_okulu yāni. o okudu bizi ōkutmadı bābam. okusaydık biz de bi o zaman en azından ōretmen olūduk. okutmadı bābam. eñ_ufak benidim. ābēmgil çalışmazlardı. öküzleriñ arkada **60** çiftçi olduk. wallāyi bōle hiç unutmadım ... ōrendiği kendineyse, çalışdıği baña dedi bubam bōle. anama bārdı. len çocūn gücü yetmēyo, elleme dedi. öküzlēr güçlū. pulluk tek. onu şey_etceñ. dā ilkokuldan çıkdım, ōn bir yaşındāyin yā.

ôrendiği kendine dedi, bana çalışıyosa dedi yâ adam. elleme dedi bağırdı ona. bôle çiftci olduk wallâ. pullûn hakından gelemen yâ, bi o yanna gidiyo bi. dūr deñ, duru mu? hâyvan bu. başa vâcak da dūr **65** dediñ mi durcak. ôle ôle çiftÇi etti rahmetli. âbimgile gızadı. onlâr çalışmadılar. arazı çoğudu bizde amma nēynēn? şimdi cezâsını çekiyoz. durumumuz dâ èyi olûdu. dēdi bi işTe filan yeri bi çöğürleyin. filan tarlayı çöğürleyin. hani o zaman yeni yeni oluyodu ağış. hiç oralı ôlmazlardı âbemgil. şimdi onlâr da aynı biz de işTe. kendimiz yetiştiriyoz allâ şükür. hayvancılıktan filan da iyi baña göre ağıç. vişne bu sene para etmedi amma gine **70** èyi. kirazı olan üş millondur kiras soñ zaman. üş millona vēdi. inceydi, benim vârdı mesâ, iki ağıç vâr. âldığımday vârdı o ağıçlâr. sıkıdı bôle. iki millondan vēdim ben. soña gâldı tabî, ērmedi. ağıç dâ az bizim köyün, arâzı az bizim köyün yâni. dâ herkesin ağıçlıK. boş arâzi bulaman bizim burda. ânca köyün bi merâsı va işTe iki yüz dönüm falan ôle. orayı da üç yıllına satılî parça parça. boş arâzi orula. kendine âit gölden başKa yokTur. gölle de **75** metânet vermezler sâten. gölde tarlam va demez adam. êkin bu sene ôlmadı meselâ. burulâdan olan âz biraz. biz aşşîya göllēden buyday falan getirmedi köye. ekmēyölâ da yâni güvenemēyo ki adam. yâmur oluşsa baharın olû. ôlmadı mı yērde galır.

ESKİDEN ÇAMÖZÜ'NDE KÖY ODALARI VAR MIYDI?

tabi gâve yerinē o odalâda olûmuş. yâ anladılâdı işTe bi yüzüğüoyunu. biz de oynâdık yâ ôle beşaltı kişi olûduk. mēndilinen, ârkasına saklâyo ôndan sonra buluyolar, **80** govalēyolar birbirini falan. bôle heralda ôleydi. biz çocuklümüzda oynâdık. yâ ôñceden işTē şeyolunca gâvedir, büyükleri sohbet bol bol yâw odalâda sohbet edilimiş. ôle oyun filan ne bilen.

ÇOCUKKEN SAYA GEZMEYE GİDER MİYDİNİZ?

saya gezme, damdan torba sallama. biz de yaptığonu yâ çocuklümüzda yapıdık. bacâya çıkâdık, dama çıkâdık bacadan bi torba yapıdık. şôle ufak veyâ lâylon poşet de gâ. ipi **85** bâlardığona sallâ. saya yandı sakınıñ, camız bokunu gına deye yakınıñ. şunu isdēyoz, bunu isdēyoz. oña dolduruvirilēdi ammâ. hiç ôle itiraz yoğudu yâni. ôle olûdu. yoğusa bunu gōy, sayâdık gâri. yok dēlēdi, sayâdık. o zaman ufag ufag çocūdük. gışın olûdu, devamlı gışın yapıdık. oña göre gâ hava şartlarına göre yâ. len sâten ne şe va

bizim burda. olup da ya iki ev edēsiñ ya bi eve. onu da böyüklē oturuka oturuka şaka ōlsun dēye **90** filanñ evine yapın dēdi. annelerimiz falan da ōle yapādık.

SİGARAYI ÇOK MU İÇERSİN?

bırakñn dēyom bırakamāyon sigarī yā. günde iki paket gidiyo. amān günde derin iki günde bi paket. günde bi paket sigara içerin normalde sāten ben yā. şimmdi iki gün yetiyo yāni bi paket sigara. yō ben hiş zararını görmedim. dağa çikalım dessinlē, çıkarın yāni. içereg de çıkarın. dediğim içime mi çekmēyom? ben bi zararını görmedim sigaranıñ. vallā **95** bilemeycem. çalışırka da çok canım ister sigarī. çalışırka işmen dē oturu içerin gā. işe başladığım zaman daha fazla canım istiyo. bıraken dedim oruçla dedik onu da bırakamıyoz. bırakılmāyo. hiş kimse içmese olur. ākşam vardıñ mı ōuw. sen içmemişsiñ. içenden de beter oluyon gāvelēde. ōlece duman. wallā işmeyenlē bizden fazla zararlıdır yāni. biz o dumanı alışdırıyoz da duymuyoz. amma adamñ gözü de yanıyō buñaliyo da. görüyo **100** yāni. bi sığara işmeyen gāvesi olsa dā daha iyi olacak yāni. bizim burda üş tāne gāve vā. üçü de āynı. nere vāřsa sigara içiliyo. şimdi işmeyenleriñ gāvesi şey, oruç dutmayanlarıñ gāvesi var yāni. gidiyo adam ōrda içiyo. sığarasını da içiyo, çayını da içiyo, oyununu da oynēyo. o iki yerde de zobalā yanā oturulā eşde başına. saat dörde gadā gāvede herkes. netcek şimdi, gış günü. işTe ben ōlenle bi hāyvanlara bakarın, ōrdan giderin bi gezē gelirin. ikide **105** üşde geri gelirin evime. ōle vakıt geçıyo.

KÖYÜNÜZDEKİ SU ÇIKARMA ÇALIŞMALARI HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

iki defā adam gurtaramadı, galdı. hem gılavuz hem borulā. bi de önceden havuzun yanındaydı, deponuñ yanı yāni yukarda. ōrda da māğra çıkTı dedilē. hani su basıyo ya su geri çıkmadı yāni. adam arabasını satdı. birinden malzemeyi ālmış, ora verdi. köwlü vēdiydi parıyı. dört milyar köwlü vermiş, dört milyar da o boru dutmuş. ēlden **110** duyuşumuz. sekiz milyar buraya bayıldı gitdi adam. arabıyı satdı gitTi burdan galericiye. başgası çıkariyo şimdī. o da heralda ne bilēn ga, sıkışıyomuş, gurtarmışlā. gılavuzu o yüzden gitdilē heralda. dün ōle dedi. bi teK bekÇileri galdı. ōtekilē acemiydi heralda yā. iki genç. zannerdēsem hiş başga yere de çıkarmamış bunlā heralda.

atadan galmaymış şey hanımının òlanı. arabası, mālzemesi. burda deneme mi yapTı gā. batırdı gitdi burdan. **115** gömdü gitdi yāni buraya adam sekiz milyar. baya adam para gazanmak içi geldi. çıkarın demiş gā. bu adam vārdı sāten başlarında da yā. şimdiki çıkaran siz çıkarıverin demiş gā. bi ilgisi va yāni. ha bunlā uyumuş heraldā, òndan bildilē. dedigodu çok. onuñ devāmını. şimdikilē de dōru amma, adamların dedī. demek ki uyudulā òndan òldu şeyi. sıkıştırmışlā, derhal sökmüşlē gāri. hēr gün akşam söküyolā, saba geri salleyōlā aynı boruları.**120** gidebildiği gadā gidiyo. akşam geri söküyo. salladığı boruyu ne gadā gitdi meselā bugün, òn metre gitdi deyelim. onu geri çekiyo akşam. işi boşlāycek ya. tamam boş hepsini çıkarıyo borunuñ. sabah onnu geri sallēyōlā gidebildiği gadā akşama gadā gidiyo. akşam geri hepsini bi dā çıkarıyo yāni onu dēyom. sıkışdırıyomuş yā. iki defā daş geçiyolā. bayā daş da büyük deyolā. baya dört beş metre varımış biri. biri de iki metre enliliğinde **125** falanımış. orī az aşşağısında mı? çok büyük gaya va deyolā. deliyo işde de sıwa yapıyo ya şey, demek ki o daş dutuyo o zaman. matgap aşşāda olunca matgap geri çıkmāyo òndan sōna. daralıyo. sıkıyo yāni ôle etdi ò. iki defā ôle oldu. bunlā da sıkışdırımuş, garın çıkarmışlā. hemen geniş boru şey gılavuz dakÇaklarımış işdē. şimdiki gelmēyomuş, varımış da. mejburlar genişletceklē. òndan sōnra ginē dar dakālā gāli o zaman o daşı **130** mejburlar genişletmeleri lāzım.

OKULLARDA EĞİTİM ESKİDEN NASILDI?

dövelēdi de yā. dōru, dövelēdi. bizim òrda o zaman üş tāne òretmen varıdı. dört beş yıl öncesine gadā. baya dört yıldır ikiye düşdü. devamlı üş tene olur. ben sāten bi hocadan çıkdım, hep aynı hocadan. o zaman ôle şey oldu yāni. üş tāne hoca geldi. bi gayıtsız gönderdiler beni. canım istedi zaman dışa çıkādım. hikmet hoca vādı bi. iyi adamıdı. **135** biz onuñ şeyiydik de ēn son gadın hocadan çıkdık işTe. o emekli òldu. dört sene ònda okudum. bi de şey, beş. gayıtsız gitdim. ārkādeş dēdi baña, çocukları dövürüdü baña. yā beni dövēlē dēdim, ben de şey edēdim. ufak deği miyim? dōmezlē len vur şunlara dēdi, cetveli verēdi, şôle etdirēdi wallā yā. hālen sever yāni. dek geldi mi dereçineye gitdik miydi, dereçineli. o zaman ôleydi. dediğim dayak vārdı şimdī, òretmen dövemez. sen de **140** çocūnu bile dövemēyon, sıkışTıramāyon ki. tembih ediyo sāten hoca. e çocuklarınızı sıkıyosuñuz gafā gidiyo çocukların. yok ders. evvē

ders vemez şimdiki ôretmen. neyimiş çocũn bilmen ne bilmen ne işdê. ben gızarın meselâ. benim gız wallâ dâ yeni okumayı sökdü yâ. dôrde gidiyo bak. matamatik ne dâ dörü dürüs bilmez. gızım şôle yap, bôle yap. e çocũ sıkıyosuñuz. toplantı yapâlâ. çocuklarıñ üsdüne vâmayıñ. ev ödevi vēmēyoz. **145** çocuk bunalım geçiriyo, bilmen ne. ben de göyvēdim. üsdüne vâdıñ mı da çocuk tabi âlēyo. dâ yeñi walla dörü dürüs okumayı yeñi sökdü yâni. onu da ôle birleriñ ikilēden gālma dērgileri vâ. gēldim gine sıkışTırdım, şonu oku, bunu oku. ôle yâni, ôle sökdü. ēyiye gidiyoñ ôretmenimiz dēyo. bi de dēyo, ôle dediğini dēyo yâni. iyiye gidiyoñ, dedi baba dēyo. olan gitcēdī, annesi gıyamadı ufak diye. gērçi âltı yaşına yeñi girdi o da. ne **150** bilēn o daha şey. okumaya hevesli. okũ bu yâni. gırcadan geldi bi ôretmen bu yıl. işde iyi deyolâ. kemal, heralda kemal adı. bi saat ek ders yaptırdı adam. birleri ikileri okuduyo. bi saat da ek ders yaptırdı yâni. helal olsun. ēyi deyolâ çocuklar. keşke dedim göndereydim. geçen yıl da bu mustafa hoca geldi iştē. ömer hoca nın ikisiydi. mustaFa hoca iyiydi. baya gafa iyiydi çocũn. ömer hoca gidince bu da cıvıttı yâni.

155

ADI SOYADI	Nazlı MAY
YAŞI	68
ÖĞRENİM DURUMU	Okuryazar Değil
DERLEME YERİ	Dereçine Kasabası

Metin Numarası: 17

DEREÇİNE KASABASI NASIL KURULMUŞ?

guzum bu kôv yokarıdânki gayalarıñ arada ēv yapılmış, gayıyı ēv yapmışlâ. ōrda siñlenmişlê gayalarıñ aralarında. ondan sarıgeçiliymiş bu âtık gâ ântalyadan mı adanadan mı nērden gelmeysel göçmen gelmeysiymiş burası. ōndan ēççik gālī kendileriniñ üreyincē aşşağıya ènmişlê. aşşağıya ènmişlê, aşşağıdan da kôw gonağı deriz şōrda esgi dedelerimiziñ kôw gonağı, ōrda bi daşdān gapı varımış. o gapıdan āşam

ezeni okundu **5** mu gatî sûretle ne yokardakı galanı aşşağıya èndirilerimiş ne aşşağıdakını yokarı çıkarılarımış. veriverilerimiş daşı, allah dālardan veriverilerimiş dālardan daşı gatî gatî çıkmazlarımış, dönemezlerimiş. aşşağıdakı aşşağıda galırımış zabahlarımış, yokardakı da aşşağıya inemez yokarda galırımış, zabahlarımış. yollarda Filan yatıolarımış, eşgi bu. ondân sōna orda da çobanımız varıdı, esgi zamānında oraya çıkardı daşıñ benim **10** bildiğim, daşıñ üsTüne. ondan sığır çıkcağıynan bağırıydı hō ho, sığır çıkdı sığır çıkdı. siz de bilirsñiz yá siziñ o taraFlarda, sığırı sürêlêdi. āşamıla geliledi, o gayâyı açalarımışımış. òndân sōna ne bilēn yāni ône bi şey guzum. esgi daha esgileri bilemēyon. işde dedelerimiz bōneydi. çok aşırî şeyleri varıdı, malları, melālari dedemiziñ yāni. òndân sōna çok zenginleridi, çitlikleri varıdı, gidē, gelilerdi. ne bilēn şōne geşmişimiz, geliken benim **15** bubamı zenginlini, paranıñ uçu filan öldürdülē, kesdi çobanı. òndan zengin olduğundan dedemin emmimi dövdü, gözünü başını kör etTilē emmimiñ de. bu yokardan anamgiliñ vār. şinci guzūm bubam, dāvarcılık ortakcığı ederdi, yāni ... ondan afedersiñ çobandı yāni bizim çobanımız. o goyun alîlādı, köwlük yerlerinden, şu yörüklēden mörüklēden. goyun alîlādı guzum, toklu, erkek toklu, o adam beslêdi bizim evimizde. bakādı, gurbana **20** yakın, vagona yüklêlêdi, isTanbāla satālādı. ône ône ône içimize girdi bu gatil, sözüm oña. zēgin oldūmuzı zati biliyo, bubamı āvleyō. hadi goyun almıya gidelim dēyo bubama, evine götürüyo. evine götürüyo, òrda zāten hazırlamışlarımış bu pilanı. hazır etmişlē, òndan guzum. bubamınan yimişlē içmişlē, ènceyinen gafıya paltıyı bi veriyo bubamıñ. bubamıñ gözünüñ biri çıkıyo. kendi sarılıyo, ille dēyo ellemen, yeñice gardaşım **25** benim doğdu, òlanıdı biz üç gızıdık. ille dēyo yonuzuma bağışla beni dēyo. goyve dēyo ben tırafik gazāsı geçirdim, beni gadıōlu öldürmedi, ben tıraFik gazāsı geçirdim isTānbuldan geliken.... demiş. hayır demiş, siz benim demiş külümü göve savırısıñız. goyuvēmem seni demiş. bubamı öldürüyo, bölüyō. parça parça parça parça bölüyō bubamı. ondan sōna dayımgil var, tatarōlu deřlē. onnar da çok zengin, anamıñ bubasıgil, **30** çitlikleri vār. oraya alıp gidiyo. anam da bu dayımınan gavgalıydı mal gavgası varıdı. bunnar öldürdü dēye dayımıñ üsdüne atıvercēmişimiş. alıp varıyo afedersiñiz köpeklēden o gangal köpeklerinden varıp da atamāyo evlerine bubamıñ ölüsünü. òrda yakkın gırcalılarıñ tarlaya gömüp geliyo bubamı. gömdükden sōna guzum bubam gayıp gayıp aradıg aradıg aradıg aradıg aradıg yok. gırlı òlu vār, aynı iki yaşında gine bi òlu

vā. ondān sōna **35** aradık, bulamadık. gazetelere vēdik, bulamadık. bunu rahmetlik dedem dedi. bunu gatı gadiōlu öldürdü, kimse öldürmedi. gırca çayından öte yanna geşmedi benim ölüm dedi. bunū bolavadında güdük hoca varıdı, onu getitdidik. suya bakdılār, bōne tasa suyu guydu, bakdıg, ōrdan gōrdük öldüreni. ben de bakdım. gōrdük. gōrdükden sōna dedem ondan sōna garagolu, candırmıyı galdırdı, geldi evine. aradı, ceyrana vēdiler ölunu. onu dedi, **40** felan tarlaya gömdük. hadin götürün çıkarıverēn dedi. ondān sōna, orda arıyolar arıyolar, tabi düz bulunmāyo. çoğafedersiñiz ne bilim nētdimin demiş, üsdünü demiş, sözüm oña eşşeK demiş kakasını yapıydı demiş, oraya bakın bi demiş. oraya essah varıP bakıyolā, ōrdan bubamın ölüsü çıkıyo. ōndan sōna guzum işde ne bilēn bu demirel başa geşdi, ascaklarıdı bunu. dedem çok guvvetli para verdī, asılcağıdı. demirel iktidara **45** geşdi, bi af gēldi. onu da afoldu. ölu çıkdı gēldi. bubasını anam dutdū, iki üş sarı lira verdīdi hapısdaki adama, bildigadama, bunu öldür saña iki dene üş dene sarı lira vercen dedi. onu bi dayagatTırdı, bi dayagatTırdı anam, onun ōrda ölüsü çıkdı. biz de beş dene çocuk döküldük galdık. işde ne bilēn anamız acıynan, üzüntüynen uşaklā itātsiz çıkdı. bizi de anamız anamız gelin edivēdi, üş dene gızıdık, iki de ōlan beş gardaşdı. gelin **50** edivēdi bizi de anamız da. o iki çocuklarınan gāldı. anamı dōvdülē çocuklar, itātsiz çıkdılar. dōvdülē, anam felcöldü. gırız geçiriydi anam damdan düşdü, size ömürlē. ocāmız söndü guzum. ocāmız söndü. şūrda yakın, burulā filan hep bubāmgilin. emmim satdı vereseleş ... tē asvatTan yol vā ya o yanna dönen, bu yanna dönen o yoldan başlaycan susaya gadak bizim burālar. kirezliğıdi. kirezliğıdi guzum buralar.

55

DEREÇİKENİN HALKI NEREDEN GELMİŞ?

ōnden gēlmē sarıgeçili yörüğümüş guzum buralar, yörük. sarıgeçili dēdi benim anam. bilemem, ōne dēdi. āydından mı, āntalyadan mı gelmeymiş buranın adamı? gayalarıñ arada yaşarımış. o gayayı patlatTılā da bōne ēvlere getirdilē moturunan da ev yaptılar. temele godular daşları. çerçi gaya dēlēdi. bōne bizim yaşantımız.

ÇAMÖZÜ KÖYÜ DEREÇİNE'DEN NİÇİN AYRILMIŞ?

şindi guzum onların ölüleri bizim gabirde toplanırdı. bu gavaklının ölüleri bizim **60** gabirde toplanırdı. bizim burası burda toplanış. bunlā sēydi deriz, dāda, aşırma ilerde.

nasî, benim bu gövdem gibi su akaşdı, sel gider başıboş. akâdı. bizim bu köwlê demiş kine sêydiniñ suyu bizimmiş. şemşiklilê, o çamözû bizden uyanık davranıyo, o sêydi suyunu gapıyolaş. ediyolaş. bizimkinnê de varşa baksâ, depoya gomuşlâ. õndan sōna guzum, depoya goyunca, bunnâ, bizim bu taraf, sizi ayırcez dedilê. belediyelik şeyinden, **65** sizi muhtarlıgı ayırcez. yâni köwe guymadılaş. gabiriñizi de ayırcez, ölünüzü de çıkarcez dedilê. yalmandılâ, ellemeyiñ gâli bizim de suyumuz yok, biz de bunu içelim, dedilê. ônelikçe âyırıldı orası. hinci orasınıñ adamı, gavaklınıñ adamı, burası hep buranıñ bazarına geliyo. alışverişe, satmıya, ötüye betiye burûya gelîle. hı bi akrabâ, mahallê yâni bi âyırılma. bi köw ayrılma oluyo gâli. hı âyırılma guzum yâni. ölümüz filan birlik gömülüyo. **70** ayırmadı gâli bizim köwün belediye re'isi gâli afetTi, âyırılmadı.

DEREÇİNE'NİN DÜĞÜN ÂDETLERİNİ ANLATIR MISINIZ?

şincik guzum düğüne şeye gideriz gızıevine. gızıistemêye gideriz. allah yazâsa, nasip olûsa, verilêse sözü kesêle. ândan sōna nişanlâla, gidêle, burdan iki sufra gadınlâ gidê. o gün oynâ, gülêle, yîle, içêlê, her şeyi götürülê, dakâla âltınlarını, paralarını dakâla. õndân sōna öte bete dolduru yâni bōça olûsa bōça gorlâ bakır ardı gibi o gün gâli. õndân **75** sōna onlar da saña baklavıedêle tabâna gorlâ. gızıevi isTemesse, hayır getimeyiñ bōça dêse getimezlê. yîlê, içêlê, oynâlâ, gülêle. goş çıkâ gelîlê. onnar da bi gün verilê neyise, şeye düğüne. ândan sōna düğüne gün verilê, allah nasiP ederse guzum, onda altını guruşu ne gadak zînet istêyölâsa yapâlâ. õndan sōna burda belek deriz, gâli siziñ oralâda ne oluyo, hâvlı, dâvetiye belek deriz, verilê guzum. ândân sōna herkeş düğün salonu va, **80** belediye düğün salonu, õrda gâli salonda şey oluyo gâli çâldıcısı Filân oluyo, müzikÇi. õrda baya bire ikiye gadak şenlik çıkarıyolâ. õrda oynayyolâ, gülüyolâ, dakılarını dakıyolâ, herkecevine geliyô. êrtesi gün, zabâna gızıevî beşaltı suFrâ gadın gelî. õrda gâlik olan evindê, yüz görümlülüğü dëlê. õndan yîlê, içêlê gine âyşema gadak oynâlâ, gülêlê, goş gidêlê. âşam oldu mu da dört beş suwralık erkek çığırır. erkeklere yidirir içirir, bi **85** guran okuduruz, bi mēlidıokuduruz. ândan sōna burda o bitê. herkeÇ oynâ gülê, yerini bulû, guzum. allah cümleye nasībetsin. bu gadak, bōne bizim adetimiz.

SOHBET

ē buğdey demiş bitli demiş şey ārpa amān fasille. bitî Filan yoğudu inanıverin. fasillelê bitlendi bu sene ya onlara bi çāre bulūsa ay guzum bitleniyo bizim fasillelerimiz.

şimci turgut özal var ya amarikan fasillesi getitTiydi şône şône, bidi bidi. güççük **90** güççük, bēyaz ama çok datlıydı. ōndan geldi. bi de pate getitTiydi, gīrmızı patē ōndan da böcek geldî. o fasilleden de.

benim beyim de ôretmen. ondân sōna dokdur o gün hemen dedi ciğarayî boşlaycan ābey dedi. aman ciğerim, guzum dedim, èyice dedim şişir bunu dedim. sus sen yenge, ben biliyom işimi dedi. ondā buña cığarayî bi yasakladî, wallām nası emi iyi ōldu. ābeyin **95** gāli èyi oldu, işmez. baya on senedir Filan işmeS. bırakdî, bu sene de rahatsızlaşTı.

ben ötēnneş isdanbola yolladım, ramazan gelmeden. dedim git haydarpaşa hastānesine. bizim burdan gitme dokdur var, galp dokduru. dedim galbinden mi geliyo bi felç melçoluñ allah gorusun. cumā günü ... benim gölcükTe ōlum var, tersānede çalışır. orûya git dedim.

100

BİRİ VEFAT ETTİĞİNDE NELER YAPILIR?

guzum hasTa olû, yatî neyise dokdura götürülê. ône ilacın allān èyi olmaycak şēye dokdur nētsiñ hesabı da èyi olcā da hekim garşı geliş. ōlû. burdan hocıya habar verilê, selāsı verili. ondûn sōna gazanları guralā ondā, suyu ısıdırlā, yurlā, arıdırlā, kefinlêlê. hoca alî, gidê bunu musalla daşına goş. burda köyümüzüñ ortasında musalla, demirşden yapTı reşisiken. ōndan demiriñ üstüne gorlā, orda namazını gılālā guzum. ondûn sōna **105** arabalara gorlā moturlara, arabalara. eweli yayan gidêlêdî. araba, motur yoğudu. şimci cayır cayır cayır arabalarınan gidiyolā, gömüp geliyolā. ōndan sōna ōldükTen sōna gāli guzum gonum goñşu yemek getiri, bişmiş yemek. getirilê. āğleyo, acēyo, üzülüyo. āndan sōna yēdi gün guran okuflā. arkadan yēdi gün. hîr gün garılā geli. yēdi gün guran okuruz, hatim indiriz. hatim edêlê. yedi günden sōna hazırlanırız, amma bütÇesine göre **110** etlekmegēdêlê, emme bütün yemek çörba, halva, pilav. bunnarı bişirilê, yidirilê. dāvet edêlê gonunu goñşunu, hısıımı ākrabâyı. èlli atmış sufra olû.

õndan sõna guran okunû, mēlid okunû, hatim edēlē. õndan sõna kırk gün sõna bi daha mēlid okudulā èlli ikinci gecesi gün de bi daha mēlid okudulā. bône yemekli. õndan sõna her sene, hēr sene o ôldüğü gün gine aynı bône hazırlanırız. gine guran mēvliṭ hatim ēnditTiriz **115** her sene. kēndiniñ bütÇesi gālî ne gadak elveriyōsa o gadagAdam okunuṭ, èlli atmış suFra. bône olū.

HANGİ HASTALIĞA HANGİ BİTKİ İYİ GELİR?

kekik vā. saḶa ne deyēn, mīdeñ ārı āzıña al çèyne. eriniseñ çèyne, erinmesseñ git gaynat iç. aniden dindiri, iç. mīgden gine ağrıyyōsa, oruç değılisen āzına al çèyne. mīdeñdēki yaraları, bağırsıkdaki yaraları èyi edē kekik. çoğafedēsiñ sōlemesi ayıp pırostata **120** dahā bu faydalı, bu bitgi. hiş yan etgisi yok hı. bi de ıssırgan vaṭ. o ötekî bāçalardaki olan ıssırgan āyrî, bu yinen ıssırgan āyrî. bilen biliyo, bilmeyyen bilmēyo. yīyoz morul gibi, tere gibi. ekdim ben büssürü. yiriz, gırkaṭ gırkaṭ gelî, yirim. gānsere filan çok èyi geliyomuş o ıssırgan. nāne, ne bilēn mādünüs, başga ot papatya, kel çiçek, kedi otu, o da miydeye çok èyi gelî. bône kedi gibi oluyo topak topak. siziñ oralāda olū mu bilmem. bizim **130** buralāda, şōne gāldırıvēdiñ mi topbadam kakā kedi gibi. çok acı oluṭ. yāni garın ārısını zambadam kesē. èyi gelî. hēr otuñ āslında faydası var. hēr otuñ faydası vaṭ. biz bilemēyoz. fesliken ôlsün, nāne olsün, mādünüs olsün, marul olsün. yāni yağılı ot vaṭ, yağılı ot filan çok derde derman. bildiğiniz bāçalarda olan ıssırgan, ıssırgan bilen yemēni bişircen onuñ. bunlar bilen çok fāydalı. bizler töbe yā rab beğenip de bişiriz mi? **135**

ÇOCUK DOĞDUĞUNDA NELER YAPARSINIZ?

şimcik guzum bi hāmile gadın õndan sõna tabi allahıñ ēmri bône ārısı geldi mi alî gidēlē, doğar çocuk. gayınna, gayınta neyise gidē yanında. bakā, ayaklandırı, goṭ gelî yawut bura getiri. ondan sõna duyan gelî. emme āltın dakā emme geysi getirî emme para getirî. bône gelîler hep. gırkı çıkasıya gadak āltın çocukTa dolā galî. adetimiz ône. hiş satın biz çocuğa geycek filan almāyız, getirilē. eşimiz dosTumuz geycek getirî. õndan sõna bône olū **140** guzum. bizim adetimiz bône. çok yāni masurufu, çocuk doğduğı filan çok masuruf oluyo. aşırı gaçıyoz. allah tarafından elimizin gālî fantāziye

mi gaçıyoz, varlıklı var mı da ondan ediyōz? çocuk tē bi yaşına gelesiyē gadak daşınlā gālī ora gadak. gidēleṙ.

ASKERE GİDECEKLER İÇİN NELER YAPARSINIZ?

āsker guzum şimci duyarız, kaş günü gālmış? hē bi haFtası galmış. onnār arabàya binēlē, o genşlē, gitceklē, yanındaki ārkadaşlā tef alīla sokak sokak sokak tef çalālā, çocuklā. **145** ōndan sōna sēn dāvet eden ōlanı, ōteki dāvet edē ekmekli, arkadaşlarıynan birlik. hēç evinde āsker ekmek yimez. ōndan guzum dēzesi, halası, akrabası, hısımī, yakın gōñşusū ondan sōna piskevit gōsa piskevit gō, kesme şeker gōsa kesme şeker gō. atlet, çorap, mēndil ondan sōna gō. oraya gidē. git sālına gidē. eline de golundan ne gopāsa on millon, beş millon, bi millon, beş yüz elinde ne varısa hāline göre alī gidē. anasıgile varılā **150** ondan güle güle gawışdırsıñ allah dē. gō gelile. anasıgil de gitceğinden iki üş gün evel ārkadaşlarına ünlē. hazırlanıñ bi gözel hēr şeyiynen bi mewlid_okudū. ondan sōna çocuğunu sálavatlālā, asgere gidē. bu gadak bizimki.

ADI SOYADI	Halili YEŞİLOVA
YAŞI	68
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul Mezunu
DERLEME YERİ	Yeşilçiftlik Kasabası

Metin Numarası: 18

YEŞİLÇİFTLİK NİÇİN İLÇE OLAMADI?

şimdi bizim ilçe olmadı. burası esgiden demokrat partıdı. bi iki parti vardı. halk partisı sultandā. bizim burda sözü geçer biri vardı, gocadayı derlē. o gider geliğdi partiden. nası oldūsa gazālıgı istemişler. orası nāhiyeydi yalnız. gazālī bize vèrdiler. ama nüvuz çokTu bizim ordan çok nüvuz. sultandā yāni isaklı oranın ismi, òrdan çoktu. bu aradā ilçeli verdiler bize. onlar da durmuyo tabi, bi şeyler yapalım diye çalışıyolar. dōktor varıdı o **5** zaman şeyde āfyonda bi meşhur. onun vāsıtasıyla bizimkileri iknā etmişler. ònlar ek yazılmışlar. esaz sultandā olmazdı çiftlik isaklı yazar ilk yapılış. ē ek yapTırdılar. buraýā teşkilat geldi, bizim burda bi şey yok, binā yok. òrda da o karayollarının bināsıydı orası. òraya yerleşTi. òrdan bidā gelmedıdı, kazālıK. kazālī ilk alan bizim burası, òndan sonra orası. ek oldū halde òrda gāldı. tabi onlar bizden şey nahiye. gavgā seçim şeyinde oldu **10** canım. seçimde işTe ordan sora burdan belediye başkanı olacak, ordan belediye başKanı olacak diye gonusuluyo ya nüvuz Fazla olunca onlar biraz yabancı getirdiler oraya. cingenleri sağ soldan getirdiler. ònların şeyiyen Tabi acık dā belki bizim de oldu. bilmiyorum da. fazladan reyçatTılar. mesa ôlmüşüñ yerine seni getirdilē. òrdān olsun başgan diyá. bu ara bizim burdan şey varıdı, sandıK başında şükrü diye biri vardı. **15** çukurcaKlı. o şükrū òrda sandın yanında tabi bu durumu görmüş, gelip sôlēyo burda yaħut Ta haber gönderiyo. bizim burda sandıkTa. çukurcaKlı şükrü vardı usTa. amele yāni yapı usTasıydı. o burūya habar salıyo. deyo yā burda şey şeligoluyō sandıkTa dē. òrdan burdan gittiler. bizim millet gitmiş, òrdan bu yanna birbirine girmişler vilan. ben gôrmedim olayı da. gene de meselā bizden oldu reçislik, òrdan oldu, velāsılı **20** bāğdāşamadık. bizim burdā arāzı filan çokTū, onlar

satmàya galktı. àyrıldık yāni bizim burda arazi filan çoktu yāni. hani onlar satıncā, bizim arāzilerden satmàya galkışıncā rāzı olmadıK, àyrıldık biz de. çıflıdı buranıñ adı, yeşil goyduk bi de önüne, yeşilçiftlik oldu.

ŞOFÖRLÜK ANILARINIZI ANLATIR MISINIZ?

şimdi gidiyoz sarmıye gitcez ana catTeden önümüzden münübüs geşdı. müşTeri varımış solda. onu ālmağıçin birden girdi. arabaya vürduķ haFiften gadın varımış dē mi? **25** hāmıle kadın varımış arabada. o da doğum yapınca millet başımıza çörekleşTi. halbuki suçumuz yogamma şöFörüñ suçunu bilen yok. bize şeyetTilē. bizim hicbi şey. şôle geçiyoz yā. gēçTiği gibi döndü hemen. biz nōrmal gidiyoduk. mesāfe yogaramızda. gadını arabada doum yapTırmışız. ha ondan bırgaç attılar dē mi? arabanıñ şey parası isTediler bizden, masraf. ne yapcan yā. yok canım bi şey yok yā. hastāne masrafı ecik **30** almasınlar canım. hā biz de orda doum yaptırdık yāni. vurunca gadın doormuş arabada yāni.

şimdi ben ali yaşarıñ dükkandaydım. ördā şey varımış. artvinliymiş de esaz, istanbulda duruyomuş. çivliğe bi teğmen vermişler. ona ānatTım bu sen vā mıydın o zaman? at götūdük, konyaya mı çetinbaşlıya. manisaya on iki dene at götүrdüm, burdan. ātları **35** götүrdük oraýa, gece vārdık manisāya. adam atları satmàya gitmiş sabahleyin, parası yoğumuş vēmeýe. konya ... akşehirden yükledik. zabah galkTık adam yok. gittik adam aramaya, geliyomuş, satamamış. para? para yok. para yok. bi de iş hanı var manisaniñ içinde ördā hayvanlar. ôlene gadā aradı, bulamadı. herkes Te tanıyor amma para veren yok. ôlen sonu ben dedim ābey seniñ soyadıñ nē? çetinbaş dedi. biliyorum ôlum ya dedi, **40** yok, bulamadım dedi. ben dedim bi de şu gadar fāizi alırım dedim. bugün işten galdım dedim. gitTim adliyeye, orda şeyde dilekçe yazdım. hayvanlā var. işTe şôle bôle, gaçabilir, gidebilir, ôlebilir filan yāzdım. hākimler yaz günü oturmuş. vārdım, dedim bôle bôle, verdim. sen veterineri getirebilir mi, biS sôleyelim mi dedi. getirēn dedim. dörtTe burda adliyede bulunsun dedi. dilekçeyi verdim, dörtTe veterineri buldum, o da gelmiş. bildik **45** şehriñ içinde. adamā o iş hanına girdik. adam da şeye gitmiş, turgutluya para aramāya. veteriner girdi şeye, ô hayvanlarıñ bālandığı yere. yāzdı cizdi hepsini. ördā şeyi gurduk masaları açık hava iş hanında. dediler o

tüccarlardan tanıyolarmış adamı ,ihtiyar bi şey. biz verelim hâkim bey bu parayı dediler. ādam yok kendisi. hâkim dedi, bunu size yaparım dedi. ūze ūu gadar para istiyo dedi. iūTen galdım dedi dedi. vallā dedim ben ōle alırım. **50** nihāyeti parayı ödediler, bırakTım. ō hâkimi hekimi geri götürdük. şeyçettik. bōle bi şey yapTım. burda şeyçalıyodum ben, ismāil yaşar vardı. yılmaz yaşarın gardeūi. hēlke alcādı bilin mi? hēlke satıyolardı dükkānın önündē. dedim, o dedi ki beni görünce yā ona iyisini ver dedi. o hâkim getiriymiş dedi. nērden bildin len dedi. ben üçayda hâkim getiremem, nası getitdin bi saatTe hâkimi dedi, manisada dedi. yā ōnuñ sözü mü olur fēlan dedim. **55** dā vız gelir yā. Çok yā bizimki. manisada da oldu bōle bi şey. manisāya tek remoK sarmāya gitTik. fābrikıya. izmirden götürdüğü çay varmış, bābası da varmış. bu kanarya yazıyodu bizim arabada, sultandā yazıyo. garajda gōrmüş, bunun şoförü kim? benim. dedi manisadan römoK var, çaya götürün mü? götürēm dedim ben de. bindik ūeye gitTik, yalnız bugün fuarda galırısam dedim. fuarı gezcem ōle gitcem. tamam dedi. oraya vārdık, **60** müdür başKa bi araba bulmuş Ta onlan göndercek. müdüre dedim, sen parayı aldın mı? aldım. sana ne lān dedim şey parası. nakliye sana ne. bak ben izmirden geldim. ya parayı verisiniz ya römoku sararsınız dedim. yāw dedi, olmaz. ben alırım dedim. ben sanı tıakyaya gönderēm dedi. tamam gönder dedim adama. dört tene römok var dedi, bu ikisi üst ūste gitcek dedi. tamam. çeki? çeki yok dedim. yüz yirmi beūe yaparız. para da **65** vermem dedim adama. para veremessen olmaz bu iş dedi. gitTim buranın polisi nerde len, buraya bakan, falan dedim. gitTim polise dedim yā bōle bōle. yāw seniñ işin savcılığıūi ya dedi adam, neyse gidin dedi. polisilen gitTik oraya, vārdık. müdüre dedi bōle bōle. bu parayı istiyo. ya parayı ya römō. ē ūimdi atalım rōmoğa gidin dedi. gitmem. bırakTım gitTim. bi sene sonra gine dek geldi adam. āydına götürcez ōrdan. arabalar cizildi, **70** yatıyo millet. ūu yāyları vāř orda. ūeyiñ çekilerde ya remoklarıñ. isTanbuldan gelmemiş bütün millet remok sarıp gitcek, yükleyip gitcek kamyonlara. bekleyolā, ben bakTım olmayacak. epey durduk. müdüre vardım, ben gečen senekiyyin hā. sen onu yükle, o yayları sōnra acentaya gönderisin dedim. lan dedi, ūu ūeyi yükleyelim de gitsin dedi. ōteki kamyoncular ōle yatTılar.

yurt dıřınā gitTim. araba getirmeýe gitTim. ālmanyaya belediyeden gètTim. bi de sūriyeye fiřne gètirdüm. iki yere gittik iřte bařKa gitmedik.

gazā yapTim. valā bu son řeydē tır varıdı. tırınan birisi bana çarptı toroslarda. ikiye böldüler arabā, çarpan arabā. bira çekiyodum adanaya. o yāmırdan gaydırdı, yāmırdan gaydı adam, gaydırdı baņa vurdu. ammā parıy da aldım hā ödettişdim, suçluydu.

80

şimdi ben tuboşkTa çalışTık ya. birā çekiyodum adanaya devamlı. elmas nakliyat onuñ nakliyesini yapar, izmirden. şimdi şimdi oyun oynuyoduk. elmas nakliyat tanıyolar yā burdā ulupınarıñ yanında arabaları gālmıř. bana telefon ettilē. bizim bi araba gāldı yardımcı olun mu, dedi. olurum, dedim ben. bürdan gittim arabanıñ yanınā, adam petrole gelmiş, petroldan telefon etmiş. ōrda ... şarampola dūřmūř. oradan gēlmiř, yuvarlamış **85** gelmiş řeyi. arabadan ayırmış bi binā vař. onuñ yanına atmış. vārdım, ne lāzım dedim. bōle bōle dedi. adam tamam dedim ben. usta getir, usTa gètirdüm. gecē yapıyoz bi Tene de münübüs geldi. gece o köyden. deęirmenköýünden. gēldi, yanımıza durdu, hemen ışıkları söndü. bizim cantına berāber arabanıñ lastini atmış gitmiş. biz ne bilelim, yanımıza gelmedi. iři bitirdik, lastik dakcaz. len lastik yok. len demin münübüs geldidi burayā. **90** gērsin geri münübüsÇüyü köwe gittik. köwde sōrduk, bōle bōle bi münübüs geldi falan dediler. adamıñ evine vārdık. gadın çıktı. tuzlukçuya gitti dedi gadın. tabi şapÇı řeye gittik, ōrda satar matar diye. o da benim arkadaş olur, sāhibi. ōlu varmış. sōrdu. oraya bōle bi lastik gelmedi dedi. akşehirden biz jandarmaýa bildircez dedim. ōlan dedi ki ben bildiren dedi. ōlan bildirdi. sāt birde, soğug_ammā, sāt birde yedi sekiz jandarma geldi **95** akşehirden. köwē akşehir bakıyor, köwüñ altına sultandā. gittik jandarmaynan eve, ça_ardık. arkıya saklamış münübüsü. açığ_araba yāni Kamyonet. içine baktık, lastik içerde. ça_ardılā bizi baskın ediyο, āleme rezil ettiniz diye bāriřiyolař.

ADI SOYADI	Mustafa KOL
YAŞI	66
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul Mezunu
DERLEME YERİ	Yeşilçiftlik Kasabası

Metin Numarası: 19

YAPTIĞINIZ ŞAKALARI ANLATIR MISINIZ?

bunuñ çeşmeyi ben,iki ay şey iki ay,eveli kēsTim vanadan. bũ iki ay,eliñ evine su çekmiş. buñũ her gün pürümüz dutmuş açamamış. buña dedim ki ben, sen dedim yemē hazırlā. ben çeşmeyi açarın dēdim. bũ yòkarı yemek hazırlatmāya çıkTı. ben gasTı yakTım, vanı de açıvēdim. su geldi. yemeği yedikTen sōna dedim, ben dedim garısına. bunu iki ay,eveli kesdīdim bu suyu dedim, vanadan dedim. yāni bu.

5

bi dē domatis yerine şey,ektik, çimanto ektik. emin incelenen ikimiS inşa,at yaparıs bunnan da. domatisler şôle şôle olmuş. bi torba çimantoýu patlattık, diplerine ektik, her gün suladık. hanımı çapalamāya gēldi. baKsa ki daş gibi. bu da şôle ettı, bunlar burda duruka burda ot bitmez dedi. hepsini yoldu attı.

şimdi bi dē bu hanımıynan şeyinen makaraynan şey çıkariyo yokarıya, tuğla. gırık **10** takoz tuğlaları ikindine gadar çıkardılar. şimdi ot biçmēye gitTi. bunuñ olan var, çayda okūyodu. o zaman ikindinen geldi. ben dedim ki ölüm dedim, şunuñ hepsini aşşā èndir. buwan öwkeli gitti, gelise döver dedim. iyi dedi o dā hepsini èndīdi. bu gēldi bi baksā tūlaları, niye èndīdi bunu dedi. olan dedim gırık tūladan ev mi yapılır deye hepsini èndirdi. ben èndirme derke èndirdi dedim. o anlatıncaya gadar iki üç Tene vürdu bu oña galıp **15** tātasiynan. yāni bunnar.

biz gece gidiyoduK şeynen emin dayımınan, o suya gidiyodu deĝi mi? suya gidiyomuşumuş. elinde küreK varıdı. dedi efe dedi ge dedi. şu şeyi yumalım. halil ānın hemen ben gittim. hepsini yumduk tertemiS. bñ gece ōrdan atlayıp gećcek ya ōndan sōna bi bakıyo, düz orası. garısına diyo bunu kim etti? kim etti belli. ben gittim eve, yatTım. **20** gēldi bu gece. ěn aşşā dedi. vallā dedi camları gırcan dedi. ěndim.

ōndan sōna gettik şeye, bu emin āyı gorkutmāya gece. su dutmaya gitmişimiş. ekiniñ gıyısına yattıK. şōrdan su akarsa şurdan kesTik. o bura geliveliken çarşafā bñrñndñk. biz gaşTık. durun len ... godumun şeytanları diyor amma bu da diyo ki emin ā benin diyo. baĝırıyo. küreĝi yiyceñi aklı kesTi. vurcak vallā küreĝi. ěmin ā benin len benin len diyo.**25**

emin bey dedim, yanında saᵛat vā mı dedim. yok dedi. hemen saᵛati bi saᵛat geri aldık biS. beklesek üşüycez. zāten üşñdñk. suyuñ sātı geldi, hadi gidelim gāli dedim. gēldik. tam ben ō ěv benim şeyde ōrda. bunlar gećip gelceK. emin dayı seniñ suyuñ çıkmasına bi sāt vā dedim. saᵛatı biz geri aldık, bi sāt dedim. insan mısınız dedi, bir iki söwdñ sildi. neler ettiK.

30

ondan sōna bñ orñya āsTırdı. astırdıktan sōna boru döşedi. ben borunuñ içine şōle bi dāş. bezi doladım. borunuñ içine kakıvēdim. godum gittim. bu suyu dolduruyo şeyi eliyle orayı kapatıyo. üç beş gün su akıyo ya pis su ıkmáyo geri. geri depiyo. bu baña geldi. bi şey ettiñ mi len dedi. ben de hiçbi şey etmedim. görmedim ben dedim. geri bi dā galdırıyo ōnları atıyō o daşı içinden çıkariyo yāni.

35

şimdi bunuñ hanım balık pişirmiş, tencireye gomuş. bu da şeye gidiyo yola gidiyodu ya ben de bunuñ inşaᵛatı yapıyom. baña dedi ki usTa efendi halil ānıñ evine deyive de yemek var yisin. ěyi dedim. bakTım, gapānı galdırdım, balıK. hemen gēldim burdan iki üş kişi topladım, gittim. tertemiz onu yidiK. gılçıkları dōldurdum, suyu üsTñne

dökTüm, gapadıvēdim gapānı. halil ābi yemek varmış orta yerde. onu yiycen mi dedim. bu gaşı **40** çalıyo, şey çıkıyo, gılçıK. garısına demiş, seniñ dediñ adam kim demiş. nēdecēn ben, nasısa eve geli yiycēdim demiş. dediñ adam kim seniñ demiş. bu da benimkini etti. ben balı aldım, Katladık. garı çapaya gitTiydi. ben gāveden eve geldim. bi bakTım üş kişi var evde, bunlar. balı ôle bişirdiler. tētemiz yēdik balı garşılıklı.

emin dayım şunu sıwatacādı ya altını. kireci garmış, gumu elemiş. sıvayı da zabāna **45** sıvacı gelecek. çimentoyu gatacak sıvaycak. gumuñ içine o gāri çakıllarıñ hepsini attık. cizmeynen çiynek, goyduK ôle. zabāna sıvacı geliyo. atıyo şakır şakır. len emin ā bunu elemediñ mi diyo. eledim vallā diyo. hemen biliyor ammā. sen büyüñ git dēyor, ben bunun nōldünü biliyom diyo. git diyo. adamlar o gün goyup gidiyolar. ertesi gün yeniden bi dā elēyo, gatiyo. hani içine şey gattık, çakıl, daş gattık yāni şeyin, elenmiş şeyin. hepsini **50** attı onlarıñ.

ADI SOYADI	Mehmet KIRLI
YAŞI	75
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul Mezunu
DERLEME YERİ	Yeşilçiftlik Kasabası

ADI SOYADI	Halis KOL
YAŞI	51
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul Mezunu
DERLEME YERİ	Yeşilçiftlik Kasabası

Metin Numarası: 20

YEŞİLÇİFTLİK NASIL KURULMUŞ?

MEHMET KIRLI: – bu köw altı yedi yerden sekiz yerden yāni goyakları aşşālardan toplanmış. buruya mekan dutmuşlar buruya. ve dē aşığı mahalle bilmem hangī goyakTan gelmiş garaburundan. sıra mahalle bilmem daşköprüden gelmiş. muhtelif şeylerden gelmiş, ammā hepsi toplanmış bi köw hālını almış. dā o zamannar onların deyişine göre beş, altı yüz nüfuslu bi şeymiş yāni. o zaman toplamında. şimdi her bir yērden yāni **5** toplanma amma hepsī çocūnun çocū mesala ki ē torununun torunu hesabı hepsine bi köw teşkil etmiş. yāni garaburundan, üçyoğurdan, bilmem şurdan burdan yāni toplam ta eşKiden kaç sene evel oldūnu bilmiyoS. yāni ben o büyüklerimden duydūma göre.

HALİS KOL: – sāhiPata diye bi çiftlik sāhibi varmış burda ünlü, eşgilerden. bu adamın bi de çiftli varmış. demiş buraya toplanın siz, hepimiz. buraya toplanmışlar. burdā tarıma

10 başlamışlar. tarımcılığa başlamışlar burda. o şekilde böyle bi topluluğu oluşturmuşlar, köy hâline getirmişler yâni. yâni dışardan gelme değil yâni.

MEHMET KIRLI: – mintıkıyı çevirmişler. uğuzdan, yakasenekden, dörtTan, sultandağından, daşköprüden, akşehirden, tınastan, yâni yeniköwden etiraf yerleri şe yapmışlar. sınırları belirlemişler. ve de onları gayıTı etmişler eşgiden otuz sekiz **15** gayıtında gayıt etmişler. orta yer boş galmış, orta yer boş galmış. öndan keri, e büyüklerimiS kendi aralarında işte taksim etmişler. yâni on beşer yirmişer deKar, üçer beşer deKar. ve netekim bizim buranın çevresi geniş. yâni yeşilçiflik çevresi şu arada eñ büyük toprağı olan nüfus değil de toprağı olan bizim burası. ama şimdi nüfus da tabi nüfusa bakınca heraldê dörde yaklaşık değil mi? bizim burası evelden köyüdü. öndan **20** sö bi müTTet söna belediyeligü oldu, kasaba oldu. kasaba oldukTan keri orası nâiyeydi dâ de mi? nâiyeydi.

YEŞİLÇİFTLİK NASIL İLÇE OLDU?

HALİS KOL: – demişler ki bû biS kazâ yapalım. yâni devlet kazâ yapıcak burî. beyânat etmişler. nası kazâ olucak? şimdi çiftlikle isaklı birleşeregüki mahalle veyâ köy diyelim, o zaman köyü artık yâni veyâ nâhiye neyise. birleşmişler o köyü de o şekilde kazâ **25** yapalım sizi demişler. birleşmişler. dağa sonrâ biS kinleştik. yâni şöle oldu, işTê reýis dāvâsı. hani reýis bizden olcaK sizden olcaK. birkaç defâ bizden oldu reýis de mi? onlardan da oldu. aramızda ikilik girdi. yâni o ikilik girince biz onlarla e şeyyê başladık, düşman demiyelim de artık böyle bi soğukluk girdi aramıza. hattâ bi ara biz bi haksızlığa üradık. nası bi şeydi? sen biliyon.

30

MEHMET KIRLI: – oruya hücum ettik. wallâ tarihi aklımda gâlmadı. oruya hücumü ettik bütün vatandaş. yürüyüş yaptık. evelce kazâyı, kazâyı bizim burası aldı evelâ. evelâ bize aldı. önlâr da dediler ki bû siyâsî dönem. bizi de ek yapıverin, denildi. bizi de ek yapıñ. berâber olalım dediler. bizim büyüklerimiz dediler ki yâw arâzî ekli. gız alıyöz, gız veriyöz. akrabâlık var her hususTa. birleşelim, denildi. birleşildi. öndan sonra devlet **35** bütün yatırımları oraya yapTı. sultandağına yaptı. hakkı zâtında ortaya

yapcaklardı. ortalaya yapcaklardı. amma siyâsî dönemler. milletvekilleri şeyaptılar orasınıñ hatrını gırmadılar. orası ilerden bēri nahiyeymiş, siz dā dün kasaba olmuşsunuz. veyāTTā belediye olmuşsunuz diyerekten hakkı ora tanıdılar. ama gine de hakkımızı yidiler yāni. siyâsî yönden oranın milletvekili orı duttu. o şekilde hakkımızı yidikleri içün bizim köw **40** yidiremedi şē hamzedemedi. bütün millet ora yürüyüş yaptı. yürüyüş yapTıktan kēri gērçi gavga çıkmadı amā ôle oluncā baksa olsa değil. biz ayrılıma garar verdik. filipse gidildi. bizim köw kompile istemiyoz diyerekten filipse gidildi. biz ayrıldık. bizim burası gine belediyeligoldu kasaba oldu. kazâyı orası aldı.

HALİS KOL: – aramızın açılmasının sebebi şu. birinci şeyi bizim jandarma karakolu **45** bizim burdaydı. şimdi bu hükümet binası var ya orda jandarma karakolu vardı. onu sultandağına götürdüler. hükümet binası oraya kuruldu. biz dedik ki ortaya yapalım hepsini. kazā berāber kazā ya. onlar oraya çekTiler. tabi torpilli adamları vardı yukarlarda. oraya çekincē ikilik doğdu. biz dedik kabul etmiyoruz diye o şekilde ayrıldık yāni. hükümet bizi ayırdı. gönüllü ayrıldık.

50

MEHMET KIRLI: – o okul bizim çiFlik yāni sözüm ona afedersin bi merkebini satTı vatandaş, üzerine düşen paraýı yatırdı. yāni bi tavını satTı, oraya para yatırdı. ilerde, ilerde imamatip var, okulu. orası orasını biz yaptık. arkada mezbāralar var. orası bizden bizlen beraber. birleşelim diyerekTen yāni bi kötü şey olmuyaktan yāni berāber olalım diyerekten biz buranın vatandaşı ora yaklaştı. onlar dinemedi. o yana gittiler. netekim bizim burası **55** bôle köw galdı. aslında kazalık mazalık hepsi bizim. başTan bizim bura verildi. ama zamānında hasan inceli biliyorsun. milletvekili. başbakan vekili de oldu ya. dınarlı mıydı o, şuhutlu mu dınarlı mı? ha ô bize galleşlik yapTı. netekim bizim hakkımızı o yidi. ama o adam sağ mı öldü mü bilmem. tārihin de hatırımda galmadı. o yoldan biz ayrıldık, çekildik. şu anda bizim köwümüz müstakil. pılanımız, pırojamız şu vaziyet sağ olsun bizim bi **60** belediye reýisimiz var. şeyaptı ne der o on sekizinci maTTe uygulandı. tabi depremde sonra. büyük deprem geçirdi. eşgi evler yıkıldı bizim. esKi evler tamamen yıkıldı. burdakı pilan burdakı puroje sultandağında, kazā, yok. bi ancak bi heykelin yanında bi az bi yer var. bi de istasyon caTTesi var.

KASABANIZDA KİRAZCILIK NASIL BAŞLADI?

MEHMET KIRLI: – kirazcılık hemen hemen otuz beş seneden bu yanna başladı otuz **65** beş seneden. şimdi bizim burda kiraz yokTu. şurda dereçine vardı. dereçine ilerden beri kirazlıktı. işte bizimkiler dē ē onlara bakaraktan kirazcılık yaptı. sōna bi zamanlar mēmed ünal denilen bi adam varıdı. allah rāmedıylesin, öldü. o adam devlet su işlerinden şeyaptı.

HALİS KOL: – kōperatif kuruldu. ōndan sōna devlet su işlerine istişāre yaptılar. devlet su işleri burıya su çıkardı. sondaj yoluyla çıkardılar. ōndan sonra bahcecilik bizde başladı. **70** dā önce suyumuz yoktu. yāni suyumuz vardı amā ē sondaj çıkmamışTı burdan. hani her tarafTan su gitmiyodu. ondan sonrā millet kiraz yapmāya başladı.

MEHMET KIRLI: – canım ilk başlarda tabi bu gadar iyi değildi. e bahçe bağ her taraf yapılnca. e elma, kiraS, fišnē mu’azzam oldu yāni. avrupiya, avrupiya gidiyor. bizim buranın hī şeyin dereçineniñ kirazını gēçti bizim burası, kalite bakımından. kalite **75** bakımından gēçti. fiyatı mı? ilk zamanlar beşe gadā çıkTı. ama ondan sōna dōrde, üçe gadā èndi. bu sene üçe èndi, iki buçuğa èndi.

DEPREM SİZİ ÇOK ETKİLEDİ Mİ?

MEHMET KIRLI: – wallā sabah yedi buçukta mıydı, dokuzda mı? dokuzu beş geçe oldu heraldē. orada oldu sabahleyin. i allā şükür, i ölüm olmadı. dört kişi öldü. dört ölü oldu. çünkü vatandaş dışa çıkTı, gāvede bacada. onlar da yaşlı oldū için kaçamamışlar, **80** çıkamamışlar. hattā bi tānesi benim ayakkabım gāldı demiş. benim ayakKabı alēn diyerekTen geri dönmüş. ayakKabı alıyokan. o zaman dört kişi öldü. tabi ufak teFek yaralamalar olmuştur ama oldu ya onlar, golu gırıldı, ayā gırıldı onlar geşTi. sādece dört ölü verildi.

ASKERE UĞURLAMA ADETLERİ ESKİDEN NASILDI?

MEHMET KIRLI: – wallā o zamanlar eşi dost toplanırdı adamların vesāire, işTe **85** uğurlama, geçirme oluyoşdu. ondan kēri bu şübeye gidiyorduk. mesel bizim şübemiz o

zamanlar bolıvadı. her askere giden vatandaşın çevresi davetli olurdu. mesā ki asgere giden erin ocūn evinde yemek yinirdi. Őimdi sıra gezerlerdi. kaŐ kiŐi? mesā otuŐ kiŐi. otuŐ kiŐi mesākin akŐamları yemek yirledi askere giderken. ndan kēri herkeŐ gūnū geldi mī gidiyordu. istedi yere mesākin nerēye sevk ediyosa ora gidiliyordu. ben ankara **90** mamakTāydim ben. muhabereydim. ve dē rdā taksimoldū blklerden. ben muhabereniñ esaz muhafız blne geçTim. orda beni koruya dā göndermediler. koruya de vermediler. őöle dıŐardan gelen herangi bir reŐisicumhur olsun, baŐKa yerden, byk genaral olsun bizim burdan türkiyenin içindeki byk genaral, paŐalar olsun biz garŐılardık. Önümüzde bi bāndo, ārkada muhafız bl bizden mesā ki otuzaltı kiŐiydik. e o yönden bizim bu **95** bölükten bi tarawā yāni kore zamanıydı o zamanlar. yetmiŐŐ y elli iki elli dört arasındaydı. koruya dā vermediler. karŐıladıĐımız dedim ya dıŐardan mesā isTanbuldan gelen bi genaralı, paŐayı veyāt Ta reŐisicumhur geldise tākikāta, kontrola geldise onları garŐılar. byk adamları garŐılardık. yāni okulumuz leydi yāni. o zaman muğitTin ataŐ vardı. benim Őeye muhabere bölünde. elli iki elli dört arasında muğittin ataŐ diye bi **100** paŐamız var, Őey vardı okul kmutanı vardı. ama rüTbesi bilemiycem, hatırımda galmadı. ālbay mıydı, yārbay mıydı, bilmem dā byk bī genaral mıydı bilemeycem yāni. hatırımda yok amā okul komutanı muğittin ataŐ idi. böle bi durum yaŐadık. askerli yaptık geldik. iki sene yaptım.

SİZ ÇOCUKKEN TRAKTÖRÜNÜZ VAR MIYDI?

MEHMET KIRLI: – tıraktr yoktu. o zaman benim aklım ērdiĐinde   motur **105** varıdı, masey haris. galdıydı hattā. deyi mi? ekseri, efendime slim, kS at Koşardık. amā zaman geŐTike motur çoğaldı. Şu arada belki yüz elli motur, tıraktr vardır, burda yüz elli tıraktr vardır. dā o zaman o tıraktörler yoğuka öşür vardı.

ADI SOYADI	Nevzat BİNİCİ
YAŞI	64
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul Mezunu
DERLEME YERİ	Sultandağı - Merkez

Metin Numarası: 21

KENDİNİZİ TANITIR MISINIZ?

ismim nevzaT, soyadım binici. bin dokuz yüz kırk_iki doğumluyum. tāsıl ē ilkokul mēzunuyum.

ESKİ DÜĞÜNLER NASIL OLURDU?

şimdî bizim buranîñ düğünleri esgiden bizim günümüzde gürücü usûlüyle. büyüklerimiz gider, düñürcü olur. gız_olanı dışardan görür, olan gızı dışardan görür. nasîbise verileş. öndēn bi nîşan yaparlar. dā önce bizim kâvelerde şerbet içerdiler. lokum sonra geldi. **5** umūmiyetle de bunū perşembe günlerinē nişan merāsimini perşembe günlerine dek getirilerdi. nişanlandıkTan sonrā āradan üç beş ay geçTikten sonra düğün hazırlıkları başlar. düğün hazırlıkları kôlü düğünü yapardık. önden kına gorlardı gelin gızîñ başına gına gorlardı. ondan sonra düğün başlardı. gına gecesi olurdu Falan dēşken yemekli düğün olurdu. güvē geydirme olurdu. güvē geydirmeniñ ertesi günü de gelin_almàya **10** giderlerdi. gelin alındıkTan bir gün sonra gelin gerdē girdikTen bir gün sonra erte deyi bir ādetimiz vardır. kıS tarafı gelinini görmeye gelirdi. ē düğün şēlerimiz bôle olurdu bizim.

YEŞİLÇİFTLİK'İN ELİNDEN İLÇELİĞİ NASIL ALDINIZ?

çiflik köydü. biz nāhiye idik. fagat tabi o günüñ siyāsileri ē biz tam teşekküllü nāhiye gaşarı isterken ōrası ilçe olmuş. demokrat parti zamānında. o günkü siyāsiler olmuş. baKsalar ki köw. bizim haberimiz_oldu ayaklandık. bizi de birleştirdilēş. sultandağı **15** adı altında esas buranîñ ismi ishaklı. tārîhi bir ismi vār. bizim buranîñ selçuklu eserleri

var. tārîhi hamamı var. cāmisi tārîhi. çiflik denilen yer köw. bizim sâyemizde, bizim nüfûzumuzla orası da ilçe oldu, bizlen berāber. sonra baktık, bağdaşamadık. ōrda, oranın insanları sultandağının insanı gibi samimi diıldı. yapmacı insanlar. baKdılar ki olucu dil, ilçe merkezini biS, orası bizden ayrıldılar. filipis yaptılar. sultandağından **20** ayrılmag için. ve sultandağından ayrıldılar. filipis yāni halkı oylamaya götürdüler. ayrılalık mı, ayrılmıyalık mı? referandum gibi bi şey yaptılar ve ayrıldılar. çiflik köw olarak gāldı. çiflin yalnız belediyesi bizden evel kuruldu. biz çiflig belediyeyken biz nāhiyeydik, muhtarlıkTık. sultandağının merkezinde barınamıyan hişbi yerde barınamaz. bi köylüye kucak açan bi insanlarız. dışardan gelen insanlara sıcak bakan insanlarıS. e **25** bize dışardan gelen bizim çukurcak bizim zāten kendi köyümüS. yabancı gözüyle bakmıS. yenigarabā kendi köyümüS. üçguyu kendi köyümüS. bunlar bizim zāten bāğlî. bizden bizim bağımız yānè. gız aldık, gız verdik. yāni onlar bizden memnūn biz onlardan memnunuz. bi şikāyetimiz yok kōlümüzden bizim. bizim aslımız nēnden geldi onu bilmiyorum. ama biz oldu bitTi sultandānıñ, ishaklınıñ yerlisiyiz.

30

ASKERLİĞİ NEREDE YAPTINIZ?

kūtaḥyada yaptım bin dokuz yüz atmış ikide. hawacıydım. wallā şereflice yaptım asgerlimi, şerfli döndüm. aslarım üslerim sevērdi. geçimli bi insandım.

KAHVECİLİKTE BAŞKA İŞİNİZ VAR MI?

hayātımı ticāretle geşdi. çārşıda dōğma büyüme. būrda insanlarnan iç içeyiz. sawolsunlar halk bizi sever. ben halkı severim. bu kāve kendimin. buraya umūmiyetlē sultandağının emeklileri yerlisi gelir. yāşlı insanlar gelir. kendi aramızda şakalaşırız. bōlelikle zaman geçeriz.

35

ESKİDEN KAHVEHANELER YOKKEN NASIL VAKİT GEÇİRİRDİNİZ?

esgiden ē ēvlere gezmiye giderdi bizim büyüklerimiz. işde sekiz on gişi birleşirlerdi, yāşlı adamlar ev ev gezerlerdi. ōrda işde tārîhden bahsederlerdi veyā bilakis bōle karlı kışlı havalarda ēvlerde pişmānē çekerlerdi.

DEPEREMİ ANLATIR MISINIZ?

deprem tabî acılı oldu ummadık bi yerden gēldi. deprem hāliyle bize büyük yükler külfetler getirdi. ama halkın kendî gayretiyle, kendi birikimiylē halk ēyi kötü keni yağına **40** kendi şeyetti. ama tabi sawolsun devlet de elatTı. yıkılan evlerimizi yapıdī. o günün ē bayındırlık bakanının afyonlu hemşerimiz olması hisābiyle faydaları oldu. aynı zamandā ē belediye başkanımıS dōruyol partilī. üş dönemdir belediye başkanlığı yapmakTadır. halkına içiçededir. ē üş dönemdir de her ne kadar karşısına ne gadar aday da şıksā üçünü de üç gatlıyarak devamlı kazanıyor ve memleketiçin, hizmet etmekiçin **45** gayret ediyor. hāni bi ēyi bi insan, sultandağını seven bi insan. oralağda umūmiyetle, umūmitetle deprem çavuş mahallesī ē bābalarımızdan kalma çavuş mahallesi var. umūmiyetle o tarafa vurdu. pazar günü dokuz sıralarında filan, dokuzon sırasında oldu. herkes evindeydi. hanımımıñ halasını, hüsūyın şeker vārdı. halamıñ, hanımımıñ eniştesi olurdū. hanımı halası olurdu. biş de dāmadıñ ablası vārdı. onlar vefātetti. diğēr o **50** günüçün yedi tāne, sultandağı merkezden yedi tāne cenāze verdik. ikisi bizim yakınımızdı tabî.

SAHİPATA KERVANSARAYI'NIN RESTORASYONU TAMAMLANDI MI?

orī vālilik ve özel idāre ē iş birliğile orī tāmir ediyorlar, yapıyolar. iki biñ altı yılında teslim edeceklermiş diyi duyduk. ēsKi şekline sokacaklarmış dī duyduk. heralde yapıP bir kapalı çarşı hāline, bir şehir merkezine döndereceklermiş. **55**

SULTANDAĞI'NIN GEÇİM KAYNAKLARI NELERDİR?

geçim kaynā mēyvecilik. kirāz ve elma bahçelerimiz var bizim. ē daha önceden elma aarlıklıydıK. doğanıñ vermiş olduğı bi Takım ē yāğmuruñ, Karıñ yağmıyışı, yığal deriz biz. toprağıñ altında nem, olmuynca biraz elma ağışlarımızıñ verim veriyor amā kalite yapmamasına sebePoluyor. bu yönden ēlmacılık hemenemen sultandağında galmadı ama kirazcılıK başlar. kirazcılık esāsen kiraS şimdī ākşejir istasyon gastesī, akşejir **60** kendine bendetmek istiyo esaz kirazī. akşehir kirazı dēyē kendine bendetmek istiyor. āslındā akşejirde kiraz yok. esas kirazıñ menba'ı sultandağıdır.

sultandağı yöresidir. akşerde filan kirazcılık yok. ama tabi kendinē māl etmekçi bu şekil rēklamını yapıyolar.

ADI SOYADI	Mehmet ALIRMAZ
YAŞI	74
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul Mezunu
DERLEME YERİ	Sultandağı - Merkez

Metin Numarası: 22

YEŞİLÇİFTLİK'İN ELİNDEN İLÇELİĞİ NASIL ALDINIZ?

hayırefendim, evelce ilçe burası oldu, burası oldu. berāber oldular. ondan sōna reislī onlaraldı. bi aralığorda galdı, tekrar bizaldık. ondan sōna onnāḡ hazetmedi. ayrıldılar. ayrı belediyeligoldular. bōle devam ediyo şimdilik. tekrar şimdī birleşecek. şimdi tekrar bu ikinci seçimde kānūnnan seçilecek. yāni bire bindiriyolar şeyi, belediyeyi.

DEPREM NASIL OLDU?

birinci debremde tarāviniñ birinci reketinī gılarkan, yassīnan işte tarāvi namazınıñ birinci **5** reKetini gılarkan salladı. bi bakdım arkada bütün millet gayıboluyo. imamınan ben galdım. imama dedim ki ne duruyoñ imam dedim yā? millet gitti. bi bakTı, millet gidincē biz de goşTuk dışarı. o vaziyettē birinci şeyi atlatTık. fagat gelelim ikinci debreme. dokuzu yirmi geçe benvevden ayrıldım, bu yanna geliyodum. benim iki numaralı olaniñ eviniñ yanında bir sallama yapTı yiýenim, Çünkü en köpretiFevinde oturuyom. heyvah **10** dedim, bizim gopretifteki evi göşdü. çünkü hani yuka oluyo ya şey yapıuyo. mütāit yapıyō. heyvah göşdü deyē şōle bacaklarımı ayırdım, şōle iki bacāḡi ēyicene ayırdım. öğle bir sallıyo ki vallahi münübüs gidemedi, münübüs. münübüs gidemedi. sēretTim, bi aralık durdū. hemen durdūm yerdē ē benim

taksi vardı, bodurumu aşdım, içeri girdim. son sefer bi dā salladı abey. cayır cayır ötüyo
vallaḥi. hemen dışarı çıkTım. o arada şimdi **15** şôle sallıyodu, ondan sōna bi de şôle
sallayınca hemen yıkılır gibi oldum ben. biraz oturdum, ondan sōna içeri girdim, bütün
kopretiF evlerinde bi dene adam galmamış, dışarı çıkmış, āğlıyolaḥ. o zaman biz
zannediyoduk ki yedi buçuk sekiz aralarında debrem olmuştur dedik. hökümed bu
evleri ödemeyelim deyē kendi başına āltı şey verdiler. Çünkü yūz, iki yüz yetmiş iki
dene ēv göşdü burda. belediyede azāyıldım yāni ondan **20** biliyom. işTe bereñarī bi
şey yapTılar. kontrola geldiler hettā. ben dedim ki gardeşim bu ev yapılırken ben
varıdım. demirini çimāntosunu çok güzel vermişler ama suyunu vermemişler dedim.
çimāntoyu sulamamışlar, keserinen ben vallā yoñttum şôle, keserinen. onun için o evi
satdım. başga bi yere bi ev yaptık. om beş tonluk bi demir. geçen gün dōrt nokda beş
debrem oldu. vallā gāve dökmez bōle hēç tıkırdamıyo. yāni sālām **25** olunca hiç
tıkırTı mıkırTı gacıRTı yok. o gopretiF evlerinde bi ırlandī zaman cayır cayır hōtüyo.
ödümüz başımız çıkTı. durum bu. ana yaşım otuz dōrt doğumluyum. yedi sekiz
yaşındeyken debrem oldu. bi seFer şey. ömür boyu bi sene oldu. şey işte üş beş seFer
oldu bi seneniñ içinde. evde yatmadıḡōrda yattık amma hiç yıkım fila olmadı. yıkım
felan olmadı o zaman çocūduk. ondan bu yanna bi şey olmadı. yalınız bunun dedi
arkadaşın, **30** biñ sekiz yüS seksen altıda olmuş. o zaman burası gazāyımış. gazā da
sallandī zaman burda yimbeş otuS kēşi galmış. gazālīg bolavadına gitmiş o zaman. de
bizim hüwüyet cüzdanları bilmem eskiden tapular filan ördeymiş. de ördan bō ihtiyar
adam şeyaramıya gitti de. arāziniñ akşehir gölünü sürmüşler de onu kütünü çıkarmıya
gitmiş. o demiş biñ sekiz yüS seksen altıda debrem oldu gazālīg bura geldidi, filen
demişler **35** de onu dèyorum ben.

İSHAKLI ADI NEREDEN GELİYOR?

bunun ismī sultandā diğil de isaklıdı, saklı. hā şurda bi ishak bey diye bi çitlig ağası
varımış, onun ismini goymuşlar. ishak, saklı, isaklıydı buranın adı. okula giderken ben
isaklıdı. bū hāttā biñ dokuz yüz elli üşde asgere gittim, o zaman ben gittikten sonra
burası gazā olmuş. eveli burası nāhiyeydi.

ASKERE UĞURLAMA ADETLERİNİZİ ANLATIR MISINIZ?

asgerli bayburdda yaptım. o zaman asgere uğurlama âdeti, meselâ burdan kaç kèşi var, om beş kişi. hêrkecin anası şe herkecin dâvet olurdu. günde meselâ bi gün sen yapardın âşam yemênde bi gün arkedeş, sırası gelen yapardı. ondan sonra gıtcêmiz zaman toplu olarak toplanırlardı. işte âlama sızlama ânadıñ mı güle güle gor giderdik.

ESKİDEN SULTANDAĞINDA KÖY ODALARI VAR MIYDI?

köy odası yoktu burda yine yetişkinler gâveye gelirdi. anasından bubasından saygılı **45** adamlar ēvden çıkamazdı. saygı varıdı yâw. şindi afedersıñ gomşu çocūna bile şonu getir deyemen. evelki saygı vallâ yok.

ASKERDEYKEN BAŞINIZDAN İLGİNÇ BİR OLAY GEÇTİ Mİ?

asgerde biz iki sene asKerli evel gittik, iki sene. meselâ âlem yirmide giderken biz on sekiz yaşında gittiK. çünkü babam râmetlik beni evercen dèye iki yaş böyüttü, evel gittim. beni bî santîrala goydular, santîrala usTa çavuşlar. binbaşı bi telefonetti. şindi o binbaşı **50** de hiç yüzünü görmedim ben. çok asabi filan deyôlar. alô ben sen kimsin dedim ben, ben binbaşı. hemen santîralı telefonu attım kaçtım. vallâ bak, yâni başından geleni anlat dedin ya. ondan sôna ērtesi gün gēldi. oranıñ başlı bi santîrallıları var, çalışan. onu benim bazar günü olunca o beni godular gittiler orûya. buyur binbaşım dedim. neden gaşdıñ, dedi. dedim ki seni çok asabı anlattılar. sen vurdūnu gırarımışıñ falan filan. gūldü. ben **55** adam mı yidim hemşerim? ben seni beyendim vallâ, bi de yalnız neden gaşdın dedi ya. vallâ gorkTum dedim ben. dedi ki beni bi telzize ayırdılar. telSize manipule. dî dî dit dît diye bi telsiz var. oña ayırdılar o dedi ki baK hêş bi yeri düşünmeyeceksin om beş gün içinde bunu ôreneceksin dedi ve ôrendim. ânadıñ mı? o zaman bi de çavuş yapacam dedi, bi de çavuş yaptı o binbaşı. o alô deyişi var ya. allah rāzı olsun ondan memnunum. **60**

MESLEĞİNİZ HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

meslegişte ilkokul mēzunu, galdırım mühendisi. başka meslek yok. yâni çiftçiyim ben başka bi şey diil. garışık, elmalık, kirazcılık. elmalî satTım, kirazaldım. eskiden yoktu. kiraz zamānı bin dokuz yüz atmış sekizde başladı. eskiden bizellerdē yirdik

kirezi. gıracalılardan, derêçinelilerden. balı daşköprüden yirdik, kirezi de bu köwlülerden yirdik. şimdi allā şükür kendimiz yetişince istedın gadar yi. ānadın mı? ne yirsen yi, **65** demiş. rāmetliK anam bile dedi bak. ē bizim ōlana yarısını bizim ōlana verdī, yarısını da baña verdi. üçer buçuk dönüm, yedi dagar. dedi ki rāmetlik len guzum neden dedi sen bakırınan getiridim ben bak. evde kaç kişı çocuk var? dört çocuk. iki de garıynan ben āltı. bi de anam yedi bakır getiridim de ōlum öteki ōlum kese kádınan getiri. sen neden bakırınan getirin? onu bilmem ondan sor. yāni sen deyince bu aklıma geldi vallā. **70** vallāhi bōle der bak. öldü anam. neden dedi. neye bō? bilmem. onu kendinden sorcan dedim ben.

ASKERE NASIL GİTTİNİZ?

tirenlen gittik gara tirenlen. şimdī şurda derêçine diyē biri var. yakıcı deye biri var. isdambōla yaklaşırken bi bağdan üzüm çalēn deye atlamış tirenden, bayırdan. ayā gırılmış. hopopop hop bağırdık, dūrdu. adamı aldık. şey dedi ki subáy bağırıyo durdu tabī. **75** tel şeyi çektik, imdadı çektik. geri geldi. ādamı āldık. dedi ki subayın biri len zıkkım yi dedi. len köpek ēliñ bağını nēye çalmaya giden burda? asgerde de çalarsın. atın len şunu. ayā gırık vaziyette biriki tokadıattı. isdambola gadar göttük. sirkecide bıraktıgıonu. ben tırabzona gitTim. ben tırabzona gittim, ābey ömrümüzde biti ōrda gördüm ben, biti. üç gün yattık oruya üç gün. biri dedi ki arKedeş iğır bite bite yinmeycēsen cırıcıplak yatcan **80** derdi. cırıcıPlak ōle bi bit yiyo ki tertemiz. vallāyi billāyi bi bit vardı aklın duru yāw. ondan sōna bi bindik ābey bayburta gitcez ya. tırabzona ūradık, beş günde gittik tırabzona vapırına, beş günde. ōrda bizim dokdur māmıt varımış. biri dedi ki bak tembih etmiş gibi hemşeriñ var burda. seniñ yapcān askerliğin bölün biri burda. onu imKānıñ varısa godur o. hemen telefonettim. māmud, ābey dedim yā beni burda goy dedim. bōle bōle bayburt **85** gurak bi yerimiş, kötüymüş. burda beni burda bırak dedim. on dakika evel ibnelinden yāni. on dakika evel oleydi, vallāhi bōle dedi baña. on beş dakika deyeydiñ. on beş dakika değil yirmi dakika evel derdim ben. ne bilem ben seniñ ōrda oldūnu, dedim. kapattı. neyisē ōrdan bayburta gittim. beni aday olarak erzuruma yolladılar. onun da güççük gardeşi aşkaledemiş. baK onuñ güççük gardeşi. aynı delikTen çıktı. avukat selēttin. çavuş **90** gursuna giderken ōtobüsTen endim, aşkaledē. bi de bu köpeği deneyen dedim ben. aynı delikTen çıktı.

āskerler dedi ne_o ābey burda dedi. ben selettin özer varımış. selettin özeri buldum. şey buldular. ābey can_ıttı baña. hemşerim gelmiş filan gucakladı. neyisē beni içeri göttü. dedim ābiy geş galmaycan ben, gitcen. hôt dedi. gelmesi sâña ā_ıt, götürmesi ba_a ā_ıt dedi. o gün yatıdı beni ōrda ērtesi gün sa_at onda cibe bindirdi. ērzurum **95** uğurlu geldi. bunları da gördük. ānadıñ mı? durum bu.

ESKİ DÜĞÜNLERİ ANLATIR MISINIZ?

ābey balo olmazdı esKiden. ē kadınlar ēvde, erkekler de gāvelerde olurdu. ābēy meselā ata ōlunu evercekse kendiliğinden şu gızı alēn, şu gızı alēn, şu gız olur iki üş dene ayarlar gafadan, dā istemek yok. ōlum ben Seni evercen. şunu mu şu şunu mu alcan, der. sen de dersiñ ki şunu al. nasīb_olursa, o olursa söz veriler. işte kimisī balō yapar. kimisī ēvde **100** bi bellig_eder, i_er. yāni toplanırlar. b_ü yüzük dakılır, söz alınır. ōndan sōna nışan yapılır. gız sahibi neyise bi gün veri. filan zaman düğün etceksiniz, derler. o gün gelince de düğün edilir. şimdī iyi bi şey diğil balō malō yok. baya bildin davul zurna. üş gün meselā şeye dek getirilē. gelin almasī, gelin almasī pazar gün veyavut perşembe gün. bi tādil güne dek getirilē. haftada iki seFer. yāni o güne dek getirileş. güvey guycan ya. perşembe gün **105** gece uğurlu gün veyāvut bi de pazar gün akşam g uyulur. bōle olur. damāda anca bi ayakgabısını çalālā. dāmādıñ meselā bi rakı aldirmek_i_çin eziyet_etmek i_çin.iğer şey çoğ_usdaysa sādış bi şey yapamaz. sādış şeye sāhib_olur yāni dāmāda.

ADI SOYADI	Ayşe BURÇAK
YAŞI	84
ÖĞRENİM DURUMU	Okuryazar
DERLEME YERİ	Sultandağı - Merkez

Metin Numarası: 23

ESKİ DÜĞÜNLER NASIL OLURDU?

şimdi esgiden düğünler nasıl olur guzum? bak evelâ gına gonuyodu. bi gün evel bi okuyucu çıkar. bütün sultandağını okur. ândan ertesı gün gına gonur, millet toplaşır. gazanlarınan yemek bişer. çorbasıdır, etidir, hoşafıdır, pilavıdır. güvê geyinir. kız evinden dakım gelir, güveye geydiriler. hoca geydiri. cāmiden çıkanlâ geydiri. ândan sōna ertesı gün kızlar, işte eveli bizim düğünümüzdeyken sekiz dokuz dāvetimiz olurdu. eşimiz dosTumuz **5** dāvet edēdi kızları. şimdi onnâ gaktı. ondan sōna gelin çıkarılâ, erte ederler. gelin bōle olur guzum.

SULTANDAĞININ KENDİNE HAS YEMEKLERİ VAR MIDIR?

kendine has yemekleri şey sultandağınıñ. evelâ çorba, et, pilav, hoşaf, halva. ben sultandağınıñ aşÇısıydım eveli. göce çorbası. göceyi çekeriz. çarşı satılıyâ ya göce deriz biz buydey, buydey. onu gāri yoğurdunan bularız, et suyunan taslara guyar guyar **10** ayşama gadar yemek yinir. gelēn gidēn yemek yir, erkek garı.

BİR ÇOCUK DOĞDUĞUNDA HANGİ HEDİYELERİ GÖTÜRÜRSÜNÜZ?

şimdi eveli bizim günümüzde gonşularımız çocuk doğdu muydū eside deriz biz şekerden eside bulağlardı. piriç çorbası bişirilēdi, alilâ gelilēdi doğuya diyelekTen. şimdi elbise götürüyolâr, eline geçeni götürüyolar. işte gônünden ne goparsa onu götürüyolar

guzum. ŗimdi onlar gaktı.

15

TAZİYE ZİYARETLERİ NASIL OLUR?

gonşular da yemek getirir öldü gün, iki gün üç gün ölü yeri ederiz. yemek gelir. böreğinden dut, yemeğinden dut. ŗimdi onnā gaktı, etli ekmēnen bi hemen iŗte varıp geliveriyolā. hinci orta yer inceldi guzum. sōna ölü elli ikinci gecesi oldu muydu bi de ekmeğini yidirilē ölünüñ. ôle hazırlanırlar her ŗeysiynen böreğiynen filen. onuñ ekmeğini yidirilē. mēlidini okudurlar. iŗte o da bōle. kırkınıcı gün kırkını okudurlar.

20

ASKERE GİDECEK OLANLARA NELER YAPARSINIZ?

genşler asgere asgerli çıktı mıydı tabak getiri eŗi dostu, hısıımı akrabāsı. mesa atlet, kilot altına bi ŗey düzerler, getirilē. āsgere giderler. doḷā ederler. galabalık gidēlēse dodayınan bindirilē hocı ŗeyi esgeri.

EŗİNİZİN MESLEĞİ NEDİR?

benim beyimiñ mesleği reşberlik, reşberlik. bāçamız varıdı. meyvecılıdı. kiraz bāçası, alma bāçası varıdı. ŗimdi bizḷonları filan sattık gāri. yaşlanıncā beceremedik, bakamadık. **25** o kirazı gāri nērden ādet edildiklerini bilemeycem. evelden bi telgiraf müdürü derlerdi, o öldü. o adam getidi kirezi, icatḷetti sultandağına. ondan sōna her yer hinci kiraz.

KINA GECEŚİNDE HANGİ TÜRKÜLER SÖYLENİRDİ?

ēsKiler iŗte ilā çekerlēdi geline gına yakaŗkan. ilā çağırılādı. ilā deŗlerdi iŗte. vallā ne bilēn hiç aklıma gelmiyor.

DEPREM NASIL OLDU?

āh o sultandağı deperemı nası olcak iŗte guzum, zabānan bōle yemē yidik, gayfaltıyı **30** ettik. bi salladı. benim yokarı ev Filan bōle patı patır düştü sıvaları filan. millet dıŗa çıktı, gaştı. çadırları gurduk, çadırlarda oturduk. sōna burası bizim samanlıdı, samanlı

ev yaptırdık. buraya bôle sokulduk. yokarısı bomboş duruyo. iki kere oldu, iki kere oldu. hacı emmiñ şurda gapınıñ önünde oturukan bi iki kişi gelmiş takside bi garı bi goca gări neyise. demişler hacı emmi biz bura bi şeyler getirdik dağıtmıya demiş. o da demiş ölüm millet **35** bu yanna gitti. bu yanna gidiñ demiş. biricik şu battanēyi vemişler bize. başKa heş bi şeysi bize nasīb_olmadı guzum. alan āldı, çoğ_aldı. battāniyedir, şeydir almışlar herkeç. ben esger garısiken oldu da bu gadak şiddetli olmadı yāni. ōlmadı ya sokaklara çıktık oturduk ámmá bôle şiddetli olmadı. gēldi geşti.

ÇOK KIZARSANIZ NASIL BEDDUA EDERSİNİZ?

gızınca nēdelim èşte ben kötü sôlemesini sēmem. yavrum guzum deriz. duttūnuz altın **40** guş olsun deriz, gazā belā vēmesin allah. allaha bôle dowā ederiz işte sevdiklerimize. ben çocuklarıma hep bôle dowā ederim.

İSHAKLILAR İLE YEŞİLÇİFTLİKLİLER NİÇİN KAVGA ETTİLER?

hē ôle ettiler dövüştüler. çivlikliler dövüşmüşler bizim sultandağıynan. dövüşmüşler işte o zamanlār bizim bu yannı olmuş gări bilemeycem işte. onları unuttum ciğerim guzum. hepsi gēldi geşti.

ADI SOYADI	Abdül BURÇAK
YAŞI	92 (Hicrî D T: 1332)
ÖĞRENİM DURUMU	Okuryazar
DERLEME YERİ	Sultandağı - Merkez

Metin Numarası: 24

evimiz yıkıldı, buruya sokulduk işte bôle. debrem mî yıkıldî, harekeT oldu her yerden yıkıldı.

YEŞİLÇİFTLİK SİZDEN NİÇİN AYRILDI?

ôrda okul varıdı. okulû, ortada ortaya yaptılar okulu. sanat_okulîdi. goca okul yâni büyüK_okul. gördüñ mü oraları? hē işte o okulu. onnā o yanna çekti, biz bu yanna çektik. biz burdan hōkūmeti alı gitcez deyi onnā anam anam anam neler çektiler, nētdiler, ne **5** dümenler düzdüler yâni. angarāya habar vermişleş. hākim bu yandā, hekim bu yanda, hepsi bu yanda, gāve bu yanda, şēy bu yanda diye. keşfe geldiler yāw āngaradan. heş burda gider mi yāw. gazā burası. da ayrıldık geçinemedik. rey attılaş. o yannı gazandı reyi. o yanda bizim bizim bu yandakı mezerlikler vārdı. ôrda ev yapılan yēlēde. o evleri satTılā, mezerlî satTılā, düzledilē, satTılā. o goca mezer diye bölük bölük biz mezerlik diye ālmadık. **10** sāhip çıkmadık. mezerlik altımızda mezer var diye. parÇa, büyük büyük yâni. elli lirıya, yüz lirıya verdiler, dağıtTılā. o günde goca mezerlik yetmiş şēy dutmuş, yetmiş milyon lira para dutmuş. o yannı gazandı, oraya harcadılā, çiFliģe harcadılā. bizim buranıñ parasını o gabirleriñ her yeri parıyı o yanna harcadılā. onnā o yanna çekTi, biz bu yanna çekTik. hōkūmet bu yanda onlā, şey bu yanda hākim bu yanda, hekim o yanda diyē **15** angaraya bildirmişlē. orası köw yāw. buruya bağılı. onlā o yanna çekTi, biz bu yanna çekTik, āyrıldık gāri. gavga oldu yā. rey attık Ta rey sandını çalmaya geldi onlā, elimizden almaya geldi. gine de gazandılar, o yannı gazandı yâni. buranıñ parasını oraya göttü harcadı vallā belediye re_isi, öldü ya. o

mezerlik paralarını vallā yetmiş lira para birikmişmiş yiyemediler parî. parî o yanna harcadılar. çivliğe oraya yer yapTırdı, **20** belediyeye ev yapTırdı. ōrda belediyeniñ önüne. bizim buranıñ parasını oraya harcadı. hāsılı geçinemedik yāni. onnā o yanna çekTi, biz bu yanna çekTik. en iyisi dedi, hōkūmet geldi ayırdı gāri.

ASKERE GİDECEK GENÇLER NASIL EĞLENİRDİ?

çocuklar tef çalādı. çalgıcı, çalgı malgı dutālādı. dāvet edēlēdi evleŕde o asKerden çocuklarınıñ anaları. dāvet edēlēdi, gezēlēdi arabaynan, marabaynan.

25

KİRAZCILIK SULTANDAĞI'NDA NASIL BAŞLADI?

evelden yoğudu. gırca dereçine deyveriz, onlarda varıdı. biz de gaŕdık gā, onlara bakTık. biz de bakTık. ekin tarlasını kiraz dikTık, çöğür dikTık. işTe onlādan göŕdük. avrupıya gidiyo gāri. kiraz bayramı yapıyolar bŭrda. her sene yapādı, bu sene yapmadı. geliyo ōrdan ğavur geliyo, ayıklıyolā kirazı bir bir, iyilerini, iyilerini, iyilerini. dartıyolā, beş kiloluK gasāya goyuyolā, āvrupāya yolluyolā. evelden alma vardı. alma para etmedi gāri. **30** fabrika alma çıkarmēyo, turşu murşu yapıyo. çalışıyo fabrika. turşu yapıyo, sirke yapıyo üzümnden.

SULTANDAĞI'NIN EN YAŞLISI KİM?

en yaşlı benin gāri, benden yaşlısı yok. doksan yaşındayım. ekin ekiyoduk. iki dene ōlum, iki dene gızım var. torun çok. on sekiz dāne torun var. torun çok. burçak galabalık bizim sŭlāle. buraları ańız eden yok. buraları yapıverēn ediverēn yok. bizim re_ıs o çivliğe **35** gittiyseñ çivlikTe onlā ... etti. kiprit gutusu gibi bōle parsellemişlē. onlā bōle kiprit gutusu gibi parselleyincē parselleyemedi bizim burdakı. para lāzım, para yok. bi vakıt belediye buranıñ parasını veremedi, ameleniñ parasını veremedi evelde. şimdi vā para. ēyi kötŭ vā da. aylıklarını veremedi ōrda belediyede çalışanıñ mayışanıñ. o yana evelkī bubası aldıydı bunun ō bubası. bubası ōluna teslim etti. ōlan ēyi çalıştırıyo bakalım. mayışını **40** veremedi bi vakıt bubası ameleniñ. evelden belediye olan yeri yüz yim beş lira mı neyidi o günŭñ parasıynan. nüfus başına para çıkarımışmış. o parayı galdırdılar ellēm hōkūmet. veremedi ōrdan para gelmeyince veremedi. gazancı yok,

geliri yok, adam çok çalışan. bu idâre ediyo bakalım. bu dağıdıyo, mayışlarını filan veriyo.

ESKİDEN KÖY ODALARI VAR MIYDI?

odalā olurdu olurdu, varıdı. ben çocūdum. odalā o vakıt varıdı. üç beş tene oda **45** varıdı. odalara toplanırlarmış goca heriflê. ördā oyun oynarlarımış, fincanlan mincanlan yüzüklü müzüklü. odadan odāya gecê şey göçürülêdi, odadan odāya ziyārete giderlerdi yāni. çıkarılādı. adam düzerlêdi. ışıkları yakālādı gancıyla, maşarayla. gazyāyı dökêlêdi, tenekenin içine, yakālādı gece. len işTe yüzükle oynarlardı. fincanın içine şeyi goşlādı yüzü, saklālā, getirilê. burda gāri çekerlê fincanı ōnu buldu mū o yannı yeñilirse ... **50** giderlerdi. ava giderdik ava. bôle davşan avına giderdik, doñuz avına giderdik bôle gışta. biz giderdik Tê o ufaklāş teneke çalādı. şeyi galdırmak için davşanı mavşanı galdırmak için. avcılar vuruydu. getirilêdi burda. araPaşı deyiverilê onu yaparlādı. maPPet yapırlardı yā. evelden şeyle yoğudu. o fincanları meselā şunuñ içine goduk. toplā gelidi. sekiz on fincanın içine. gāve tepsisine gorlā gelişler, sıralā gelirler. gapalı fincan. o yüzü bulcan **55** gāri. sen gazancan yāni. gelilê burda gāri çekêlêdi. o yannı bitirdi, bu yannı bitirdi, odanın içi dolu gāri. yāni muapPet yāw. galdırılā fincanı ben derdim şunda öteki dêrdi bundā muapPet çıkarılardı yāw işte. şimdi bu yannı yeñildi mi adamın meselā ... oña eziyet edêlêdi o yannı. o yannı gelişdi, gāri adamı elini ayāni bālādı, köşlêdi. boynuna dakādı ipi, bôle boynuna. onu da şey edêlêdi. şu tarlāyı üleşirlerdi. bunu burdan galdırılā şora **60** gordu. o da gelirdi, len benim tarlaya girmişiñ yāw. sen ōrdan gakā bāzan dövêlêdi götünü başını, sırtını başını. maPPet yāw. añ daşı edêlêdi, añ daşı. biz bakādık bôle. çocūdum ben biz de girer bakādık yāni.

ÇOCUKKEN SAYA GEZMEYE ÇIKAR MIYDINIZ?

güve girdi mi yokarı çıkālā, torba sallālā bacadan. ben de salladım çocuklūmda. doğancıkTan evlenmişmiş, patırların musa. ateşi yakamadı garı. çıra kütünü **65** dayayıvêdiler. salladım torbāyı, o da āsıldı torbāyı. ben de merkebiñ torbasını yāni vēmeycek sandım ben. çocuğun, aklım ermēyo yāni. ben o yanna asıldım o bu yanna. goyvê dedi ünledı. goyvêdim torbāyı. içine baklā, olanlardan guymuş yāni. çerez

guymuş. çek dedi bana ipinen. çekTim ateşi, ateşin gıyısından şöle. torba salladım ben, çocūdum.

ESKİDEN HARMAN KALDIRILIRKEN ÖŞÜR ALINIR MIYDI?

len öşür biz harmanı galdırıydık. o halk partisiniñ günündendi. o vakıt halk partisi **70** vārdı. deneyi savırı çıkarıdı şeyiñ içinden, düven süreçdik öküzüne. yığardık, onu savırıydık rüzğarda. deneyi çıkardık mı gelirdi o hükūmet adamı. möhür vardı, tātadan yapmışlā. ben saña dene yığılı. iki şeyine basardı onları, mühürü bôle. tātadan mühür varıdı. bozduñ mu cezā yāni. len cezāsı ne işte sana eziyet ederdi yāni. alı gidē dövēlēdi iyice bi. garşı geldiñ mi dövēlēdi halk patisi yāw. halk partisi ôleydi. bi şey deyemezdñ. **75** yalvarı yakarısıñamā hazır çıkardñ deneyi vermezdi. yāw unum yoK evde, un öğütcen derdiñ. ôrdan kāt kürek alcan da ôle etcen gāni. ôle kendi başınā. öşürünü o alcak. bürda almadılar öşürü. buraları bedāvā da buğdey dağıtTık hökūmete verdik. çay iskelesine gitTik. öşürü ôrda teslim ettik. iki gün bi dē öşürü yatırmāyā, bedāva buğdeyi yatırmāyā iki gün ôrda beklēyoz wallā, anāñ bubāñ günü. çayın banyosu istasyonda, ya. neleç çektik **80** yāw. halk partisi evelde düşTü şeyden. ô düşünce öteki iktidārā geşti. evel davar sayımı filan varıdı. goyunlarıñ sayımı filan varıdı. goyunlarıñ sayımı alınırdı. elli yüz lira bi goyun başına alılādı yā. goyunu çoğolan. yüzelli iki yüz goyunu olan yarısını saklēyomuş derelere. dağa götürüyomuş meselā issiz yere. yarısını bölüyomuş ortasından goyunuñ, yarısını gösteriyomuş. bunları ararlardı gāri. tāsildar vardı afyonlu. o da atñ üstünde **85** derelēde goyun araşdı. saklı goyunları dutālā gelişlerdi. zabıt dutālardı, şeyederlerdi. mahkemē verilēdi. o adam bôleydi. bizden bi de gafa parası aldılā. asKere gittim geldim de bi asker parañ vā dedi buranıñ mūtari. mūtarlıdı buralık. asker parañ vā onu al, seksen lira getircen gafa parası. seksen lire vercen dedi. asgerden geldim. beş guruş param yok dedim. ne o beş lirayı alırım ben dedim ne o parayı bulurum veririm saña da dedim. ödetti len **90** baña. daş çektik dāş, yollara. ... deyveriz. sen hiş bulamasan yol parasını yatıramadı, üş lire yol parasını. o halk partisiniñ gününde işte. çoğu ormana gaştı. ümmet oynardı goca goca adamlā. āşama gadā ümmet oynardı. tāsildar burda sıkışdırı. bi yorgan veri sırtaña, alın yorganıñı bi yorgan, hapıza. bir ay

hapızlık, halk partisiniñ gününde. bir ay yatın gelin bolavadın damındā. burda da deĝil ta bolavadında. ora yollādı. toplādı asger gibi, **95** oraya yollādı. ōrda bir_ay yatıñ, çıkarıverilē ōrdan, geliñ. evde meselā esgi gazanlā olurdu. ēsgi gaplā varıdı, bakır gaplā, para etcek. onlar para edeğdi bakır gaplā. onlā yiyen gazanıñı düzeniñi varısa satcan üş lira yol parasını tāsildara yatırcan. yatırmadın takTirde gelin burda bir_ay gadar durun gine yakalā, gine alırlā orıya. yā bunları gōrdüm ben.

SÖZLÜK

A	
ā dört: bir lâkap (I-1.67) ābey: ağabey (III-17.93) acer: yeni tip, modern (II-8.106) acık: azıcık (II-9.22) acıx: bkz. acık (I-6.30) a_uarlıklı: ağırlıklı (III-21.57) aferim: aferin (I-1.170) ağış: ağaç (III-16.70) ak gót ali: bir lâkap (I-1.220) akgaşlar: bir aile lâkabı (I-1.201) āla-: ağlamak (I-1.140) alaz: kalitesiz, pamuklu bir kumaş türü (I-1.158) alçax: alçak (I-1.39) alettirik: elektrik (II-8.150) ali hocalar: bir aile lâkabı (I-1.194) amarika: Amerika (II-13.78) amarikan: Amerikalılar (I-5.66) āmet: Ahmet, bir erkek ismi (I-5.218) āmıca: amca (I-5.65) āmır: amir (II-13.19) āna-: anlamak (I-1.22) añarı: doğrultu, yön, taraf (I-5.85) annaç: karşı (II-10.50) annaşmalı: anlaşmalı (III-14.66) anos: anons (III-16.13) antike: antika (I-5.256) apıklar: bir aile lâkabı (I-1.159) aplax: iri yarı anlamında bir lâkap (I-1.162) apörlö: hoparlör (II-13.77) araplar: bir aile lâkabı (I-1.154)	arazı: arazi (III-16.66) ārı-: ağrımak (II-13.89) arifölu: bir lâkap (I-5.267) ārkádeş: arkadaş (III-16.137) artiz: artist (I-2.20) arxa: arka (I-1.115) arxadaş: arkadaş (I-1.125) āš-: açmak (I-1.135) as: ast (III-21.32) ásbap: kıyafet (I-2.1) asger: asker (I-1.76) ásger: bkz. asger (I-5.172) assubay: astsubay (III-14.3) asvat: asfalt (II-8.163) ásvet: bkz. asvat (II-10.49) āşam: akşam (I-1.33) āşamacana: akşama kadar (I-5.200) aşix gumarı: zar yerine aşık kemiğinin atılmasıyla oynanan bir oyun (I-1.163) aşla-: aşılama (III-16.46) aşşā: aşığı (I-6.21) at- : ateş etmek (I-1.197) atarā: bir lâkap (II-8.117) atdır- : zorla bıraktırmak (I-1.124) atlö: bir lâkap “atlıoğlu” (I-5.268) atmış: altmış (II-11.7) axıl: akıl (I-1.49) axıntı: akıntı (I-5.102) ayakgabı: ayakkabı (I-1.120) ayaklandır-: herkesi ayağa kaldırmak (III-17.137) ayax: ayak (I-5.226)

araplık: hayvan tüccarlığı (II-8.7)	aydincının hacı: bir lâkap (I-1.81)
aygıt düz- : eşya temin etmek (I-1.161)	bey: damada ve sağdıca düğün boyunca yardımcı olan kimse (I-7.20)
ayıkdır- : kendine gelmesini sağlamak (I-1.150)	beyen-: beğenmek (III-22.56)
ayın aydını: ayın ışığı (I-1.195)	bigeç: birkaç (I-5.185)
B	bi: bir (I-1.3)
bāça: bahçe (III-17.121)	bilāder: birader (II-8.187)
baçÇe: bkz. bāça (III-16.50)	bilan: filan (III-14.63)
baħar: bahar (I-1.83)	birez: biraz (I-1.221)
bakır ārdı: nişan (III-16.19)	bişgaç: birkaç (III-18.29)
bāla-: bağlamak (I-1.65)	bişir-: pişirmek (I-2.14)
bālantı: bağlantı (III-14.44)	bitgi: bitki (III-14.87)
balo düğünü: düğün salonunda yapılan düğün (III-14.72)	boba: baba (III-16.53)
banyo: banliyö (III-24.80)	bōça: bohça (III-17.75)
bār-: bağlamak (I-1.184)	bodurlar: bir aile lakabı (I-1.109)
barabar: beraber (I-1.192)	bodurların musdāwa: bir lâkap (I-1.74)
basıç: basınç (I-5.84)	bodurum: bodrum (III-22.14)
başga: başka (II-13.27)	boğarsıx: bağırsak (I-7.60)
başgan: başkan (II-11.47)	bôlelikcene: böylece (I-5.259)
başkātıp: başkatip (II-8.120)	bône: böyle (III-17.14)
bax-: ilgilenmek (I-1.4)	bosdanın ibig: bir lâkap (I-5.162)
bazar: pazar günü (III-22.53)	boşanmax: boşanmak (I-1.41)
belcika: belçika (II-8.131)	böbreg: böbrek (I-1.46)
bēlē: böyle (I-1.105)	böcük: kurt (I-1.144)
belek: düğüne davet etmek için dağıtılan hediye (III-14.73)	böle: hala (II-8.138)
bendet-: māl etmek (III-21.61)	böyü- : büyümek (I-1.7)
beñzinlik: benzinlik (II-10.54)	böyökköy: Büyükkarabağ kasabası (I-5.69)
berdoş: berduş (I-1.30)	böyüt-: yetiştirmek (I-1.15)
berdi: yumuşak, hasır dokumaya elverişli bir kamış türü (I-2.23)	buğda: buğday (I-1.171)
	buğdey: bkz. buğda (III-17.88)
	bursella: brusella (I-5.26)
	buyday: bkz. buğda (II-8.76)

bereñarī: iyi kötü (III-22.21)	buynuz: boynuz (I-5.104)
C	büyün: bugün (III-19.48)
cacıK goyā : bir yer adı (I-5.260)	çanax: çanak (I-1.53)
can at-: canını kurtarmak için bir yere sığınmak (I-1.193)	çañlan-: hayvanların hareket ederek boyunlarındaki çanlardan ses çıkarması (I-5.136)
canavar: kurt (I-1.109)	çardax: çobanların konakladığı kulübe (I-1.112)
candırma: jandarma (II-8.119)	çavuş: çavuş (I-1.90)
cant: jant (III-18.89)	çax-: çakmak (I-2.23)
car: gelinlerin başına örtülen beyaz örtü (I-2.5)	çebiş: çebiç (I-5.104)
catTe: cadde (III-18.24)	çekiş: çekiç (I-5.188)
cecenîñ tâhir: bir lâkap (I-1.177)	çeleñ: damlardaki kamış tabakanın duvar hizasını geçen kısmı (III-14.103)
cenbe: orak şeklinde, küçük bıçak (I-7.62)	çerme-: “çemremek” pantolonun paçalarını sıvamak (I-3.17)
cepāne: cephane (III-14.98)	çeşmeciniñ omar: bir lâkap (I-1.85)
cevizālar: bir aile lâkabı (I-1.187)	çığır-: bkz. çar- (I-1.112)
ceyran: ceryan (III-17.40)	çığrı: kıvılcım (II-10.75)
cığara: sigara (II-10.66)	çıtlıx: şifalı bir bitki türü (I-2.26)
cıplax: çıplak (I-1.60)	çıx-: çıkmak (I-1.221)
cingen ırān ceylān : bir lâkap (I-5.245)	çiçeK yā: ayçiçek yağı (I-1.54)
cingen: çigene (III-18.13)	çifcilig: çiftçilik (II-13.45)
civci: civciv (I-1.37)	çil imam: bir lâkap (I-1.112)
ciyara: sigara (I-1.213)	çilölān : bir lâkap (I-1.176)
cizil-: sıralanmak (III-18.70)	çimanto: çimento (III-19.6)
cizme: çizme (III-19.47)	çiñle-: çınlamak (II-10.72)
comāt: cemaat (II-8.179)	çit: çift (I-1.56)
cullu cucuK: saya geleneğinde bacadan sallanan torba (III-14.100)	çitci: çiftçi (I-4.1)
cumērtesi: cumartesi (I-1.21)	çobancılıx: çobanlık (I-5.34)
curetli: cesur (I-1.116)	çocuk oyunçā: çocuk oyuncağı (I-5.174)
Ç	çocux: çocuk (I-1.17)

���ar-: ����rmak (I-1.47) ��am�r: Çamur (I-5.174) ��aml�lar: bir aile l��akab� (I-1.186) ��anakgale: ��anakkale ili (I-1.89) ��orak: su birikintilerinin kurumasından sonra yüzeyde biriken, toprak tuz karışımı kitle (II-11.26) �����rle-: �����r dikmek (III-16.68) �����il: bir l��akap (I-1.197) D d��: daha (I-1.28) daban: taban (III-14.33) dabanca: tabanca (I-1.220) da��at-: parçalamak (I-1.96) dak-: takmak (I-1.10) dakga: dakika (II-13.78) dakım: takım elbise (I-2.1) dala-: kurt, köpek gibi hayvanların insanlara saldırıp ısırması (I-1.65) dalaz: y��n değıştirerek esen sert rüzgar (I-5.43) dalaz�tT�r-: sürekli y��n de����tirip insanın hareket etmesini engelleyecek şiddette esmek. (I-5.40) damak goca: bir l��akap (I-1.166) dart-: tartmak (II-13.50) da��: ta�� (I-1.140) da�����r��: ta�����r�� k��y� (III-20.14) datg�n: tadına varmış, biriyle düşüp kalkmış (I-1.29) davıl: davul (I-2.13)	��olag��omar: bir l��akap (I-1.35) ��ol���n musa: bir l��akap (I-1.80) debrem: deprem (III-22.5) de��el: değil (I-1.60) degar: dekar (II-11.72) de����etli: Çok fazla (II-13.25) deli gocan��n onbaşı: bir l��akap (I-1.67) deli hasan: bir l��akap (II-8.120) dem�r��i: demirci (I-1.199) dene: adet (I-1.109) dengine d����-: yanında gitmek (I-1.24) değiş-: değişmek (II-8.182) de��izli: Denizli ili (I-6.18) de��izova: bir yer adı “Denizova” (I-1.100) depe: tepe (I-1.221) depe: Üst kısım (I-1.51) depedalKat: tepetaklak (I-1.95) depme: tekme (III-14.37) devret: bir yer adı (I-1.49) deyus: zina yapan (I-1.29) dez��ah: hal�� tezgahı (I-2.18) d��d��n��n nec��ti: bir l��akap (I-1.79) dikren: bir l��akap (I-1.146) dingec: bir l��akap (I-1.107) dingeci��n apTulla : bir l��akap (I-1.219) dinlenci��lunu��n ya��ar: bir l��akap (I-5.161) dipi: tipi (II-12.10) doğdaş: doğar doğmaz (I-1.15) dokdur: doktor (I-5.73) domatis: domates (III-19.6) do��n-: donmak (I-1.150)
---	---

davutpaşa: Davutpaşa semti (II-8.35) davşan: tavşan (II-12.25) dawılçı: davulcu (I-4.11) dax-: bkz. dak- (I-1.11) dayax: dayak (I-5.15) dayaza: teyze (I-1.63) doxuz: dokuz (I-1.209) dönder-: döndürmek (I-1.228) döw-: dövmek (I-1.202) dussuz: tuzsuz (I-1.46) dut- : hizmetine almak veya kiralamak (I-1.4) dut-: tutmak (II-8.81) duz: tuz (I-7.55) E ebem kómecî: şifalı bir bitki türü (I-2.26) ēççik: azıcık (III-17.3) ēdet: adet (I-2.1) eğirtmen: eğitmen (II-8.54) eğrelti: üvey (I-1.15) eħmetli goca: bir lâkap (I-1.177) ekmekli: yemekli (III-17.146) ekonomı: ekonomi (I-6.30) el et- : el hareketleriyle çağırmaq (I-1.158) el: yabancı (I-1.27) ël: bkz. “el” (I-1. 36) ele: öyle (I-1.25) ēlençe: eğlence (I-5.65) eletdirik: bkz. alettirik (III-16.13) ellēlem: galiba (I-2.3) emişimci: süt sağıp satan kimse (I-1.62) eñ: en (zarf) (I-1.15)	doñuz: domuz (I-5.125) dort: Doğancık köyü (III-20.13) dōru dürüs: doğru dürüst (III-16.144) dōru: doğru (II-10.77) esaz: esas (III-18.7) esez: bkz. esaz (I-6.45) esgi : eski (I-1.42) ēsik: eksik (II-8.76) eşşek: eşek (I-1.61) etlekmek: etli pide (III-17.111) etli öse: bir lâkap (I-5.237) evel: evvel (I-1.11) ewel: bkz. evel (I-4.10) eyip: Eyüp, bir erkek ismi (I-1.197) eyitim: eğitim (III-14.6) èyî : iyi, hayhay (I-1.5) eziziñ kelle: bir lâkap (I-1.177) F fagat: fakat (III-21.13) fālîyat: faaliyet (II-11.57) faprika: fabrika (I-6.10) fasille: fasulye (III-17.88) fesliken: fesleğen (III-17.133) fışkı: çiftlik hayvanlarının dışkısı (I-1.149) filcan: fincan (I-1.210) filen: filan (I-5.246) filips: yerel düzeyde referandum (III-20.42) fişne: vişne (III-16.42) G gā: gayrı (III-16.13) gabadayı: kabadayı (I-1.207)
--	--

èndir-: indirmek (III-16.33) endüstüri: endüstri (II-13.50) eñsele-: ensesinden yakalamak (I-1.114) epi: epey (III-16.52) erezyon: erozyon (II-11.44) ërte: nişan ya da düğünden sonraki gün devam eden eğlence (III-23.6) erîn ölu ali: bir lâkap (I-5.130) gadîölu: bir lâkap (III-17.27) gadir: Kadir, bir erkek ismi (I-5.71) gafa parası: vatandaşlık vergisi (III-24.87) gafa: kafa (I-1.203) gal-: bir yerde bulunmaya devam etmek (I-1.126) galıp: kalıp (III-14.42) gâli: bkz. gâ (II-10.92) gamber: Kamber, bir erkek ismi (I-1.100) gan: kan (I-1.92) gancix: dişi (I-1.64) gandır-: kandırmak (I-5.65) gandil: kandil (II-8.151) gangal: kangal (III-17.33) gap-: kapmak (III-17.64) gapan-: kapanmak (I-7.64) gapat-: kapatmak (I-1.183) gapı: kapı (I-1.57) gapıt: bir çeşit pamuklu kalın kumaş (II-8.27) gar: kar (I-1.105) gar-: toprak, kum ve gübre karışımı hazırlayıp fidanı bu karışımla dikmek (III-24.26)	gabar-: kabarmak (I-2.28) gabir: kabir (I-1.169) gadā: kadar (III-14.37) gadak: bkz. gadā (II-8.25) gadar: bkz. gadā (I-1.126) gadin: 1. güzelce (I-5.91) 2. kadın (III-16.136) garayokuş: Karayokuş bir yer adı (5134). garı: karı (eş) (I-1.31) garın: karın (II-13.89) garış-: (işine) karışmak (I-7.25) garsawıranlar: bir aile lâkabı (I-1.186) garşı: karşı (I-1.149) gasatura: kasatura (I-1.91) gasım: kasım (II-10.14) gasTe: gazete (III-19.3) gaş gararınçı: hava iyice karardığında (I-5.135) gaşan-: işemek (I-1.40) gāşıgırık: bir lâkap (I-5.65) gaşık: kaşık (II-10.48) gat: kat (II-8.184) gat-: katmak (I-1.43) gatıl-: katılmak (II-9.32) gatil: kâtil (III-17.21) gatiyen: katiyyen (II-8.60) gatla-: katlamak (III-21.45) gatlaş-: sataşmak (II-8.15) gavga: kavga (III-17.31) ğavır pancarı: şifalı bir bitki türü (I-2.26) ğavırölu: bir lâkap (II-8.115) gavurga: kavrulmuş buğday (I-1.121)
--	--

gara: kara (I-1.110)	gax: genellikle hayvan sulamak için
gara gúduk: bir lâkap (I-1.35)	kullanılan; içi, tabiat olayları sonucunda ya
gara ot: şifalı bir bitki (II-11.16)	da insan eliyle oyulmuş büyük kaya (I-
gara vagın: kara tren (II-8.13)	5.224)
garaböğen: Karaböğen, bir yer adı (I-5.42)	gax-: kalkmak (I-1.40)
garabuñar: Karapınar kasabası (I-1.216)	gāybol-: kaybolmak (II-13.79)
garaburun: Karaburun mezrası (III-20.3)	gayfaltı: kahvaltı (III-23.30)
garaç: garaj (II-8.41)	gayfe: kahvehane (II-13.110)
garagışla: Karakışla köyü (I-1.139)	gayınna: kaynana (III-17.137)
garagol: karakol (I-1.203)	gırık: kırık (III-19.10)
garalaş-: gözden kaybolmak (I-5.268)	gırık: bkz. kırık (I-1.91)
gayınta: kaynata (III-17.137)	gırız: kriz (II-11.2)
gayış: kayış (II-8.118)	gırmızı: kırmızı (II-10.72)
gayıtsız: kayıtsız (III-16.134)	gısıtlı: kısıtlı (I-6.31)
gayli: bkz. gā (I-5.10)	gış: kış (II-10.14)
gaymakam: kaymakam (II-13.64)	gışla: hayvan otlatmak için kışın kalınan
gayme: para (I-1.27)	yer (I-1.112)
gāysi: kayısı (III-16.51)	gıtlıx: kıtlık (I-7.55)
gaytar-: kaytarmak (I-5.16)	gıygıllı gurus: kenarları tırtıklı, madenî bir
gaz: kaz (II-11.76)	para (II-8.86)
gazā: ilçe (I-6.3)	gıyı: kıyı (II-8.153)
gazabölen: Kasabölen, bir yer adı (I-5.86)	gız : kız (I-1.1)
gazan: kazan (III-17.103)	gızılış: kızılımsı (I-5.230)
gazan-: kazanmak (III-24.18)	gine: yine (II-10.22)
gazanç: kazanç (I-1.57)	go- : koymak, bırakmak (I-1.158)
gazyā: gazyağı (II-8.151)	góbek at- : çok sevinmek, memnun olmak
gē bir: bir tür piyade tüfeği “g-1” (II-9.20)	(I-1.55)
gèce: gece (I-5.3)	gocagoyax: Kocakoyak, bir yer adı (I-
gelin alı: şifalı bir bitki türü (I-2.26)	5.260)
genaral: general (III-20.94)	goca: 1. büyük (I-5.186) 2. erkek eş (I-
germençe gandili: üstü sürgülü, tabanı	1.42)
geniş bir tür kandil (II-8.150)	gocabıyıklar: bir aile lakabı (I-1.195)

geş-: geçmek (I-1.26)	gocağâz: bir lâkap (I-1.1.159)
geşmiş: mazi “geçmiş” (I-7.7)	góc- : 1. yığılmak, sızıp kalmak (I-1.148)
gèt- : gitmek (I-1.1)	2. göç etmek (I-4.3)
gevitli: bir lâkap (I-1.151)	golay: kolay (II-10.111)
geycek: giyecek (III-17.140)	goley: bkz. golay (I-1.68)
gez- : aramak (I-5.169)	golluk: kolluk (II-10.72)
gıdemli: kıdemli (II-10.96)	góm-: gömmek (I-1.149)
gılavuz: kılavuz (III-15.43)	gonum gonşu: konu komşu (I-1.12)
gımılınıñ sarı: bir lâkap (I-5.74)	gónül: gönül (I-1.49)
gır- : çok sayıda hayvanı telef etmek (I-1.137)	gónülsüz: gönülsüz (I-5.106)
gır: kır (I-1.213)	gonya: Konya ili (II-9.3)
gırca: Kırca kasabası (II-13.1)	gop- : koşarak gelmek. (I-1.113)
gór-: görmek (I-1.20)	gurānıkerim: Kur’an-ı Kerîm (II-13.67)
gorgan: korugan (I-1.78)	gurtul-: kurtulmak (I-1.41)
gork-: korkmak (III-22.57)	guru-: kurumak (II-11.60)
goru-: korumak (I-6.34)	guruş: kuruş (I-5.66)
gorucu: köy korucusu (I-1.57)	gurüşun: kurşun (I-1.197)
goş- : tarla sürmek veya yük çekmek	guş: kuş (II-10.27)
amacıyla bir hayvanı çalıştırmak (I-1.168)	guşluk: kuşluk vakti (II-8.28)
gotur: besihane (I-1.71)	gút-: gütmek (I-1.35)
gótür- götürmek (I-1.18)	gutu: kutu (I-1.19)
goxu: koku (I-5.205)	gúvê: güvey (I-7.19)
goyax: tepelerin arasındaki düzlük (I-5.264)	guvvetli: büyük meblağ (III-17.45)
gòyu: kuyu (II-10.33)	guy-: koymak (III-14.106)
goyun: koyun (I-1.105)	guzey: kuzey (I-5.48)
gozalak: kozalak (II-13.92)	güççük: küçük (II-10.1)
göce: kabuğu alınmış buğday (III-23.9)	günüñ ucu: tan vakti (I-1.139)
görük-: görünmek (I-5.22)	
göş-: göçmek (III-14.53)	
göv: gök (III-17.28)	

H

habar: haber (I-1.137)
hadiye: hediye (I-7.31)
hakkatten: hakikaten (I-5.246)
hakkı zâtında: hattı zatında (III-20.36)

gúçÇük: küçük (I-1.15) gudret: kudret (I-6.16) guduz: kuduz (I-5.27) gulak: kulak (II-10.72) guldurōlan: bir lâkap (I-1.193) gum: kum (II-11.44) gumar: kumar (II-13.111) gumla-: kedi, köpek gibi hayvanların doğum yapması (I-1.70) gumlu: kumlu (I-5.192) gúmüş: gümüş (I-5.247) gún : gün (I-1.11) gúnbat: batı (I-6.21) guney: güney (I-5.49) gur-: kurmak (I-7.8) háváslen-: heveslenmek (I-5.255) hāvız hasan: bir lâkap (I-1.112) hauta: hafta (II-10.45) hawta: bkz. hauta (I-5.54) hayta: bir lâkap (I-1.34) heç: hiç (I-2.26) hedik: bebeklerin çıkan ilk dişini kutlamak için pişirilen gölle (I-2.4) hekmet: Hikmet, bir erkek ismi (I-1.53) hemşeri: hemşehri (III-22.93) hepsi: hepsi (I-2.6) heralda: herhalde (I-5.251) herkeç: herkes (III-14.111) herkeş: bkz. herkeç (II-13.65) herkez: bkz. herkeç (II-10.16) heykel: bir lâkap (I-1.175) hızmatcı: hizmetçi (II-10.90)	halepli garısı: bir lâkap (I-1.63) halepli goca: bir lâkap (I-1.67) hallallā: Allah Allah (I-1.44) halva: helva (III-17.111) hamzet-: hazmetmek (III-20.41) hangı: hangi (II-8.182) hanı : hani(I-1.51) hapız: hapis (III-24.94) haramı: Haremi köyü (I-5.232) ħarşlıx: harçlık (I-1.23) hasdalıx: hastalık (I-5.24) haşgáš: haşhaş (II-8.151) haşgaşlı: Haşhaşlı, bir yer adı (I-1.58) İ idiriz: bir tür fidan (III-16.46) iğ-: dokuma yaparken ipleri belli bir sıraya koyup germek (I-2.23) iğer: eğer (III-22.107) ikdidar: iktidar (II-13.78) ilet-: göndermek (I-5.68) imamatip: imamhatip lisesi (III-20.53) inne: iğne (I-5.32) ipsiz: bir lâkap (I-1.177) isaklı: İshaklı, Sultandağı ilçe merkezinin eski adı (III-18.3) isdambòl: istanbul (III-22.74) ismeyil: bir erkek ismi “ismail” (I-1.188) issiz: ıssız (III-24.84) isTanbâl: bkz. isdambòl (III-17.21) istirâtli: istirahatli (II-10.41) işallah: inşallah (II-13.28)
--	--

hişbi: hiçbir (II-9.18) hinci: şimdi (III-17.69) hindi: bkz. hinci (I-1.164) hişbi: hiçbir (I-7.66) hizme�ar: hizmetkar (I-1.75) horasan: bir tür toprak ile yumurtanın karıştırılmasıyla elde edilen betonsu madde (I-5.191) horaz: horoz (I-1.50) hoşoF: hoşaf (I-2.15) hösiyet: vasiyet (I-1.41) hösne: Hüsne, bir bayan adı (I-1.50) h�t-: �tmek (III-22.27) h�y�k: tepe (I-5.109) I ıssırgan: ısırgan otu (III-17.121) kelik: tepelerin üzerindeki verimsiz, kayalık arazi (I-5.37) kendini şaşırt-: ne yapacağını bilememek (I-1.140) keşk: nöbetleşe yapılan iş (II-10.10) key-: giymek (II-10.89) keydir-: giydirmek (II-8.173) keyin-: giyinmek (II-8.174) kırx: kırk (I-1.80) kirezlik: kirazlık (III-17.55) kirmenle-: toprağı artı şeklinde çatlatacak belirlemek (I-2.28) k��ek: Özellikle düğünlerde oynanan bir halk oyunu (I-2.9) köken: köken (I-6.53) kokula-: koklamak (II-10.78)	K kadasduro: kadastro (II-11.70) �ah: �ıkıntı (II-8.24) kaş: kaç (III-15.36) ���t: k�ğ�t (II-13.63) ��tip veli: bir l�kap (I-1.17) k�ve: bkz. gayfe (III-21.34) kawa: kafa (III-14.40) ��ya�lunu� aptulla: bir l�kap (I-1.82) keçe �arık: bir l�kap (I-1.188) kedi otu: şifalı bir bitki (III-17.129) kedibıy�: bir l�kap (I-7.34) kel em�t: bir l�kap (I-1.130) kel��lan: bir l�kap (I-1.159) k�p: k�p (I-5.203) kırk: pel�ş gibi, tüylü kumaştan yapılmış kalın ceket (I-1.148) küçük ağız dadı: söz kesmeden sonra, kadınlar arasında yapılan eğlence (III-14.69) k�lef: külah (I-1.51) L l�b: lakap (II-8.114) l��ben: lakap olarak (II-12.2) l��lon: naylon (III-16.85) leşber: rençber (II-13.45) likor: likör (II-10.59) lire:lira (III-24.89) lokmanl�: bir aile l�kabı (III-15.21) M m��cur�lu: bir l�kap (I-1.76)
---	---

kólge: gölge (I-1.196)	mādüñüs: maydonoz (III-17.129)
kolü: koli (III-15.35)	mağaza: mağara (II-10.24)
kôlü: köylü (III-21.8)	makina: makine (III-15.43)
kominizim: komünizm (I-7.71)	makine dehle-: makine kullanmak (I-1.33)
kompile: komple (III-20.43)	mallı garı: bir lâkap (I-1.151)
komüsyon: komisyon (I-7.9)	māmıt: bir erkek ismi “mahmut” (III-22.83)
kópek: köpek (I-1.64)	manca: düğün yemeği (III-14.73)
kór: kör (I-1.231)	maPPet: muhabbet (III-24.53)
kórōlan: bir lâkap (I-5.134)	mapsāne: hapisane (II-8.129)
koru: kore (III-20.97)	masar: Mazhar, bir erkek ismi (I-1.66)
kôv: köy (III-17.1)	maşara: eskiden sokak lambalarını yakmak için kullanılan bir alet (III-24.48)
kóynek uşā: bir yer adı (I-1.1.36)	matamatik: matematik (III-16.144)
kömeli: kümeli (II-10.5)	maTTe: madde (III-20.61)
köw: köy (III-20.1)	mayasıl: basur (I-2.27)
kúl: yumuşak, siyah bir toprak türü (I-2.28)	maydem: madem (II-8.177)
külüçe: altın (I-5.170)	mayış: maaş (III-24.40)
kúng: künk (I-5.190)	müsāFır: misafir (I-7.45)
mecilis: meclis, toplanılan yer (I-1.42)	müvettiş: müfettiş (II-8.54)
me_er: meğer (I-1.136)	N
mēgē üç: bir tür makineli tüfek “mg-3” (III-14.1)	namlı: namlu (I-1.96)
mehelle: mahalle (I-3.21)	namuş: namus (I-1.39)
mējbūren: mecburen (I-6.17)	nāyiye: nahiye (III-20.21)
mekge: mısır (III-14.105)	neçe: nice (III-16.36)
mekkeliōlunuñ deli mēmet: bir lâkap (I-1.110)	ne_e: niçin (I-1.61)
melā: mera (III-17.14)	netekim: nitekim (III-20.55)
melmeket: memleket (I-4.2)	nışan: nişan (I-1.10)
mēlüt: mevlit (II-13.70)	noğudōlu: bir lâkap (III-15.21)
memiciniñ musdava: bir lâkap (I-1.191)	nüvuz: nüfus (III-18.2)
merāsım: merasim (II-10.41)	nüwuz: nüfus müdürlüğü (II-13.61)
meraxlı: meraklı (I-1.48)	O

merifet: marifet (I-1.52) mesā: mesela (III-20.95) mesele: mesela (I-5.154) mewcud: mevcut (III-14.86) meyva: meyve (III-14.86) mezbāra: mezbaha (III-20.53) mezer: mezar (I-5.188) mıknatız: mıknatıs (I-5.213) mısdawa: Mustafa, bir erkek adı (II-8.189) millon: milyon (III-16.72) miyde: mide (III-17.129) morul: marul (III-17.122) motur: traktör (II-8.10) möhür: mühür (III-24.72) muğittin: muhittin (III-20.99) muhtarlıx: muhtarlık (I-6.1) mutwak: mutfak (II-10.45) mücāver: mücevher (I-5.167) mühendiz: mühendis (III-15.49) örtakóy: Ortakarabağ köyü (I-7.33) osmancıx garısı: bir lâkap (I-1.100) Ö öcünüñ ali: bir lâkap (I-1.30) öcünüñ berduş: bir lâkap (I-1.47) öhrü: iri yarı (I-1.162) ören: bahçe duvarı (I-1.131) örget-: öğretmek (I-1.215) ötēn: geçen, geçenlerde (III-17.94) övendere: saban (I-1.218) öw-: övmek (I-1.43) öwke: öfke (I-1.42) P	oxu: davetiye amacıyla dağıtılan hediye (I-7.30) oxut-: okutmak, öğrenim görmesini sağlamak (I-1.3) okuntu: davetiye amacıyla dağıtılan hediye (III-14.73) okuyucu: hediye (bkz. belek, okuntu, oxu) dağıtarak düğüne davet eden kimse (III-23.1) óküz: öküz (I-1.56) ōlak: oğlak (I-1.135) ōlan: oğlan (I-1.2) ōlaşdırma: ulaştırma (II-10.37) olux: hayvanların su içmesi için, genellikle tahtadan yapılan suluk (I-1.106) omar: Ömer, bir erkek ismi (II-8.137) ōmbaşı: onbaşı (III-15.4) ōne: öyle (III-17.68) ōret-: öğretmek (III-14.22) R rāmatlıx: rahmetlik (I-1.77) ramazanlıx: ramazan ayı içerisinde (I-1.16) rasla-: rastlamak (I-5.122) remoK: römork (III-18.56) reşberlik: rençberlik (III-23.24) rodos: lodos (I-5.50) S sādış: sağdıç (I-7.20) saar veli: bir lâkap (I-1.117)
--	---

palalıgoyax: Palalıkoyak, bir yer adı (I-5.262) paldır: bir lâkap (II-8.136) parpıyı yè-: bir hadiseden dolayı gözü korkmak (I-5.144) paşalar: bir aile lâkabı (II-8.137) pate: patetes (III-17.91) patırın oruç: bir lâkap (I-1.214) patırın sarı : bir lâkap (I-1.79) pepe: bir lâkap (I-5.217) pēriz: perhiz (II-13.95) peygamberin gabli: peygamberin kavli (III-14.67) pıroja: proje (III-20.60) pire: bir lâkap (I-1.79) piskevit: bisküvi (III-17.148) pörtör: taşıyıcı “portör” (I-5.26) pürümüz: genellikle piknik tüplerine bağlanarak kullanılan alev tabancası (III-19.2) püskūt: bkz. piskevit (I-1.18) püşmān ol-: pişman olmak (I-6.15) sırkāt: daha az vergi ödemek amacıyla hayvan vergisi beyanında gösterilmeyen hayvan (II-8.145) sıx- : ateş etmek (I-1.198) siñlen-: sığınmak, yerleşmek (III-17.2) sôle-: söylemek (I-1.48) somur- : ısırdığı yeri uzun süre çekiştirip emmek (I-1.115) soñ: son (II-10.14)	sa_ırlar: bir aile lâkabı (I-1.155) saklı: bkz. isaklı (III-22.36) sal- : saldırmak (I-1.22) sālam: sağlam (III-22.25) sālık: sağlık (III-15.53) santıral: santral (III-22.50) sāten: zaten (III-16.2) sati: bkz. sāten (II-8.180) savır-: savurmak (III-17.29) savişdır-: uğurlamak (II-9.3) savkiyat: sevkiyat (I-1.85) sawuştur-: uğurlamak (I-1.25) saxın: sakın (I-1.226) saxla- : saklamak (I-1.165) seğmen sağdıç (II-8.171) sekmenli: ortası kalın “sekmanlı” (I-5.173) sēret-: seyretmek (III-22.13) seroş: sarhoş (II-10.95) sewer: defa (II-8.53) sēydi: Seydi, bir yer adı (III-17.61) sıhiye: sıhhiye (I-3.3) sıkırcım: utanıp sıkılma hâli (III-15.14) şüpelen-: şüphelenmek (III-14.4) T tabır: tabur (II-8.36) tādil: tatil (III-22.104) tahrik et-: tahrip etmek (I-7.66) táK gırma: haznesine tek fişek alabilen av tüfeği (I-5.124) taksi: otomobil (II-8.123) tākikāt: tahkikat (III-20.98) tālil: tahlil (III-15.55)
---	---

sōna: sonra (I-1.158)	tapı: tapu (II-11.72)
sox-: sokmak (I-1.227)	tarāvi: teravi (III-22.5)
soxTur-: sokturmak (I-1.228)	tāsil: tahsil (III-21.1)
söwüp sil-: art arda hakaret sözü sarf etmek (III-19.29)	tāta: tahta (II-8.58)
sufra: sofrası (III-17.73)	tatarōlu: bir lâkap (III-17.30)
suḡgaşt: cinayet (II-13.58)	tatpikat: tatbikat (II-9.20)
sultandā: sultandağı (III-18.58)	tavıx: tavuk (I-1.37)
susa: şose (III-17.54)	tekke: bir yer adı (II-8.74)
suw: su (III-16.46)	tekrārın: yeniden (III-15.4)
sülümán: Süleyman, bir erkek adı (I-5.134)	telewon: telefon (II-10.102)
Ş	telziz: telsiz (III-22.57)
şabla: şifalı bir bitki (II-11.17)	tepeşir: tebeşir (II-8.15)
şele: şöyle (I-2.5)	terk hēbesi: eşekler için kullanılan bir tür heybe (I-1.121)
şemşik: çamözü köyü (III-15.18)	tesbik: tesbih (I-3.16)
şemşiye: şemsiye (I-5.88)	teyüp: teyp (I-3.11)
şerbet iş-: imam nikahından sonra soğuk,	tezizat: teçhizat (II-10.45)
şekerli su içmek (II-8.174)	tınas: Yeniköy köyü (III-20.14)
şerevet: bir lâkap (I-1.81)	tırafık: trafik (II-8.160)
şimci: bkz. hinci (III-17.144)	titirde-: titremek (I-1.166)
şinci: bkz. hinci (I-1.38)	tivo: tifo (I-5.26)
şindi: bkz. hinci (III-23.1)	tivüs: tifüs (I-5.26)
şindik: bkz. hinci (I-1.179)	
şofor: şoför (III-16.3)	vilen: bkz. filen (II-8.102)
top: çobanların, köpeklerini beslerken	waprika: bkz. faprika (II-13.20)
kullandıkları yiyecek topakları (I-1.122)	Y
topalax: topalak, bir yemek adı (I-1.102)	yā: hayır (cevaplama edatı) (I-5.15)
topcu: topçu (II-9.18)	yağlı ot: şifalı bir bitki (III-17.133)
torpax: toprak (I-5.192)	yakıcı: bir lâkap (III-22.73)
tosbā: tosbağa (I-5.65)	yālı: yağlı (II-13.95)
toxlu: küçük koç (I-1.123)	yahnız: yalnız (II-8.1)
toxu-: dokumak (I-2.22)	yalman-: yalvarmak (III-17.67)

túken- : tükenmek (I-1.213) türkü: türkü (I-2.8) türkü çar-: türkü söylemek (I-1.1.58) tüwek: tüfek (II-9.18) U uçu: için (III-17.16) ufak defek: ufak tefek (I-7.28) uğuz: bir mahalle adı (III-20.13) ūraş-: uğraşmak (I-5.97) urum: Rum (I-5.163) uš: uç (II-10.38) uşax: erkek evlat (I-1.189) Ü üçguyu: Üçkuyu kasabası (II-10.30) üçün: bkz. uçu (II-10.45) ünle-: çağırmaq (III-17.151) ünser: ülser (III-15.32) üs: üst (III-21.32) üseyin: Hüseyin, bir erkek adı (III-14.41) üsiyin: bkz. üseyin (II-10.57) üş: üç (I-1.36) üyü-: uyumak (II-9.22) V vas_ait: vasıta (I-1.157) veyavut: veyahut (III-22.104) yox: yok (I-1.25) yoxarı: yukarı (I-1.220) yoz: aşılınmamış yabani meyve fidanı (III-16.43) yörü-: yürümek (II-9.6) yúk: yüklük (I-1.165)	yāmır: yağmur (I-5.40) yāmır: bkz. yāmır (I-5.223) yāni: yani (I-6.32) yannış: yanlış (II-11.2) yapā: yapağı (II-8.98) yarix: yarık (I-5.83) yāsiyan: Gölçayır köyü (II-8.85) yassı: yatsı (II-8.18) yax-: yakmak (I-1.178) yaxalan-: bir hastalığa tutulmak (I-1.46) yaxın: yakın (I-1.146) yaylım: hayvan otlatılacak yer (II-10.32) yazāne: yazıhane (II-10.79) yemekāne: yemekhane (II-9.6) yēmlik: şifalı bir bitki türü (I-2.26) yeñilet-: tekrar ettirmek (II-8.81) yıǵal: toprağın suya doyma oranı (III-21.57) yıx-: yıkmak (I-1.188) yıxa- : yıkamak (I-1.17) yiğen: büyüklerin gençlere karşı kullandıkları bir hitap (I-1.135) yol: uğurlama esnasında misafire verilen hediye (I-2.12) yonuz: Yunus, bir erkek ismi (III-17.26)
---	--

yuka: dayanıksız, ince, narin (III-22.11) yumrux: yumruk (I-1.40) Z zādin: bkz. sāten (II-11.4) zalım: zalim (I-1.231) zatán: bkz. sāten (I-5.209) zati: bkz. sāten (III-17.22) zine: zina sonucu doğmuş insan (I-1.49) zopa: 1. dayak (III-14.2) 2. sopa (II-10.90) zührebi: zührevi (I-5.27) zīnet: ziynet (III-17.79)	
---	--

SONUÇ

SA'nın değerlendirilmesinde bölgedeki alt ağız gruplarının ayrı ayrı ele alınması gerekir. Buna göre:

I. Bölge (Karabağ Türkmenleri): Karapınar kasabası ile Yenikarabağ ve Çukurcak köyleri

II. Bölge (Antalya Yörükleri): Kırca ve Üçkuyu kasabaları ile Karakışla köyü

III. Bölge (Aydın - Kütahya Yörükleri): Bu grupta yer alan yerleşim birimlerinde farklı bölgelerden gelmiş kimseler de bulunmaktadır. Ancak bunların ağız özellikleri zamanla değişerek, bölgenin genel özelliklerine uymuştur.

Özellikle ilçe merkezi ve Yeşilçiftlik kasabasında **ÖTT**'nin etkisiyle yerel konuşma özelliklerinin azaldığı dikkat çekmektedir.

Bu bölgede Sultandağı ilçe merkezi, Dereçine, Yeşilçiftlik ve Yakasenek kasabaları ile Çamözü köyü bulunmaktadır.

ALT AĞIZ GRUPLARINDA GÖRÜLEN FARKLILIKLAR:

SES VE ŞEKİL BİLGİSİ ÖZELLİKLERİ	I. BÖLGE	II. BÖLGE	III. BÖLGE
“r” Ünsüzünün Erimesi Sonucu Oraya Çıkan Uzun Ünlüler			**
“y” Ünsüzünün Daraltıcı Etkisi İle Dudak Uyumunun Bozulması	**		
“g” ve “k” Ünsüzlerinin Komşuluğundaki Yuvarlak Ünlülerin Kalınlaşması	**		
Kalın Sıradan Kelimelerdeki “k” Ünsüzünün Süreklileşerek “x” Ünsüzüne Dönüşmesi	**		
Yönelme Hâli Eki Almış “ben” ve “sen” Zamirlerinin “bene”, “sene” Şeklinde Kullanılması	*		
Şimdiki Zaman Çekiminde “-yA” Ekinin Kullanılması	**		
Öğrenilen Geçmiş Zaman Çekiminde “-ıx, -ik (3.tek.); -ıxlar, -ikler (3. çok.)” Eklerinin Kullanılması	**	* (sor.)	
Emir-İstek Kipi Çekiminde “-ēm, -ēn (1. tek.); -Alık (1. çok.)” Eklerinin Kullanılması			**
Bildirme Çekiminde “+ıx, +ik (1. çok.)” Eklerinin Kullanılması	**		
“-I ⁴ p” Yerine “-I ⁴ k” Zarf-Fiil Ekinin Kullanılması	*		
ÖTT ’de “-(y)I ⁴ ncA” Olarak Kullanılan Zarf-Fiil Ekinin “-I ⁴ ncI” Olarak kullanılması	**		
ÖTT ’de “-(y)I ⁴ ncA” Olarak Kullanılan Zarf-Fiil Ekinin “-I ⁴ ncI ⁴ k” Olarak kullanılması		**	
“kadar / gadar” Yerine “gadak” Edatının Kullanılması		*	*
“ver-” Yardımcı Fiilinin Ünlü Uyumlarına Bağlanarak “vIr-” Şeklinde Kullanılması		**	

(* Seyrek görülür, ** Çok sık görülür)

Sultandağı ağzının karakteristik özelliklerini ise şöylece özetleyebiliriz:

1. **SA**'da damak uyumunun “g” ve “k” ünsüzlerinin kalınlaştırıcı etkisiyle bozulduğu görülür:

gönlüm, götürdü, göbek, kôlgelere, tükensin, kûtüglüg, gümüş

Bu durum dışında **SA**'da damak uyumu **ÖTT**'den daha ileri durumdadır:

tırafıkdan, habar, pırojamız, birez, mezer, süleymen, esger, barabar

2. -iken zarf-fiil eki çoğu yerde damak uyumuna bağlıdır:

oluyakan, varıyakana, çocūkanaydım, yaparkana, çalışırka, yoğuka

3. **SA**'da I. bölgede şimdiki zaman eki damak ve dudak uyumuna bağlanmıştır:

yapıyam, biliyen, götüriyeñ, gediyeke, kesiyek, düğün ediyek, veriyeniz,

mertliyeler

4. **ÖTT**'de “b”, “m”, “p”, “v” ünsüzlerinin yuvarlaklaştırıcı etkileriyle bazen kelimelerdeki yuvarlaklık korunur ya da düz ünlüler yuvarlaklaşır.

Dudak ve diş dudak ünsüzlerinin etkisiyle uyumun dışında kalmış kelimelere **SA**'da daha az rastlanır.

tavıx, sawıştırdılar, namlınıñ, davıl, çamır, tabır, vapırına

5. “y” ünsüzünün daraltıcı etkisiyle dudak uyumunun bozulduğu görülür:

górmiye, götüriyeñ, vurıya, güdiyem, oynıyalar, şoriya, sorıya, öpiye

6. **SA**'da alıntı kelimelerdeki uzunluğun genellikle kaybolduğu görülür:

musa, arif, hücum, zalım, hasılsı

7. Ötümlüleşme **SA**'da oldukça ileri durumdadır:

gız, gutu, gapısında, goyun, gazancım, garagolu, angara, matgap, musdâwa,

sewer, asvat, hawtada, öwkeli

8. l# ünsüzünün, eklenme sırasında n# + ≠n- < n# + ≠l olması SA'da sıkça görülür:

onnar, bunnarı, ötēnneř, zamannar, deliganrı

9. Öğrenilen geçmiş zaman çekiminde, I. bölgede kullanılan 3. teklik kişi eki -ıx, -ik; 3. çokluk kişi eki -ıxlar, -ikler dikkat çekicidir.:

ölmüyük, binik, yatıx, alıx; çararıxlar, gezikler, bulamıyıxlar

10. I. bölgede, bazen -I⁴p yerine kullanılan -I⁴k zarf fiil eki dikkat çekicidir:

alık, deşik, góçük

11. ÖTT'de -I⁴ncA olarak kullanılan zarf fiil eki I. bölgede -I⁴ncI⁴, II. bölgede ise -I⁴ncI⁴k olarak kullanılmaktadır:

görüncü, çığırırncı, titiriyinci, oxuyuncu; oluncuk, galıncık, gelincik, çekilincik, deyincik, vermiyincik

12. “Ben” ve “sen” zamirleri yönelme hâli eki aldığında, bazen “bene”, “sene” şeklinde kullanılır.

13. III. bölgenin özellikleri ile Afyonkarahisar merkez ağzı ve diğer ilçe ağzları arasındaki benzerlik dikkat çekicidir.

KAYNAKÇA

ATABAY Neşe, KUTLUK İbrahim, ÖZEL Sevgi (yöneten ve yayına hazırlayan Doğan Aksan), Sözcük Türleri,TDK Yay., Ankara, 1983.

BANGUOĞLU Tahsin, Türkçenin Grameri, TDK Yay., Ankara, 1974.

BAYRAKTAR Nesrin, Türkçede Fiilimsiler, TDK Yay. Ankara, 2004.

BİRAY Himmet, Batı Grubu Türk Yazı Dillerinde İsim, TDK Yay., Ankara, 1999.

BOZ Erdoğan, “Afyon ve Yöresi Ağızlarında Ünlüler”, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, C. II, S. I, Afyon, Nisan 2000, s.50-57.

_____Afyon Merkez Ağızı, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yay., Afyon, 2002.

_____“Türkiye Türkçesinde Uzun Ünlülerde Vurgu”, İlmi Araştırmalar, S.14, İstanbul, 2002, s.29-36.

_____“Ünsüz Düşme ve Kaybolmalarında Terim ve Tasnif Sorunu” Türk Dili Dergisi, S.600, Ankara, 2001, s. 856-864.

_____“Türkçe Asıllı Kelimelerde Son Ses ç,k,p,t Ünsüzlerinin Ötümlüleşme veya Ötümsüz Kalma Sorunu” Türk Dili Dergisi, S. 605, Ankara, 2002, s.447-455.

_____“Doğu Kökenli Kelimelerdeki Kelime Sonu (b,c,d,g) Ünsüzlerinin Türkiye Türkçesinde Ötümsüzleşme Meselesi” Türk Dil Bilgi Dergisi, S.2, Ankara, 2001, s.11-22.

_____“Bir Birleşik Zarf-Fiil; Fiil+Sıfat-Fiil Eki+(iyelik eki)+ Hal Eki Yapısı Üzerine” İlmi Araştırmalar, S.19, İstanbul 2005, s.43-48.

BURAN Ahmet ,Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hal) Ekleri, TDK Yay., Ankara, 1996.

CAFEROĞLU Ahmet, “Anadolu Ağızlarında Metathese Gelişmesi” TDAY Belleten 1955, TDK Yay., Ankara, s.1-7.

ÇAĞATAY Saadet, “Türkçe’de ki < erki” TDAY (Bellten 1963), Ankara, 1988, s. 245-250.

ÇAĞIRAN Önder, “Türkiye Türkçesi Ağızları Ünsüz Göçüşmelerinin Kuruluş Sistemi”, 3. Uluslar Arası Türk Dili Kurultayı Bildirileri (1996), TDK Yay., Ankara, 1999, s.239-277.

DEVELİ Hayati, “ (sA) Morfemli Yardımcı Cümleler ve Bunlarla Kurulan Birleşik Cümleler Üzerine Bir Deneme”, TDAY (Belleten 1995), Ankara, 1997, s. 115-152.

DİNAR Talat, Başmakçı ve Dazkırı Ağzı, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (basılmamış yüksek lisans tezi), Afyon, 2006.

ECKMAN Janos, “Türkçede +rak/+rek Ekine Dair”, TDAY Belleten 1953, Ankara, 1988, s.49,52.

EDİSKUN Haydar, Türk Dil Bilgisi , İstanbul 1985.

EREN Hasan, Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü, Ankara, 1999.

_____ “Türk Dilinde Metathese Olayı”, TDAY, Belleten 1953, T.D.K Yay., Ankara, s.161-180.

ERGIN Muharrem, Türk Dilbilgisi, İstanbul, 1972.

GENCAN Tahir Necat, Dilbilgisi, TDK Yay., Ankara, 1979.

GÖKER Osman, Bolvadin’deki Türkmen-Karabağ Köylerinin Ağzı, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (basılmamış yüksek lisans tezi), Afyon,1996.

GÜLENSOY Tuncer, Kütahya ve Yöresi Ağızları, TDK Yay., Ankara, 1988.

_____ “Anadolu ve Rumeli Ağızlarında Şimdiki Zaman Eki”, Türkoloji Dergisi, VIII/1/1979, Ankara, s.169-190.

GÜLSEVİN Gürer, Uşak İli Ağızları, TDK Yay., Ankara, 2002.

_____ “Türkiye Türkçesi Ağızlarında h Sesi Üzerine”, TDAY (Belleten) 2001/I-II, TDK Yay., Ankara, s.129-146.

_____ Eski Anadolu Türkçesinde Ekler, TDK Yay., Ankara, 1997.

_____ “Türkiye Türkçesindeki Kip ve Zaman Çekimlerinde Birleşik Yapılar Üzerine” VIII. Milletler Arası Türkoloji Kongresi, İstanbul, 1999.

_____ “Türkçede Şart Gerundiumu Üzerine” Türk Dili Dergisi, S. 467, Ankara, 1990, s. 276-279.

_____ “Türkiye Türkçesinde Birleşik Zarf-fiiller” Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, C. II, S.2, Afyon, 2001, s. 125-143.

GÜLSEVİN Gürer, BOZ Erdoğan, Eski Anadolu Türkçesi, Gazi Kitabevi, Ankara, 2004.

HACIEMİNOĞLU Necmettin, Türk Dilinde Edatlar, Milli Eğitim Bakanlığı Yay., İst. 1992.

HATİPOĞLU Vecihe, Türkçenin Ekleri, TDK Yay., Ankara, 1974.

KARA Mehmet, Türkmen Türkçesi Grameri, Gazi Kitabevi, Ankara, 2005.

KARAHAN Leyla, “Anadolu Ağızlarında Kullanılan Bazı Zarf-Fiil Ekleri”, TKAE, Türk Kültürü Araştırmaları, Yıl XXXII/1-2 1994, Ankara, 1996, s.205-236.

_____ Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması, TDK Yay., Ankara, 1996.

_____ Türkçede Söz Dizimi, Akçağ Yay. Ankara, 1995.

_____ “-sa/-se Hakkında” Türk Dili Dergisi, S. 516 , Ankara, 1994, s. 471-474.

KORKMAZ Zeynep, “Eski Anadolu Türkçesinde Aslî Ünlü (vocal) Uzunlukları”, Türk Dili Üzerine Araştırmalar, TDK Yay., Ankara, 1995, C.1, s.443-458.

_____ “Batı Anadolu Ağızlarında Asli Ünlü Uzunlukları” Türk Dili Üzerine Araştırmalar, TDK Yay., Ankara, 1995, C.2, s.197-203.

_____ Gramer Terimleri Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 1992.

_____ “Batı Anadolu Ağızlarının Yazı Dilinden Ayrılan İsim Çekimi Ekleri ve Fonologie-Morphologie Bağlantısı” , I. Milli Türkoloji Kongresi, Tebliğler, 6-9 Şubat 1978, İstanbul, 1980, s. 29-49.

_____ Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları, TDK Yay., Ankara, 1994.

_____ “Türk Dilinde +ça Eki ve Bu Ek ile Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme”, Türk Dili Üzerine Araştırmalar, TDK Yay., Ankara, 1995, C.1, s.12-84.

_____ “-sa/-se Dilek –Şart Kipi Eklerinde Bir Yapı Birliği Var mıdır?” Türk Dili Üzerine Araştırmalar, TDK Yay., Ankara, 1995, C.1, s. 160-167.

_____ Türkiye Türkçesi Grameri(Şekil Bilgisi), TDK. Yay., Ankara,, 2003.

KÜÇÜK Sabahattin, “Türkçede Şüphe Bildiren ki Edatı Üzerine” Türk Dili Dergisi, S. 426, Ankara, 1987, s 367.

SAĞIR Mukim, “Anadolu Ağızlarında Ünlüler”, Türk Dili Araştırma Yıllığı (Belleten) 1995, TDK Yay., Ankara, 1997, s.377-392.

ŞAHİN Eda, Bayat Merkez Ağzı, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (basılmamış yüksek lisans tezi), Afyon, 1999.

TEKİN Talat, Ana Türkçede Aslı Uzun Ünlüler, Hacettepe Üniversitesi Yay., Ankara, 1975.

_____ “Üçüncü Kişi İyelik Eki Üzerine” Genel Dilbilim Dergisi, S.7-8, Ankara, 1980, s.10-17.

TUNA Osman Nedim, Türk Dilbilgisi, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü (basılmamış ders notları), Malatya, 1986.

TÜRKAY Cevdet, Osmanlı İmparatorluğu’nda Oymak, Aşiret ve Cemaatler, İşaret Yay., İstanbul, 2001.

Türk Gramerinin Sorunları II (22-23 Ekim 1993), TDK Yay., Ankara, 1999.

TÜRKYILMAZ Fatma, Tasarlama Kiplerinin İşlevleri, TDK Yay., Ankara, 1999.

ÖZÇELİK Sadettin, “Türkçede Kullanılan Arapça Kelimelerde Görülen Ses Olayları Üzerine Bazı Tespitler” Türk Dili Dergisi, S. 634, Ankara, 2004, s.550-562.

_____ “Türkçedeki Farsça Kelimelerde Görülen Ses Olayları” Türk Dili Dergisi, S. 612, Ankara, 2002, s.1033-1041.

_____ “Aykırlaşma Terimi, Tanımı ve Örneklerinin Tasnifi Üzerine”, İlmî Araştırmalar, Güz 2002, S. 14, İstanbul, s.131-144.

ÖZKAN İbrahim, Sandıklı ve Yöresi Ağız Özellikleri, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (basılmamış yüksek lisans tezi), Afyon, 2001.

ÜSTÜNER Ahat, Türkçede Pekiştirme, Elazığ, 2003.

_____ Anadolu Ağızlarında Sıfat-Fiil Ekleri, TDK Yay., Ankara, 2000.

YAMAN Ertuğrul, Türkiye Türkçesinde Zaman Kaymaları, TDK Yay., Ankara, 1999.

Yeni Tarama Sözlüğü, TDK. Yay., Ankara, 1983.

YILDIZ Osman, Isparta Merkez Ağzı, Fakülte Kitabevi Yay, Isparta, 2002.

ZÜLFİKAR Hamza, Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları, TDK Yay., Ankara, 1991.

_____ “Takısız Ad Tamlaması Sorunu” Türk Dili Dergisi, S.523, Ankara, 2002, s.7-95.

<http://www.sultandagi.gov.tr/brifing.doc>, 10.08.2006

